

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI
KATEDRA SLAVISTIKY**

**RUSKÉ, ČESKÉ A ŠPANĚLSKÉ FRAZEOLISMY
POPISUJÍCÍ VZHLED ČLOVĚKA
(magisterská práce)-v českém jazyce**

**RUSSIAN, CZECH AND SPANISH PHRASEOLOGISMS
DESCRIBING AN APPEARANCE OF A PERSON**

VYPRACOVALA: MARKÉTA SVAŠKOVÁ

VEDOUcí PRÁCE: DOC. LUDMILA STĚPANOVA, CSc.

2012

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.
V Olomouci 28. 3. 2012

Podpis

Děkuji doc. Ludmile Stěpanové za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní seminární, závěrečné, magisterské práce poskytla. Dále děkuji Mgr. Petře Fojtů za zapůjčení materiálů a cenné rady, Bc. Jaroslavě Němčákové za provedení korektury a Ing. Antonu Krajňakovi za technickou pomoc při úpravě práce.

Podpis

OBSAH

ÚVOD	6
1. TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1. ZÁKLADNÍ POJMY FRAZEOLOGIE	8
1.2. JAZYKOVÝ OBRAZ SVĚTA	18
1.3. FRAZEOLOGIE A JAZYKOVÝ OBRAZ SVĚTA - INTERAKCE	22
1.4. ČESKÉ, RUSKÉ A ŠPANĚLSKÉ KULTURNÍ, HISTORICKÉ A JINÉ ASPEKTY MAJÍCÍ VLIV NA JAZYKOVÝ OBRAZ SVĚTA	25
2. PRAKTICKÁ ČÁST	29
2.1. OBLIČEJ A JEHO PŘÍZNAKY V JAZYKOVÉM OBRAZU SVĚTA	29
2.1.1. OBLIČEJ JAKO CELEK	29
2.1.1.1. Barvy a barevnost v kontextu obličeje	29
2.1.1.1.1. Červená, ruměná a rudá v lidském obličeji.....	31
2.1.1.1.2. Bledý, bílý a jiné „nezdravé“ barvy v obličeji.....	37
2.1.1.1.3. Černý, snědý, opálený obličej.....	42
2.1.1.2. Obličej, tvář – tvar, velikost, výraz	46
2.1.1.3. Další vzhledové aspekty obličeje	49
2.1.1.3.1. Zarostlý.....	49
2.1.1.3.2. Pihovatý.....	50
2.1.1.3.3. Špatná pleť.....	51
2.1.2. ČÁSTI HLAVY A OBLIČEJE	52
2.1.2.1. Vlasy	52
2.1.2.2. Čelo	58
2.1.2.3. Obočí	58
2.1.2.4. Uši	60
2.1.2.5. Oči	61
2.1.2.6. Nos	67
2.1.2.7. Lícni kosti	70
2.1.2.8. Tváře	70
2.1.2.9. Ústa	71
2.1.2.10. Zuby	74
2.1.2.11. Brada	76
2.2. LIDSKÉ TĚLO A JEHO ČÁSTI V JAZYKOVÉM OBRAZU SVĚTA	77

2.2.1. TĚLO, TRUP.....	77
2.2.2. HLAVA.....	78
2.2.3. KRK.....	78
2.2.4. HRUŤ, PRSA.....	79
2.2.5. ZÁDA.....	80
2.2.6. BŘICHO.....	80
2.2.7. RUCE.....	81
2.2.8. PRSTY.....	82
2.2.9. NOHY.....	82
2.2.10. KOLENA.....	84
2.2.11. HÝŽDĚ.....	84
2.2.12. KŮŽE A PLEŤ.....	85
2.3. POSTAVA – CELKOVÝ VZHLED, FYZICKÉ VLASTNOSTI.....	86
2.3.1. POSTAVA JAKOŽTO CELEK.....	86
2.3.2. TLUSTÝ x HUBENÝ.....	87
2.3.2.1. Tlustý.....	87
2.3.2.2. Hubený.....	90
2.3.3. VZRŮST - VYSOKÝ x NÍZKÝ (MALÝ).....	93
2.3.3.1. Vysoký.....	93
2.3.3.2. Malý (nízke postavy).....	95
2.3.4. HRBATÝ.....	97
2.3.5. UROSTLÝ, STATNÝ, ZTEPILÁ x NEFOREMNÁ.....	98
2.3.6. HEZKÝ, KRÁSNÁ, ATRAKTIVNÍ x ŠKAREDÝ, OŠKLIVÁ.....	99
2.3.6.1. Hezký.....	100
2.3.6.2. Krásná.....	101
2.3.6.3. Přitažlivá.....	103
2.3.6.4. Škaredý.....	104
2.3.7. OBYČEJNÝ, NIJAKÝ.....	106
2.3.8. ČISTÝ x ŠPINAVÝ.....	107
ZÁVĚR.....	109
PE3IOME.....	113
SEZNAM ZKRATEK.....	122
BIBLIOGRAFIE.....	123
PŘÍLOHA.....	125

ÚVOD

Frazeologie každého národa odráží bohatost jazyka, způsob myšlení a mentalitu národa i jeho kulturu. Frazeologie je také úzce spjata s pojmem *jazykový obraz světa*. Obraz světa se odráží v jazyce a tedy i ve frazeologii. Co se týče vzhledu člověka, je frazeologie nevyčerpatelnou pokladnicí frazeologismů, v nichž se jazykový obraz světa daného národa odráží. Sledovat kulturu a myšlenkové základy tří různých jazyků a popisovat je je prací nesmírně zajímavou a podle mého názoru i důležitou. I to je důvod, proč jsem si vybrala právě toto téma jako téma své magisterské diplomové práce.

Cílem práce je srovnávací analýza ruských, českých a španělských frazeologismů popisujících vzhled člověka. Dílčími úkoly práce jsou: shromáždit maximálně velký počet frazémů daného pole, popsat je, objasnit a podat etymologický výklad u nejasných výzazů, vytvořit vlastní klasifikaci, tedy rozdělit je do skupin podle společných znaků, významu a obrazů s nimi spojených a vytvořit tak systematický přehled ruských, českých a španělských frazeologismů z této oblasti. Tyto jednotky mezi sebou dále porovnat z pohledu jazykového obrazu světa a pokusit se najít možné příčiny shod a rozdílů v uvedených jazycích. Obecným cílem práce je tedy na daném materiálu popsat segment jazykového obrazu světa tří různých národů, a to na příkladu frazeologie daných národů.

Práci lze rozdělit na dvě hlavní části, a to část teoretickou a část praktickou. V části teoretické se seznamujeme s frazeologií jakožto vědou, jsou zde objasněny základní pojmy frazeologie. Dále je podán výklad pojmu *jazykový obraz světa* a pojmů s ním souvisejících a hlavně interakce frazeologie a jazykového obrazu světa, tedy jak ovlivňuje frazeologie jazykový obraz světa a jak jazykový obraz světa ovlivňuje frazeologii. Nechybí ani popis hlavních aspektů, které ovlivnily jazykový obraz světa v popisovaných zemích. V části praktické se pak zaměřuji na samotné frazeologismy. Ty jsou zařazeny do skupin jednak podle významu, jednak podle obrazů, na nichž jsou založeny, přičemž všechny tři jazyky jsou srovnávány v rámci jednotlivých rubrik klasifikace. Tyto frazeologismy jsou posléze komentovány, snažím se najít možné příčiny rozdílů a tyto objasnit. Práce též obsahuje přílohu, souhrnný slovník všech excerpovaných jednotek rozdělený podle jazyků a významových skupin. Zde najdeme i jednotky, které nejsou uvedeny v praktické části.

Pracovala jsem s texty jak ruskými, tak českými a španělskými, zejména ty pak bylo nutné překládat, překlady definic i samostatných frazeologismů jsou uvedeny za

citovanými úseky v závorkách, obvykle doslovně. Jako hlavní zdroje mé práce sloužily převážně slovníky, konkrétně Česko-ruský a Rusko-český frazeologický slovník, Slovník české frazeologie a idiomatiky, Lidová rčení, Diccionario fraseológico documentado del español actual, Diccionario de dichos y frases hechas a Diccionario fraseológico del español moderno. Nechyběly však ani úzce zaměřené publikace jako synonymický slovník frazeologismů, etymologický slovník či slovník frazeologismů s názvy zvířat. Čerpala jsem také z národních jazykových korpusů. Celkem se mi podařilo shromáždit 1101 ruských, 1685 českých a 415 španělských frazémů, dohromady 3201 frazeologických jednotek. Teorii jsem pak čerpala hlavně z Frazeologie současného ruského jazyka N. M. Šanského, z Frazeologie a idiomatiky české a obecné od F. Čermáka a z publikace Manual de fraseología española, pracovala jsem ale s více texty. V části o jazykovém obrazu světa jsem čerpala také z několika publikací, přínosné byly zejména publikace I. Vaňkové, O. A. Kornilova a V. A. Maslovové. Jedna ze stěžejních knih, o které se opírá tato práce, je právě „Лингвокультурология“ V. A. Maslovové. Ta provedla anketu s pěti tisíci respondenty zaměřenou na určité skupiny přirovnání z oblasti lidského vzhledu, proto se v mé práci objevují i jednotky nezaznamenané ve slovnících, avšak v hovorovém jazyce běžně užívané. Podobnou anketu jsem provedla i já, zúčastnilo se jí asi sto respondentů, kterými byli převážně studenti. Výsledky této ankety jsem využitovala v české části, proto i zde najdeme jednotky hovorové, některé nepříliš používané. Stejně jako u V. A. Maslovové se jedná pouze o přirovnání. Ne všechny výsledky ankety byly relevantní, proto jsem je nezařadila, jelikož by je použil pouze jeden daný respondent v daném okamžiku. Podobná anketa ve španělštině bohužel chybí.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. ZÁKLADNÍ POJMY FRAZEOLOGIE

Tato diplomová práce je věnována frazeologii, a to frazeologii tří jazyků – českého, ruského a španělského. Než se ale budeme zabývat samotným rozbořem frazeologických jednotek s významem *zevnějšek člověka* v těchto jazycích, je nezbytně nutné zabývat se pojetím frazeologie jako takové z pohledu daných tří jazykovědných škol, tedy z pohledu českého, ruského a španělského. Nejdříve se tedy budu zabývat vývojem a historií frazeologie v daných zemích, dále definuji pojem *frazeologie*, jak je chápán v daných zemích, dále se budu zabývat pojmem *frazeologismus*, *frazeologická jednotka* a dalšími souvisejícími pojmenováními excerpovaného materiálu v daných jazycích.

Co se týče vývoje frazeologie v Rusku, má zde poměrně bohatou historii. Pod různými názvy, například *rčení*, *příslloví*, *pořekadla*, *řečové obraty*, *idiomy* nebo *okřídlená slova* přitahovaly frazeologismy pozornost badatelů odedávna. Pod těmito názvy se objevovaly ve výkladových slovnících a speciálních sbornících již od konce 18. století. Jako první na frazeologismy upozornil už M. V. Lomonosov, který při sestavování slovníku spisovné ruštiny zdůraznil, že do jeho obsahu nepatří pouze samostatná slova, ale i rčení, idiomatismy, obraty a jiné výrazy. Frazeologie jako taková se ale i v Rusku začala rozvíjet až ve století dvacátém. Do 40. let 20. století se v pracích jazykovědců objevují izolované myšlenky a pozorování týkající se frazeologie, nicméně jejím průkopníkem je až V. V. Vinogradov ve 40. letech. I ten ale navazuje na práce švýcarského jazykovědce Ch. Ballyho a Francouze F. de Saussure, kteří jsou považováni za zakladatele frazeologie v Evropě. V. V. Vinogradov v řadě svých prací nastolil a vyřešil mnohé obecné otázky frazeologie, které vytvořily základ pro studium ustálených slovních spojení v současném ruském spisovném jazyce. Právě V. V. Vinogradov jako první vytvořil synchronní klasifikaci frazeologických obrátů podle stupně jejich sémantické spjatosti a nastínil směr dalšího výzkumu v oblasti frazeologie. Významnými současníky Vinogradova byli například L. V. Ščerba, etymolog S. I. Abakumov, A. A. Šachmatov, B. A. Larin nebo S. I. Ožegov. Na práce Ch. Ballyho navazuje například i I. Bilfius. Opravdový rozmach zaznamenává ruská frazeologie v 60. letech, zabývá se jí čím dál více jazykovědců, například A. S. Aksamitov, V. L. Archangelskij, V. M. Mokienko, L. I. Stěpanova a mnozí další. Co se týče vydávání frazeologických slovníků, jedním

z prvních je slovník Michelsonův (v roce vydání se zdroje liší, některé uvádí od r. 1896-1912, jiné 1903-4), dalším významným počinem jsou sborníky Okřídlená slova S. V. Maximova a N. S. a M. G. Ašukinových, které významně přispěly k rozvoji frazeologie, jedním z nejvýznamnějších děl je pak Frazeologický slovník současného ruského jazyka z roku 1967, sestavený několika autory pod redakcí A. I. Molotkova. Dále jsou významné práce N. M. Šanského, V. I. Zimina, zaměřené na etymologii. V dalších letech významně přispěly do teorie frazeologie a do etymologie práce A. M. Babkina, V. V. Šenděcova, M. F. Palevské a dalších. I po 80. letech se frazeologii věnuje celá řada odborníků, ve své práci pokračuje V. M. Mokienko a další. Významné místo ve výzkumu zauímají frazeologické neologismy. Podat plný výčet všech jazykovědců zabývajících se v současné době ruskou frazeologií a jejich prací není snadné, protože frazeologické bádání patří k nejoblíbenějším tématům v ruské jazykovědě.

Pokud se zaměříme na ruský pohled na frazeologii a frazeologismus, najdeme zde několik definic. Podle V. V. Vinogradova je frazeologie „система устойчивых, воспроизводимых экспрессивных словосочетаний, обладающих, как правило, целостным значением, которая включает в себя фразеологические сращения и единства“ (Mokienko, Stěpanova, 2008: 24) a z jiného pohledu se také jedná o „наименование самостоятельной лингвистической дисциплины, которая изучает фразеологический состав языка как систему во всей ее многоаспектности“ (tamtéž). Definici V. V. Vinogradova přijímá většina ruských frazeologů, například V. M. Mokienko, L. I. Stěpanova a jiní. Další jazykovědec, N. M. Šanskij, definuje frazeologii jako „раздел науки о языке, изучающий фразеологическую систему языка в ее современном состоянии и историческом развитии. Объектом изучения фразеологии являются фразеологические обороты, т. е. устойчивые сочетания слов, аналогичные словам по своей воспроизводимости в качестве готовых и целостных единиц. Таким образом, в фразеологии изучаются все устойчивые сочетания слов: и единицы, эквивалентные слову, и единицы, в семантическом и структурном отношении соответствующие предложению“ (Šanskij, 1996: 4). Poslední definice tedy zahrnuje jak frazémy, tak parémie. A. I. Molotkov uvádí v podstatě stejné definice, říká, že frazeologii můžeme v ruštině chápat dvojím způsobem, a to buď jako „научную дисциплину, изучающую фразеологизмы, или фразеологические единицы языка, и как сам состав, или совокупность, таких единиц в языке“ (Molotkov, 1977: 6), dodává ale, že existují i jiné definice, které jsou založeny na odlišném chápání objektu, který frazeologie zkoumá. Takto může být frazeologie definována i jako „наука,

изучающая «сочетание лексем», и как раздел языкознания, который занимается «лексической сочетаемостью слов» (тамtéž). Definice N. F. Alefirenka je také podobná, podle něj je frazeologie „раздел языкознания, изучающий устойчивые образные сочетания слов с обобщенно-целостным значением в их современном состоянии и историческом развитии“, pak se jedná buď o frazeologii synchronní, nebo diachronní (Alefirenko, 2009: 14). V. N. Telija, která vyzdvihuje práci V. V. Vinogradova jako základ pro veškeré další zkoumání, pak uvádí definici frazeologie jako „раздел лингвистики, изучающий устойчиво воспроизводимые сверхсловные наименования“ (Telija, 1996: 55), Tato autorka také mluví o jakési víceaspektnosti, do frazeologie se podle ní mohou zahrnovat také klišé, aforismy a citáty. Můžeme tedy pozorovat, že pojetí frazeologie je mezi různými jazykovědci odlišné, nicméně všichni vycházejí z práce V. V. Vinogradova, který položil základní kámen ruské frazeologie jako vědy.

Přejdeme-li pak k definici samotného frazeologismu, i zde existují různé více či méně podobné definice různých autorů. V. M. Mokienko a L. I. Stěpanova ve své knize Ruská frazeologie pro Čechy definují frazeologický obrat či frazeologickou jednotku, které pojímají jako synonyma, jako „относительно устойчивое, воспроизводимое, экспрессивное сочетание слов, обладающее, как правило, целостным значением“ (Mokienko, Stěpanova, 2008: 12), tedy opakují definici V. M. Mokienka z knihy Slovánská frazeologie (относительно устойчивое, воспроизводимое, экспрессивное сочетание лексем, обладающее, как правило, целостным значением – Mokienko, 1980: 4). V. M. Mokienko také píše, že tato definice se opírá o tradiční výklad této jednotky většinou frazeologů, například V. V. Vinogradova, A. M. Babkina, B. A. Larina, S. I. Ožegova, A. V. Kunina a dalších (Mokienko, 1980). A. V. Kunin přitom definoval frazeologickou jednotku jako „устálené словні spojení s úplně nebo částečně přeneseným významem“ (Mokienko, Stěpanova, 2008: 10). Další definici frazeologismu přináší N. M. Šanskij, který říká, že „фразеологический оборот – это воспроизводимая в готовом виде языковая единица, состоящая из двух или более ударных компонентов словного характера, фиксированная (т. е. постоянная) по своему значению, составу и структуре“ (Šanskij, 1996: 20). N. F. Alefirenko definuje frazeologismus - sám používá termín *frazém* - jako „устойчивое сочетание слов с целостным и переносно-образным значением, непосредственно не вытекающим из суммы значений его лексических компонентов“ a také jako „экспрессивно-образное устойчивое сочетание переосмысленных слов, которое выражает целостное значение и по

функции соотносится с отдельным словом“ (Alefirenko, 2009: 15, 17). N. F. Alefirenko také uvádí jiná pojmenování frazeologismu, tedy také *frazeologická jednotka, idiom, frazém a ustálené slovní spojení*. A. I. Molotkov uvádí pouze znaky frazeologismu, které ho určují. Jsou to ustálenost, ucelený význam, který nelze odvodit od významů slov, která jej tvoří, dále to, že se skládají z několika slov, možnost strukturních variant nebo novotvarů, reprodukovatelnost, ekvivalenci slovu nebo nemožnost překladu do jiného jazyka. Obecně pak frazeologismus charakterizuje jako slovní spojení s přeneseným významem, ustálenou frází nebo ustálený slovní komplex (Molotkov, 1977). N. M. Šanskij pak znaky frazeologismu popisuje takto: základními vlastnostmi frazeologického obratu jsou reprodukovatelnost, to znamená, že se frazeologismy nevytvářejí v procesu komunikace, nýbrž se reprodukují jako hotové ucelené jednotky, dále pak ustálenost obsahu a struktury a ucelenost významu. Frazeologismy jsou obvykle tvořeny týmiž komponenty v přesně určeném pořadí, jakákoliv změna komponentů vede k vytvoření novotvarů. Toto vše je liší od libovolných slovních spojení. (Šanskij, 1996).

A jak se liší frazeologismus a slovo? Slova se skládají z částí, které nemohou samostatně vystupovat. Frazeologismy se skládají ze slov. Ta sama o sobě sice mají svůj význam a mohou samostatně vystupovat, nicméně pouze v daném spojení mají ucelený význam. Slova, skládající se z morfémů, tedy vystupují jako celistvé útvary, kdežto frazeologismy, vytvořené ze slov, fungují v jazyce jako ustálené útvary skládající se z několika slov. Na základě uvedených faktů můžeme říci, že frazeologické obraty jsou takové jazykové jednotky, které se netvoří v procesu komunikace, nýbrž se získávají z paměti jakožto ucelené a hotové bloky, dále jsou to jazykové jednotky mající ustálený význam, obsah a strukturu stejně jako samostatná slova, z hlediska přízvuku jsou to takové zvukové komplexy, jejichž komponenty mají dva a více základních přízvuků, a jsou to členitelné útvary, jejichž komponenty jsou chápány mluvčími jako slova (Šanskij, 1996). A. I. Molotkov ke znakům frazeologismu přidává jeho lexikální význam, gramatické kategorie, tyto znaky má i slovo, a navíc jeho složení z komponentů (Molotkov, 1977). Ani v ruštině nechybí poznatek, že frazeologismus je založen na metaforičnosti.

Nyní se budeme zbývat frazeologií českou, tedy českým pohledem na tuto vědu, její historii a vymezením základních pojmů. Jak jsem již zmiňovala, frazeologismy se v jazyce objevovaly odpradáвна, nicméně zařazovány do slovníků a excerpovány do samostatných příruček byly až v novověku. Zaměříme-li se na frazeologii českou, F. Čermák poznamenává, že o paremiologii, která se zabývá příslovími, bychom našli první

sbírky již u Smila Flašky z Pardubic v 15. století. V 16. století se pak frazeologická látka objevuje u Jana Blahoslava a Jakuba Srnce z Varvažova. První poznatky a práce o frazeologii samotné vznikaly až v 17. století. Již Jan Amos Komenský ve své knize *Mudrosloví starých Čechů* v podstatě definoval frazeologismus, nebo tehdy přísloví nebo přípovědku, jako „krátké a mrštné propovědění, v němž se jiné praví a jiné rozumí“ a používá se „pro ozdobu řeči“ (Zaorálek, 1947/2009). Na tyto pak navazují národní obrozenci v čele s Josefem Dobrovským, nejvýznamnějším autorem této doby z pohledu frazeologie je ale František Ladislav Čelakovský se svým dílem *Mudrosloví národu slovanského v příslovích*. Připojena jest sbírka prstonárodních českých pořekadel (1852). Tento jako první spojuje obě tehdejší větve frazeologie, tedy popisné frazeologie zabývající se tvorbou slovníků, dnes nazývané frazeografií, a paremiologie. V první zmíněné větvi se díla objevují až v 19. století v pracích Josefa Matěje Sychry, Jana Šacha a Františka Šebka. Zde se ale nejedná o samostatné práce popisující rčení, pořekadla nebo úsloví, tedy dnešní frazémy. Pojem *idiom* se objevuje až v Ottově slovníku naučném. Termín *idiomatika* je zaznamenán až ve století dvacátém, tehdy se také zakotvuje pojem *frazeologie* v Příručním slovníku naučném, který ale nezná termín *idiomatika*. Skutečný rozvoj frazeologie jako vědy začíná tedy až ve 20. století. S počátky je spojeno jméno Václava Flajšhanse, Jana Mašína a v neposlední řadě Jaroslava Zaorálka, jehož *Lidová rčení* jsou jedním z cenných zdrojů frazeologismů historických a dialektologických a čerpá z nich i tato práce. Vznikají i jednojazyčné slovníky, které zahrnují i frazeologii, například *Slovník spisovného jazyka českého*. Původem frazeologismů se zabýval například Jindřich Pokorný. Nejvýznamnějším počinem na poli frazeologie od 50. let dosud se stal *Slovník české frazeologie a idiomatiky*, vytvořený kolektivem pod vedením F. Čermáka, který je také jedním ze zdrojů této práce. Jméno F. Čermáka je důležité také pro teorii frazeologie. Ve své knize *Frazeologie a idiomatika česká a obecná* například označuje název *frazeologismus* za rusistický a termín *frazeologická jednotka* za zastaralý. Přináší též cenné poznatky o vlastním vymezení pojmu *frazém*, *idiom* a *frazeologie*. (Čermák, 2007).

Jak tedy vymezuje pojmy frazeologie a frazeologismus F. Čermák? Frazeologie a idiomatika je podle jeho definice „dnes samostatná jazyková disciplína zabývající se studiem, případně i popisem (a pak se někdy mluví o frazeografii) svérázných jazykových jednotek různého typu a více úrovní, které dlouho vzdorovaly souvislému popisu. V běžném povědomí vystupují tyto jednotky, tj. frazém a idiom, nejčastěji jako sémanticky nerozložitelné“ (Čermák, 1985: 166). Čermák dále definuje frazeologii jako

„oblast frazémů a idiomů včetně kvazifrazémů a kvaziidiomů jako specifických označení a pojmenování, kombinatoricky komplementární pravidelnému jazyku ve všech rovinách s obsahově sémantickou stránkou, doplňuje se a prolíná s idiomatikou“ (Čermák, 1985: 238), což platí i pro idiomatiku ve všech rovinách s obsahově významovou stránkou. Podle Čermákova výkladu se „disciplína idiomatiky a frazeologie zabývá studiem a popisem frazémů a idiomů všech úrovní, kvůli jejich početnosti především však studiem lexémů víceslovných“, přičemž se jedná o „oblast ustálených anomálních kombinací forem vždy nižšího řádu, které jsou komplementární k oblasti pravidelných jazykových kombinací všeho druhu a na všech relevantních rovinách“, to jsou pak takové, jejichž jednotky jsou „nadány významem“ (viz Čermák, 2007: 25). Pokud shrneme stručně všechny Čermákovy poznatky, můžeme říci, že „idiomatika a frazeologie je oblastí anomálních hotových nominací komplementárních k většinovým nominacím pravidelným, které bývají většinou neustálené“ (tamtéž: 71). Nejdůležitějším rysem frazeologie je pak podle F. Čermáka anomálnost. Ta spočívá mimo jiné v jedinečnosti a určité omezenosti frazeologických kombinací, jejichž komponenty nejsou paradigmaticky zaměnitelné jinými analogickými se stejnou či podobnou funkcí (například nemůžeme jinak nahrazovat komponenty jednotky *veselá kopa*, neexistuje *smutná kopa* nebo *veselá hromada*). Tato anomálie se také projevuje v gramatických transformacích, kdy danou jednotku nemůžeme transformovat, tedy užít například v otázce, kondicionálu či pasivu aj. (Čermák, 2007). V oblasti frazeologie se hovoří o jakýchsi hlavních znacích. Frazeologie a idiomatika se, jak jsem již zmínila, zabývá takovými kombinacemi jednotek jazyka, které jsou nadány významem, frazémy a idiomy mají svůj význam a/nebo funkci, jsou vždy anomální a vymykají se běžným gramatickým a sémantickým pravidlům. V souvislosti s nimi se také mluví o obraznosti a metafoře, na které mají být založeny, nicméně tento názor F. Čermák neuznává, jelikož ne všechny frazémy a idiomy jsou čistě metaforické. Mohlo by se také zdát, že frazeologie a idiomatika se zabývá studiem frází, to je ale omyl. Nestudují se zde ani fráze jakožto ustálené konverzační, sémanticky téměř prázdné výrazy, ani fráze odborné, nýbrž frazémy a idiomy (tamtéž).

Výše jsem několikrát zmínila pojmy *frazém*, *idiom*, *frazeologismus* a další, částečně jsem také mluvila o jejich znacích. Nyní je třeba tyto pojmy definovat. Ani zde není nebo nebyla definice vždy jasná a často některé definice nezahrnovaly všechny druhy a typy frazémů a idiomů. Například J. Zaorálek ve svém slovníku *Lidová rčení* pojem *frazeologismus* nebo *idiom* vůbec nepoužívá. Vychází ze starších pramenů J. A. Komenského, F. L. Čelakovského, J. Dobrovského, kteří mezi prvními sbírali tato slovní

spojení a vydávali je pod souhrnným názvem „mudrosloví“ nebo pouze „příslloví“. Věděli ale, že ta spojení, kterým dnes říkáme frazeologismy, se od přísloví značně liší, především absencí mravoučné, výstražné či káravé funkce, proto byly pro ně později vytvořeny jiné názvy, například *pořekadlo*, *rčení*, *úslví*, *sousloví* a jiné, ani ty ale nebyly zcela přesné. Další odlišností, kterou J. Zaorálek u rčení vidí, je, že se používají podobně jako samostatná slova, tedy jsou schopna časování a skloňování a používají se stejně jako slova při stavbě vět. Už J. A. Komenský viděl rozdíl mezi příslovími a „prostými propověděními“ a F. L. Čelakovský tuto myšlenku dále rozvíjel, své dílo *Mudrosloví* rozdělil na části přísloví a pořekadel. J. Zaorálek pak dnešní frazeologismy nazývá rčeními, mezi která zahrnuje i pořekadla a úslví, přičemž za rčení považuje „všechna obrazná spojení slov, schopná časování, i když mnohdy jen v určitých časech či osobách“ (Zaorálek, 1947/2009: VII). F. Čermák bere v úvahu i starší nebo všeobecně platnou definici frazému či idiomu, tedy že se jedná o „ustálené a reprodukovatelné spojení prvků (zvláště slov), jehož význam je (zčásti nebo zcela) neodvoditelný z významu jeho složek“ (Čermák 2007: 31), nicméně tuto zavrhuje, jelikož nevyhovuje všem typům frazémů. Přináší tak definici novou, a to že „idiom a frazém je jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojeních), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo)“ (tamtéž), přiznává ale, že všechny vlastnosti do jednoznačné definice, která by zároveň byla specifickou pouze pro frazém a idiom, zahrnout nelze (Čermák, 2007). Přináší proto další doplňující definici, tedy že je „frazém a idiom takové nemodelové a ustálené syntagma prvků, z nichž (aspoň) jeden je z hlediska druhého členem extrémně omezeného a zavřeného paradigmatu (formálně a většinou i sémanticky)“ (Čermák, 2007: 32), ukazuje tedy na omezenou kolokabilitu daných kombinací slov, připouští ale, že ani ta ještě z dané kombinace slov frazém nedělá. Samotný rozdíl mezi termíny *frazém* a *idiom* spočívá v úhlu pohledu: pokud analyzujeme kombinaci slov z formální stránky, nazýváme ji frazémem, pokud ze stránky sémantické, pak idiomem. F. Čermák mezi frazeologismy tedy řadí rčení, úslví, obraty (dřívější názvy pro frazeologismy), dále přísloví, pořekadla či pranostiky a různé formule, samostatně pak stojí přirovnání a binomiály, patří sem podle něj i frazémy synsémantické, souhrnně označován jako kolokace (Čermák, 2007).

Pokud mluvíme o španělské frazeologii jako vědě, je ze všech tří jazyků nejmladší. Zdaleka nemá tak hluboké kořeny jako frazeologie česká a ruská, v podstatě zde můžeme hovořit až o 20. století. Navazuje se na práce Ch. Ballyho a F. de Saussure,

kteří, jak jsem již také zmiňovala, jsou považováni za zakladatele frazeologie v Evropě. Významný podíl nese i Vinogradovův výzkum, z něhož španělská frazeologie také čerpá. Za průkopníka španělské frazeologie je tedy považován Casares Sánchez, jehož některé práce vznikají současně s pracemi Vinogradova, dále z nich ale čerpá. Tento jazykovědec se tedy jako první začal problémy španělské frazeologie zabývat, nicméně jeho práce nebyla úplná a dlouho v ní nikdo nepokračoval. Sám Casares navazoval na práci sovětských frazeologů, zejména už jmenovaného V. V. Vinogradova. (V samotném úvodu knihy *Manual de fraseología española* se píše, že frazeologie jako vědecká disciplína vznikla v 50. letech v Sovětském svazu díky pracím V. V. Vinogradova – Gloria Corpas Pastor, 1996). Citovaná autorka také přiznává, že se ve Španělsku dlouhá léta frazeologii nikdo nevěnoval a většina významných publikací byla vydána v průběhu 90. let 20. století. Pojetí frazeologie ve Španělsku je tedy velice moderní, což se odráží zejména v obsahu frazeologických slovníků, kde většinou chybí jednotky staršího původu, které u nás sbíral zejména J. Zaorálek. Sami španělští frazeologové s lítostí poznamenávají, že objektivní a systematický frazeologický výzkum ve španělštině je velice obtížný až nemožný právě kvůli absenci starších prací, na které by bylo možné navázat (tamtéž). Po 50. letech a sovětském frazeologickém „boomu“ se tedy tato věda začíná rozvíjet i v německy a anglicky mluvících zemích, v Česku, Polsku i jinde v Evropě. Španělsko si na svůj frazeologický „boom“ počkalo až do 90. let. Teprve tehdy se objevují významné frazeologické práce jak teoretické, tak slovníkové. Mezi jejich autory patří například Copras Pastor, Martínez Marín, Zuluaga Ospina, Fontanillo Merino, Álvarez Curiel, Varela Iglesias a Kubarth, Cascón Martín, García-Page Sánchez, Alberto Buitrago, Manuel Seco a další. (García-Page Sánchez, 2008).

Jak je tedy definována frazeologie ve španělském pojetí? Frazeologie je podle Corpas Pastor věda, jež se zabývá výzkumem frazeologických jednotek, dále je to část lexikologie, která se zabývá studiem kombinací slov, ale také je chápána jako soubor ustálených frází, přenesených rčení, metafor a ustálených přirovnání, idiomů a přísloví existujících v jednom jazyce, které užívají jednotlivci nebo skupiny (Corpas Pastor, 1996). Autoři Varela a Kubarth řadí do frazeologie „giros, decires, dichos, locuciones, fórmulas, modos de decir, modismos, refranes, proverbios“ (obraty, průpovědi, úsloví, rčení, formulace, řečové vazby, idiomy, přísloví a pořekadla) (Varela, Kubarth, 1994: VIII) a jako hlavní kritéria nebo znaky pak uvádějí ustálenost a idiomatičnost (Varela, Kubarth, 1994). Manuel Seco, další významný frazeolog, pak podává tuto definici: „el término fraseología recubre no solo las locuciones en sentido propio, sino todas las

combinaciones de palabras que, en su práctica del idioma, no son formadas libremente por el hablante, sino que se le dan ya prefabricadas como paquetes que tienen en la lengua un valor propio establecido por el uso tradicional“ (termín *frazeologie* nezahrnuje pouze rčení v daném významu, ale všechny kombinace slov, které nejsou v jazykové praxi vytvářeny volně mluvčím, nýbrž tento je užívá již vytvořené, a tyto mají svou jazykovou hodnotu vytvořenou tradičním užíváním) (Seco, 2004: XIII).

Autorka Corpas Pastor na základě znaků frazeologické jednotky, jimiž jsou jistá syntaktická a sémantická zvláštnost, ustálenost v různém stupni, reprodukovatelnost (ve španělštině *institucionalización*), možnost obměny částí, které ji tvoří, a složení nejméně ze dvou slov, definuje frazeologickou jednotku (unidad fraseológica) takto: „unidades fraseológicas son unidades léxicas formadas por más de dos palabras gráficas en su límite inferior, cuyo límite superior se sitúa en el nivel de la oración compuesta. Dichas unidades se caracterizan por su alta frecuencia de uso, y de coaparición de sus elementos integrales, por su institucionalización, entendida en términos de fijación y especialización semántica, por su idiomatidad y variación potenciales, así como por el grado en el cual se dan todos estos aspectos en los distintos tipos“ (frazeologická jednotka je lexikální jednotka tvořená dvěma a více grafickými slovy v jejich nejnižší hranici, jejíž nejvyšší hranice se nachází na úrovni složené věty (promluvy). Tyto jednotky jsou charakterizovány častým výskytem v užívání a také spoluvýskytem svých nedílných členů, svou reprodukovatelností, chápanou v termínech sémantické ucelenosti a specializace, pro svou potencionální idiomatičnost a obměnu, stejně jako pro svůj stupeň, ve kterém se vyskytují všechny tyto aspekty v různých typech“ (Corpas Pastor, 1996: 20). Poznává, stejně jako F. Čermák, že frazeologismy jsou mimo jiné prostředkem jazykové ekonomie. Alberto Buitrago přináší definici idiomu, která říká, že „un modismo es, amalgamando definiciones de aquí y de allá, una expresión fija de la lengua, cuyo significado hoy no se puede deducir interpretando las palabras que la forman“ (idiom je, shrneme-li všechny existující definice, ustálený jazykový výraz, jehož význam nelze odvodit ze slov, která ho tvoří) (Buitrago, 2008: IX). Manuel Seco pak definuje frazeologismy, nebo spíše rčení, jako „agrupaciones más o menos fijas de palabras, conjuntos que tienen su función gramatical (nombre, pronombre, adjetivo, verbo, adverbio, preposición, etc.) como la tienen las palabras individuales, tienen un valor estable propio. Este valor no es la suma de los valores de sus componentes“ (více či méně ustálená seskupení slov, spojení, která mají své gramatické funkce (podstatné jméno, přídavné jméno, zájmeno, sloveso příslovce, předložka atd.) stejně jako samostatná slova

a která mají stejně jako samostatná slova svůj ustálený význam, který není tvořen významy jeho komponentů) (Seco, 2004: XII). Zvláště pak tento autor definuje *idiom*, který je podřazen termínu rčení, avšak nezahrnuje například rčení předložková a spojková, spíše nese obrazný či folklórní význam. I Seco považuje za hlavní znak frazeologismů ustálenost, nicméně zároveň uvádí, že tyto jsou variabilní, tedy připouštějí změny, nejčastěji tvořené mluvčími z různých příčin (Seco, 2004). García-Page Sánchez, další jazykovědec zabývající se frazeologií, pak přináší další poznatky k definici frazeologie. Kromě toho, že samotný pokus definovat frazeologii považuje za téměř nemožný, poznamenává, že například její průkopníci, Ch. Bally a V. V. Vinogradov, se nezabývají všemi ustálenými jazykovými kombinacemi, například opomíjejí kolokace. Dále píše, stejně jako Seco, že idiomy jsou pouze částí frazeologismů, jedním typem frazeologických jednotek, a dále analyzuje problém ekvivalentnosti či neekvivalentnosti frazeologických termínů jako *rčení, úsloví, idiom a frazeologická jednotka*. I García-Page Sánchez mluví o znacích frazeologické jednotky, v nichž se shoduje s ostatními autory, hovoří tedy o ustálenosti, idiomatičnosti, víceslovnosti, častotnosti užití, dále ale také o nominativní funkci a nevětné struktuře a stejně jako F. Čermák o anomálnosti. Co se týče vývoje frazeologie, i on píše o jakési opožděnosti vývoje španělské frazeologie, kdy většina poznatků byla přebrána od Švýcara Ch. Ballyho a Rusa V. V. Vinogradova, jejichž poznatky zpracoval ve španělštině v 50. letech Casares, na jehož práci bylo navázáno až v 90. letech. Tento autor také uvádí dělení nebo druhy španělských frazeologických jednotek podle různých jazykovědců, většinou se ale jedná o jednotky nominální, adjektivní, verbální, adverbialní, pronominální, konjunktivní, prepozitivní a dále také označující (*marcadoras*), participiální, exklamativní a jiné (García-Page Sánchez, 2008). Tyto skupiny vycházejí z morfologické stavby španělského jazyka.

Srovnáme-li tedy vývoj frazeologie v daných zemích z hlediska historického, nejstarší lexikografické základy má v této oblasti čeština. Ruština ale má největší význam pro vývoj teorie světové frazeologie ve 20. století, jelikož V. V. Vinogradov je považován za jednoho ze zakladatelů a průkopníků frazeologie vůbec, a to nejen z pohledu slovanské frazeologie, ale i frazeologie světové. Frazeologie španělského jazyka je nejmladší, avšak v současné době hojně zpracovávána jak z hlediska teoretického, tak praktického, ve všech třech jazycích je v podstatě nejdynamičtější, ve všech slovnících jsou zaznamenány i neologické jednotky, zatímco v češtině neustále čerpáme z Čermákova 30 let starého slovníku. V ruštině vznikají zásluhou profesora V. M. Mokienka a jeho kolegů neologické slovníky také.

1.2. JAZYKOVÝ OBRAZ SVĚTA

Jak jsem psala výše, frazeologii a frazeologismům se v různých jazycích říká a říká různě a zejména starší názvy obsahovaly slovo *moudrý nebo moudrost*, frazeologie tedy byla nazývána mudroslovím. Zde se ale nejednalo o frazeologii, jak ji chápeme dnes, patřila sem zejména přísloví, rčení jen okrajově. Tato skutečnost ale nic nemění na tom, že frazeologie odrážela a dodnes odráží názory na svět a pohled člověka na něj. Jelikož tato práce zkoumá frazeologii tří jazyků, měla by též zkoumat tři různé pohledy na svět. Česká, ruská i španělská frazeologie se od sebe v mnohém liší, a to zejména v pohledu na svět jako takový a v tom, jak se tento odráží v daném jazyce. Je třeba tedy na začátek uvést a vysvětlit pojem *jazykový obraz světa* a objasnit, co všechno jej ovlivňuje.

Jak uvádí Irena Vaňková ve své stati v časopise *Slovo a slovesnost*, jazyk není pouze strukturou nebo nástrojem, ale i specifickou interpretací obrazu světa. Cituje E. Saphira, který nazývá jazyk „symbolickým průvodcem po kultuře“, nebo L. Wittgensteina a jeho slova „hranice mého jazyka jsou hranicemi mého světa“ (Vaňková, 1999). Tvrzení obou těchto autorů nám pomohou pochopit to, co představuje právě pojem *jazykový obraz světa*.

Kultura každého národa se velkou měrou odráží v jeho jazyce, což je možné vidět nejen v jednotlivých slovech, ale zejména ve frazeologii, stejně tak „můj svět“ představuje tu oblast, kterou dokážu popsat svým jazykem. Člověk je s jazykem těsně svázán, jazyk pro něj představuje mimo jiné i odlišnost od jiných živočichů. Chceme-li zkoumat jazykový obraz světa, zkoumáme vlastně vztah jazyka k lidské mysli, a to jak v aspektu individuálním, tak kolektivním, tedy kulturním, a jejím prostřednictvím i vztah k světu.

I. Vaňková dále popisuje vztah jazyk – kultura, kdy jazyk má být jedním z hlavních komponentů kultury a kultura má být obsažena v jazyce, v jeho systému a způsobu jeho používání v řeči i v textech (Vaňková, 1999). Dále uvádí, že „jazyk je viděn ne(jen) jako prostředek sloužící k výměně informací, ale především jako rezervoár kolektivní zkušenosti daného společenství, která odráží jeho hierarchii hodnot i systémy vztahů, a zároveň také jako činitel umožňující člověku vstup do světa a jeho poznání. Jazyk představuje model světa: funguje tak, že utváří naše vidění světa a ovlivňuje jeho obraz“ (Vaňková, 1999: 216). Souhlasí s J. Anusiewiczem, který říká, že svět poznáváme jak bezprostředně, tak i zprostředkovaně, a činitelem, který zprostředkovává kontakt mezi námi a skutečností, jsou „jazykově artikulované znalosti o tomto světě“.

Jazyk nám tedy udává kategorie, a to jak gramatické, tak sémantické i pragmatické, s jejichž pomocí vnímáme, utváříme a hodnotíme skutečnost. Vidíme tedy, že jazyk a skutečnost, tedy svět, jsou ve vzájemném a neoddělitelném vztahu. Při našem pohledu na svět hraje nejvýznamnější roli jazyk mateřský, ten umíme navždy a také lépe než jakékoliv jiné jazyky, je to jazyk, ve kterém myslíme, ve kterém prožíváme. V této souvislosti se také mluví o „brýlích mateřského jazyka, které máme stále nasazeny, aniž si tento fakt plně uvědomujeme“ (Vaňková, 2005: 49). Lidé bilingvní pak nahlízejí na svět dvěma způsoby, prostřednictvím dvou jazykových obrazů světa. V této práci můžeme prostřednictvím frazeologie pozorovat, jak myslí a prožívají jiné národy, jaký mají pohled na svět. Pojetí světa nebo jeho jazykový obraz je přítom v mateřském jazyce všeobecně vnímán jako „naivní“, tj. nevědecký – antropocentrický, v jeho středu tedy stojí člověk.

Irena Vaňková uvádí tuto definici jazykového obrazu světa: Je to „způsob, jakým jazyk konceptualizuje skutečnost – jak ji tedy interpretuje“ (Vaňková, 2000: 23). Američtí lingvisté ho definují jako „konceptualizaci světa obsaženou v jazyce“ (Vaňková, 2005: 47). „Každý jazyk podává specifickou, jistým společenstvím sdílenou interpretaci světa“ (tamtéž). Vaňková pak uvádí na základě uvedených poznatků definici: „v jazyce uložená interpretace skutečnosti, kterou je možno chápat jako souhrn soudů o světě. Mohou to být buď soudy ustálené v samém jazyce, v jeho gramatických formách, ve slovníku, ve fixovaných textech (např. v příslovích) nebo jazykovými formami a texty pouze implikované“ (Vaňková, 2005: 51-52), tuto definici přejala od J. Bartmiňského. Další definice, tentokrát definice R. Grzegorzycové, zní: „je to způsob chápání světa (jeho percepce a konceptualizace), který lze vyčíst z jazykových faktů, tj. z flektivních a derivačních zákonitostí jazyka, z frazeologie, ze synonymických skupin, svědčících o svébytné kategorizaci světa, a konečně i z konotací a stereotypů spjatých s pojmenovávanými objekty“ (viz tamtéž: 52). Tokarského (R.) definice pak říká, že jazykový obraz světa je „soubor pravidel uložených v gramatických kategoriích (flektivních, slootovorných, skladebných) a v sémantických strukturách lexika, ukazujících pro daný jazyk typické způsoby vidění jednotlivých součástí světa, hierarchii, která v nich vládne, i hodnoty, které dané jazykové společenství akceptuje“ (viz tamtéž).

Vidíme tedy, že definic je hned několik, některé z nich jsou si velice podobné, některé se ale ve svém pojetí jazykového obrazu světa liší. Pojmem jazykový obraz světa se zabývá kognitivní lingvistika, z tohoto pohledu je zkoumán zejména polskými badateli. Kognitivní lingvistika se zabývá pojmem *koncept*, což je „ментальная сущность,

которая имеет имя в языке и отражает культурно-национальное представление человека о действительности”, jak uvádí V. A. Maslova (Maslova, 2004: 4), existují ale i jiné definice konceptu, například Heidegger konceptem nazývá „семантическое образование, отмеченное лингвокультурной спецификой и тем или иным образом характеризующее носителей определенной“ (viz tamtéž: 21). Zároveň je to ale „квант знания, отражающий содержание всей человеческой деятельности. Концепт не непосредственно возникает из значения слова, а является результатом столкновения словарного значения слова с личным и народным опытом человека“, jak uvádí Lichačev (tamtéž). Koncept je tedy základem jazykového obrazu světa.

Definici kognitivní lingvistiky uvádí také Monika Schwarzová ve své publikaci Úvod do kognitivní lingvistiky, jedná se o „tu část kognitivní vědy, která se zabývá popisem a vysvětlováním mentálních struktur a procesů lidského jazyka. V centru jejího zájmu pak stojí zkoumání interakce mezi reprezentací a zpracováním jazykových znalostí“ (Schwarzová, 2009: 5). E. V. Ivanova ve své publikaci cituje definici E. S. Jakovljevojové, která říká, že jazykový obraz světa je „зафиксированная в языке и специфичная для данного коллектива схема восприятия действительности“ (Ivanova, 2002: 14/Jakovljeva 1994: 9), je to také „отражение в языке представлений о мире, осуществляемое человеческим менталитетом данного языкового коллектива“, jak uvádí Z. M. Volockaja a A. V. Golovačeva. Jazykový obraz světa podle T. V. Cuvjanové je pak „результат переработки информации о среде и человеке“ (Maslova, 2004: 28). Obraz světa, jak dále uvádí G. A. Bruťjan, je „целостный, глобальный образ мира, который является результатом всей духовной активности человека, она возникает у человека в ходе всех его контактов с миром“ (tamtéž).

Dalším významným jazykovědcem, který se zabývá obrazem světa, a to všemi jeho druhy (vědecký, jazykový), je O. A. Kornilov. Ten tvrdí, že jediná správná definice pojmu *jazykový obraz světa* neexistuje, mimo jiné i proto, že sám pojem *jazykový obraz světa* není vědeckým termínem. *Obraz světa* podle něj musí představovat „тем или иным образом оформленную систематизацию плана содержания языка“ (Kornilov, 2003: 4). Vyděluje také dva způsoby chápání tohoto pojmu, a to lingvistický a kulturologický. V kulturologii pak podle něj existují dva výklady pojmu *jazykový obraz světa*, a to jednak jako „огромная кладовая иллюстративного лингвистического материала для подтверждения тех или иных черт национального характера“, a jednak jako „источник знания о национальном характере и менталитете“, z tohoto pohledu je tedy jazykový obraz světa jakousi databází, prostřednictvím jejíhož výzkumu můžeme

vyvozovat závěry o zvláštnostech národního názoru na svět. Znalost tohoto jazykového obrazu národa je nutnou podmínkou znalosti národní kultury a mentality. (Kornilov, 2003: 79).

O. A. Kornilov kromě jazykového obrazu světa uvádí i pojem *vědecký obraz světa*. Ten je podle něj zafixován v terminologiích jednotlivých věd zkoumajících svět nebo jeho části, příznačné pro vědecký obraz světa je, že se neustále mění a je společný všem jazykovým společenstvím s příslušnou tradicí. Základní otázkou, kterou si O. A. Kornilov v této souvislosti klade, je, zda se změní obraz světa, když se změní vědecké poznatky o již známé skutečnosti. Odpovědí je, že pro většinu lidí se obraz již známé skutečnosti nezmění. Doplníme-li její definici o nové přesnější poznatky nebo ji vyvrátíme, na jazykový obraz světa nové informace s největší pravděpodobností mít vliv nebudou. Například lidé budou stále říkat, stejně jako v dávných dobách, že Měsíc, jakožto nebeské těleso, svítí, i když je již dávno známo, že tomu tak není, jelikož se od něj odráží svit Slunce. I. Vaňková a jiní uvádí ještě pojem „*naivní*“ *obraz světa*, tedy takový, který je vlastní „průměrnému“ člověku. Základem kognitivní výbavy člověka je podle I. Vaňkové kromě „antropocentrismu, kotvícího v naší tělesnosti a specifickém smyslovém aparátu, také schopnost konceptualizace založené na metaforickém základě. Konceptuální metafory jsou tedy jedním z hlavních fenoménů konstituujících běžné lidské vědomí a vědění o světě“ (Vaňková, 2007:119). Význam metafory pro jazykový obraz světa je tedy stěžejní.

Vědci se také snaží popsat jednotlivé vlastnosti jazykového obrazu světa. Uvádí se především výběrovost, dynamičnost, transcendentnost, axiologičnost, heterogenost, integrálnost a kontextuálnost. Heterogenost jazykového obrazu světa spočívá v tom, že je rozrůzněn v různých vrstvách i aspektech, například dialektologickém, sociálním, stylovém či podle sfér komunikace. Základem je ale přirozený obraz světa, tedy antropocentrický a entocentrický. Dynamičnost poukazuje na to, že jazykový obraz světa je neustále v pohybu, vyvíjí se, avšak jeho základ, získaný od předků, přetrvává. Výběrovost v podstatě znamená, že jisté aspekty se v jazyce objevují více, jiné méně (například v eskymáčtině existují desítky výrazů pro různé druhy sněhu, naproti tomu v afrických jazycích existuje zpravidla jeden nebo žádný). Axiologičnost poukazuje na hodnotící charakter jazykového obrazu světa, přičemž na vrcholu pyramidy stojí člověk a vše lidské. Co se týče integrálnosti a kontextuálnosti, zde se popisuje praktický a pragmatický vztah ke světu ve vztahu k teoretickému nahlížení na něj. Transcendentnost

spočívá v jakési nadjazyčnosti či metajazyčnosti, kdy jazyk a metajazyk jsou provázány a neustále se prolínají. Zde hraje velkou roli metaforické myšlení. (Vaňková, 2005).

Jak zde již bylo zmíněno, jazykový obraz světa je antropocentrický. V jeho středu je člověk a jeho subjektivně vnímané tělo, jeho velikost, stavba, vnímání, smysly atd. Obecně je v jazykovém obrazu světa vždy člověk na prvním místě, vše lidské je vnímáno jako pozitivní, člověk je také středobodem jeho hodnocení, a to jako subjekt i jako objekt. Mnozí badatelé hovoří o antropocentrickém charakteru nejen jazyka, ale i frazeologie jako jeho části. Proto mnoho frazeologismů popisuje vnější stránku lidského těla, tedy vzhled člověka, který je předmětem zájmu této práce.

1.3. FRAZELOGIE A JAZYKOVÝ OBRAZ SVĚTA - INTERAKCE

Frazeologie jakožto jeden z nejdůležitějších prostředků jazykového obrazu světa je sama založena na obrazech a obraznosti, k čemuž využívá metafory. Ty používáme v jazyce častěji, než si uvědomujeme. Metafory nejsou pouze obraznými pojmenováními objektů, jako například *zlatý kotouč*, *beránci na nebi* nebo *armáda nezaměstnaných*, ale i samostatná slovesa a další slovní druhy, jejichž význam mnohdy ani nepovažujeme za přenesený (například *pustil se do mě*, *rozmetl moje argumenty*, *napadal moje názory*, *vzplanul vášní* a jiné). Mezi metafory patří i jiné konstrukce, jejichž význam chápeme jako samozřejmý a ani je za metafory nepovažujeme (*mrhat časem*, *využívat čas*, *plýtvat časem*, *papírová vlaštovka* aj.), patří sem i metonymie či personifikace. Jak uvádí G. Lakoff, „podstatou metafory je chápání a prožívání jednoho druhu věci z hlediska jiné věci“ (Lakoff, 2002: 17).

Frazeologismy jsou velmi často založeny na metafoře. Metafory vznikají na základě zkušeností, tyto jsou reprodukovatelné. Reprodukovatelnost je pak jedním z hlavních znaků frazeologické jednotky. Znamená to, že se tyto používají v jakési dané formě či jazykové struktuře, a to v jazyce celého národa či etnika, aniž by se například jednotlivci v daném etniku navzájem znali. Každý z nich je ale schopen daný frazeologický obrat použít ve správné situaci či vysvětlit jeho význam, spojuje si ho se stejnými obrazy jako ostatní jednotlivci téhož etnika či národa. Například frazém *holka jako obrázek* bude na území celé České republiky znamenat *hezká, krásná*, stejně jako frazeologická jednotka *писаная красавица* na území celého Ruska. Jednotka *parece una bruja* (vypadá jako čarodějnice) pak bude ve všech částech Španělska znamenat

„ošklivá“. Mnoho frazeologismů má paralely hned v několika jazycích, pak mluvíme o frazeologii internacionální. Je tedy zřejmé, že některé metafory se vyskytují ve stejné formě ve více jazycích, tedy v souvislosti s určitým jevem vznikají u více národů či kultur stejné představy.

Stejně tak má ale každý národ či etnikum frazeologismy, tedy i jisté představy o světě či obrazy světa, které se v jazycích jiných národů nevyskytují. U určitých objektů či jevů tedy vznikají národní představy, které můžeme nazvat do jisté míry individuálními, tedy individuálními v rámci jednoho jazyka, národně specifickými. Tyto obvykle souvisí s kulturou a mentalitou daného národa či etnika, s jeho historií, literaturou, politikou a dalšími aspekty. Příslušníci jiných národů než Španělska například těžko pochopí frazeologickou jednotku *más feo que un Picio*, která má význam „člověk ošklivý“, cizinci ale vědět nebudou, co nebo kdo je onen Picio. Stejně tak nositelé jiného než ruského jazyka nepochopí frazém *аршин с манкой*, jelikož se jedná o ruskou reálii, a českou jednotku *malé pivo* ve významu „malý člověk“ pochopí jen Češi, nositelům jiného jazyka nevzniknou potřebné asociace. Právě to, co mají dané jazyky společné a co odlišné z hlediska jazykového obrazu světa, zkoumá tato práce.

Jedním z nejdůležitějších aspektů pro jazykový obraz světa a frazeologii je tedy metafora. Kultura a mentalita mají na národní jazykový obraz světa neodmyslitelný vliv. Pokud mluvíme o interakci mezi frazeologií a jazykovým obrazem světa, jejíž existence je neoddiskutovatelná, velice cenné informace v této oblasti přináší ruská badatelka V. N. Telija. Ta uvádí pojem kulturní konotace. To je podle ní „интерпретация денотативного или образно мотивированного, квазиденотативного, аспектов значения в категориях культуры“ (Telija, 1996: 214). Velký důraz přitom klade na obrazný základ. Jedním ze základních znaků frazeologismů je podle ní obrazně-situační motivace, která je spojená s lidským pohledem na svět. Frazeologismy, jak píše dále, „возникают в национальных языках на основе такого образного представления действительности, которое отображает обиходно-эмпирический, исторический или духовный опыт языкового коллектива, который безусловно связан с его культурными традициями, ибо субъект номинации и речевой деятельности – это субъект национальной культуры“ (tamtéž). Frazeologie vyjadřuje národní svébytnost národa. Pokud studujeme frazeologii z pohledu jazykového obrazu světa nebo opačně jazykový obraz světa z pohledu frazeologie, přičemž počítáme s pojmem kulturní konotace, vycházíme z tvrzení, že „система образов, закрепленных во фразеологическом составе языка, служит своего рода «нишей» для кумуляции мировидения и так или иначе связана с материальной,

социальной или духовной культурой данной языковой общности, а поэтому может свидетельствовать о ее культурно-национальном опыте и традициях“ (tamtéž: 215). Pokud je frazeologismus kulturně a národně specifický, musí se tato specifická nějakým způsobem zobrazovat ve znakové organizaci a musí se nějakým způsobem uvádět. Prostředkem daného zobrazení je obrazný základ a způsobem uvádění je interpretace obrazného základu ve znakovém kulturně-národním prostoru daného jazykového společenství.

Pojem *kulturní konotace* je hlavním pojmem lingvokulturologie. Je to „научная дисциплина, исследующая воплощенные в живой национальный язык материальную культуру и менталитет и проявляющиеся в языковых процессах в их действенной преемственности с языком и культурой этноса, лингвокультурология тогда призвана исследовать и описать взаимодействие языка и культуры не только и не столько в ее этнических формах (которые привлекаются скорее как свидетельства преемственности культуры этноса и культуры национальной), сколько в формах национальной и общечеловеческой культур в их современном состоянии или в определенных синхронных срезах этого взаимодействия“ (tamtéž: 216). Další definice lingvokulturologie uvádí, že se jedná o „ту часть лингвистики, которая посвящена изучению и описанию корреспонденции языка и культуры в синхронном их взаимодействии“ (tamtéž: 217). Lingvokulturologie tedy zkoumá hlavně „живые коммуникативные процессы и связь используемых в них языковых выражений с синхронно действующим менталитетом народа“ (tamtéž: 218).

V. A. Maslovova, jejíž práce je také jedním z cenných zdrojů této práce, pak definuje lingvokulturologii jako vědu, která „studuje jazyk jako kulturní fenomén“, jinými slovy je to věda pohybující se na pomezí lingvistiky a kulturologie, která zkoumá, jak se v jazyce odrazila kultura národa a jak je to v jazyce zachyceno. Během vývoje lingvokulturologie se vytvořily různé části této vědy, například diachronická lingvokulturologie, která zkoumá stav jazyka a kultury v určitém časovém období, srovnávací lingvokulturologie, která porovnává lingvokulturologické projevy různých etnik, lingvokulturní lexikografie, která se zabývá sestavováním speciálních lingvokulturologických slovníků a další. Lingvokulturologie se snaží najít odpovědi na otázky: Jak se kultura účastní vytváření jazykových konceptů?, Ve které části významu jazykového znaku se přidávají „kulturní smysly“?, Poznávají tyto smysly mluvčí a posluchači?, Mají tyto smysly vliv na řečovou strategii? a další včetně systematizace pojmů této vědy. Z výše uvedených poznatků jasně vyplývá, že jazykový obraz světa a

frazeologie jsou těsně spojeny a důležitou roli zde hraje zejména antropocentrický přístup a kultura a mentalita národa jakožto nositele jazyka.

1.4. ČESKÉ, RUSKÉ A ŠPANĚLSKÉ KULTURNÍ, HISTORICKÉ A JINÉ ASPEKTY MAJÍCÍ VLIV NA JAZYKOVÝ OBRAZ SVĚTA

Předmětem této práce je zkoumání frazeologie tří různých jazyků a v podstatě i tří různých obrazů světa. Česká republika je geografickým středem Evropy, dovoluji si ale tvrdit, že je i středem kulturním. Španělsko je naproti tomu typickým představitelem jižanské mentality a jeho kultura a podnebí jsou s českým a ruským prostředím nesrovnatelné. Rusko jakožto největší evropská země se odlišuje jak klimatem, tak mentalitou i kulturou. Co tedy nejvíce ovlivňuje jazykový obraz světa v daných zemích?

Začneme-li Ruskem, je zde celá řada aspektů, a to nejen geografických a kulturních, ale i mentálních, politických a dalších. Pokud mluvíme o vlivech geografických, je nutné zejména uvést, že se jedná o jednu ze zemí s největší rozlohou na světě. Najdeme zde téměř všechny vegetační a klimatická pásma od polárního pásu až po subtropy, od tundry až po pouště. Najdeme zde hory, ale přesto jazykový obraz světa ovlivnil především život na Východoevropské rovině, kde se původně soustřeďovala většina obyvatelstva, a tudíž i kulturní zázemí. Najdeme na ní největší řeky, pomineme-li sibiřské veletoky, zejména „matičku Volhu“, která je nejen fenoménem geografickým, ale i kulturním, s rovinou je také svázána hluboká zemědělská tradice, pěstování obilí, rozmanitá příroda s typickou faunou i flórou. Z fauny mluvíme zejména o medvědovi – „хозяине леса“.

Dalším významným aspektem je kultura. Ta se v Rusku vyvíjela naprosto odlišně než ve zbytku Evropy. Nejdůležitějším vlivem zde je nepochybně carismus, který se zde udržel až do počátku 20. století, dlouho trvající samoděržaví a nevolnictví. Další velice důležitou odlišností od zbytku Evropy je náboženství, které zde představuje pravoslavná církev. Realie s ní související hrají důležitou roli nejen v kultuře, ale i v jazyce. Samostatnost pravoslaví jako náboženství též potvrzuje pojetí Moskvy jako třetího Říma. O Rusku můžeme tvrdit, že je multikulturní. Ne ale ve stejném smyslu, jako třeba o Spojených státech. Najdeme zde celou řadu národností, kavkazskými národy počínaje a sibiřskými konče, velký vliv zde hrají rasové odlišnosti a z toho plynoucí problémy, dalším pak může být odlišné, tedy muslimské, vyznání těchto národů. Jedním z hlavních

aspektů je výrazná centralizace, hlavní slovo má vždy Moskva a Petrohrad, ostatní města jsou považována za provincii, přestože jsou větší než většina velkých českých měst.

S kulturou jde ruku v ruce historie. O carismu a samoděržaví jsem mluvila výše, druhým nejvýznamnějším aspektem je zde období Sovětského svazu a s ním spojeného komunismu a totalitního režimu. I odtud pochází mnoho reálií, které se odrazily v jazyce. Od doby rozpadu SSSR dosud Rusko žije téměř pod vládou jednoho muže, Vladimira Putina, vytvořila se také nová společenská vrstva, tzv. „noví Rusové“, jakási společenská smetánka, nejbohatší vrstva obyvatelstva vyznávající jiné než tradiční hodnoty.

Kapitolou samou o sobě by mohla být ruská mentalita. Už jako termín se vžilo spojení „загадочная русская душа“, těžko popsateľný fenomén, který v podstatě vystihuje celou ruskou mentalitu. Rusové jsou přátelští, pohostinní, zádučiví, ale také ne příliš spolehliví, mají osobitý postoj k času, prostoru i k povinnostem. Pravdou je, že jsou ale národem vyznávajícím kolektivismus, práce, zábava a bytí v kolektivu vůbec je jejich hlavním mentálním rysem.

Jako protipól ruskému pohledu na svět stojí bezpochyby pohled španělský. Španělsko se od Ruska liší v podstatě ve všech aspektech. Mluvíme-li o geografii a podnebí, je třeba vyzdvihnout zejména fakt, že Španělsko je jedním ze středomořských států, nachází se tedy u moře. To Rusko také, ale v úplně opačné pozici. Španělsko je typickou vyhledávanou destinací, je známé prosluněnými plážemi a poměrně čistým mořem. Co se týče vegetace, situace Španělska je také diametrálně odlišná. Většinu území zaujímá náhorní plošina Meseta Central, a to je jedna z hlavních příčin velmi chudé vegetace. Je zde sucho a horko, řek je málo a v létě i vysychají, proto je vegetace velice omezená. Co se týče zemědělství, pěstuje se zde několik typických plodin, zejména olivy, citrusy a některé druhy zeleniny a subtropického ovoce. Sever Španělska je naopak úrodný a zelený, najdeme zde i hory, jakousi bariéru, oddělující Španělsko od zbytku Evropy. Jelikož se Španělsko nachází v subtropickém pásu, nenajdeme zde sníh, ten může pokrývat maximálně vrcholky Pyrenejí, to je jeden z hlavních rozdlů mezi Španělskem a zbytkem Evropy. Geografické a klimatické podmínky jsou bezpochyby jedním z významných aspektů, které mají vliv na jazykový obraz světa.

Tím druhým, neméně důležitým vlivem, je nepochybně historie. Území Španělska bylo součástí kulturní kolébky lidstva, bylo součástí Říše římské. Nevyhnuly se mu ani barbarské kmeny, ale hlavní roli zde hráli katoličtí králové. Tak jako je Rusko chápáno jako nejvýznamnější země vyznávající pravoslaví, stejně i Španělsko je považováno za jednu z nejzbožnějších zemí vyznání katolického. Velkou roli zde ale ještě

předtím sehrála 700letá arabská nadvláda, ta ovlivnila nejen historii, ale zejména kulturu, a to od architektury přes hudbu až po literaturu. S katolictvím dále souvisí i inkvizice založená ve Španělsku. Na španělském trůně se po katolických kráľích vystřídali Habsburkové, kteří v té době ovládli celou Evropu, ale i francouzští Bourboni. Je zde tedy silná monarchistická tradice, která se zde udržela dodnes, nicméně v parlamentní formě. Jedním z nejdůležitějších historických aspektů kromě arabské nadvlády a katolických kráľů je fašistická diktatura, která trvala více než polovinu 20. století, a to diktatura generála Franca. V této době zažilo Španělsko obrovskou stagnaci jak kulturní, tak politickou a technickou, bylo vystaveno cenzuře, z druhé strany ale zůstalo stát mimo druhou světovou válku. Nyní je zde, jak jsem již naznačila, parlamentní monarchie. Úcta ke kráľovské rodině je zde obrovská, situace je podobná jako ve Velké Británii.

Co se týče španělské mentality, je také velice osobitá. Španělé se rádi baví, rádi oslavují, ale k práci mají zdrženlivý vztah. Mentalitu obyčejného obyvatelstva skvěle vylíčil M. de Cervantes v Donu Quijotovi. Onou typickou španělskou povahou ale není sentimentální rytíř, nýbrž jeho pomocník Sancho Panza, bodrý mužík se zdravým selským rozumem, který se zbytečně nenamáhá, ale je oddaný. Významným kulturně-mentálním fenoménem je zde také machismus, tedy jakési nadřazené chování mužů vůči ženám.

Co se týče kultury, o té jsem se již zmínila v souvislosti s historií. Nejdůležitějším fenoménem je zde arabská kultura, Arabové ovládali jižní polovinu Španělska 700 let, zatímco na severní polovině souběžně vládli katoličtí kráľové, kteří pak Araby vytlačili. Arabská kultura přinesla do španělské kultury další fenomén, a to flamenco, což ovlivnili i tamější Romové. Druhým neméně důležitým kulturním fenoménem je corrida. Tyto býčí zápasy jsou spojeny se španělskou kulturou stejně jako například pivo s tou českou, ačkoliv rozděluje národ na dvě poloviny. Corrida se například ve frazeologii odrazila velice významně. Mnoho kulturních aspektů je také spojeno s křesťanskými svátky, tak je tomu ale i v Rusku a České republice.

Česká republika stojí kdesi „na cestě“ mezi Španělskem a Ruskem, ve středu Evropy, mezi východem a západem, mezi severem a jihem. Geografické podmínky a podnebí jsou zde příznivé zejména pro zemědělství, vznikají zde tedy podobné obrazy jako v Rusku. Žijí zde i podobní živočichové, je tu podobná vegetace. Zemědělská činnost se ve frazeologii odráží největší mírou. Střídají se zde čtyři roční období, existují zde tedy rozmanité obrazy spojené s počasím, deštěm, sněhem, sluncem, mlhou apod.

Vegetace je zde velice rozmanitá stejně jako členitost povrchu. Můžeme zde najít úrodné roviny, ale také velké množství hor.

Mluvíme-li v souvislosti s Českem o středu geografickém, nesmíme opomenout střed kulturní. V České republice, jejíž obyvatelstvo je z 50 % ateistické, nejsou tak hluboké religiózní kořeny jako ve striktně katolickém Španělsku nebo pravoslavném Rusku. Víra či náboženství a s ním spojené obřady se ve frazeologii sice vyskytují, nicméně ne tak hojně jako například ve frazeologii španělské. Kulturním fenoménem typickým pro Česko je výroba a pití piva, to se odráží zejména v části frazeologie, kterou se zabývá tato práce.

Vezmeme-li v úvahu aspekty historické, je zde několik hlavních milníků. Jsou to zejména: postoj k Německu jako sousední zemi, která se odjakživa snažila si Česko podrobit, první a zejména pak druhá světová válka, která českou historii a také pohled na svět (a neoblíbené Německo) razantně ovlivnila, a dále příslušnost k východnímu bloku, tedy 40letá vláda komunistického režimu. Současná politická situace je zatím spíš zdrojem pro anekdoty, ve frazeologii se nijak výrazně neodráží.

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1. *OBLIČEJ A JEHO PŘÍZNAKY V JAZYKOVÉM OBRAZU SVĚTA*

2.1.1. *OBLIČEJ JAKO CELEK*

2.1.1.1. *Barvy a barevnost v kontextu obličeje*

Jak jsme se dozvěděli v teoretické části, k strukturám přirozeného světa můžeme proniknout prostřednictvím jazyka, konkrétně studiem jazykového obrazu světa, který je se světem přirozeným těsně spjat. Jazykový obraz světa vychází z dlouhodobých zkušeností, má tělesně-prostorový a antropocentrický základ a hlavně metaforicko-metonymický charakter (Vaňková, 2005). Všechno toto lze výborně ilustrovat způsobem konceptualizace barev a barevnosti, ale také tím, jak jsou prostřednictvím barev a barevnosti konceptualizovány jiné jevy, například lidské emoce a prožívání vůbec. Barva a barevnost totiž úzce souvisí s významností vizuality, tedy i lidského vzhledu, v lidském pojetí světa, protože zrakem člověk vnímá většinu podnětů, obecně všechny podněty jsou vnímány smysly. Můžeme tedy hovořit o smyslovém pojetí (které primárně souvisí s frazeologií) a co se týče barev, mluvíme o pojetí nebo obrazu světa vizuálním (už slovo *obraz* samo o sobě znamená něco, na co se díváme nebo co vidíme). Lze tedy vyvodit závěr, že „vidění je základem pro poznání a prožívání světa“ (Vaňková, 2005: 196). V této kapitole se budu snažit zjistit a popsat, jaké jazykové konotace mají barvy v různých kontextech, konkrétně se soustředím na frazémy popisující lidský obličej a pro něj typické i méně obvyklé, ale ve frazeologii zaznamenané barvy, jako jsou například červená, černá, bílá, ale i zelená, žlutá či modrá.

Náš pohled na svět, svět fyzický a fyzikální, je utvářen již od dětství, a to mimo jiné i prostřednictvím mateřského jazyka. S barvami souvisí i celkový fyzický a psychický stav člověka. Se šedou a bílou je spojena nemoc, bída, živoření či špatný psychický stav, zatímco s červenou či růžovou je spojeno zdraví, krása a většinou pozitivní emoce. Šed' znamená nudu, jednotvárnost, chudobu, barva naopak bohatství, rozmanitost, svobodu. Při tomto pojetí ale musíme být opatrní, neboť i pohled na barvy se v historii mění. Poznatek zaznamenaný v předešlých větách vychází z obecně přijímané koncepce historické, kdy oblečení bohatých bylo barveno drahými barvivy, zatímco chudí lidé nosili oblečení ušité z přírodní rezné, šedé látky, bohatí žili v zámcích se zdobenými různobarevnými pokoji, zatímco chudina v domech z přírodních materiálů a

nevýrazných barev, vnímaných jako šedé, tudíž bezbarvé (Vaňková, 2005). I v novější historii můžeme najít barevnou příznačnost, například za druhé světové války byla žlutá vnímána negativně, jelikož u fašistů označovala Židy a jejich brzkou smrt, růžová homosexuály.

Dnes se ale pohled na jednotlivé barvy mění, a to hlavně vlivem módních trendů a globalizace ve formě migrace různých národnostních skupin do jiných států, jejichž kulturu tou svou ovlivňují. Díky rozmachu módy a jejího vlivu na svět jsou dnes barvy jako šedá, béžová, hnědá a jiné přírodní barvy vnímány jako moderní a krásné a nevyjadřují ani v nejmenším nic negativního, zatímco postavení barev „barevných“ se víceméně nemění. Pohled na ně může být dokonce dehonestován buď módními médii, nebo přístupem lidí k národnostním menšinám. Například v médiích můžeme pozorovat, kterak na slovo vzatí odborníci tvrdí, že oranžová je nehezká nebo nemódní, podobně jako žlutá, protože rozšiřuje nebo neladí k pleti, přitom všeobecně jsou tyto barvy vnímány jako pozitivní (slunce, zlato, květiny). Mnozí lidé, hlavně zde v České republice, často považují hodně barevné oblečení za nehezké a nevkusné, jiné národy toto barevné a pestré oblečení naopak vyhledávají. I takovéto vlivy mohou přispívat k utváření a změnám jazykového obrazu světa. Já ale budu vycházet z toho primárního, historického.

Přejdeme nyní k samotnému obličejí, který je předmětem této kapitoly. Obličej je to první, co vidíme a na co se zaměřujeme při setkání s jiným člověkem. I to je jedním z důvodů, proč existuje celá široká škála frazeologismů, které ho popisují. Hlavně co se týče barvy, je obličej jakýmsi zrcadlem našeho psychického i fyzického stavu. Odrážejí se na něm nejrůznější emoce a zdravotní stav, a to hlavně prostřednictvím barvy červené nebo bílé. Můžeme ale říci, jakou barvu má obličej v obvyklém stavu? Lidský obličej vnímáme s naprostou samozřejmostí, ale zamyslíme-li se, nejsme vlastně schopni říci, jakou barvu má. I děti, jejichž oko je v tomto jaksi nejneomezenější, s tím mají problém. Nejčastěji berou k vybarvení obličejě oranžovou nebo růžovou barvu nebo jej nevybarvují vůbec, přitom si ale stejně jako dospělí uvědomují, že obličej není ani oranžový jako pomeranč, ani růžový jako nějaká květina, ani bílý jako sníh, i když světlá pleť je k němu často přirovnávána. Jeho přirozená barva prostě název nemá, i když často používáme slovní spojení *pleťová barva*, což je ale název spíše odvozený, vzniklý právě z nepopsatelnosti obličejě jinou základní barvou. Ostatní jmenované barvy, které k popsání obličejě ve frazeologii používáme, jsou de facto pro obličej nepřirozené nebo ukazují na nějakou změnu, ať už emocí či zdravotního stavu. Tento pohled na věc je ale spíše slovanský, můžeme říci, že čeština i ruština zde vychází ze stejného jazykového

obrazu světa, a to hlavně z důvodu rasové příslušnosti, ale také geografického prostředí. To, co pro češtinu a ruštinu je normální a přirozené, pro španělštinu je spíše výjimečné a naopak. Podrobněji jsem o tom mluvila v předešlé kapitole a také dále u samotných barev. Všeobecně ale můžeme říci, že červená barva je vnímána jako barva zdraví, krásy, studu, lásky, vášně, ale i vzteku a zuřivosti, a to jak ve slovanském prostředí, tak v románském, bílá barva je příznakem nemoci, slabosti nebo třeba strachu. Jediná černá barva má svůj pravý smysl slova, kdy popisuje opravdu tmavě zbarvenou pokožku nebo pokožku špinavou, nicméně je téměř hyperbolické používat zde slovo *černá*, když se ve většině případů o skutečně černou barvu nejedná. Frazeologie ale ráda zveličuje, bez patřičné nadsázky by ani nemělo smysl lidský vzhled metaforizovat a jakkoliv komentovat. Vždyť frazeologismy více méně nikdy nepopisují nic, co se nijak neodlišuje od normy, respektive frazeologismů popisujících průměrnost je mnohem méně než těch, které popisují nějakou odchylku od ní.

Nyní se tedy budeme věnovat jednotlivým barvám.

2.1.1.1.1. *Červená, ruměná a rudá v lidském obličejí*

Červená barva je ve spektru všech ostatních barev nepochybně v centru. I v historii byl její význam jednoznačný. Červenou barvu měla roucha králů, roucha aristokracie ve starém Římě, vždy to byla barva vznešená. Symbolizuje vznešenost, vášeň, lásku, krásu a zdraví, ale také krev, násilnou smrt a vztek.

Název barvy, nebo slovo *červená*, má přitom docela prozaický původ. V dávné době se látky barvily druhem červa, červcem nachovým, takzvaně se červily, tudíž byly červené. Primární význam je tedy „obarvený na červeno“, z čehož se název *červený* přenesl na červenou barvu vůbec. (Vaňková, 2005). Ve slovanských slovech znamenal kořen *kras-* nejen *krásný*, ale také *červený* (například v ruštině tento slovní základ pro červenou barvu zůstal, zatímco v češtině vymizel). V českém jazyce je pozůstatek tohoto slovanského základu ve významu „červený“ zachován například ve slově *kraslice* (krášlené vejce) nebo v samotném slovese *krášlit se*, nebo *krášlit někoho*, tedy „dělat se krásným“, nicméně to souviselo hlavně s barvením líček a rtů. *Kraslice* znamená „vejce barvené“ všeobecně, nejen načerveno, ukrývá v sobě však všechny prvotní významy, jako například „obarvený“, „krásný“ a „barevný“. Takové jsou významy červené (tamtéž).

Při popisu obličejů jakožto červeného přitom popisujeme stav obličejů odlišný od normálu, a to hlavně působením různých emocí, jako vášně, ostychu, studu, lásky, vzteku, ale také vlivem námahy či horkého slunce. Všechny tyto situace jsou zachyceny ve frazeologii. Samozřejmě vycházím ze středoevropského nebo celkově evropského obrazu světa, přesněji bělošského obrazu světa. Pouze těžko mohu posoudit, jaké asociace a konotace jsou spojeny se světem černošským či asijským, tedy mongoloidní rasou, ale asi budou zcela jiné. Bílá rasa je v tomto velice adaptabilní, jelikož naše světlá kůže zrudne, zbledne nebo ztmavne velice snadno a viditelně. Samostatně stojí rasa zvaná rudá, tedy indiáni, prapůvodní obyvatelé Severní Ameriky. Podle barvy kůže je nazývali rudochy, nicméně skutečná barva jejich kůže je nahnědlá, název *rudoch* spíše poukazuje na rozdíl mezi ostatními snědými národnostmi, kdy jejich snědá barva nese odstín blízký červené, zatímco snědá kůže asiátů je spíše nažloutlá. Co se týče Španělů, většina z nich je snědší než průměrný Středoevropan, přesto není jejich pleť natolik tmavá, že by na ní nebylo vidět zrudnutí či zblednutí, proto i ve španělštině je většina frazeologismů založena na stejném obrazu.

Jakými frazeologismy tedy popisují červený obličej Češi, Rusové a Španělé?

Co se týče červené, metafory či přirovnání ve všech třech jazycích jsou stejné, a to ve většině případů, co do počtu jsou čeština a ruština bohatší. Přestože Španělsko není tolik úrodné jako Česko a Rusko, i ve španělštině se objevují přirovnání zejména k zelenině, která se tam také pěstuje. Stejně jako v češtině a v ruštině i zde je přirovnání k paprice a rajčeti, *rojo como el pimienta, rojo como el tomate* (crea, E, 800, E, 297), v ruštině *красный как помидор* (SM, 108), přirovnání k paprice chybí, nicméně jeho použití je možné, navíc je zde ale *красный как свекла* (Maslova 2010: 162), v češtině *rudý jako rajče, rudý jako paprika* (uz.). V těchto případech se jedná skutečně o barvu čistě červenou. Červená paprika a rajče mají barvu všude stejnou, pokud se nejedná o jiné odrůdy. Ovšem při porovnání s něčím obličejem je tato barva více než nadsazená. Červená řepa v ruštině sice není skutečně červená, nicméně s růžovofialovým nádechem také relevantní, avšak tato barva také není lidskému obličejí příliš vlastní.

Přirovnání ke květinám už se trochu liší. Zatímco ruština a čeština jsou si téměř rovny s frazeologismy *červený jako pivoňka* (ČRFS, 381), *jako vlčí mák, makový květ, jako by mák kvetl* (vše LR, 481), *jako růže* (ČRFS, 450) a *красный как пион, как маков цвет* (ČRFS, 381), *как майская роза* (ČRFS, 450), španělština je zde chudší, má pouze přirovnání k vlčímu máku – *como un ababol/como una amapola* (E,107,138). I vlčí mák a růže je všude stejně červená či rudá a tato barva není totožná s červeným obličejem,

pivoňka je spíše růžová a ta už je pro lidské tělo přirozenější, přesto většinou neříkáme, že je někdo růžový, ale červený. Barvu pivoňky mají někteří lidé spíše po fyzické námaze než ze vzteku, ale pokud se někdo zardívá studem, je barva trochu podobná, nicméně i pivoňky jsou tmavé a světlé, přičemž tmavá je skoro fialová, což ve vztahu k člověku není příliš zdravá barva a svědčí spíše o nedostatku kyslíku.

Všechny jazyky dále přirovnávají červenou barvu k ovoci. I zde jsou v ruštině a češtině přirovnání mnohdy totožná. Jedná se o *červený jako (míšeňské, panenské) jablíčko, jako malina* (SČFI, 439), dále *červená jako kalina* (LR, 460), *chlapec jako šípek* (LR, 536) a *děvče jako jahoda* (LR, 456) v češtině a *краснощекий как наливное яблочко* (ČRFS 204), *как яблоко, как спелое яблоко, как персик, как земляника* (vše Maslova, 2010: 162) v ruštině. Ve španělštině se přirovnává pouze k višni – *estar como una guinda* (EM 122). Zatímco slovanská přirovnání k ovoci nesou spíše příznak tělesného zdraví dané osoby, vyjma kaliny, která podle slovníku Ludová rčení označuje spíše stud, španělský frazeologický slovník u většiny přirovnání k červené upozorňuje na stud, vztek nebo pýchu. Je to zřejmě tím, že Španělé jsou obvykle trochu snědší a více než v češtině a ruštině zde příznak červené znamená odchylku od normálu, jelikož snědší lidé za normálních okolností červená líčka nemají, ruměncem u nich opravdu vyvolávají pouze emocionální výkyvy nebo fyzická námaha. I zde se jedná o červenou v pravém smyslu, snad jen u broskve je to spíše oranžová, u maliny je náznak fialové a višně je až příliš tmavá, nicméně všechno jsou to barvy od červené odvozené.

Červená je barva v přírodě hojně zastoupená, nechybí ani přirovnání k živočichům. Ve všech jazycích shodně najdeme přirovnání k raku, *rudý jako rak* (ČRFS, 432), *красный как рак* (ČRFS 381), *ponerse como un camarón/cangrejo* (EM, 39), ve španělštině se vzhledem k zeměpisné poloze u moře jedná o raka mořského nebo také garnáta, kraba či krevetku. Všechny jazyky tedy vycházejí z toho, že tito korýši při vaření ve vodě zčervenají. Čeština je zde dokonce bohatší na frazeologismy než ruština. Používáme též *rudý jako krocán* (ČRFS, 256), *krocání lalok* (LR, 472), což je asi nejpřesnější, jelikož krocán má opravdu červený pouze lalok a ne celé tělo či peří, *červenat se jak morák* (LR, 486), což je nářeční výraz pro krocana, *jako kohout* (uz.) a *jako spařené prase* (SČFI, 439). Všechna tato přirovnání nesou negativní konotaci a často je používáme v souvislosti s tlustými lidmi. Ve slovníku Lidových rčení nalezneme i jiné jednotky, které uvádím v příloze. Španělština též používá spojení s krocánem, a to ve slovesné vazbě *subírsele el pavo al alguien* (EM, 205), překlad by zněl jako něco ve smyslu „zvedá se mu červeň, rudne jako krocán, do tváře se mu nahrnula krev“. Dále zde

nalezneme jednotku *rojo como una culebra* (crae), což znamená „červený jako užovka“. A skutečně existují některé druhy užovek, které mají červenou, nebo přinejmenším načervenalou barvu, nicméně nemohu vyloučit i jiný původ této jednotky.

Četné zastoupení mají i frazeologismy z oblasti přírodních úkazů či prvků. V češtině je to například *červený jako plamen* (uz.), *jako jiskra* (LR, 458), *jako oheň* (ČRFS, 339), v ruštině *лицо румяное, как с мороза, как солнце, как заря, как закат, как рассвет* (Maslova, 162) a ve španělštině pouze *rojo como el fuego* (crae) – červený jako oheň. Můžeme sem zařadit i téměř shodnou jednotku z češtiny a španělštiny – *červený/rozpálený jako rdoun/rzoun/zoun* (LR, 557), kde *rzoun* pravděpodobně označuje rozžhavený, řeřavý uhlík nebo želízko do žehličky, ve španělštině pak *estar al como una(s) brasa(s)* (EM, 29), doslova „být skoro jako řeřavé uhlí“. Z těchto všech je jediné barevně pravdivé spojení *как с мороза*, jelikož od mrazu tváře opravdu červenají, nicméně je to opět spíše růžová barva. Tento přírodní prvek ve španělském obrazu světa přirozeně chybí z důvodu zeměpisné polohy a podnebí, dokonce i slovní zásoba z této oblasti je omezená, existuje pouze slovo *frío* (zima, chladno) a *hielo*, používané spíše ve významu „led“, i když slovník uvádí i překlad „mráz“, s čímž jsem se osobně nesetkala v žádné literatuře.

Oheň je na celém světě stejný, proto je tu shoda, barva je však spíše oranžová, oheň je červený pouze výjimečně, stejně jako další elementy s ním spojené (jiskra, plamen, řeřavé uhlí, rozbřesk, západ slunce). Rozbřesk i západ slunce jsou ve skutečnosti spíše růžové, nicméně slunce je při nich oranžové a někdy skoro červené. Tyto jednotky mají velice pozitivní konotaci.

V češtině ještě existuje expresivní, žertovná jednotka *rudá jak záře nad Kladnem* (uz.), nicméně zde se nejedná o primární význam přirovnání k záři přírodního původu, spíše k záři nad továrnami na zpracování uhlí, které se v Kladně těží, a i tak se jedná spíše o žertovný výraz, jelikož Rudá záře nad Kladnem je název socialistického literárního díla prezidenta Antonína Zápotockého. Tato jednotka ale není excerpována z žádného slovníku, používá se pouze uzuálně. Další skupinka frazeologismů je opět spojena s obrazem ohně a zapálení, je zde ale vztah spíše důsledkový, nejedná se o přirovnání. Jedná se o jednotky: *zčervenala, že by mohl svíčku od ní zapálit* (LR, 346) a *začervenala se, že by o něj sirku zapálil* (LR, 320). Tento obraz jsem excerpovala pouze v češtině.

Červená barva tváře pochopitelně souvisí se zvýšením množství krve v obličeji. Proto frazeologie na krev jakožto červenou tělesnou tekutinu nezapomíná. Ve všech třech jazycích se objevuje přirovnání ke krvi, ať už je to *červený jako krev* (uz.), *алый как*

кровь (SM, 107), nebo *rojo como la sangre* (crae), v tomto případě naprosto totožné jednotky. Dále pak *červený jako by ho krví polil* (uz.).

V češtině a v ruštině je dále shodné přirovnání k cihle – *červený jako cihla* (ČRFS, 67), *красный как кирпич* (SM, 107), i když cihly jsou také spíše oranžové, nicméně existuje i ustálené slovní spojení *cihlově červená barva*. Těžko si ale představíme, že má takovou barvu lidský obličej. Pokud se jedná o další přirovnání k předmětům, v češtině můžeme nalézt ještě přirovnání *mít obličej jako měděnec* (LR, 484), kde měděnec byl měděný kotel u kamen. Zajímavé je, že měděná barva je obvyklá spíše pro popis vlasů, pro obličej přirozená není, ale v této jednotce je slovo *obličej* přímo její součástí.

Z oblasti předmětů vytvořených člověkem ještě nalezneme přirovnání k panence a matřošce, což by se s určitou dávkou tolerance dalo označit za ekvivalent, jelikož oba tyto předměty jsou založeny na stejném obrazu – *červený jako panenka* (uz.), *лицо румяное, как у матрешки* (Maslova, 2010: 162). Zde by se dalo také polemizovat o prapůvodním slovním základu *красный* ve významu „krásný“ i „červený“. Ve španělštině takováto přirovnání chybí, matřoška je typická ruská reálie, avšak nenajdeme zde ani obrazově podobnou jednotku typu české panenky. Pouze v ruštině je relevantní jednotka *алый как знамя* (SM, 107), jelikož pouze ruská vlajka, přesněji sovětská, byla celá červená.

Zajímavé je, že ve španělštině se vyskytuje přirovnání k nadpřirozeným bytostem. Existuje frazeologismus *rojo como el diablo* (crae), rudý, červený jako ďábel. Vzniká asociace pekla, které je od ohně červené, a ďábel tudíž také, další asociací by zde mohl být hřích, jehož symbolická barva je také červená. Tato asociace je ale typičtější pro španělské katolické prostředí. V našem prostředí je k peklu a čertům i jiný přístup z hlediska jazyka a lidové slovesnosti. Spíše než jako bytost démonická je vnímán jako bytost pohádková, o čemž svědčí množství pohádek (Zapomenutý čert, Jak se ševcem šili všichni čerti, Čertův švagr, Hrátky s čertem apod.). Peklo je zde vnímáno spíše jako protipól nebe, který vyrovnává rovnováhu a spravedlnost na světě (patří tam podvodníci, chamtivci, zloději, ale k dobrým lidem je přátelské a spravedlivé). U nás nejsou čerti vnímáni jako rudí, ale jako černí a špinaví (viz. dále).

Čeština a ruština dále přirovnává k pečeným produktům. Očividná je asociace s ohněm, který zabarvuje do červena, ale také s bílou moukou nebo těstem, které pečením zčervená, potažmo zhnědne. Samozřejmě zde červená opět není červenou v pravém slova smyslu. Pečivo spíše lehce zrudne a pak zhnědne, ale asociace je jasná – mění se barva z bledé (nebarevné) na nějakou jinou (barevnou), která sice není přímo červená, ale opět

jsme u prapůvodního významu slova *červený* jakožto „barevný, mající barvu“. Čeština zde nabízí pouze možná i archaické jednotky *červený jak ovesný pecen* (LR, 503), *červený jak ovesný vdolek* (LR, 546). Zato v ruštině jich najdeme celou řadu, jsou to: *лицо румяное, как пирог, как пирожок, как блин, как пышка, как хлеб из печи* (vše Maslova, 162). Ve španělštině tato přirovnání nejsou, nebo je žádné zdroje nepopisují, a to z důvodu, že chléb se tam peče zpravidla bílý a černý, přičemž bílý vypadá podobně jako vecka a tmavý chléb se vyrábí z tmavého těsta, které ani růžové být nemůže. Existují tam samozřejmě jiné druhy pečiva a smažených výrobků z těsta, ovšem jsou to spíše placky, které nemají jednotnou barvu.

Další asociace červené barvy je spojena s horkostí či varem. V ruštině jsem excerpovala pouze jednu takovou jednotku, a to *он рак раком, словно из бани вышел* (Kozlova, 2001: 35). Zde se jedná přímo o tautologii nebo pleonasmus, jelikož i první část jednotky by stačila sama o sobě, stejně jako druhá. Zato v češtině, hlavně mezi lidovými rčeními, je příkladů mnoho: *jako by se spařil horkou vodou* (LR, 551), *polejvá ji var* (LR, 379), *je jak uvařený* (LR, 545), *začervenala se, jako by ji vřelou vodou polil* (LR, 551). Je patrné, že většina jednotek se uvádí přímo v ženském rodě, snad i proto, že červenat se studem a ostychem přísluší spíše dívkám. Ve španělštině podobná rčení nejsou, možná proto, že díky klimatickým podmínkám jsou na horko a slunce zvyklí.

Čeština dále přirovnává k látkám, tyto jednotky se ale dnes už téměř nepoužívají, excerpovala jsem je ze Zaorálkova slovníku Lidová rčení. Jedná se o přirovnání *červený jako brunát* (LR 429), (brunát - *sukno barvy temně purpurové* (Machek, 2010)), *červený jako flanel* (LR, 443) (ovšem flanel má dnes různé barvy), *červený jako šarlat* (LR, 535), (šarlat - *červená drahocenná tkanina* (Machek, 2010)), *začervenala se jako holandské sukno* (LR, 532). Do této skupiny bych mohla zařadit španělské přirovnání *rojo/encarnado como la grana* (EM, 120), kdy se přirovnává k nachu, což ale není látka, nýbrž barvivo.

Jak jsem zmínila v úvodu této kapitoly, červený mělo také význam „barevný“. I tento fakt zachycuje frazeologie. V češtině známe jednotkou *mít barvu* (LR, 8) ve významu *vypadat zdravě dobře, mít červená líčka*. Tento jev existuje i ve španělštině, dokazují to jednotky *ponerse colorado* (chytit, dostat barvu) (E, 297) a *estar de todos colores* (hrát všemi barvami, mít všechny barvy) ve významu *být rudý, ale i bledý* (E, 296), *tener buena pinta* (DDD, 702) – mít dobrou barvu.

Ruština a španělština dále mají frazeologismy, které ustálenou formou komentují něčí vzhled. Jsou to: *у него румянец во всю щеку* (ČRFS, 450) a *ponerse rojo* (zrudnout,

stát se červeným) (E, 892) a *al rojo* (úplně červený, do červena) (E, 892), které by slovanské jazyky za frazeologismy ani nepovažovaly. *Zrudnout* se totiž španělsky nedá říci jinak než *ponerse rojo*, jde o typ jazyka, který takto tvoří slova pomocí spojování sloves se jmény nebo předložek s produktivními členy. Odborněji řečeno, existují určité skupiny jazyků podle gramatického dělení, a to izolační a flexivní, které se dále dělí na syntetické, analytické a polysyntetické. Ruština a čeština jsou jazyky flexivní - syntetické, to znamená, že skloňují a časují, zatímco španělština je jazyk analyticko-syntetický se znaky izolačního, což v praxi znamená, že časuje slovesa, ale neskloňuje jména, tudíž pádové vazby tvoří pomocí předložek. (Černý, 1998). Ve španělské teorii se tedy jedná o ustálená spojení, tudíž frazeologismy, nicméně nesplňují podmínku obraznosti, význam je doslovný.

Ve španělštině existuje ještě jedna jednotka, a to *caérsele a alguien la cara de vergüenza* (DDD, 82), doslova „spadl mu obličej od hanby/studu, v obličejí mu je vidět stud“, což vlastně znamená, že je červený.

2.1.1.1.2. *Bledý, bílý a jiné „nezdravé“ barvy v obličejí*

Jako opozice barvě červené stojí **barva bílá**, ve spojení s obličejem dále bledá. I ve významu „bílý“ jako hlavní element figuruje paradoxně červená krev. Krev jako základní lidská tekutina nesoucí život je úzce spjatá s momentální barvou obličejí. Pokud se při fyzické námaze krev nahrne do hlavy, obličej zčervená, pokud krev z obličejí odchází, barva, tedy červená, se ztrácí, člověk bledne, bělá, zelená, šedne, žlutne, siná, podobá se mrtvému, odchází z něj život. Tak jako červená barva je úzce spjata s emocemi a změnami psychického stavu, bílá nebo bledá je těsně spjata se stavy fyzickými, jako je nemoc, chlad, málo energie, smrt. Samozřejmě může označovat i psychické či emocionální stavy, ale pouze omezeně, je to například úlek nebo strach. „Bledý znamená nemající přirozeně sytou, výraznou barvu, základní oblast užití souvisí s člověkem a jeho tváří.“ (Vaňková, 2005: 205). Ve starším jazyce dokonce najdeme výraz *blednička* jakožto název anémie, chudokrevnosti (Vaňková). Přitom podobně jako u červené barvy byl historický význam i jiný. Bílá barva byla považována za vznešenou, měly ji dámy u dvora, které byly chráněny od práce na poli, a tedy i od slunce. Je to také barva, která symbolizuje čistotu, nevinnost (bílá holubice, bílé šaty nevěsty, svědomí čisté jako okvěti bílé lilie). My se ale budeme věnovat popisu lidského obličejí, kde je až na minimum

případů (přirovnání k mramoru, alabastru či sněhu, což jsou věci vzácné, drahocenné nebo neobvyklé) konotace negativní, související se špatným zdravotním stavem.

Jako další stupeň nemoci či obecně něčeho nezdravého v lidském těle je **barva zelená**. Přitom budeme-li uvažovat obecně, jedná se o barvu velice pozitivně vnímanou, v psychologii se dokonce považuje za barvu uklidňující, vzbuzující pohodu, zahánějící nervozitu. I v přírodě je to barva nejhojněji zastoupená, ale je vnímána jako barva rostlin a jejich života. Pro lidský život je ale přirozená barva červená, nikoliv zelená. V souvislosti s člověkem má zelená barva vždy negativní konotaci, jedná se o vyšší stupeň bledosti. Člověk zelený je primárně (nikoliv jako u bílé, kde může být i pozitivní konotace) jednoznačně nemocný, pociťující nevolnost, únavu. S psychickým stavem příliš nesouvisí, i když i zde najdeme jednotky s negativní konotací, jako například *zezelenala závistí*, i když zde se jedná jen o obrazné pojmenování. To, že je zelená barva v souvislosti s člověkem vnímána jako nepřirozená, dokládá i lidová slovesnost a literatura. Některé nadpozemské nebo pohádkové bytosti bývají často popisovány jako zelené. Důkazem jsou vodníci, víly, rusalky, ale také různí démoni či přízraky. I v dnešní době je zelená často užívána v souvislosti s něčím nadpozemským, například většina mimozemšťanů bývá vykreslena jako zelení mužičci. Tyto bytosti vzbuzují strach a jsou záhadné hlavně spojením lidského těla a jemu nepřirozené zelené barvy jakožto barvy mrtvolné, z čehož plyne asociace života a smrti (Vaňková, 2005).

Podobně bipolární význam má v jazykovém obrazu světa **barva žlutá**. Pokud si vybavíme žlutou barvu bez jakéhokoliv kontextu, vzpomeneme si určitě na slunce, kuřátka, housátka, blatouchy, pampelišky, jaro, léto. V souvislosti s přírodou je žlutá barva velice pozitivně chápána, i když samozřejmě najdeme i příklady vyvracející toto tvrzení (zbarvení vosy - bolest z jejího bodnutí, zbarvení některých jedovatých exotických zvířat nebo žloutnutí listů na podzim v souvislosti se stářím přírody, kdy se svěží zelená barva mění na seschlou žlutou). V souvislosti s člověkem je to ale barva prudce negativní. Souvisí nejen se špatným zdravotním stavem, je příznakem mnoha nemocí (žloutenka, onemocnění jater a ledvin) a také stáří. Když pokožka stárne, získává nažloutlý nádech. Dále například symbolizuje žárlivost, je tedy spojena s negativními emocemi. Můžeme tedy tvrdit, že, stejně jako u zelené, žlutá barva má v souvislosti s lidskou tváří vždy negativní konotaci.

Posledním a nejkrajnějším stupněm lidské bledosti je **barva modrá**. Jde o barvu chladu a smrti, je také řazena mezi barvy studené. Obecně je modrá vnímána také spíše pozitivně, je to barva duchovní, barva nebe, některých květů, označuje vodu (i když voda

modrá ve skutečnosti není), je spjata primárně s neživým světem, nebo řekněme, že není spjata s živočišným světem. Ve spojení s člověkem je to barva nepřírozená a vždy značí nějaké fyzické potíže, ať už jsou to pouhé modřiny, které asociují bolest, nebo příznak nedostatku kyslíku, dušení se, chladu, omrzlin nebo smrt. Neříká se sice, že je mrtvolně modrý, ale ze staré češtiny zůstal výraz *sinalý, siny* ve významu „modrý“. V ruštině se modrý přímo řekne *синий* (Vaňková, 2005).

Dodržíme-li posloupnost jednotlivých stupňů bledosti, neboli barev označujících špatný fyzický stav, začneme bílou nebo obecně bledou. Začneme aspektem nepřítomnosti barvy, tedy červené, potažmo krve. V češtině existuje jednotka *ztratit barvu* (RČFS, 370), *jako když mi vycedí krev, jako když z něho vypumpuje krev* (LR, 472) nebo *třeba krve by se v něm nedořezal* (uz.), nicméně zde je primárně souvislost se strachem, znamená to, že ztuhl a také zároveň zbledl. Ruština má jednotky *он без кровинки в лице, ни кровинушки в лице нет у кого-нибудь* (SM, 23) a také *лица нет на ком* (RČFS, 370) Ze španělštiny sem můžeme zařadit jednotku *tener mala pinta* (DDD 702) (mít špatnou barvu). Tato jednotka je obměnitelná, říká se i *tener mala facha* (vzezření), *mala vela* (bdění) ve stejném významu, ale lze i úplně obrátit význam (*tener buena pinta, facha, vela*). Asociace krve nebo její nepřítomnosti je ve všech těchto jazycích.

Všechny jazyky dále obsahují celou řadu přirovnání k různým předmětům a lidským výrobkům. Ruské jednotky znějí *бледный как полотно, бледнее бумаги* (SM, 23), *белый как мел* (RČFS, 340), *бледный как молоко* (ČRFS, 514), *как стена* (ČRFS, 633), *как мука, как простыня, как лист бумаги* (Maslova 2010: 162). Tytéž v češtině znějí: *bledý jako plátno* (Stěpanova 2008: 219), *bílý jako papír* (RČFS, 390), *jako křída* (RČFS, 390), *jako mléko* (uz.), zde ale čeština obohacuje také o *bílý jako sejr* (uz.), *jako tvaroh* (ČRFS, 546), *bledý jako syrovátka* (ČRFS, 514), *jako podmáslí* (LR, 511), dále *bílý jako zeď, jako stěna* (ČRFS, 633). U mouky nemá čeština přímé srovnání přímo s moukou, ale existují zde jednotky žertovné či ironické s obrazem mouky, a to *červený jako mlynářova čepice* (LR, 434) a *červená jako mlynářský pytlík/pytel* (LR, 518), dále pak *bílá jako ředitelka vápenky* (uz.), *bledá, jak když ji vytáhne z vápna* (LR, 546), *bílá jako hrnec od vápna* (LR, 451). V češtině i španělštině dále existuje přirovnání *bledý jako svíčka* (uz.), ve španělštině *jako vosk*. Zde se ale jedná spíše o barvu nažloutlou. Španělské jednotky jsou (ve stejném pořadí): *blanco/pálido como una sábana* (prostěradlo, zde je spíše shoda s ruštinou), *como el papel, como la tiza, como la leche* (crae), *blanco como la pared* (EM, 199), *como la harina* (crae) a *blanco como la cal*

(*crae*), *como la cera* (*crae*). Ve všech třech jazycích existují přirovnání k plátnu nebo kusu bílé látky, k papíru, ke křídě, k mouce, stěně či zdi a mléku, dále k vosku a v češtině a španělštině pak existuje srovnání s vápnem. Zde se jedná skutečně o bílou barvu v pravém slova smyslu. Když o někom ale řekneme, že je bílý, jedná se spíše o přívlastek s neutrální či pozitivní konotací, pro ryze negativní konotaci používáme přívlastek *bledý*, což znamená „nemocný“. Tato shoda ve všech třech jazycích má naprosto zřejmé příčiny: přirovnává se k předmětům bílé barvy.

Další skupinu tvoří přirovnání k přírodním jevům, ať už živého či neživého původu. Shodné jsou jednotky *bílý jako (padlý) sníh* (ČRFS 483), *белый как снег* (ČRFS, 483) a *blanco como la nieve* (E, 687). Je zajímavé, že toto přirovnání existuje i ve španělštině, kde sníh není příliš častým jevem. Nicméně v některých oblastech se vyskytuje. O to vznešenější použití pak toto přirovnání má. Dále ve všech jazycích najdeme *bílý jako měsíc/luna* (uz.), *лицо бледное как луна* (Maslova, 2010: 162) a *pálido como la luna* (*crae*).

Ve všech jazycích najdeme také jednotku *bílý jako mramor* (LR, 489), *белый как мрамор* (uz.) a *blanco como una estatua/figura de mármol* (mramorová socha) (*crae*). Sochy z mramoru jsou známé po celém světě, kromě toho Španělsko bylo v období antiky součástí římského impéria, které bylo proslulé tesáním soch významných osobností z mramoru. Dochovaly se dodnes. Ve španělštině v této souvislosti existuje ještě jednotka *blanco como una lápida* (náhrobní kámen) (*crae*), předpokládám, že se jedná také o mramor. Co se týče přirovnání k horninám a nerostům, přirovnává čeština ještě k alabastru – *bílý jako alabastr* (LR, 423). Pouze ve španělštině a češtině jsem našla jednotku *bledý jako slonová kost, jako ze slonové kosti* (SČFI 418) a *blanco como el marfil* (slonovina) (*crae*). Můžeme ještě zmínit jednotky *šedivý jako popel* (SČFI, 418) a *vypadala jako popelec* (LR, 512), kde šedá barva je zde také vnímána jako stupeň bledosti.

Do této skupiny patří i přirovnání k rostlinám. Zde jsem našla jednotky pouze v češtině, resp. v ruštině. Absence jednotek ve španělštině by se možná dala vysvětlit opět klimatem země. V Rusku se bílé květiny vyskytují, nicméně malý počet jednotek k nim přirovnávajícím si vysvětluji orientací na květiny barevné a vnímáním bílých drobných květů jako nevýrazných. Z vegetace lze tedy přirovnat pouze k lilii – *белый как лилия* (uz.) a k prašivce – *бледный как поганка* (Stěpanova 2008: 219). České jednotky tedy jsou: *holka jako bledule* (ČRFS, 41), *bledá (a hubená) jako shlídlý mák* (LR, 481), *bílý jako lilie* (LR, 479), *děvče jako lebeda* (LR, 477), *bílý jako padlý květ* (LR, 476).

Co se týče živočišné říše, zde ruština také nenabízí žádnou jednotku, alespoň ne v uvedených zdrojích. Je to docela pozoruhodné vzhledem k tomu, že Rusko je jedna z mála zemí, kde se vyskytují polární, tedy bílí živočichové jako liška, zajíc, polární vlk a jiné. Španělština nabízí jednu jednotku, *blanco como el armiño* (bílý jako hranostaj), zde se v žádném případě nejedná o negativní konotaci, ba naopak, hranostaj je považován v celé Evropě za vznešené a vzácné zvíře, z jeho kožešiny se dělal tzv. hermelín královských plášťů. V češtině paradoxně existuje přirovnání *bledá jako liška* (LR 479), dále nejdeme jednotky *bílý jako labuť* nebo *černý jako labuť*, obojí ale ve významu „bílý“ (LR 477). Labuť jsou v Rusku též rozšířené, proto je překvapivá absence takovéto jednotky i v ruštině, existuje pouze poetické *белая лебедь* – o krásné ženě.

Poslední velkou skupinou jsou frazeologismy spojené asociací s nemocí a smrtí. Zde najdeme jednotky ve všech třech jazycích, opět se většinou shodují. Jsou to *bledý jako smrt* (ČRFS, 480), *jako by vstal z hrobu*, *jako by utekl hrobníkovi z lopaty* (SČFI, 418), *jako mrtvola* (uz.), se zkaženým žaludkem a nemocemi souvisí *je jako po flámu*, *je jako průsvitný*, *jako stín* (SČFI, 418). V ruštině najdeme jednotky *бледный как смерть*, *как мертвец*, *как покойник* (SM, 23) v souvislosti se smrtí, v souvislosti s nemocí existují jednotky *лицо бледное, как у больного, как после болезни, как у чахоточного* (vše Maslova 2010: 162). Ve španělštině pak nalezneme přirovnání stejná (pořadí jako v češtině): *blanco/pálido como la muerte, como un muerto* (crae), *como un cadáver* (E, 223), *como un fantasma* (duch) (crae).

Co se týče jiných přirovnání, která už do žádné z těchto skupin nemohu zařadit, zmíním španělskou jednotku *blanco como la virtud* (bílý jako ctnost, mravnost), zde je patrná asociace s nevinností, kterou v češtině představuje lilie, slovník Lidová rčení uvádí jednotku *běloučká jako andílek* (LR 423), kterou můžeme považovat za částečný ekvivalent. Určitě můžeme poukazovat na souvislost s velkou zbožností Španělů a jejich katolickou vírou. V Rusku symbolizuje nevinnost jistě také barva bílá, nicméně jednotky tohoto typu se v mém materiálu nevyskytují.

Pokud postoupíme k dalším stupňům bledosti, na řadě je **zelená**. Co se týče ruštiny, zde v pojetí zelené barvy neexistuje spojení s obličejem, tudíž vypadává negativní konotace s ním spojená. Primárně zde figuruje jako barva svěžesti, takže když o někom řekneme *он зеленый*, značí to mládí a zároveň nevyzrálost. Tato konotace existuje i v češtině, kdy mladým nevyzrálým lidem či nováčkům říkáme *zelenáči*. V ruštině tedy jednotky tohoto druhu dosud chybí. Ve španělštině je obraz zelené barvy také poněkud jiný. V souvislosti s obličejem se nepoužívá vůbec, zde pro tyto účely Španělé používají

barvu žlutou. Zelený ve španělštině má význam obscénní. Existují přímo frazeologismy *chiste verde* (zelený vtip), což by se do češtiny dalo přeložit jako košilátý vtip, vtip obscénní, a *viejo verde* (zelený stařík), za jehož ekvivalent bychom mohli považovat jednotky jako *starý paprika* nebo *don seladon* ve smyslu starý muž, který flirtuje s mladými děvčaty. Proč ale existuje takovýto obraz zelené barvy ve španělském jazyce, žádné zdroje neuvádějí. Jednotky používající zelenou barvu v souvislosti s obličejem ve smyslu nezdravý, špatně vypadající, najdeme pouze v češtině. Jsou to: *být jako zelená sedma* či *být zelený jak sedma* (RČFS, 370), *jak žaludská sedma* (LR, 524), všechna tato přirovnání se sedmou pocházejí z karetního slangu, dále *jako zelinka/zelénka* (SČFI, 418), *zezelenal jako trávník* (LR, 541) a *zelený jak žába* (LR, 559).

Dalším stupněm je **žlutá**. Zde jsem excerpovala jednotky opět pouze v češtině a španělštině, kde v češtině existuje jednotka lidová *je jak vysmrkmáslo/vysrkmáslo* (LR, 555), kde sice není přímo jmenována žlutá barva, ale soudě podle významu zde zřejmě figuruje, můžeme sem zařadit i jednotky přirovnávající k vosku, který je také spíše nažloutlý než bílý. Ve španělštině najdeme jednotky *amarillo como la cera* (žlutý jako vosk) (EM, 53), *amarillo como la muerte* (žlutý jako smrt) (EM, 176), zde přímo vidíme obraz kůže starého mrtvého člověka, o které je psáno v úvodu, a *amarillo como un cirio* (žlutý jako svíce/voskovice) (EM, 55).

Posledním stupněm je **modrá**, zde je jednotka pouze v češtině, a to *modrý jako leluja* ve významu „zmodralý od zimy“ (LR, 478). Podobné jednotky ve španělštině vzhledem ke klimatickým podmínkám chybí, v ruštině jsem ale také nenašla žádnou podobnou jednotku.

2.1.1.1.3. Černý, snědý, opálený obličej

Jak jsem již psala v úvodu k barvám, **černá** vlastně ani není jako barva vnímána. Černou, stejně jako bílou barvou, jsou často označovány věci, které vlastně žádnou barvu nemají. Všichni známe epiteta jako *černá noc*, *černá tma*, *černá díra*, o vesmíru říkáme, že je černý, nebo jej aspoň zobrazujeme černou barvou, přestože žádnou barvu ve skutečnosti nemá. Tma, stejně jako noc, také reálně žádnou barvu nemá, stejně jako světlo, které označujeme za bílé nebo žluté. Pokud se budeme snažit vytyčit všechny významy černé v jazyce, konotace bude téměř vždy negativní. Černou považujeme za barvu smůly a neštěstí, to se odráží i v jazyce spojeními jako *černá kronika*, *černý pátek*,

černý den na českých silnicích, černá smrt, také černá zvířata považujeme za ta, která přinášejí smůlu, viz černé kočky, černý pes, pavouk černá vdova. Podvědomě nebo možná naprosto vědomě spojujeme černou barvu s peklem a ďáblem, černá zvířata tudíž jako vyslance pekla. I v pohádkách často vystupují černé kočky jako pomocníci čarodějnic nebo proměnění čerti.

Proto i v souvislosti s barvou obličeje je pro nás Evropany černá barva nepřirozená. Obzvláště v českém a ruském prostředí byla černá kůže, možná i z důvodu pověřivosti a asociací s peklem, považována za démonickou, a černoši tudíž za demony (v dřívějších dobách opravdu takovéto představy panovaly). Ve Španělsku byla představa podobná, nicméně v oslabenější formě vzhledem k tomu, že Španělsko bylo součástí římské říše, kde byli známi černí otroci z Afriky, obvykle však ne mezi prostým lidem, odkud značná část frazeologismů pochází. Toto se týkalo kůže opravdu černé, jejímiž nositeli jsou příslušníci negroidní rasy. Černá barva jakožto taková může být vnímána i jako barva, související se skromností a prostotou, již představují například řeholní roucha. Zde má tedy černá představovat protipól pestrým barvám svěským. Je nutno říci, že černá barva je také vnímána jako barva špíny, i v souvislosti s peklem, které je vnímáno jako začouzené, nečisté a čerti jsou také zobrazováni nejčastěji s černými vlasy a oblečením od sazí. Proto mnohé z uvedených frazeologismů označují jak člověka snědého, tak špinavého.

Pro obličej v evropském kontextu používáme spíše označení snědý, opálený. Zde už se ale ztrácí negativní konotace spojená s černou barvou, jelikož opáleného člověka obvykle považujeme za pěkného, ne naopak. Frazeologie značně hyperbolizuje, proto když o někom řekneme, že *je černý jako Ašant* v souvislosti s jeho obličejem, nemyslíme tím černou barvu havraního peří, ale snědou. Použitím slova černý spíše vyjadřujeme odlišnost dané osoby od osob ostatních, od normálu. Přestože ve Španělsku mají lidé obvykle více pigmentovanou kůži než v Česku a v Rusku, dost frazeologismů se shoduje. Je to tím, že černou barvu vnímáme v Evropě víceméně stejně. Pro Španěla je černoš stejně černý jako pro Rusa či Čecha. Chybí ale například přirovnání s cikánem či Arabem, za 700 let ovládnutí Pyrenejského poloostrova Araby se původní obyvatelstvo s nimi natolik smísilo, že jejich snědší barva pleti jim nepřipadá nijak výjimečná. Naopak i Češi v určitých případech řeknou, že někdo vypadá jako Španěl nebo je opálený jako Španěl, nicméně toto přirovnání zatím není považováno za frazeologickou jednotku.

K čemu tedy jednotlivé národy přirovnávají? I zde se jazykový obraz světa v mnoha případech shoduje, hlavně co se týče přirovnání k neživým předmětům. Saze,

uhlí, dehet i smůla jsou všude stejně černé a vyskytují se po celém světě. Jedná se tedy o jednotky *černý jako uhel* (ČRFS, 552), *jako saze, jako smůla* (SČFI, 439), *jako capouch/sopouch* (komín) (ČRFS, 61), *černý jak bota* (LR, 427) a *je jako naviksovaný* (navoskovaný, podle černého vosku na boty) (SČFI, 439). V ruštině najdeme stejné a podobné jednotky, jsou to: *черный как уголь* (ČRFS, 552), *как сажа* (ČRFS, 61), *как смоль* (RČFS, 712), *как деготь* (SM, 343), *как головешка* (SM, 73), *как бронза* (SM, 73). Zde je navíc oharek, bronz a dehet, které ale, kromě bronzu, najdeme i ve španělštině. Tytéž ve stejném pořadí ve španělštině znějí: *negro como el carbón* (crae), *como el hollín* (E, 528), *negro como la pez* (E784), dále *negro como la brea* (dehet) (crae), *como el tizón* (oharek) (crae), navíc zde najdeme přirovnání k inkoustu – *negro como la tinta* (crae), a k hornině, přesněji typu lignitu, majícímu černou barvu – *negro como el azabache* (crae). Existuje zde i jedna expresivní žertovná jednotka – *más negro que el palo de uz churrero* (E, 728), doslovně přeloženo jako je černější než špalek/tyčka prodavače churros, což je druh pečiva podobného koblize, který se smaží, má podlouhlý tvar a jí se s horkou čokoládou, churros se smaží ve velkých nádobách a promíchávají se speciální dřevěnou tyčkou. Zde se samozřejmě jedná o typickou španělskou reálii, proto ji nenajdeme v jiných jazycích. Navážeme rovnou přirovnáními k pochutinám a nápojům. Ve všech třech jazycích najdeme přirovnání k čokoládě – *tmavý jako čokoláda* (uz.), *черный как шоколад* (SM, 73), *negro como el chocolate amargo* (hořká čokoláda) (crae), v ruštině pak navíc najdeme přirovnání ke kávě – *черный как кофе* (SM, 73).

Stejně jako v ostatních skupinách i zde je v přirovnáních zastoupena živočišná a rostlinná říše. Mnoho obrazů je zde ale shodných s frazémy popisujícími vlasy. Shoduje se ale pouze obraz havrana. V češtině *černý jako havran* (ČRFS, 156), *jako vrána* (LR, 552), v ruštině *черный как ворон* (ČRFS, 61), *как вороново крыло* (RČFS, 349) a ve španělštině *negro como las plumas del grajo* (havraní peří) (crae). Čeština dále přirovnává k jiným černým ptákům – *černý jako kavka* (LR, 462), tuto jednotku najdeme i v ruštině – *черный как галка* (Kozlova, 37), *černý jako krkavec* (LR, 472). Co se týče jiných živočichů, v češtině, zejména starší a nářeční, najdeme jednotku *červený po tváři jako brabenec* (LR 489) ve smyslu „osmahlý“, v ruštině *черный как жук* (Kozlova 2001: 37) a ve španělštině dokonce dvě jednotky – *estar como un cangrejo* (být jako krab) (EM, 42), tentokrát ve smyslu „snědý nebo brunet“, a *negro como una lapa* (černý jako škeble) (crae), *lapa* je druh jedlé škeble s černou lasturou. Zde se jedná o reálii středomořskou. Podobné jednotky se pochopitelně v češtině ani ruštině nevyskytují, jedlé škeble sice známe z dovozu, nicméně nejsou pro nás typické. Co se týče vegetace, přirovnává čeština

k ebenu – *černý jako eben* (RČFS, 712), což je vlastně zajímavé, jelikož stromy s ebenovým dřevem v našich zeměpisných šířkách nerostou, a *opálený jako smrž* (LR 528), zde se jedná o houbu s velice tmavým kloboukem.

Další velkou skupinou, ke které se přirovnává snědý nebo tmavý obličej, jsou příslušníci ras a národností. Tyto jednotky ale nenajdeme ve španělštině. Jak jsem již uvedla, přístup Španělů k jiným rasám je poněkud odlišný než náš. Již od samého počátku byla španělská historie ovlivňována jinými národy. Jakožto součást římského impéria fungovalo Španělsko stovky let, pocházeli odtud i někteří římsští panovníci, jako například Hadrián, a přestože to byla nejodlehlejší evropská část impéria, i sem byli přiváženi otroci z Afriky, tudíž již od samého počátku dějin je tato rasa vnímána Španěly jako známá. Po několika staletích vlád barbarských kmenů (Vizigóti) se vlády nad Španělskem, tedy hlavně jeho jižní a střední části, ujali na 700 let Arabové, kteří významným způsobem ovlivnili jak španělskou kulturu, tak složení obyvatelstva. Po vytažení Arabů katolickou ligou (dobyť Granady 1452) sice byli vyhnáni arabští vládci, ale původní obyvatelstvo smíšené s arabským zde zůstalo. Žije zde i početná romská menšina, jejíž kultura se v té španělské odrazila také velice významně (flamenco). Neméně důležitou polohu hraje i poloha Španělska, zejména Gibraltarský průliv, který je vzdálen jen několik kilometrů od Afriky, odkud se sem každoročně snaží nelegálně dostat stovky lidí. Španělsko má též dvě autonomní města v Africe (Ceuta, Melilla). V Česku a Rusku černoši ani Arabové naopak nejsou typickou složkou obyvatelstva a byli zvláště dříve vnímáni jako něco exotického. V češtině tedy najdeme jednotky: *být jako černoš* (ČRFS, 78), *černý jako cikán/cikánka* (RČFS, 830), *černý jako ašant, jako Indián* (SČFI, 439) a *jako mouřenín* (LR, 488). V ruštině potom *он загорел как негр* (ČRFS, 78), *черный как цыган/цыганка* (RČFS, 830), *как араб* (SM, 343), *как мулат* (SM, 73).

Další skupinou jsou přirovnání k nadpřirozeným bytostem. Zde jsem nenašla žádnou jednotku v ruštině, zřejmě v souvislosti s tím, že v ruské lidové kultuře není peklo vnímáno tak jako v Česku, i co se týče ruských pohádek, zlé nadpřirozené bytosti pocházejí často z moře nebo mají jiný záhadami opředený původ. V češtině pak říkáme *černý jako čert* nebo *černý jako d'ábel* (obojí SČFI, 349) a *černý jako zmek* (LR, 558), což ve starší češtině znamenalo *drak*, později *čert*. Španělština zná přirovnání *negro como un diablo* (d'ábel) (crae) a *negro como un demonio* (démon, d'ábel, d'as) (tamtéž).

Poslední společnou jednotkou pro všechny jazyky je přirovnání k noci, tedy *černý jako noc* (RČFS, 467), *черный как ночь* (RČFS, 467) a *negro como la noche* (crae).

Ve španělštině pak najdeme ještě dvě samostatné jednotky, a to *negro como Dios manda* (černý jak Bůh káže) (crae) a *de color* (barevný) (crae) ve významu černocho, mulat. Tato jednotka by ve slovanských jazycích opět frazeologismem nebyla, ale o tvoření slov ve španělštině jsem psala výše.

Tímto bych ukončila kapitolu o barvách v obličejích, dále se o nich zmíním v kapitolách o vlasech a očích.

2.1.1.2. **Obličej, tvář – tvar, velikost, výraz**

Frazeologismy jsem opět seřadila do skupin podle významu. Nejprve se budu zabývat tvarem a velikostí obličejů. Začneme obličejem kulatým. Jedině pro tuto skupinu najdeme zástupce i ve španělštině. Pro kulatý obličej zde tedy používáme jednotky *cara de torta* (obličej jako koláč) (E, 245) a *cara de pan* (obličej jako chleba, bochník) (E, 245). Přirovnávání ke kulatému pečivu existují i v češtině a ruštině. V češtině pro kulatý obličej existuje celá řada přirovnání. Jsou to: *obličej jako meloun* (SČFI, 452), *obličej jako kulička, jako koule, jako balón, jako jablíčko, jako koblih* (uz.), *jako koláč* (LR, 465), dále *obličej jako měsíc* (LR, 485), *má papulu jak měsíc v úplňku/jak naplně měsíc/naplno měsíček* (LR, 485). Ruština má jednotky vesměs podobné českým. Jsou to: *у него лицо полная луна* (ČRFS, 288), *лицо круглое, как луна, как солнце, как яблоко, как арбуз, как репа, как подсолнух, как помидор, как шар, как мячик, как блин, как тарелка, как блюдце* (Maslova, 2010: 162) a jiná. Můžeme tedy mluvit přinejmenším o podobném pohledu na svět, ve všech jazycích se objevují přirovnání ke kulatému nádobí, pečivu, plodinám či měsíci a slunci.

Obličej oválný či protáhlý v češtině popisují jednotky *obličej oválný jako vejce, obličej jako ovál* (uz.) a *obličej podlouhlý jako okurka* (LR, 496). První dvě jednotky mají i přívlastkovou formu – *vejčitý obličej, oválný obličej*, zde se ale nejedná o frazeologismy. Existencí přívlastkové formy si vysvětlují i absenci jednotek ve španělštině. V ruštině nacházíme jednotky *лицо овальное, как яйцо, как дыня, как огурец, как слива, как на иконе* (Maslova, 2010: 162), pro obličej více protáhlý pak *у него птичья физиономия* a *у него лошадиная физиономия* (Kozlova, 2001: 35). Všimněme si, že ruština často přirovnává k plodům nebo zvířatům stejně jako čeština.

S obličejem kulatým přímo souvisí obličej tlustý. Pro ten jsem našla jednotky pouze v češtině, většinou se ale opět jedná o již nepoužívané frazémy ze slovníku Lidová

rčení. Patří sem například jednotky: *má prdelní ksicht, ksicht jako prdel* (SČFI, 452), dále *hubu má jako měchuru* (LR 485) (koláč se sýrem/tvarohem), *tváře jako mazance* (LR, 483), *huba jako bufy* (LR, 429), zde by se mělo jednat o typ bot, zřejmě papuče. V ostatních jazycích jsem žádné jednotky v dané kategorii neexcerpovala.

Jako protipól obličejů tlustému, velkému vystupuje obličej malý. I zde jsem našla jednotky pouze v češtině. Jsou to *obličej jako lžička* (LR, 481), *má hubu jak pětinku* (LR, 508), *nebo jako pětník* (uz.). Asociace se lžičkou či drobnou mincí je naprosto zřejmá a výmluvná.

Další skupinou jsou frazeologismy popisující obličej hezký nebo naopak ošklivý. Zde má španělština jednotku *cara de prepona* (tvář jako panenka) (E, 245), čeština nabízí jednotky *obličej hezký jako obrázek, jako malovaný* (uz.), tato přirovnání se ale většinou používají v souvislosti s celkovou krásou (*děvče jako obrázek, jako malované*). Jako opozitum vystupuje jednotka *papulmá jako babská řiť* (LR, 523), zde se jedná o konotaci velice negativní, asociace nepotřebuje další komentář.

S nehezkou tvář souvisí tvář vrásčitá. Zde jsem excerpovala jednotky v ruštině a češtině. V ruštině to jsou jednotky *сжиматься в кулачок* (RČFS, 353) pro obličej celkově, tato jednotka ale nemá negativní konotaci, souvisí se stárnutím, dále existují dvě jednotky pro popis vrásek kolem očí, opět s pozitivní konotací – *гусиные лапки* a *заячья лапка* (Kozlova, 2001: 35). V češtině existují jednotky *mít obličej jako pečené jablíčko* (RČFS, 353), *má hubu jak starý krpec* (LR, 472) (krpec je stará bota) a *má hubu rapatou jak žaba* (LR, 559). Ve španělštině najdeme jednotky *patas de gallo* (kohoutí stopy/nohy) (EM, 204) pro vrásky kolem očí, stejný význam nesou i jednotky *tener espolones/tener más espolones que un gallo* (mít ostruhy/mít více ostruh než kohout) (EM, 102), celkovou vrásčitost pak popisují jednotky *ester hecho una pasa/un higo* (být hotová rozinka/fík) (DDD, 308), v posledním výrazu vidíme názvy plodů typických pro jižní země.

Jak jsem nastínila v úvodu této kapitoly, poslední část věnuji výrazu tváře. Výraz tváře sice přímo nesouvisí s vrozeným fyzickým vzhledem, ale jelikož se vzhledem obličejů souvisí, zařazuji jej také. Zatímco v ruštině a češtině zde není mnoho jednotek, pouze *он с каменным лицом* (RČFS, 372) a *с серьезным видом* (RČFS, 78) v ruštině a *mít kamennou tvář* (RČFS, 372) v češtině, španělština zde nabízí celou škálu výrazů od smutných až po veselé. Smutný obličej či výraz popisuje více jednotek než obličej veselý. Jsou to *cara de acelga* (E, 245) – obličej jak řepa, *cara de vinagre* (E, 245) – octový obličej pro obličej kyselý. U nás se v těchto situacích říká *jako by žvýkal citrón* (uz.), dále *poner la cara larga* (EM, 45) (doslova udělat dlouhý obličej), u nás se někdy říká

natáhnout hubu, ksicht (uz.), pro vyloženě smutný výraz se používají jednotky *cara de pocos amigos* (EM, 43), překlad by zněl asi jako *výraz, kdy nechceme vidět ani přátele*, český ekvivalent by mohl být *tvářit se jak hromádka neštěstí* (uz.), *cara de viernes* (E 245) (smutný jako pátek, páteční výraz), *cara de cuaresma* (EM, 43) (postní výraz, výraz jako o půstu) a *cara de funeral* (E, 245) (*tvářit se jako na pohřbu* - uz.). Pro obličej veselý existují jednotky pouze dvě, a to *cara de Pascuas* (EM, 43) (velikonoční obličej) a *cara de fiesta* (E, 245) (slavnostní výraz, ale spíše výraz jako o svátku, slavnosti). Pro čistě neutrální výrazy existují jednotky *cara de pan sin sal* (E, 245) (výraz jako chleba bez soli), tudíž něco jako neslaný nemastný, ani ryba ani rak. Tyto jednotky u nás slouží spíše pro popis celkové osobnosti, obličej ale často popisují také. Říkáme o někom, že je neslaný nemastný, přitom často myslíme jeho nevýrazný obličej, a *cara de palo* (E, 245) (dřevěný obličej), v češtině jsem se setkala se spojením *kožený obličej* ve stejném významu. Další jednotky popisují různé druhy výrazů. *Cara dura* (E, 246) je tvář chladná, ale zároveň i smělá, přidrží, *cara de póker* (EM, 43) popisuje tvář hráče pokeru, neutrální, nevyzpytatelnou, *cara de perro* (E, 245) (psí obličej) popisuje obličej přísný, nepřátelský, *cara de juez* (E, 245) je tvář soudce, vážná a přísná, *cara de haba* (bob) (DDD, 91) je tvář s hloupým výrazem. Poslední dvě jednotky popisují tvář zdánlivě hloupou, *parecer/ser una mosca/mosquita muerta* (DDD, 661) (doslova vypadat jako mrtvá muška) nebo výraz přizpůsobující se situacím podle toho, jak se to zrovna hodí – *poner/tener cara de circunstancias* (EM, 43) (doslova udělat obličej podle situace). Všechny tyto jednotky jistě mají ekvivalenty v některých dalších jazycích.

Obličej je ta část lidského těla, kterou na ostatních zpravidla vidíme jako první. Často se tak stává předmětem mnoha komentářů včetně frazeologismů. Pojetí obličeje a pohledu na něj ale není všude stejné. Z příkladů, které dále uvedu, je patrné, že všechny národy nevnímají obličej stejně. Čeština a ruština se nejvíce zajímají o to, jak obličej vypadá fyzicky, to znamená, že nejčastěji komentují jeho tvar či velikost nebo nějakou jinou fyzickou vlastnost, která je patrná na první pohled. Španělština se však více než na tvar a velikost soustředí na samotný výraz. Proč tomu tak je? Vysvětlení mohou být různá, nicméně podle mého názoru tento fakt vychází z celkové mentality národa. Při studiu frazeologických slovníků a jiného materiálu, ze kterého jsem excerpovala frazeologické jednotky, jsem se seznámila s celkovým charakterem španělské frazeologie a i celkové mentality. Španělských frazeologismů z oblasti vzhledu, která je předmětem této práce, je nepoměrně méně oproti ruským či českým jednotkám, a to i navzdory faktu, že jsem prostudovala mnohem více španělských zdrojů než českých a ruských. Z mého

pozorování vyplynulo, že španělská frazeologie rozhodně není chudá, jen se zaměřuje jiným směrem než tím, který zde popisují. Existují desítky i stovky jednotek s významem spěchat, rychle, podvádět, otravovat, zlobit se, ale z oblasti vzhledu je jich minimum. Naopak v ruštině či češtině je jich poměrně hodně. To svědčí o možná až přílišné orientaci na vzhled, ale také o velké obrazotvornosti a potřebě vymýšlet stále nové obrazy.

2.1.1.3. *Další vzhledové aspekty obličeje*

2.1.1.3.1. *Zarostlý*

Neoholená, zarostlá tvář je soudě podle frazeologie negativním příznakem ve všech zemích stejně jako pěstěný vous pozitivním. Pokud nemá někdo dohledka oholenou, upravenou tvář, stává se terčem kritiky nebo alespoň nepřiměřených komentářů. Dohladka oholený obličej nebyl ale obvyklý ve všech dobách. Je pravda, že staří Řekové a Římané o své tváře pečovali, oholená místa natírali vonnými mastmi a vousy pečlivě udržovali. Již od období starověku je známo povolání lazebníka, jež mělo nezastupitelné místo ve společnosti. Tak tomu bylo v takzvaných kulturních kolébkách Evropy i Asie. Na sever od Středomoří ale panovaly zcela jiné zvyklosti. Žily zde různé barbarské kmeny, které ani zdaleka neměly takové hygienické návyky. Péče o vousy zde našla své místo mnohem později. V Rusku byl dlouhý plnovous dokonce znakem vznešenosti, nosila jej šlechta a bojaři, a to až do té doby, než v 18. století rozkázal Petr I. holit vousy. I v jiných zemích mohly vousy znamenat příslušnost k určité sociální skupině. Některé slavné osobnosti byly známé právě svými typickými vousy, s čímž souvisí také řada frazeologických jednotek. V dnešní době je ale přirozené holit se, nebo o své vousy alespoň pečovat. Pokud se tak neděje a člověk má neoholené strniště, je považován za přinejmenším odlišujícího se od normy.

První skupinou, ke které jsou přirovnáváni zarostlí lidé, tvoří právě pravěcí lidé a zvířata. Španělština přirovnává pouze k opici – *velludo como el simio* (crae). Ruština a čeština přirovnávají též k opici. Uvedené jednotky se používají také v souvislosti s vlasy. Jsou to tedy *он лохматый/волосатый как обезьяна* (ČRFS, 137) a *chlupatý jako opice* (ČRFS, 349). Ruština dále nabízí jednotky: *он лохматый как медведь* (ČRFS, 137), *он колючий как еж* (ČRFS, 137). Čeština nabízí řadu dalších přirovnání. Jsou jimi: *zarostlý jako pračlověk* (uz.) a *jako Tarzan* (RČFS, 306). Zde se sice jedná o literární postavu,

jelikož je ale neoddělitelnou částí přístavek „pán opic“, souvislost je opodstatněná. V češtině jsem našla stejně jako v ruštině jednotku *chlupatý jako medvěd* (RČFS, 306).

Dále existují jednotky pro určitý typ vousů – *kníry jako mrož* (SČFI, 456) a *kozí bradka* (SČFI-N, 457). V ruštině najdeme pro typ vousů pouze jednotku *козлиная борода* (Kozlova, 2001: 36). Pro vousy krátké, takzvané strniště, používáme jednotku *pichlavý jako ježek* (SČFI, 456).

Druhou skupinou jsou přirovnání k určitým sociálním skupinám či národnostem. Zde španělština jednotky nemá, příčiny však nemohu objektivně určit. V češtině najdeme jednotky *zarostlý jako bezdomovec* (uz.), *zarostlý jako loupežník*, v souvislosti s tím *jako Rumcajs* (uz.), užívá se i jednotka *zarostlý jako Žid* (uz.). Typu kníru s licousy se říká *císařský vous* (SČFI-N, 457). V ruštině nalezneme přirovnání *заросший как каторжник, как бродяга* (RČFS, 306), *как бомж* (uz.).

Dále všechny jazyky bez rozdílu přirovnávají k předmětům, které mají drsný povrch, škrábou. Ve španělštině existuje jednotka *barba como cepillo de púas*, ve volném překladu brada jako kartáč se štětinami (crae), v ruštině existuje téměř shodná jednotka *он зарос щетиной как щетка* (ČRFS, 137), v češtině pak najdeme jednotku *brada jako struhadlo* (LR, 531) a jiné.

V češtině a v ruštině pak najdeme shodnou jednotku *bradatý, vousatý, zarostlý jak Kristus* (ČRFS, 349) a *заросший как Иисус* (ČRFS 137), v češtině pak dále *zarostlý jak Ezau* (RČFS, 306).

2.1.1.3.2. *Pihovatý*

Co se týče pih a jejich odrazu ve frazeologii, pohled na ně je v různých zemích odlišný. Pokud budeme komentovat situaci v Evropě a půjdeme od severu k jihu, pohled se bude značně lišit. Pro severní národy jako Švédsko, Norsko, Finsko, ale také Irsko, Velkou Británii, Dánsko a také Rusko jsou světlé a zrzavé vlasy téměř národním symbolem. Pokud si máte představit typického Švéda, bude určitě blondýn, typický Brit a Ir bude většinou zrzavý a typický Rus má *русые* vlasy, neboli zrzavé či plavé. Je to mimo jiné zakotveno i v lidové slovesnosti, a to nejen ruské, ale i ukrajinské (*руса коса до пояса...*). Se světlými i zrzavými vlasy jde ruku v ruce světlá pleť, která bývá často pihovatá. V ruštině ji popisuje pouze jednotka *у него лицо, что сорочье яйцо* (Kozlova, 2001: 35). Jak jsem již uvedla, to, co je pro daný obraz světa normální, běžné, to není

potřeba nijak speciálně popisovat, frazeologie je zaměřena na popis odlišností. Nepochybně i v těchto jazycích existují frazeologismy popisující zrzavé vlasy nebo pihovitou pleť, ale nebude jich tolik jako v těch jazycích, pro jejichž nositele není zrzavá barva vlasů a pihovatá pleť běžná. Takovým jazykem je právě čeština. Rozhodně nemůžeme říci, že typický Čech je zrzavý, stejně jako nemůžeme určit jinou barvu vlasů typickou pro náš národ, mluvit by se mohlo snad o hnědé. Jsme ve středu Evropy nejen geograficky, ale také různorodostí pigmentových dispozic, jinými slovy, najdeme zde rovnoměrnou směs všech typů. Proto je v češtině frazeologismů popisujících pihovitou tvář nejvíce ze tří sledovaných jazyků. Postoupíme-li na jih, do Středomoří, tudíž i do Španělska, situace je opět jiná. Pro Španěly nejsou pihy ani zrzavé vlasy typické vůbec. Jak jsme se dozvěděli v předchozích kapitolách, Španělé jsou spíše snědší s tmavými vlasy. Samozřejmě i zde jsou výjimky, ale opravdu jen zřídka. Proto se v jazyce neobjevuje mnoho jednotek pro popis tohoto aspektu vzhledu. Excerpovala jsem pouze jednotky *pecoso como una serpiente* (pihovatý jako had) (crae) a *pecosa como un tejocote* (pihatá jako hloh mexický) (crae). Zde se jedná konkrétně o plody tohoto stromu, které jsou podobné jablkům, ale jsou malé žluté s tečkami. Jak už ale plyne ze samotného názvu, jedná se o strom mexický, tudíž jednotka existuje ve španělštině, nicméně pochází pravděpodobně z mexické španělštiny. Čeština je na frazeologismy tohoto typu poměrně bohatá, nicméně nutno dodat, že většina z uvedených jednotek má negativní konotaci. Zrzavé vlasy bývají Čechy spojovány, možná pro svou neobvyklost, s něčím negativním. Existuje i pořekadlo *co je ryzího, není nic dobrého* (uz.), což ve většině případů ukazuje na negativní lidské vlastnosti. Zrzaví lidé mívají často už od dětství těžkou pozici, stávají se terčem posměchu, což se odráží i na jejich charakteru. Jsou to frazeologismy: *strakatý jak žába* (LR, 559), *býti pokopaný od motýlů* (LR 199), *je posraný od much* (LR, 199) a jiné a dále jednotky poněkud méně urážlivé, spíše neutrální: *nachytal pihulek* (LR, 262) a *kropenatý jak slípka* (uz.).

2.1.1.3.3. Špatná pleť

Tuto kapitolu zařazuji také pouze pro úplnost, jelikož excerpované jednotky jsou pouze v češtině. Jedná se o jednotky různého charakteru, nejčastěji popisující tvář poškozenou od neštovic. Všechny tyto jednotky jsou ze slovníku Lidová rčení od J. Zaoralka a jedná se zpravidla o jednotky již nepoužívané. Může to souviset s tím, že dnes

už je všem dostupná kvalitní medicínská péče a tyto kožní nedostatky jsou eliminovány na minimum. Jedná se tedy o frazeologismy: *narodit se na strništi* (LR 338), *obličej jako smrža* (LR 528) (klobouk houby smrže je perforovaný) a *obličej, jako by na něm v noci mlátil hrách* (LR, 451). Poslední jednotkou je *být na faře na oškvarky/snědl farářovy oškvarky* (LR, 240), což znamená mít strupy kolem úst. Většinu jednotek s negativní konotací ale najdeme v kapitole „škaredý“.

2.1.2. ČÁSTI HLAVY A OBLIČEJE

2.1.2.1. Vlasy

Vlasy jsou jednou z nejdůležitějších částí lidského vzhledu, jelikož o člověku mnoho vypovídají. Je to mimo obličej jednu z prvních věcí, na které se při setkání s neznámým člověkem zaměřujeme, jelikož jsou stejně jako obličej v našem zorném poli. Existuje velké množství typů vlasů, tudíž i skupin, do kterých je můžeme rozdělit. Vlasy rozdělujeme podle barvy, podle délky, podle kvality, podle množství i podle účesu a každá tato skupina se může dále dělit. Co se týče barvy vlasů, rozlišujeme čtyři základní. Jsou to světlé, zrzavé, černé, potažmo hnědé vlasy a vlasy šedivé nebo bílé. Přitom blondáté vlasy obvykle nesou konotaci pozitivní, jsou považovány za krásné, snad i nejhezčí. U zrzavých vlasů je tomu obvykle přesně naopak, jak jsem již zmiňovala v kapitole „pihovatý“. Černé vlasy stejně jako světlé obvykle nesou konotaci pozitivní, jelikož jsou téměř stejně neobvyklé. Převažující barva vlasů je hnědá, a to v mnoha odstínech. Ty sice svá pojmenování mají, nejedná se však téměř nikdy o frazeologismy. Pokud mluvíme o délce vlasů, většina jednotek popisuje vlasy dlouhé. V době, kdy většina jednotek vznikala, nosily hlavně ženy dlouhé vlasy, často v copech, proto se také většina frazeologismů týká vlasů ženských. Frazeologismy o krátkých vlasech se týkají hlavně mužů. Dalším kritériem dělení je kvalita vlasů, zde se jedná o vlasy rovné, kudrnaté, vlnité, silné i slabé. Kritériu množství vlasů podléhají vlasy husté a řídké, kde vlasy řídké většinou nesou konotaci negativní. Podle účesu můžeme vlasy dělit jednak obecně na učesané a neučesané a dále na samostatné typy účesů, jako je třeba cop, ohon, ofina, drdol a podobně.

Začneme barvou vlasů. Základními barvami vlasů, které jsou předmětem frazeologie, jsou blondátá nebo světlá, zrzavá, černá a šedá, potažmo bílá. Co se týče barvy blondáté (záměrně nepoužívám slovo žlutá), konotace je dvojí, pozitivní a

negativní. S tím také souvisí, jak vlastně tuto barvu nazveme. V obecném pojetí můžeme říci, že se jedná o žlutou, ve skutečnosti tomu tak není. Pokud vyjdeme opět z dětského pohledu na svět, blond'atého člověka jednoznačně nakreslí se žlutými vlasy. Je to totiž nejbližší ze základních barev. Pokud ale chceme někoho popsat, rozhodně nepoužijeme slovo *žlutý*. Tomuto názvu se vyhýbáme všeobecným pojmenováním světlý nebo blond'atý, podle odstínu. Co se týče žluté, její konotace ve všeobecném obrazu světa je také dvojitá. První se většinou vybaví konotace pozitivní, vzniká asociace s kuřátky, pampeliškami, blatouchy, sluncem, jarem, létem, vzápětí nás napadne konotace negativní, spojená se stárnutím přírody a člověka, všeobecně se změnou stavu k horšímu. Pokud přejdeme konkrétně k vlasům, slovo *žlutý* nese spíše negativní konotaci. Žlutou barvu mají vlasy špatně obarvené, nažloutlé od kouření, žlutý nádech mají i bílé vlasy starých lidí. Ani většina frazeologismů obsahujících slovo *žlutý* nemá pozitivní konotaci, často jsou posměšné. Pokud chceme vyzdvihnout krásnou barvu světlých vlasů, používáme buď slovo *světlý*, nebo *zlatý*, anebo barvu vůbec nejmenujeme. Nakonec ani slunce v jazyce většinou není žluté, ale zlaté. V češtině tedy existují jednotky: *vlasy žluté jako sláma* (ČRFS, 472), *vlasy jako koudel* (SČFI, 461), *vlasy světlé jako len* (SČFI, 450), *žlutý jako kanárek* (LR, 460), dále *jako sluníčko*, *jako andílek* (uz.), vyloženě negativní a urážlivou konotaci má jednotka *má vlasy jako pochcanou slámu* (ČRFS, 472). Ve španělštině najdeme jednotky: *cabello/rubio como el oro* (vlasy/blond'atý jako zlato) (crae), *pelo como espuma de oro* (vlasy jako zlatá pěna) (crae), *rubio como la paja* (blond'atý/světlý jako sláma), *como la cerveza* (jako pivo) (crae), *como el trigo* (jako obilí) (crae), *como el sol* (jako slunce) (crae), *como una princesita* (jako princeznička) (crae) a *como u dios griego* (jako řecký bůh) (crae). Vidíme, že většina jednotek přirovnává k přírodním objektům, ať už hmatatelným či nehmotným. Existuje zde i jednotka pro vlasy přebarvené, přičemž ne v pozitivním slova smyslu – *ser rubia de fracaso* (být nepodařená blondýna) (EM, 111). V ruštině jsem našla pouze jednu jednotku, a to *волосы желтые, как солома* (ČRFS, 472). Můžeme si tedy všimnout, že obraz slámy je ve všech jazycích stejný. Čeština a španělština má podobný obraz, tedy andílka a řeckých bohů či princezny. Zlato jako takové se objevuje pouze ve španělštině, jeho výskyt v ostatních jazycích ale nevylučují.

Co se týče vlasů zrzavých, ve španělštině jsem žádné jednotky neexcerpovala, ve Španělsku jsou tyto spíše výjimečné, snad i proto se ve frazeologii pro jejich popis jednotky nevyskytují. V češtině pak najdeme jednotky: *rezavý jako liška* (Stěpanova, 218), *vlasy rezavé jako oheň*, *jako plamen* (SČFI, 445), *proletěla peklo* (LR, 256), *hoří*

mu hlava (LR, 76), *červený jako měď* (LR, 489), *jako pivo* (uz.) a jiné. Zajímavé je, že ve španělštině přirovnání k pivu označovalo vlasy blondaté. V ruštině najdeme jednotky *рыжий, как морковка* (Stěpanova, 2008: 218), *рыжий как медь* (uz.). Ruština nepřirovnává ani k lišce, přestože v Rusku lišky žijí, dokonce zde ani nenajdeme obraz ohně, přestože v souvislosti s červenou barvou v obličeji zde tento obraz byl. Ruské přirovnání k mrkvi přitom popisuje v podstatě pouze vlasy oranžové, ale tento odstín mnoho zrzavých lidí nemá. Shoduje se pouze přirovnání k mědi.

Co se týče vlasů černých, v češtině je popisují jednotky *vlasy černé jako uhel* (ČRFS, 522), *má vlasy jako havran* (ČRFS, 156), *vlasy jako inkoust* (LR, 456) a dále *vlasy jako smůla, jako eben, jako noc* (uz.). V ruštině najdeme jednotky *у него волосы цвета воронова крыла* (ČRFS, 483) a *волосы черные, как смоль* (ČRFS, 522). Černé vlasy ve španělštině popisují jednotky *morena como una gitana/zíngara* (černá jako cikánka) (crae), *morena como una endrina* (černá jako trnka) (crae), *morena como los beduínos* (černá jako beduíni) (crae) a *moreno como el centeno* (černý jako žito) (crae). Jak si můžeme všimnout, ve španělštině se v souvislosti s vlasy pojetí černé vůbec neshoduje se slovanskými jazyky. Existují tu sice víceméně všeobecná přirovnání týkající se černé barvy, která existují i v češtině a ruštině, tam ale tato popisují většinou barvu obličeje nebo očí. Je například nemyslitelné, abychom v češtině řekli, že má někdo vlasy jako trnky, toto přirovnání lze použít pouze v souvislosti s očima, už proto, že trnky mají k očím blíže svým tvarem. Přitom slovo *moreno/morena* se týká především vlasů, nebo celkového vzhledu včetně vlasů. Když řekneme o ženě, že je *černá jako cikánka*, obvykle tím myslíme celkovou pigmentaci, tedy i vlasy. Co se týče přirovnání k žitu, jde asi o obraz žitného chleba, který je tmavý.

Poslední skupinou podle barvy jsou vlasy šedivé či bílé. Na rozdíl od vlasů zrzavých a světlých, které nejsou pro Španělsko typické, šedivé vlasy jsou pro Španěly naprosto přirozené, jelikož má většina z nich vlasy černé nebo tmavě hnědé, které dříve šedivějí. Přesto, nebo možná právě proto jsem zde našla pouze jednu jednotku, která popisuje šedivé vlasy. Je to *tener las canas de don Diego de Osorio* (mít šediny jako don Diego z Osoria) (DDD, 402), zde se jedná o jednotku ryze španělskou vzhledem k reálii, kterou popisuje. Zmíněný don Diego byl skutečná historická postava asi z poloviny XV. století. Byl odsouzen k smrti a přes noc mu úplně zbělely vlasy, ráno však byl, údajně Marií Antoinettou, omilostněn. Proto se tato jednotka používá i k popisu vlasů zšedivělých dlouhodobým psychickým strádáním. V ruštině existují jednotky: *он седой, как лунь* (RČFS, 378), vidíme tedy i přirovnání k ptáku, a *волосы белые, как снег*

(ČRFS, 483). Ke sněhu ve Španělsku nepřirovnávají z pochopitelných příčin, jak jsem uvedla už dříve, k měsíci ano, nicméně takovou jednotku jsem nenalezla, nevylučuji tím ale její existenci v mluveném jazyce. V češtině existují jednotky: *mít stříbro ve vlasech* (SČFI, 403), *prokvetlá hlava* (SČFI-N, 457), což jsou jednotky s neutrální či pozitivní konotací – šedivé vlasy jsou spojovány se stářím a moudrostí. Neutrální konotaci mají ještě jednotky *hlava jako mléko* (LR, 485) a *šedivý jako ocel* (LR, 495), ostatní jednotky už mají konotaci mírně negativní, jsou to: *šedivý jako vlk* (LR, 549), *šedivý jako šiml* (LR, 536) a *mít oslí chlupy* (LR, 107). Všimněme si zde, že čeština přirovnává převážně ke zvířatům, což u ostatních jazyků nepozorujeme.

Dalším významným aspektem vlasů je jejich délka, zde převládají jednotky popisující vlasy dlouhé. Žádnou jednotku nenajdeme ve španělštině. V češtině a ruštině je popisuje celá řada frazeologismů, nejčastěji přirovnávají k dlouhým časovým úsekům – *vlasy dlouhé jako týden, jako čtrnáct dní, jako celý rok, jako život* (uz.), *волосы длинные, как ночь, как зима* (Maslova, 2010: 157), přirovnání k zimě je v ruském obrazu světa obzvláště na místě, zejména v severních částech kde zima trvá opravdu dlouho. Dále se přirovnává k tekoucí vodě, zde najdeme přirovnání jako *vlasy dlouhé jako řeka* a jako *vodopád*, stejná přirovnání jsou i v ruštině – *волосы длинные, как реки, как водопад* (Maslova, 2010: 157).

Další skupinou jsou přirovnání k lidským výrobkům. To jsou například jednotky *vlasy jako provazy* (uz.) a *волосы длинные, как веревка, как нить, как полотно* (Maslova, 2010: 157). Další skupina jednotek přirovnává ke koňskému ohonu či hřívě, nicméně zde se jedná nejen o délku, ale i o účes, například jednotka *koňský ohon* (SČFI-N, 457) a *волосы длинные, как хвост коня* (Maslova, 2010: 157) popisuje jednak vlasy dlouhé, ale také stažené do ohonu. Je zajímavé, že k jiným živočichům, kteří hřívu nemají, se dlouhé vlasy nepřirovnávají, existuje pouze jednotka *коса как змея* (Kozlova, 2001: 36) pro popis copu nebo ohonu. Poslední skupinkou, kde můžeme porovnávat alespoň dva jazyky, jsou přirovnání k pohádkovým bytostem. Sem patří jednotky jako *vlasy dlouhé jako princezna, jako víla, jako Zlatovláska* (uz.) a *волосы длинные, как у русалки, как у Белоснежки, как у ведьмы* (Maslova, 2010: 157). Zde oba jazyky využívají často místních reálií.

Pro vlasy krátké jsem excerpovala několik jednotek. Zde se přirovnává nejčastěji k živočichům s krátkou srstí či ostny – *má vlasy jako ježek* (LR, 458), *má vlasy, jako když se čuně lekne* (LR, 435), v ruštině *он как ежик* (uz.). Ve španělštině existuje jednotka

pelo como cerdas de jabalí (vlasý jako kančí štětiny) (crae), nemohu ale s jistotou tvrdit, zda se jedná o vlasý krátké a naježené.

Dalším kritériem pro popis vlasů je jejich hustota a pevnost. Existují tedy vlasý husté a pevné, které nejčastěji popisují jednotky přirovnávající ke hřívě zvířat – *mít hřívu jako lev*, *mít vlasý jako hřívu* (SČFI, 447), *vlasý jako žíně* (ČRFS, 653), k tenkým výrobkům ze železa – *vlasý jako hřebíky* (ČRFS, 185), *vlasý jako dráty* (SČFI, 445). V ruštině se častěji přirovnává k přírodním materiálům rostlinného původu – *волосы как солома* (RČFS, 720), *волосы как мочало* (ČRFS, 654), nicméně přirovnání ke drátům také nechybí – *волосы как проволока* (RČFS, 595). Ve španělštině existuje jednotka *pelo como una selva* (vlasý jako prales) (crae), nicméně může se jednat i o vlasý rozčuchané. Dále jsou popisovány vlasý řídké, kde čeština i ruština mají téměř totožnou jednotku *myší ocásek* (RČFS, 813) a *крысиный/мышинный хвост* (RČFS, 813). Ruština další jednotky nemá, v češtině jich najdeme ještě několik, jsou to například *vlasý řídké jako chmýří* (SČFI, 447) a žertovná jednotka *čtyři chlupy ve dvou řadách* (uz.).

Dalším aspektem, který u vlasů popisujeme, je jejich kvalita, tedy zda jsou vlasý kudrnaté, vlnité nebo rovné. Ve všech jazycích jsou popisovány pouze vlasý kudrnaté, a to téměř totožnou jednotkou – *vlasý jako hobliny* (uz.), *pelo rizado como largas virutas de metal* (vlasý kudrnaté jako dlouhé železné hobliny) (crae) a *волосы кудрявые, как стружка* (Maslova, 2010: 157). Ruština a čeština pak nabízejí i další jednotky, a to nejčastěji přirovnání ke zvířatům. Jsou to jednotky: *kudrnatý jako beránek* (ČRFS, 35), *jako ovce* (uz.) v češtině, v ruštině pak *кудрявый как барашек* (ČRFS, 35), *волосы кудрявые, как у барана, как у овцы, как у ягненка* (Maslova, 2010: 157). Zde je asociace se srstí zvířat zřejmá. Dalším srovnáním, které se vyskytuje v obou jazycích, je přirovnání k příslušníku negroidní rasy, jejímž znakem jsou právě kudrnaté vlasý. Jsou to tedy jednotky *kudrnatý jako černoušek* (uz.) a *волосы кудрявые, как у негра* (Maslova, 2010: 157). Vlasý rovné pak nepopisuje v češtině ani španělštině žádná jednotka, v ruštině tento typ vlasů popisují přirovnání k přírodním materiálům – *волосы прямые, как солома* (tamtéž), k předmětům vyrobeným lidskou rukou – *волосы прямые, как струна, как нити* (tamtéž) a k národnostem – *волосы прямые, как у шведки, как у финна, как у индианки* (tamtéž). Vlnité vlasý nepopisuje žádný z jazyků.

Pokud mluvíme o účesu všeobecně, myslíme tím vlasý rozčuchané, nebo naopak učesané, anebo konkrétní druh účesu. Nejvíce jednotek však najdeme jednoznačně pro popis vlasů rozčuchaných. V ruštině a češtině se částečně shodují jednotky: *má hlavu jak vrabčí hnízdo* (uz.) a *головка как воронье гнездо* (ČRFS, 437). Ruština další jednotky

nemá, v češtině pak najdeme další, jako například *hlava jako rorejs* (LR, 520) nebo *hlava/účes jako by koukal z roští* (tamtéž). Ve španělštině existuje jednotka založená na blízkém obrazu – *pelo como un guardabosque sin brújula* (vlasy jako lesník bez kompasu) (crae), tedy *jako by proletěl roštím* (uz.), dále například přirovnání ke koštěti – *pelo como estropajo* (vlasy jako koště, pometlo) (crae) a jiná. V češtině pak existují i jednotky pro popis vlasů hladce učesaných až ulízaných, to jsou například *ulízaný jako kočka* (LR, 464), *jsi hezký jako telátko* (LR, 539), přičemž adjektivum *hezký* zde má ironickou roli. Najdeme zde i jednotky pro popis vlasů zplihlých, zde se přirovnává k vodníkovi, vzniká asociace s vlasy mokřými – *vlasy jako vodník*, *vlasy jako hastrman* (SČFI – 445). Pro jednotlivé účesy se pak používají jednotky *vlasy jako dikobraz* (uz.) pro vlasy natupírované a například *koca no пояс* (Stěpanova, 2008: 218) pro cop.

Vzhledu hlavy a vlasů se týkají i jednotky, které popisují plešatost a holohlavost, tedy vlastně absence vlasů. Pokud ale popisujeme člověka, vždy zmiňujeme i vlasy, ať už na hlavě jsou, nebo ne. Ve španělštině existuje pro popis plešatého či holohlavého člověka jednotek několik. Jsou to: *cabeza como una bola de billar, como una bombilla* (hlava jako kulečnicková koule, jako žárovka) (DDD, 120), *calvo como un codo* (holý jako koleno) (crae), *calvo como un peñasco* (holý jako skála) (crae) a *calvo como el cristal de Bohemia* (holý jako český křišťál, sklo), zajímavá je především poslední jednotka, v jiných jazycích se ke sklu nepřirovnává, už vůbec ne ke konkrétnímu druhu, leacos to tedy o kvalitě našeho skla/křišťálu a jeho světovém jménu vypovídá. V ruštině holou hlavu popisují jednotky *бог лица надбавил* (SM, 115), v tomto případě se jedná o kouty a pleš na přední části hlavy, *дурные волосы покидают умную голову* (SM, 115), *лысый/голова как колесо* (SM, 115) a *лысый черт* (RČFS, 840). Můžeme vidět, že obraz kolena se vyskytuje i zde, existuje ale i v češtině, což budu demonstrovat později. Co se týče obrazu, kdy vlasy opouštějí hlavu, vyskytuje se i ve španělštině, v běžné mluvě se říká něco ve smyslu *se le mueve el pelo a la espalda* (vlasy se mu stěhují na záda), toto se používá konkrétně v situaci, kdy mužům postupně řídnu vlasy směrem od čela a obvykle jim ve starším věku roste více chlupů na zádech. Přirovnání k čertu je zajímavé, čerti jsou obvykle zobrazováni s vlasy. V češtině pak najdeme, jak jsem již zmínila, jednotku *hlava jako koleno* (ČRFS, 235). Ruské jednotce *бог лица надбавил* odpovídá česká jednotka *mít čelo až po lopatky* (LR, 31). Dalšími jednotkami, většinou žertovnými, jsou: *chlupatý jak žaba* (LR, 559), *hlava jako klouzačka* (LR, 463), *tobě vši nezabloudí* (LR, 384), *holý jako turecký svatý* (LR, 533) a další.

2.1.2.2. Čelo

Čelo je ta z částí obličeje, která je ve frazeologii popisována nejméně. Není ani divu, čelo obvykle nemá mnoho charakteristik: může být vysoké či nízké, k čemuž nám postačí tato adjektiva, hladké, což je vlastně normální stav, jediné příznaky, které jsou zaznamenány ve frazeologii, jsou čelo vrásčité a čelo velké. Čelo vrásčité je u starých lidí také obvyklé, nicméně pokud je tento příznak obzvláště zesílen, lidé mají potřebu to vyjádřit. Čelo velké je ve frazeologii zastoupeno nejvíce, poukazuje na výjimečnost tohoto příznaku. Jako velké vnímáme čelo takové, které přesahuje obvyklou jednu třetinu obličeje, může se ale jednat také o čelo mužské, kdy mužům postupně ubývají vlasy právě z přední části hlavy a čelo pak působí jako velké. Jazykový obraz se v této oblasti nijak neliší, ve španělštině jsem ale žádnou jednotku nenašla. Důvodem může být stejně jako u ostatních skupin využívání adjektiv pro popis různých typů čela.

Pro čelo vrásčité existuje v češtině jednotka jedna – *má čelo jako valchu* (ČRFS, 569), zde je asociace také jasná, valcha má rýhy ve tvaru vlnovek pod sebou stejně jako vrásčité čelo. Pro čelo hladké najdeme jednotku *čelo hladké jako mramor* (LR, 489). S mramorem jsme se setkali v kapitole o barvách, kde nesl příznak bílé barvy pleti. Zde nese příznak hladkosti, sochy a miniatury z mramoru byly broušena dohladka. Jiný obraz mramoru existuje v souvislosti s krásným a urostlým tělem, také zakotvený ve frazeologii (*tělo jako z mramoru, jako antická socha, jak socha Davida z bílého mramoru* a další). Více jednotek pak popisuje čelo velké, nicméně tyto jednotky nejsou pevně kodifikovány, pocházejí z ankety provedené mnou mezi studenty. Jsou to například: *čelo jako přistávací plocha, jako výkladní skříň, jako tabule, jako vrata* (uz.), všechny přirovnávají k předmětům s velkou plochou a poslední jednotka přirovnává k Leninovi – *má čelo jako Lenin* (uz.). Čeština a ruština vůbec rády přirovnávají ke slavným osobnostem, čeština pak obzvláště k osobnostem bývalého režimu (obočí jako Brežněv, knír jako Stalin). Všechny tyto jednotky jsou ale uzuální, ve slovnících uváděny nejsou.

2.1.2.3. Obočí

U obočí je nejčastěji popisovaným aspektem obočí husté, černé, nebo naopak tenké, popřípadě hezké a vyklenuté. Všechny tyto jednotky jsou zastoupeny i ve španělštině, nicméně pouze jedním frazeologismem. Nutno dodat, že pohled na obočí ve španělském obrazu světa se poněkud liší od našeho. Jak jsem již uváděla, Španělé mají

snědší pleť a obočí mají černé téměř vždy, proto jej mnoho jednotek nepopisuje. Hustota obočí je také hodnocena jinak. Většina Španělů má obočí přirozeně husté, a to více, než je obvyklé pro Středoevropany a obyvatele severu Evropy. Proto pokud už mají jednotku pro popis hustého obočí, musí se jednat o obočí na naše poměry extrémní.

Pro obočí husté tedy existují v ruštině tyto frazeologismy: *у него брови, что медведь лежат* (Kozlova, 2001: 35), *густые, как лес, как чаща, как ельник, как у Вия, как у лешего, как у араба, как у Брежнева, как щетка* (Maslova, 2010: 156). Pokud se zaměříme na výrazy, ke kterým se přirovnává, velká část je z oblasti přírody, konkrétně druhů porostu. Ve španělštině existuje shodná jednotka – *cejas como bosques* (obochí jako lesy) (crae). Vrátime-li se k ruským přirovnáním, další skupinou jsou přirovnání k pohádkovým postavám, ty jsou zde typicky ruské, stejně jako pro češtinu Krakonoš či Rumcajs v kapitole „ZAROSTLÝ“. Jelikož se jedná o bytosti strašidelné, mají negativní až mystický odstín. Přirovnání k Arabovi je pro ruštinu samozřejmě příznakové, ale jak jsem popisovala v kapitole o barvách, Arabové tvoří ve Španělsku poměrně velkou národnostní skupinu, proto zde tato přirovnání chybí. Co se týče přirovnání k Brežněvovi, je typické pro země bývalého východního bloku. Přirovnání k evropským politikům chybí, avšak může existovat přirovnání ke španělským osobnostem, žádné jsem ale nenašla. Poslední skupina přirovnává k předmětům se štětinami, stejně jako tomu bylo u vousů. Obrazy týkající se obočí v češtině jsou téměř shodné s ruskými. Také zde existují přirovnání *obochí jako Brežněv, jako kartáč a jako les* (uz.).

S obočím hustým souvisí nepřímě obočí černé, pro něj jsem našla jednotky pouze v ruštině. Jak jsem již zmiňovala, ve Španělsku je černé obočí obvyklé, takže užívání frazeologismů pro něj by bylo redundantní, v češtině v podstatě tento aspekt alternuje obočí husté. I v ruštině jsou některé jednotky stejné jako pro obočí husté. Kromě toho přirovnávají ke stejným objektům, jako černý obličej či černé vlasy. O pojetí černé barvy jsem mluvila výše. Jsou to tedy jednotky: *брови черные, как вороново крыло, как ночь, как у цыгана, как у индианки, как у Брежнева, как смола, как сажа* (Maslova, 2010: 156).

Jako opozitum obočí hustému stojí obočí tenké. Mohli bychom předpokládat, že pokud je obočí husté pro španělský obraz světa obvyklé, tenké by mělo být výjimečné, tudíž hojně popisované frazeologismy. Ale není tomu tak. I pro tuto kategorii jsem ve španělštině našla pouze jednu jednotku – *cejas como comillas* (obochí jako čárečky) (crae). V češtině existuje téměř shodná jednotka – *obochí jako linky* (uz.). Nejpestřejší paletu

přirovnání má opět ruština, nicméně opět vycházím z ankety V. A. Maslovové, nikoliv ze slovníků. Jsou to: *брови тонкие, как ручеек, как ниточки, как стрелочки, как у Варвары Красы* (Maslova, 2010: 156). Většina z nich přirovnává k tenkým předmětům, ale opět i k ruské pohádkové postavě, která se přirozeně v ostatních jazycích vyskytovat nemůže.

Hezké obočí popisují jednotky v ruštině a španělštině, přičemž španělské přirovnání v sobě nese i význam obočí vyklenutého a černého. Je to přirovnání *cejas como jirones de noche* (crae) (obochí jako stuhly noci/kousky noci/noční ulice). V ruštině jsem excerpovala přirovnání *брови выгнутые, как радуга* (Maslova, 2010: 156) pro obočí vyklenuté a *у нее бровенки, как козочки* (Kozlova, 2001: 35) pro obočí hezké. Všimněme si, že pokud se jedná o španělská přirovnání s významem „hezký“, často se přirovnává k věcem nadpozemským nebo alespoň nehmatatelným, zatímco ruština přirovnává k předmětům hmotným, většinou z přírody.

2.1.2.4. **Uši**

Co se týče uší, zde frazeologie žádného národa není příliš bohatá. V ruštině jsem nenašla jedinou jednotku, nicméně netvrdím, že nemůže nějaká existovat, zřejmě ale není žádná pevně zakotvena v jazyce a přirovnání se mění s dobou. Čeština má přirovnání má *uši jako lopuchy* (uz.), ale ani to není z žádného frazeologického slovníku, nicméně se běžně používá. Absence jiných jednotek je vysvětlitelná stejně jako u ruštiny nedostatečným zakotvením v jazyce, lidé sice frazeologismy používají, nicméně jedná se o takzvané „однодневки“, po čase se přestanou používat a jsou rychle nahrazeny jinými jednotkami se stejnou trvanlivostí, ale také častým užíváním jednoslovných novotvarů typu *plácačky, plachtáky* a podobně. Ty sice nejsou v jazyce také pevně zakotveny, nicméně i při náhodném použití je význam vzhledem k situaci a kontextu jasný. Ve španělštině jsem také našla pouze jednu jednotku, a to *orejas como antenas repetidoras* (crae) (uši jako přijímací satelity). Obě uvedené jednotky pochopitelně popisují uši velké a odstávající.

2.1.2.5. **Oči**

Oči jsou stejně jako nos nejdůležitější částí obličeje. Nejenže jsou nositeli zraku, ale mnohé o člověku vypovídají. Pomocí očí vyjadřujeme nesčetné pocity a emoce, aniž bychom je dávali najevo jinak. Říká se, že oko je okno do duše. S tím souvisí i fakt, že mnoho jednotek nepopisuje barvu ani tvar očí, ale jejich výraz. O tom jsem ale psala výše v souvislosti s obličejem, kde celá řada především španělských jednotek nepopisovala ani tak fyzické vlastnosti obličeje, jako spíše psychické rozpoložení jeho majitele, a nebojím se tvrdit, že největší část tohoto takzvaného výrazu nesou oči. Podle toho, jaké má člověk oči, často posuzujeme jeho celkový vzhled nebo minimálně celý obličej. Přitom na očích posuzujeme tři hlavní příznaky, a to velikost, tvar a barvu. Co se týče velikosti, hodnotíme ji ze dvou pohledů. Velikost celková je chápána jako pozitivní, velké oči jsou považovány za krásné, zatímco malé jsou považovány spíše za nežádoucí. Druhým aspektem velikosti očí je takzvaná vypouklost. Vypouklé oči, nebo spíše bulvy, nikdo za pěkné nepovažuje, stejně tak jako oči příliš zapadlé. Vypouklé oči jsou často spojovány s očima rybíma. Příliš zapadlé oči zase naznačují jakousi zaostalost ve vývoji, velké nadočnicové oblouky a malé oči měli pralidé.

Co se týče barvy očí, každá je vnímána pozitivně. V podstatě neexistuje frazém s negativní konotací pro určitou barvu očí. Nejčastěji jsou také přirovnávány k přírodninám, ať už živým nebo neživým. Většinou se jedná o květiny, plody a živočichy, ale také nerosty, vodní plochy a jiné. Oči černé jsou považovány za upřímné, teplé, plaché, ale také za šibalské. O konotacích černé barvy jsem také psala výše. U očí ale zaniká obraz špíny, který se vyskytoval u obličeje.

Nutno dodat, že oči popisované jako černé jsou většinou hnědé, na celkové černosti se podílí velikost panenky/pupily. Pokud jsou oči v příšeří nebo do nich nesvítí slunce, pupila je rozšířená. Některé vědecké výzkumy dokonce potvrdily, že lidé s rozšířenými zornicemi jsou považováni za atraktivnější a sympatičtější, ale také důvěřivější i důvěryhodnější než lidé se zornicemi zúženými. Souvisí to s tím, že při příjemných pocitech se vyplavují určité hormony, které způsobují rozšíření zornic. A konkrétně u tmavých, tedy hnědých očí se pupily často v barvě očí ztrácí, proto zúžená zornice není tolik vidět. Co se týče očí modrých a zelených, zde je to přesně naopak. Panenky lze v očích vidět na první pohled, proto často lidé s modrýma a zelenýma očima působí jako přísní a odtažití, někdy se o modrookých lidech říká, že jsou chladní (zde je souvislost s vodou, průzračná modrá, vlastně průhledná voda je obvykle vnímána jako

chladná až ledová). Nicméně modré oči jsou z pochopitelných důvodů považovány za krásné. Působí čistě, nevinně až panensky, připomínají modré aspekty přírody, od květin až po nebe. Většinou nepůsobí úlisně, spíše spolehlivě, pevně a někdy až tajemně. O konotaci modré barvy ve spojení s obličejem či pletí jsem psala dříve. Tento aspekt zde ale naprosto chybí.

U očí zelených je percepce poněkud dvojaká. V moderním, nebo spíše módním světě, jsou zelené oči chápány jako vrchol krásy. Nejsou tak časté jako modré oči a jejich vzácnost působí tajemně. V pojetí tradičním, lidovém, a hlavně v pojetí zemí, kde většina obyvatelstva má oči hnědé, jsou zelené oči chápány úplně jinak. Například v arabských zemích jsou lidé se zelenýma očima považováni za démony či vyslance ďábla a zelené oči mohou vzbuzovat podezření. Jsou zde natolik neobvyklé, že působí až mysticky a nebezpečně. Toto pojetí ale často vychází z nedostatečné vzdělanosti určitých sociálních skupin. Souvisí to také s tím, že zelené oči mají často živočichové, a to zejména kočky či hadi, kteří už sami o sobě jsou jakýmsi symbolem mystična a často jsou spojováni s peklem, soudě podle literatury a filmů. O obrazu zelené barvy jsem také hovořila výše, ani zde se nezachovává tentýž význam jako u obličeje. Zelené oči, podobně jako modré, jsou přirovnávány k aspektům přírodním a i zde je konotace vždy pozitivní.

Postoupíme-li ke konkrétním frazémům, začneme tvarem a velikostí očí. V češtině existují jednotky jak pro oči velké, tak pro oči vypoulené, často význam splývá. Jsou to *oči jako mlýnské kameny, jako mandle, jak talíře* (SČFI, 455), dále oči velké a vypoulené – *oči jako knedliska* (LR, 464), *oči jako blumy* (LR, 426), *má oči jako výr* (LR, 555) a oči vypouklé – *žabí oči* (SČFI-N, 457), *oči jako pulec* (SČFI, 455), *vypouklil oči jako kapr* (LR, 461), *má oči, jako když se šlápne myši na krk* (LR, 490). Uzuálně se dále používají jednotky jako: *jako baterky, jako míče, jako koule, jako koláče, jako sova, jako talíře* (uz.). Obraz talířů, sovy či ryb a žab se vyskytuje i v ostatních jazycích. Ve španělštině jsou to *ojos como platos* (oči jako talíře) (E, 705), *ojos como el búho* (oči jako sova) (crae), *ojos de besugo* (oči jako růžicha – jedná se o druh mořské ryby) (DDD, 508), *ojos como peces fuera de la pecera* (oči jako ryby venku z akvária) (crae). Vidíme, že obraz rybích očí je shodný v obou zemích, avšak v každé přizpůsobený místním podmínkám. Tvar očí pak popisují jednotky *ojos como una boca* (oči jako ústa) (crae), pravdou je, že tvar je stejný, nicméně přirovnání jedné části obličeje ke druhé je poněkud nezvyklé, a *ojos como almendras* (oči jako mandle) (crae). Tento ostatně existuje i v češtině. V ruštině existují pro velké nebo vypouklé oči jednotky *глаза большие, как у коровы*

(Maslova, 2010: 155), *рачыи глаза* (RČFS, 135), *жабыи глаза* (Kozlova, 2001: 36), *совиные глаза* (tamtéž), tyto jednotky jsou shodné s českými.

Jako opozitum stojí oči malé, vpadlé. Ty v češtině popisují jednotky *prasečí očka* (SČFI-N, 457) a *má oči jako pod skalou* (LR, 525). Ve španělštině existuje jednotka *ojos de ratoncito* (oči jako myška) (crae), nejsem ale schopna s jistotou určit, zda se jedná skutečně o oči malé, stejně tak by to mohly být oči vypouklé nebo tmavé. V ruštině jsem pro malé oči našla jednotku *поросычи глаза* (uz.).

Přejdeme nyní k barvám očí. Zde najdeme řadu jednotek ve všech jazycích. V češtině jsou to *oči modré jako studánky* (ČRFS, 503), *oči jako pomněnky* (Stěpanova, 2008: 218), *pomněnkové oči* (SČFI-N, 457), *oči jako fialky* (ČRFS, 141), *modré jako čekanka* (LR, 433), *jako len, jako chrpy* (uz.). Všimněme si, že čeština má celou škálu přirovnání ke květinám. Ve španělštině například nenajdeme ani jednu podobnou jednotku. Dále existují přirovnání *oči modré jako šmolka* (ČRFS, 520), zde se jedná o smalt, *oči jako nebe* (uz.). Ve španělštině najdeme jednotky *ojos azules como el cielo, como la mar, como cristales encendidos* (oči modré jako nebe, jako moře, jako zapálené křišťály) (crae), *como el mar* (jako moře) (crae), *como lagos* (jako jezera) (crae). Jestliže čeština přirovnává primárně k aspektům živé přírody, pak ve španělštině je tomu naopak. Obraz vody a moře je evidentně všude stejný, nicméně vztah Španělů ke květinám zdaleka není stejný jako náš. Netroufám si tvrdit, že ve Španělsku zmíněné rostliny nerostou vůbec, nicméně rozhodně nejsou tak časté, proto tato absence i ve frazeologii. Ruština stejně jako čeština přirovnává nejčastěji ke květinám, i zde najdeme všudypřítomný aspekt moře a nebe. Patří sem tyto frazeologismy: *глаза, как фиалки* (ČRFS, 141), *глаза, как незабудки* (Stepanova, 218), *как васильковое поле, как васильки* (Maslova, 155), *глаза синие, как кобальт* (ČRFS, 520), *глаза чистые, как небо* (ČRFS, 503), *глаза голубые, как озера, как море* (Maslova, 2010: 155) a *у нее в глазах душа светится* (ČRFS, 503), všechny jednotky de facto odpovídají českým, česká šmolka, tedy smalt, je kobaltově modrý.

Co se týče očí zelených, ty popisuje pouze španělština, a to jednotkami *ojos verdes como albahaca* (oči zelené jako bazalka) (crae), *como el trigo verde* (jako zelené obilí) (crae), *como el trigo en primavera* (jako obilí na jaře) (crae), dále *ojos verdes como las esmeraldas* (oči zelené jako smaragdy) (crae) a poslední jednotka má původ v literatuře, jedná se o středověké dílo Fernanda de Rojas La Celestina, což je v podstatě klasická shakespearovská tragédie. Je to jednotka *ojos verdes como Melibea de Fernando de Rojas* (oči zelené jako Melibea od Fernanda de Rojas) (crae), Melibea je tragickou

hrdinkou tohoto dramatu, dívka, do které se zamiluje jistý mladík Calisto, nicméně souhrou nešťastných náhod a intrik oba zemřou. Čeština zelené oči nepopisuje, v ruštině existuje jen jeden výraz – *глаза зеленые как у кошки*.

Poslední barvou očí je hnědá nebo černá, říkejme tedy souhrnně tmavá. Ve španělštině jsem našla jednotek hned několik, nejčastěji týkajících se ohořelých předmětů. Jsou to jednotky *ojos como tizónes* (oči jako oharky) (crae), *como brasas* (jako řeřavé uhlí) (crae), dále pak *ojos negros como la noche* (oči černé jako noc) (crae), *ojos negros como el carbón* (oči černé jako uhlí) (crae), zde zůstává celkové pojetí černé, stejně jako u obličejů, dále *ojos como pozos negros* (oči jako černé studny) (crae), *como pozos de petróleo* (jako ropné studny) (crae), *como dos puntos negros* (jako dvě černé tečky) (crae), *ojos como abalorios* (oči jako korálky) (crae) a *como endrinas* (jako trnky) (crae). V češtině existují pro tmavé oči jednotky totožné se španělskými – *oči jako uhlí* (ČRFS, 522) a *oči jako noc* (uz.). Také zde ale najdeme jednotku *oči jako trnky* (ČRFS, 542) s různými obměnami – *očička jako trnečky* (LR, 542), *oči jako dvě trnky* (LR, 542), *oči jako eben* (LR, 442), *oči jako korálky* (SČFI, 419) a pro oči pouze hnědé *oči jako oříšky* (LR, 498), *laní oči* (SČFI-N, 457). Můžeme vidět, že čeština se vždy liší pouze tím, že přirovnává k místnímu ovoci, ostatní obrazy spojené s černou jsou většinou všeobecné a internacionální.

Zajímavá přirovnání ukazuje ruština. Některá se samozřejmě shodují, jsou to: *глаза, как угли* (ČRFS, 542), *глаза карие, как ночь* (Maslova, 155). Je zde ale celá řada jiných. K ovoci, stejně jako k trnkám v češtině, přirovnává i ruština: *глаза черные, как сливы* (SM, 343), *глаза как вишни, как смородинки* (ČRFS, 542), zde se ale o černou barvu skutečně nejedná. Višně jsou skutečně tmavé, skoro černé, ale vzhledem k tomu, že jsou přirovnávány i k ústům, která mají být červená, přirovnání působí zvláště. Stejně tak švestky jsou ve skutečnosti tmavě modré. Dalšími jednotkami jsou *глаза карие, как у цыганки, как у негра, как у лошади, как чай, как кора дуба, как песок, как земля, как кофе* (Maslova, 2010: 155). Všechna tato přirovnání odpovídají realitě. U ostatních se dá hovořit o očích tmavých, nikoliv však o hnědých. Jsou to: *глаза карие, как омут, как темная вода, как пуговики* (tamtéž). Tmavá voda ani tůňka rozhodně nejsou hnědé, k tůňkám jsou naopak v češtině přirovnávány oči tmavě modré nebo hluboké. Knoflíky by se daly přirovnat ekvivalencí k českým korálkům. Ve španělštině jsem excerpovala jednu jednotku pro oči hnědé, i když vlastně všechny předchozí jednotky popisovaly tuto barvu, *ojos como jaspes* (oči jako jaspisy) (crae).

V ruštině a češtině existují i jednotky popisující oči červené, unavené. Jsou to *глаза красные, как у кролика* (Stěpanova, 2008: 218) v ruštině a *má oči jako králík/angorák/zajíc* (tamtéž, LR, 556). Zde se ale nejedná o červené duhovky, ale o bělmo, na kterém jsou vidět popraskané žilky. Červené oči mají pouze králíci albíni, ne všechny druhy. Zde je nositelem červené barvy opět krev, příznak zdraví, zde se ale tento význam ztrácí, červené oči jsou příznakem nemoci či únavy, tedy jevů nežádoucích, proto i konotace zde není pozitivní.

Další kvality očí, které budu popisovat, ani tak nesouvisí se vzhledem, jako s vnitřním rozpořením a fyzickým stavem dané osoby. Jedná se o oči třpytivé či jiskrné, zamlžené, jasné, moudré, výrazné a další.

Začněme očima třpytivýma, jiskrnýma. Ty jsou zastoupeny ve všech jazycích a jazykové obrazy se často shodují, vždy se jedná o přirovnání k malým třpytivým předmětům. Ve španělštině to jsou jednotky: *ojos como antellas* (oči jako jiskry) (crae), *como dos candelas* (jako dvě svíčky) (crae), *como luciérnagas* (jako světlušky) (crae) a *como astros* (jako hvězdy) (crae). V češtině jsou přirovnání následující: *oči jako hvězdičky, jako zrcadla* (uz.), také *oči jako jiskry* (LR, 458), *oči jako oheň* (LR, 495), *oči jako uhlíky* (LR, 544) a *jako dvě korále* (LR, 467). Zajímavé je, že obraz uhlíků se objevoval i ve španělštině, ale pro popis očí černých. Mohu sem zařadit i několik jednotek popisujících oči bystré, jelikož výsledný smysl je stejný, pokud pomíneme význam dobrého zraku. Jsou to: *má oči jako hadí panenka* (ještěrka) (LR, 458), *oči jako ostrž* (LR, 498) a další.

V ruštině je pro popis třpytivých očí jednotek také mnoho, zajímavé jsou i jednotky popisující tento jev pomocí přirovnání k lidem určitých fyzických stavů. Jsou to tedy: *глаза блестящие, как капля воды, как звезды, как солнце, как озера, как гладь озера в лунную ночь, как роса, как у кошки, как у коровы, как у плаксы, как у пьяного, как у больного, как зеркало, как фонарь, как хрусталь, как пуговики, как золото, как бриллианты, как алмазы, как жемчужины, как изумруды* (vše Maslova, 2010: 155). Všude se tedy objevuje obraz jisker a hvězd, zajímavé je, že v ruštině je celá řada přirovnání souvisejících s vodou, ty například ve španělštině chybí. Ve všech jazycích se ve větší či menší míře objevují přirovnání k drahým kamenům. V ruštině nechybí přirovnání k živočichům, tedy savcům, čeština přirovnávala pouze k ptákům.

S očima třpytivýma souvisí oči výrazné a jasné. K tomuto přívlastku jsem našla jednotky pouze v ruštině, a to se ještě nejedná o ustálené slovníkové jednotky, nýbrž o jednotky excerpované V. A. Maslovovou v její anketě, tudíž některé z nich nejsou příliš

relevantní. Jsou to tedy: *глаза выразительные, как ясное небо, как солнце, как звезды, как родник, как день, как озера, как капельки росы, как солнечный день, как алмазы, как бриллианты, как зеркало, как у коровы, как у лани, как у собаки, как у лошади, ясные, как у ребенка, как у старушки, выразительные, как у умного человека, как на картине, как у женщин Индии* (vše Maslova, 2010: 155). Všimněme si, že toto množství jednotek je rozděleno do určitých tematických okruhů, ke kterým je přirovnáváno. Jsou to přírodní jevy, obvykle související se světlem či vodou, vzácné nerosty, přirovnání k očím zvířat, nejčastěji s velkýma hnědýma očima, k osobám určitého věku, vlastností či profese a k příslušníkům jiných národů. Čeština a španělština mají v podstatě přirovnání tatáž, ale v předchozí skupině, tj. u očí třpytivých.

Ruština vyděluje zvlášť oči moudré. Zde máme jednotky *глаза умные, как у собаки, как у лошади, как у совы, как у коровы, как у Василисы Премудрой, как у ученого, как у старика, как у мудреца* (vše tamtéž). Zde jsou okruhy přirovnání velice zajímavé. Máme zde skupinu přirovnání ke zvířatům, o kterých si lidé myslí, že jsou inteligentní, tento poznatek zřejmě vychází z faktu, že většina těchto zvířat se dá vycvičit a vychovat. Další skupina jsou přirovnání k osobám, první je pohádková postava moudré ženy, která má svou chytrost i ve jméně, další jsou pak jednotlivé profese, u kterých se předpokládá, že jejich vykonavatelé jsou velice inteligentní, poslední jsou osoby, o jejichž inteligenci vypovídá jejich věk.

Poslední ryze ruskou skupinkou jsou jednotky pro oči krásné. Patří sem: *глаза красивые, как закат, как у газели, как алмазы, как на картине, как у актера, как у Афродиты, как у сирены, как у богини* (vše tamtéž). Můžeme se všimnout, že většina přirovnání se stále opakuje, stále se přirovnává k přírodním jevům, nerostům, zvířatům, profesím, a dalším aspektům.

Další skupinkou, kde jsem ale nenašla zástupce ruské, jsou oči kalné, skleněné. Ve španělštině to jsou jednotky: *ojos como niebla* (oči jako mlha) (crae), *ojos como dos rayos cegatos* (oči jako dva poloslepé paprsky) (crae) a *ojos de carnero/cordero degolla(d)o* (beraní oči/oči jako podřezané jehně). V češtině jsou to jednotky *oči jako skleněné* (LR, 525) a *oči jako podmáslí/z podmáslí* (LR, 511). Zajímavé je, že pro popis téhož neexistují v obou jazycích stejné ani podobné jednotky, i když v češtině nepochybně uslyšíme například spojení *zamlžené oči*. V ruštině existují pouze nefrazeologické výrazy: *стеклянные, затуманенные глаза*.

Ani pro oči pichlavé jsem v ruštině žádnou jednotku neexcerpovala. Ve španělštině najdeme jednotky *ojos como sables* (oči jako šavle) (crae) a *ojos como*

cuchillos (oči jako nože), v češtině *oči jako žihadlo* (LR, 561) a *oči jako jehly* (LR, 457). Oba jazyky přirovnávají k ostrým, pichlavým předmětům, liší se však jejich velikost, přičemž čeština přirovnává k menším, a funkce – ve španělštině jsou to předměty určené k boji.

Další skupina jednotek si označuje šilhavé oči. Všechny jednotky pocházejí ze slovníku Lidová rčení. Jsou to jednak obraty, které mají stejný základ (obraz) – dívat se každým okem jinam, použity jsou většinou názvy dvou měst, místa kdy každé je na opačné straně, nebo na stejném místě, tudíž se osoba dívá oběma očima k nosu – a dívá se nakřivo. Jsou to: *hledí do Slavkova a vidí do Turkova* (LR, 323), *dívá se jedním okem do Brna, druhým do Husovic* (LR, 21), obě tyto jednotky jsou lokální. Dále pak *dívat se na dvě meze* (LR, 191), *hledět na dvoje panství* (LR, 246), *jedním okem kouká do pekla a druhým ke všem čertům* (LR, 256), *hledí do nebozezu a vidí dláto* (LR, 45), *kouká na půl dvanáctou* (LR, 292) a *hledět šourem* (LR, 354), což znamená hledět nakřivo. Absenci podobných jednotek v ostatních jazycích si vysvětlují různým obsahem zdrojů. Jak jsem již zmínila, všechny uvedené jednotky jsou ze slovníku Lidová rčení, který mapuje frazeologii (včetně nářeční) od počátku písemnictví do 19. století. V novějších slovnících se tato rčení nevyskytují. V ruštině existuje pouze jednotku *один глаз на Кавказ, а другой на Арзамас* (uz.).

Poslední tři frazeologismy, které uvádím, nesouvisí ani tak s očima, jako s jejich okolím. Jsou to frazeologismy *mít monokl* (SČFI-S, 445), ruský frazém *у него фонарь под глазом* a jeho španělský ekvivalent *tener un ojo a la funerala* (mít oko v pohřebním) (crae) a *tener un ojo a la virulé* (mít překroucené oko) (crae), poslední jednotka popisuje kruhy pod očima – *má kruhy pod očima, že by se na nich mohl houpat* (ČRFS, 176).

2.1.2.6. **Nos**

Nos je nejviditelnější část obličeje. S nosem se často pojí frazeologismy, které popisují různé anomálie, čili především nos velký, křivý, zahnutý dolů nebo nahoru, baňatý, široký, mimořádně nos malý. Lidová rčení dále uvádějí jednotky pro nos špinavý, tedy popisující vnější defekty. Takovéto jednotky jsem v jiných jazycích nenašla.

První skupinou jsou jednotky popisující nos dlouhý či velký. Zde se přirovnává nejčastěji k dlouhým předmětům či zelenině dlouhého tvaru, dále k pohádkovým a literárním postavám s dlouhým nosem, ke zvířatům pouze minimálně, protože příliš

mnoho zvířat dlouhý nos nemá, až na rozličné druhy ptactva, ty se ale častěji objevují v souvislosti s nosem zahnutým. V češtině to jsou jednotky: *nos jako bakule*, *nos jako klika od blázince* (SČFI, 455), *jako bambule*, *jako hák* (uz.), *nos jako okurka* (SČFI, 455), *má nos jak oharek/za čtyři oharek/ze pětinku kvašený oharek* (LR, 495) a *cyranovský nos* (SČFI-N, 457), *nos jako Pinochio*, *nos jako čarodějnice* (uz.). Pro nos velký a rozplácnutý existuje jednotka *má nos jak paktu* (LR, 499) a pro nos velký a baňatý jednotka *má nos jak malé pivo* (LR, 509).

Ruština má pro dlouhý a velký nos jednotky *нос, как у Буратино* (SM, 57), zde je jednotka shodná s českým přirovnáním k Pinochiovi, pouze přizpůsobená ruským reáliím, jedná se o stejnou pohádku v ruském pojetí, *у него всем носам нос, нос на двоих нос у кого* (SM, 57), zde se dokonce nepřirovnává k ničemu, vyzdvihuje se samotná velikost, *носина с соборное гасило* (SM, 57), *нос большой, как рубильник, как у великана, как хобот у слона* (vše Maslova, 2010: 163).

Další skupinou jsou jednotky popisující nos zahnutý dolů, nebo naopak rovný. Zajímavé je, že všechny uvedené ruské jednotky jsou ve zdroji zařazeny k nosu rovnému, přirovnání ale spíše odpovídají popisu nosu zahnutého dolů, proto je uvádím v jedné skupině. V češtině je to pouze jednotka *orlí nos* (uz.), ve španělštině pak *nariz como el pico de un águila* (nos jako orlí zobák) (crae), a *nariz como el pico de un pájaro exótico* (mít nos jako exotický pták, zde zřejmě ekvivalent papouška) (crae). I v ruštině existuje stejný obraz – *нос, как у попугая, коршунычий нос* (Kozlova, 2001: 36), *нос как у коршуна, как у хищной птицы* (obojí Maslova, 2010: 163). Jazykový obraz zahnutého nosu a zobáku dravých ptáků je ve všech zemích stejný. Pro tento typ nosu, tedy zahnutý dolů nebo rovný, existují dále v ruštině jednotky *нос картошкой* (ČRFS, 49), přitom stejný obraz je i v češtině, ale pro nos baňatý, *нос крючком* (ČRFS, 470) a *нос как рубильник* (SM, 57), *нос прямой, как у дятла, как у греческой статуи, как у Аполлона, как линия, как палка, как столб* (vše Maslova, 2010: 161) a další. Pro nos opravdu rovný jsou ale přípustné pouze některé z nich.

Další skupinou jsou jednotky pro popis nosu s hrbolekem. V češtině se tomuto typu nosu říká *římský profil* (SČFI-N, 457) a *nos jako skoba* (ČRFS, 470). Ve španělštině existuje jednotka *nariz de caballete* (nos jako kozlík, stojan) (E, 682). Přirovnání k Římanovi existuje i v ruštině – *нос с горбинкой, как у римлян* (Maslova, 2010: 163), ruština ale dále přirovnává i k jiným národnostem, jednak více typickým pro Rusko – *нос с горбинкой, как у грузина, как у кавказца* (tamtéž), dále pak k jiným – *нос с горбинкой, как у грека, как у француза* (tamtéž), dále zde existují přirovnání k věcem –

нос с горбинкой, как лестница (tamtéž), další skupinka je postavena na obrazu hory – *нос с горбинкой, как горный спуск, как перевал в горах, как горный хребет* (tamtéž). Obraz hory ale používáme spíše v souvislosti s tělem, a to jak v ruštině, tak i v češtině. Nechybí zde ani přirovnání k zobáku, nicméně orel ani většina ostatních ptáků zobák s hrbolem nemá, k lidem, a to známým osobnostem ruského světa – *нос с горбинкой, как у Ахматовой, как у Гоголя* (tamtéž), pohádkové postavě typické anomálním nosem – *как у Бабы-Яги* (tamtéž), tato se pochopitelně v ostatních zemích vyskytovat nemohou, v češtině ale máme ekvivalent ježibaby.

Další typ nosu je zahnutý nahoru, neboli „pršáček“. Pro něj v češtině existuje pouze jednotka *prší mi do nosu* (ČRFS, 329). Španělština takovýto typ nosu nepopisuje, nicméně nevyklučují existenci nějaké jednotky aktivně užívané v mluveném jazyce. Ruština má jednotek opět celou řadu, avšak opět pouze z ankety V. A. Maslovové. Jsou to: *нос курносый, как у мопса, как у щенка, как у поросенка, как у ежа* (Maslova, 2010: 163), dále přirovnání k zelenině a ovoci – *нос курносый, как груша, как огурец, как помидор, как слива* (tamtéž) a další. Dále přirovnání k předmětům – *нос курносый, как тупка, как крючок, как кнопка* (tamtéž). Další je přirovnání k postavě pohádkové, folklorní – *как у Аленушки* (tamtéž), to je postava děvčete z pohádky, a dále k osobám určitých vlastností – *как у задиры, как у задавалы* (tamtéž), zde přirovnání k hašteřivci a nafoukanému člověku odpovídá, v češtině existuje frazeologismus *nosit nosánek nahoru* jako ekvivalent výrazu *být nafoukaný*. Konotace u pršáčku bývá jak pozitivní tak negativní, zejména v posledním případě. V ostatních typech nosu převládala konotace negativní.

Následuje nos baňatý. Zde najdeme jednotky pouze v češtině a španělštině, přestože mnohé uvedené ruské jednotky měly tento význam. Ve španělštině je to jednotka *nariz como pompón de payaso* (nos jako šaškovská bambule) (crae), v češtině pak *nos jako brambora* (ČRFS, 49) nebo *mít bramboru místo nosu* (SČFI, 446), zajímavé je, že v ruštině stejné přirovnání označovalo nos velký a zahnutý dolů, dále *nos jako baňka* (LR, 424), slovo *baňka* přímo označuje tvar. Nos bambulatý a zároveň malý označuje jednotka *nos jako ředkvička* (SČFI, 430).

Pouze čeština pak popisuje vzhled nosu z hlediska vnějších vad. Pro nos usoplený existují jednotky: *blyští se mu pod Mochovem* (LR, 221), *u Nosků svítí* (LR, 221), *Svitavští jedou k Pyskovicům* (LR, 294), zde se jedná o slovní hříčky, a dále *zobal se slepicemi* (LR, 324) ve významu má ušňupaný nos. Nos špinavý popisuje jednotka *nos*

jako komín (LR, 446) a existuje i jednotka pro uhrovitý nos – *míti mladé nosy* (LR, 221). Ve všech případech se ale jedná o jednotky nářeční a již nepoužívané.

2.1.2.7. **Lícni kosti**

Pro popis lícních kostí jsem našla jednotky pouze v ruštině, a to v publikaci vycházející z ankety V. A. Maslovové, tudíž ve frazeologii pevně ukotveny nejsou. Nejčastěji respondenti přirovnávali k jiným národnostem – *скулы широкие, как у монгола, как у калмыков, как у киргизов, как у татарина, как у китайца, как у азиата, как у негра* (vše Maslova, 2010: 166), jedná se zároveň o příslušníky jiné rasy, tedy mongoloidní a negroidní. Dále přirovnávali k příslušníkům určitých profesí – *скулы широкие, как у боксера* (tamtéž), nebo k určitým rasám psů – *скулы широкие, как у бульдога* (tamtéž), setkáváme se i s přirovnáním k náčiní – *скулы широкие, как лопата* (tamtéž).

2.1.2.8. **Tváře**

Co se týče tváří, popisují je jednotky pouze ruské a české, ve španělštině jsem žádné neexcerovala. Popisovány jsou pouze dva druhy tváří, a to tlusté a červené a v obou jazycích jsou přirovnávány ke stejným skupinám předmětů. Jedná se o živočichy, především hlodavce, zde vzniká asociace tváří naplněných zrním, do kterých se těmto živočichům vejde velké množství zásob, dále o pečivo a nakonec o plody. Co se týče hlodavců, ruština, stejně jako čeština přirovnávají ke křečkovi – *мá škranež jako křeček* (uz.) a *у него щеки, как у хомяка* (RČFS, 560), čeština pak navíc i k syslovi – *мá tváře jako sysel* (RČFS, 821), najdeme zde ale i přirovnání *мá tváře jako selátko/prasátko* (SČFI, 466) pro tváře růžové.

Pokud přirovnáváme k pečivu, jedná se převážně o pečivo kulaté. V ruštině je to jednotka *щека как пончик* (RČFS, 560), v češtině pak *tvář jako buchtička* (RČFS, 560), *tváře jako bochánky, tváře jako lívance, jako mazance* (SČFI, 452). Na základě obrazu dětí s baculatými tvářemi v češtině existuje i přirovnání *tváře jako jezulátko* (SČFI, 452), ale také přirovnání k měsíci – *мá tváře jako měsíček v úplňku* (ČRFS, 288). Ve všech těchto případech se jednalo o tváře baculaté.

Přirovnáváme-li k plodům, většinou se jedná o popis tváří červených. V ruštině jsem excerpovala jednotku *y nego ťeĥi, kak jabloĥki* (ČRFS, 471), v češtině existuje jednotek více, například *tváře jako míšeňské jablíčko* (SČFI, 439), *tváře jako rajská jablíčka* (uz.), ale i *jako rajčátka* (uz.). Čeština pak přirovnává ještě ke květinám – *tváře jako růžičky*, *tváře jako pivoňky* (uz.), nicméně o těchto přirovnáních jsem psala už v kapitole o červené barvě v obličejí.

2.1.2.9. **Ústa**

Ústa jsou také významnou částí lidského obličejí, často jsou spojována s touhou, s láskou, měla by proto být krásně červená. Také jsou spojována s mluvením a dalšími hlasovými projevy. Ústa jako taková a frazeologismy s nimi spojené často nesou negativní konotaci, převážně totiž popisují ústa velká. Pokud ale slovo *ústa* zaměníme slovem *rty*, konotace se okamžitě změní. Rty jsou úzce spojeny s touhou a lidskou sexualitou, proto spíše komentujeme jejich krásu než ošklivost. Mají-li rty být spojeny s negativní konotací, používá se negativně zabarvené slovo *pysky*.

Pokud se zaměříme na ústa velká, v češtině najdeme jednotky *má hubu od ucha k uchu* (RČFS, 646), a to nejen pro ústa velká, ale také pro ústa rozesmátá, dále *má hubu jako vrata od stodoly* (SČFI,455), *žabí ústa* (SČFI-N,457), *huba jako pytel na užovky, jako vrata dokořán, jako kapr* (uz.). Lidová rčení uvádějí jednotky *má ústa jako kabele* (LR, 459), *má hubu jak žába* (LR, 559), *huba jako vrata od kriminálu* (LR, 553), rty charakterizují jednotky *huba co potáč* (LR, 513), potáč je „množství niti, co se může natočit na vřeteno, jímž je potočeno“ (Machek, 2010: 474), jedná se tedy o ústa s odulými rty, stejný význam mají jednotky *pysky jako potáče* (LR, 513), *pysky, jako když vyndáš peřinu z okna* (LR, 505) a frazeologická jednotka *mít pysky jako Leopold* (LR, 478), která poukazuje na habsburského císaře Leopolda I. Pyskatého. To je spojeno s tím, že celý habsburský rod byl známý velkými zejména spodními rty, někdy se také říká *habsburský ret* (uz.). Co se týče přirovnání ke kaprovi, ve španělštině existuje jednotka *tener boca como uz pez* (mít pusu jako ryba) (crae), nicméně zde se jedná o pusu nebo rty lesklé. Zařazuji sem i jednotku *má jazyk jako lopatu* (SČFI, 455), sice nesouvisí se rty ani s velikostí úst, ale s ústy celkově ano. Ve španělštině jsem excerpovala pouze jednotku *boca de oreja a oreja* (pusa od ucha k uchu) (E, 711), která se shoduje s jednotkami v češtině i ruštině. V ruštině tedy pro velká ústa nebo rty máme jednotky: *y nego pom do*

ушей, хоть завязочки пришей (RČFS, 646), *рот/улыбка от уха до уха* (ČRFS, 553), ty se ale spíše používají v souvislosti s úsměvem, a dále pak řadu rozličných přirovnání, a to ke zvířatům - *рот большой как у бегемота, как у лягушки, как у кита* (Maslova, 2010: 165), zde jsou všechny asociace jasné. Dále přirovnání k neživým přírodním úkazům – *рот большой, как пещера, как пропасть, как яма* (tamtéž) a další, která uvádím v příloze.

Popis rtů ukazuje, že ve frazeologii jsou mnohé obrazy stejné jako v češtině. Najdeme zde *губы пухлые, как у верблюда, как у негра, как у чувственной женщины, как у развратника со стажем, как у обжоры, как булочки, как пончик, как перина, как подушки* (vše Maslova, 2010: 160). Obraz černošských rtů je v evropských podmínkách stejný, zajímavé je, že ruština přirovnává velikosti lidských rtů k určité charakterové vlastnosti, zde konkrétně obžerství, neřestnosti, ale i smyslnosti. Ruština dále přirovnává, stejně jako u tváří a obličejů, k pečivu, zde ale ne v souvislosti s barvou, nýbrž s nadýchaností. Objevuje se i obraz peřiny a polštáře.

Jako opozitum ústům velkým stojí ústa malá. I zde najdeme celou řadu jednotek. Ve španělštině je to pouze *tener boca/boquita de piñón* (mít pusu jako semínko) (DDD, 72). V češtině najdeme jednotku *pusa jako škvírka* (uz.) a dále pouze jednotky pro tenké rty, jsou *torty jako strunky, rty jako čárky* (uz.). Tyto jednotky jsou ale také pouze z ankety, kterou jsem provedla já. Ruština má opět celou řadu zástupců, nicméně také z ankety V. A. Maslovové. Jedná se opět o různá přirovnání. Jsou to *рот маленький, как у мыши, как у птички, как у цыпленка, как у воробья, как у зайца, как у котенка* (Maslova, 2010: 165), zajímavé je, že i zde najdeme přirovnání k ptačím zobákům, stejně jako u nosu. Přitom v kapitole „nos“ názvy zobáků vyjadřovaly většinou tvary nosu, zde se jedná pouze o velikost. Také konotace je spíše pozitivní. Dále najdeme přirovnání: *рот маленький, как вишня, как бутон, как ягодка* (tamtéž), zde je konotace ryze pozitivní, navíc ve spojení s červenou či růžovou barvou, dále přirovnání k pohádkovým postavám malého vzrůstu - *рот маленький, как у Дюймовочки, как у гнома* (tamtéž), přirovnání k dětem - *как у ребенка, как у младенца* (tamtéž) a dále k předmětům – *рот маленький, как щель, как пуговка, как булабочная головка* (tamtéž), vždy se jedná o přirovnání k malým předmětům, zajímavé je, že obraz knoflíku se vyskytoval i u nosu pro nos malý, ale také pro pršáček. Co se týče konkrétně rtů, ruština přirovnává nejčastěji k tenkým předmětům a k lidem podle charakterových vlastností, stejně jako v předchozí kategorii. Jsou to tedy jednotky: *губы тонкие, как у змеи, как нити, как полоски, как щель, как линия, как лезвие* (Maslova, 2010: 160), zde souhlasí srovnání se škvírkou,

nicméně zde je podobnost spíše s celými ústy než jen se rty. Dále pak *губы тонкие, как у злюки, как у злого человека, как у жадного человека, как у хитреца, как у скупого* (tamtéž). Všimněme si, že až na výjimky se jedná o špatné charakterové vlastnosti. Rty plné byly spojovány spíše s kladnými vlastnostmi, rty tenké naopak se zápornými. Nelze ale tvrdit, že se jedná o objektivní hodnocení nebo dokonce pravidlo, avšak je také pravdou, že frazeologie odráží dlouholeté lidské zkušenosti.

Poslední skupinkou jsou rty červené. Jak jsem již psala výše, červená barva je chápána jako barva hlavní, barva barevná, barva života, barva ohně a krve a většinou nese v souvislosti s lidským obličejem konotaci pozitivní. Stejně tak v souvislosti se rty. Červené rty jsou rty zdravé, plné života, pokud se tedy nejedná o rty horečnaté, zatímco rty bílé nesou příznak nemoci. Proto jsou také červené rty často přirovnávány k červenému ovoci, tedy živým plodům přírody, a pokud se jedná o přirovnání jiná, také přirovnávají k věcem obecně vnímaným jako hezké či vzácné. Tak je tomu například ve španělštině. Zde existuje jednotka *labios como rubíes* (rty jako rubíny) (crae), avšak ani zde nechybí přirovnání k ovoci – *labios como cerezas* (rty jako třešně) (crae). V češtině najdeme jednotky *mít ústa/rty jako maliny, jako jahody, jako třešně, jako růže*(uz.). V ruštině pak existují jednotky přirovnávající také k ovoci a květinám – *губы алые, как ягоды, как земляника, как вишня, как малина, как рябина, как лепестки розы* (Maslova, 2010: 160). Dále ruština přirovnává k přírodním úkazům a jiným přírodním jevům a prvkům: *губы алые, как закат, красные, как рассвет, алые, как кораллы* (tamtéž) a další. Rty se v ruštině dále přirovnávají k lidem určitých kvalit – *губы красные, как у красавицы* (tamtéž) a předmětům – *губы алые, как флаг, как скатерть президента* (tamtéž), první dvě souvisí se sovětskými a ruskými reáliemi, proto se v jiných jazycích nevyskytují. Najdeme i přirovnání *губы красные, как у вампира*(tamtéž), zde vzniká souvislost s červenou barvou krve, nicméně v ostatních jazycích mívá přirovnání k upírovi jiný význam, buď se vyskytuje v souvislosti se zuby, nebo označuje otravného člověka, který jiným „saje krev“ (*jsi jako upír, saješ mi krev* – uz.).

Ruština ještě vyčleňuje rty krásné, zde se vyskytují různá přirovnání, opět ale z ankety V. A. Maslovové, kdy mnoho z nich můžeme označit za tzv. „однодневки“ a některé ani nevyvolávají asociaci se rty. To jsou například *губы красивые, как море, как река* (Maslova, 2010: 160). Další pak přirovnávají k osobám více či méně konkrétním, ruským či světovým, to jsou například jednotky *губы красивые, как у Мерилин Монро, как у Джулии Робертс, как у Анны Карениной, как у Маргариты, как у кинозвезды,*

как у богини, как у греческих богов, как у Венеры, как у ангела (tamtéž). Dále najdeme přirovnání ke květinám *зубы красивые как цветок, как розы* (tamtéž).

2.1.2.10. **Zuby**

Co se týče zubů, všude na světě jsou za ideální považovány zuby rovné a bílé. U zubů má bílá barva na rozdíl od obličeje vždy pozitivní konotaci a naopak zde označuje zdraví. Zdravé zuby jsou bílé, zatímco šedé a žluté jsou nečisté nebo nemocné. Proto i jazykový obraz světa se v daných zemích neodlišuje, liší se pouze množství jednotek. Ve všech třech jazycích se shoduje obraz zubů velkých a rovných, takzvaných *koňských zubů* (SČFI-N, 457). V ruštině najdeme jednotku *зубы ровные, как у лошади* (Maslova, 2010: 161) a ve španělštině poněkud expresivnější jednotky žertovného charakteru – *tener más dientes que una carrera* (mít víc zubů než na dostizích) (DDD, 716) a *tener más dientes que una película de caballos* (mít víc zubů než film o koních) (DDD, 716). V kategorii rovné a velké zuby má čeština už pouze jednotku *mít hubu naruby* (LR, 100), španělština dále nic nenabízí. Uvedu tedy frazeologismy ruské. Jsou to, vycházíme-li z dané ankety, *зубы ровные, как у белочки, как у кинозвезды, как у актрисы, как у фотомодели, как с рекламы зубной пасты, как у дантиста, как под линейку, как забор, как частокол, как жемчужины* (Maslova, 2010: 161). Obraz nebo asociace s herci, zubaři, modelkami nebo reklamami na zubní pastu je jasná, zde je význam pouze zubů rovných, nikoliv velkých. Obraz veverka v češtině v souvislosti se zuby existuje, nicméně ne pro zuby rovné, ale naopak pro velký předkus, s tím dále souvisejí přirovnání k jiným hlodavcům. Srovnání s perlami existuje ve všech jazycích, především v souvislosti s jejich bělostí, nikoliv s tvarem. Rovné pěkné zuby se přirovnávají k perlám navlečeným na šňůrce, k náhrdelníku.

Jako opozitum zubům velkým a hezkým stojí zuby řídké. V češtině je popisují pouze dvě jednotky, a to *má zuby jako noty na bubnu, samá pauza* (SČFI, 477, LR, 493) a *zuby jako hrábě* (uz.). V prvním případě se jedná spíše o zuby vybité, chybějící, tato jednotka je žertovná. Ve druhém se jedná o zuby s mezerami přirozenými, nikoliv způsobenými chybějícími zuby. V ruštině pro zuby řídké existuje opět celá řada jednotek. Jsou to: *зубы редкие, как у старого зверя, как у Бабы Яги, как у старухи, как забор, как частокол, как поломанный забор, как расческа, как выбитые* (Maslova, 2010:

161). Jak si můžeme všimnout, nechybí obraz přirovnání ke starým lidem či zvířatům, zde se jedná zřejmě o zuby vypadané.

Další skupinka označuje zuby křivé a v předkusu. Pro tento typ zubů jsem našla jednotky pouze v češtině, jsou to *zaječí zuby* (SČFI-N, 457), *zuby jako králík, jako veverka* (uz.) pro zuby v předkusu, co se týče tohoto typu chrupu, čeština téměř výhradně přirovnává k hlodavcům, a jednotka *má zuby jako Hladovou zeď* (uz.) popisuje zuby křivé. Zde se jedná o Hladovou zeď v Praze, která je postavena sestupně a má různé výčnělky.

Další skupinu tvoří frazeologismy popisující zuby ostré a špičaté. I zde se nejčastěji přirovnává ke zvířatům. V češtině jsou to *žraločí zuby* (SČFI – N, 437), *mít zuby jako vlk, jako krokodýl, jako tygr* (uz.), dále pak *mít zuby jako upír* nebo *upíří zuby* (uz.) pro vystouplé nebo výrazně větší špičáky. Ruština má pak přirovnání více, některá jsou stejná jako v češtině. Patří sem *зубы острые, как у волка, как у акулы, как у щуки, как у белки, как у мыши, как у хорька, как у лисицы, как у тигра, как у собаки, как у крокодила, как кинжал, как пики, как у вампира* (vše Maslova, 2010: 161). Všimněme si, že ruština si ostré zuby spojuje se zuby hlodavců, což je pro češtinu nezvyklé, ke hlodavcům přirovnává výhradně zuby v předkusu, dále srovnává s divokými a dravými zvířaty, stejně jako čeština. Poslední větší skupinu tvoří přirovnání k ostrým předmětům, tento obraz v češtině chybí. I v ruštině existuje přirovnání k upírovi, předpokládám zde ale stejný význam jako v češtině – označení ostrých a špičatých zubů, zvláště špičáků.

Poslední skupinu tvoří zuby bílé a hezké. Tento komponent se v ruštině ani španělštině nevyskytuje. V češtině jsou to tedy jednotky *zuby jako perličky, zuby jako hvězdičky* (uz.), dále například *zuby jako patěrky* (LR, 502) pro zuby bílé, zuby se tedy přirovnávají patrně k růžencům, kdy se podle nich odříkávaly takzvané páteře (pater noster) (Machek, 2010). Asociace je opodstatněná, růžence se často vyráběly z bílých kamenů, perel či slonoviny a navlečené na šňůře vyvolávají asociaci s bílými zuby. Samozřejmě ve španělštině existuje také přirovnání *dientes como perlas* (zuby jako perly) (uz.), nicméně v žádném ze zdrojů tato jednotka není zachycena. V ruštině tato jednotka existuje také – *зубы как жемчужины/жемчуг* (Maslova, 2010: 161), tuto jednotku jsem uváděla už v souvislosti se zuby rovnými.

2.1.2.11. *Brada*

Zařazuji i kapitolu o bradě, jelikož v ruštině a češtině jsem jednotky pro popis brady excerpovala z ankety V. A. Maslovové v ruštině a z mé ankety mezi studenty. Frazémy označují několik typů brady, a to špičaté, hranaté a s důlkem.

Bradou špičatou respondenti přirovnávali nejčastěji k trojúhelníku - *brada jako trojúhelník* (uz.), k ostrým předmětům – *brada jako hrot* (uz.), ale třeba i k literárním a pohádkovým postavám – *brada jako Čičikov* (uz.), *brada jako Pinocchio* (uz.), co se týče živočichů, čeština přirovnává ke drozdovi – *brada jako drozd* (uz.). V. A. Maslovová rozdělila excerpované jednotky do podobných skupin. I zde se objevuje přirovnání k trojúhelníku – *подбородок, как треугольник* (Maslova, 2010: 165), k ostrým předmětům – *подбородок острый, как нож, как игла* (tamtéž), k pohádkovým a literárním postavám – *подбородок острый, как у Бабы-Яги, как у Коцея Бессмертного, как у Хлестакова* (tamtéž) i k živočichům – *подбородок острый, как у дрозда, как у лисы* (tamtéž). Najdeme zde ale i přirovnání k přírodním objektům, která v češtině nejsou – *подбородок острый, как утес, как камень* (tamtéž).

Hranatou bradu respondenti nejčastěji přirovnávali k hranatým předmětům – *brada jako čtverec, jako rám* (uz.), ale také k určitým profesím – *brada jako boxer* (uz). V ruštině se nejčastěji přirovnávalo také k předmětům – *подбородок квадратный, как лопата, как квадрат* (Maslova, 2010: 165) i k profesím – *подбородок квадратный, как у спортсмена, как у боксера, как у военного, как у моряка* (tamtéž), ale také k filmovým hrdinům – *подбородок квадратный, как у супермена, как у Сталлоне, как у Шварценеггера* (tamtéž). Ruština zde vyděluje i bradu železnou, podle mého názoru ale úzce souvisí s bradou hranatou, proto jsem některé jednotky zařadila do této skupiny, kromě toho se většina jednotek i tak shodovala. Všimněme si, že pro popis brady chybí přirovnání k osobám ženského pohlaví, přirovnává se výhradně k mužským osobám, přestože hranatou bradu může mít i žena.

Posledním popisovaným typem brady je brada s důlkem nebo rozdvojená brada. Pro tu v češtině respondenti přirovnávali k lidskému pozadí – *brada jako zadek, brada jako prdelka* (uz.). V ruštině tento obraz chyběl, přirovnávalo se především k ovoci, ke známým osobnostem a k lidem určitých vlastností či věku. Jsou to tedy například: *подбородок с ямочкой, как яблоко, как персик, как у Серова, как у Леонтьева, как у кокетки, как у ребенка* (Maslova, 2010: 165).

2.2. LIDSKÉ TĚLO A JEHO ČÁSTI V JAZYKOVÉM OBRAZU SVĚTA

2.2.1. TĚLO, TRUP

Tělo jako takové je pomocí frazeologismů popisováno pouze v ruštině a češtině, ve španělštině se mi podobné frazeologismy najít nepodařilo. Ani zde se ale nepopisují všechny typy těla, oba jazyky se omezují pouze na tělo velké, silné a svalnaté; opozice, tedy tělo malé a drobné, chybí. V češtině se setkáme ještě s jednotkami popisujícími tělo krásné. Ve španělštině pro tělo krásné samozřejmě jednotky existují také, ale zařadila jsem je do skupiny „hezký, krásná“, konkrétně se totiž jedná o jednotky s významem „sexuálně přitažlivá“ a ty se týkají spíše celkového vzhledu.

V ruštině podle výzkumu V. A. Maslovové, vydělujeme tělo silné, jež popisují jednotky v několika významových skupinách. Jsou to přirovnání k živočichům: *тело сильное, как у слона, как у льва, как у лошади, как у тигра, как у удава, как у орла* (Maslova, 2010: 167), přirovnání ke stromům či jejich částem: *тело сильное, как дуб, как ствол дуба, как дерево* (tamtéž), dále k povoláním či známým osobnostem: *тело сильное, как у атлета, как у спортсмена, как у киногероев Голливуда, как у Шварценегера, как у Ван Дамма* a jiné (tamtéž) a dále například k lidským výtvorům: *тело сильное, как стальная машина, как пружина* (tamtéž). Pro tělo svalnaté se v ruštině uvádí téměř shodné jednotky jako ve skupině předchozí, proto je uvádět nebudu. V češtině pak pro tentýž typ těla existují jednotky *tělo jako atlet, být jako houžev* (SČFI, 450) a dále tytéž jako v ruštině: *jako kulturista, jako sportovec, jako Rambo, jako Van-Damme* (uz.), pro tělo velké pak *tělo jako hora, je jako hrom* (uz.). Poslední obraz v ruštině chybí, protože český výraz *jako hrom* sám slouží jako zintenzivňující jednotka, tzv. expresivum.

Pro tělo krásné pak existují v češtině přirovnání související s antickou mytologií a kulturou: *tělo jako Afrodita, jako vytesané z mramoru, jako bůh* (uz.), dále najdeme jednotky přirovnávající k povoláním – *je jako modelka* (uz.), ale také k živočichům – *je jako laň* (uz.).

Můžeme najít i jednotky pro tělo rovné, opět pouze v češtině – *tělo jako deska, tělo jako prkno* (uz.), jedná se o jednotky významově stejné, které popisují ženské tělo s malými prsy, v ruštině existuje jednotka ekvivalentní – *она как доска* (uz.).

2.2.2. HLAVA

Co se týče hlavy, i zde najdeme pouze dvě hlavní skupiny frazeologismů, a to pro hlavu velkou a naopak malou. Ve španělštině jsem opět žádnou jednotku neexcerpovala, našla jsem pouze jednotky v ruštině a češtině. V ruštině je to pouze jedna jednotka pro hlavu velkou – *голова как пивной котел* (ČRFS, 519) a ještě jedna jednotka mimo obě kategorie, která popisuje vejčitý tvar hlavy – *голова как яйцо* (uz.). Kromě této jednotky všechny ostatní přirovnávají k velkým předmětům. V češtině to jsou: *má hlavu jako škopek* (ČRFS, 519), *hlava jako konev*, *hlava jako štoudev*, *jako štandlík*, *jako věrtel* (SČFI, 455), *jako koš* (LR, 468), *hlava jak měřica* (LR, 485), *má hlavu jako džber* (LR, 441). Můžeme tedy konstatovat, že obecně se přirovnává k velkým nádobám. Tyto jednotky popisují jak hlavu velkou, tak hlavu těžkou od starostí. Čeština pak přirovnává také k zelenině: *má hlavu jako meloun* (ČRFS, 287), *jako brambor*, *jako dýně*, *jako tykev* (uz.).

I malá hlava je nejčastěji přirovnávána k plodinám: *hlavička jako makovička* (ČRFS, 281), *hlavička jako cibulíčka* (SČFI, 423), zde se navíc pracuje se zvukomalbou a rýmem.

2.2.3. KRK

Pro popis krku jsem excerpovala jednotky pouze v ruštině a češtině, označují krk dlouhý a krk silný. V ruštině oba tyto aspekty popisují přirovnání k živočichům. Jsou to *шея, как у жирафа* (ČRFS, 654) a *лебединая шея* (uz.) pro krk dlouhý a *бычья шея* a *шея, как у быка хвост* (Kozlova, 2001: 36) pro krk silný. V češtině se také přirovnává ke zvířatům, avšak pouze u krku dlouhého. Jsou to jednotky: *má krk jako žirafa* (ČRFS, 654), tato jednotka má negativní konotaci, naopak pozitivní konotaci má jednotka *krk jako labuť* (SČFI, 421), *labutí šíje* (SČFI-N, 457). U silného krku asociace s krky živočichů chybí, přirovnává se k částem stromů nebo dřevěným komponentům z nich získaných. Jsou to *krk jako kmen* a *krk jako špalek* (uz.).

2.2.4. HRUĎ, PRSA

V této kapitole lze frazeologismy rozdělit na několik skupin. Frazeologismy označující hruď mužskou a ženskou a dále velkou, plochou a vpadlou.

Ve skupině s významem „hruď ženská“, tedy „prsa“, najdeme jednotky zejména pro prsa velká. Jsou to v češtině: *mít hrudník jako Pamela Anderson, prsa jako melouny, jako balóny* (uz.). V ruštině se přirovnává také k herečkám, nicméně jiným než v češtině: *грудь большая, как у Мадонны, как у Софи Лорен* (Maslova, 2010: 159), nepřirovnává se k plodům, ale najdeme zde přirovnání k částem těla živočichů: *грудь большая, как вымя* (tamtéž), ke kulatým předmětům: *грудь большая, как шар, как мяч, как колеса* (tamtéž), a také k národnostem: *грудь большая, как у казачки, как у хохолки* (tamtéž). Ve španělštině najdeme jednotky *pechos como melones* (prsa jako melouny) (crae), tato jednotka se shoduje s českou, dále *tetas como tinajas* (prsa jako džbány) a *tetas como obuses* (prsa jako moždírě/granáty) (obojí crae). Pro prsa hezká zde ještě existuje jednotka *pechos como dos cabritos mellios* (prsa jako dvě dvojčátka kůzlátka) (crae).

Co se týče hrudi mužské, existují dva popisované aspekty, a to hruď velká, mohutná a naopak hrudník propadlý. Ve španělštině jsem pro popis těchto rysů žádné jednotky nenašla, v ruštině a češtině je jich několik. V češtině se přirovnává ke dvěma základním skupinám, a to živočichům a osobnostem určité profese nebo filmovým či literárním osobnostem. V první skupině to tedy jsou: *mít hruď jako gorila, jako opice, jako medvěd, jako býk* (uz.), ve druhé pak *mít hruď jako sportovec, jako Rambo, jako Chuck Norris, jako Tarzan* (uz.). Všechny tyto jednotky ale pocházejí z mé ankety mezi studenty. V ruštině je situace analogická. V první skupině jsou jednotky jako: *грудь большая, как у гориллы, как у коровы* (Maslova, 2010: 159), a ve druhé *грудь большая, как у моряка, как у атлета, как у богатыря, как у Геракла, как у Шварценеггера* (tamtéž).

Pro hrudník propadlý najdeme jednotky pouze v ruštině a jedná se převážně o přirovnání k osobám určitého povolání, věku nebo fyzického stavu. Jsou to tedy: *грудь впалая, как у шахтера, как у старухи, как у дряхлого старика, как у чахоточного, как у голодного* (tamtéž).

2.2.5. ZÁDA

Záda popisují pouze jednotky české, a to pouze záda široká. Jsou to jednotky *záda jako z fošen* (LR, 443) a *má záda jak vrática* (LR, 553). Absenci jednotek v ostatních jazycích i v současné češtině (uvedené jednotky jsou ze slovníku Lidová rčení) si vysvětlují zahrnováním zad do celkové postavy. Záda jsou součástí trupu, tudíž jejich velikost či tvar často bývají celkově hodnoceny jako tělo a ještě častěji bývají záda zahrnována do celkového charakteru postavy, velká, mohutná, nebo naopak drobná záda proto najdeme souhrnně jako celkový typ postavy v kapitolách jako urostlý, statný, velký, drobný, malý a podobně.

Existuje ještě jednotka *záda jako kanafas* (LR, 460), zde se ale nejedná o tvar či velikost zad, nýbrž o změněný vzhled zaviněný cizí rukou, tato jednotka totiž popisuje záda zpruhovaná od bití.

2.2.6. BŘICHO

Pokud mluvíme o vzhledu břicha, většinou popisujeme břicho velké. To je nejčastěji přirovnáváno k velkým kulatým předmětům. V ruštině jsem excerpovala jednotky *живот как барабан* (ČRFS, 56) a *живот как бочка* (ČRFS, 504). Stejně jednotky najdeme i v češtině – *břicho jako buben* (ČRFS, 56), *břicho jako sud* (ČRFS, 504). Najdeme zde ale i *břicho jako balón* (uz.). Dále vzniká obraz osob s velkým břichem, a to různého původu. Najdeme tak například jednotku mít *břicho jako Otesánek* (uz.) nebo mít *břicho jako ve třetím (popřípadě jiném) měsíci* (uz.).

Najdeme ale i jednotky pro břicho vpadlé nebo ploché. Ve španělštině jej popisuje jednotka *ventre como una tabla* (břicho jako deska) (crae) a v češtině *břicho jako obrácený lavór* (SČFI, 424).

Poslední skupinou jsou jednotky pro popis břicha svalnatého, vyrýsovaného. Takové jsem našla pouze v češtině, používají se v hovorové mluvě, zachyceny ve slovnících ale nejsou. Jsou to tedy: *břicho jako pekáč buchet, jako vánočka* či *jako radiátor* (uz.), můžeme ale uslyšet i jednotky *mít cihličky na břiše* (uz.). Nepochybuji, že i v ostatních jazycích existují jednotky pro popis tohoto typu břicha, nicméně obraz vánočky ani buchety se pravděpodobně nikde jinde než v češtině vyskytovat nebude.

2.2.7. RUCE

Pokud mluvíme o rukou, musíme oddělit dva odlišné významy. Jedná se o paže a ruce. Mluvíme-li o pažích, nejčastěji zdůrazňujeme jejich délku a tloušťku. Paže dlouhé jsou nejčastěji přirovnávány k pažím opičím nebo k dlouhým tyčovitým předmětům. V češtině nalezneme jednotky *má ruce jako opice/orangutan* (ČRFS, 349), *ruce jako haluze, jako věšáky* (uz.). V ruštině se shoduje obraz opičích rukou – *длинные, как у обезьяны* (Maslova, 2010: 166). Ve španělštině existují pouze přirovnání k dlouhým předmětům – *brazos como escobas* (paže jako smetáky) (crae), *brazos como mazas* (paže jako tyče/kyje) (tamtéž), *brazos como aspas (de molino)* (paže jako mlýnské lopaty) (tamtéž). Zejména poslední jednotka je zajímavá z hlediska obrazu světa, větrné mlýny jsou ve Španělsku častým jevem, ostatně pochází odtud i jednotka *boj s větrnými mlýny* (M. Cervantes – Don Quijote), která se stala internacionální. Pro paže krátké v žádném z jazyků jednotky nenajdeme.

Další skupinou jsou paže tenké. Ty jsou nejčastěji také přirovnávány k tenkým předmětům. V ruštině najdeme jednotku *руки тонкие, как палочки* (Maslova, 2010: 166), podobně v češtině – *ruce jako hůlky, jako sirky, jako špejle* (SČFI, 424). Ve španělštině najdeme přirovnání k drátům/špejlím – *brazos como alambres* (crae).

Paže tlusté popisují jednotky v češtině a španělštině. V češtině jsou to přirovnání k pečivu nebo náčiní – *ruce jako bochánky, jako buchtičky, jako válečky* (SČFI, 452), ve španělštině potom jednotky *brazos como troncos de alcornoques* (paže jako kmeny korkovníku) (crae), *como jamones* (jako šunky – ve Španělsku se šunka suší vcelku i s kostí, je to v podstatě celá vepřová končetina) (crae), zde se ale jedná spíše o ruce silné a svalnaté. Ruce svalnaté popisuje pouze čeština, nejčastěji jsou přirovnávány k osobám určitých profesí – *ruce jako dřevorubec, jako sportovec* (uz.).

Pouze v češtině také najdeme jednotku pro paže křivé – *ruce jako hokejky* (uz.). To je ale jednotka užívaná pouze v běžné mluvě, ve frazeologických slovnících zachycena není.

Dalším popisovaným prvkem rukou jsou dlaně s prsty, tedy část od zápěstí k posledním článkům prstů. I zde najdeme přirovnání pro ruce velké, dále pak křivé a jemné. Velké ruce jsou přirovnávány k tlapám velkých zvířat nebo k pracovním nástrojům. Do první skupiny patří v ruštině jednotky: *руки большие, как лапы, как лапы медведя, как лапы льва* (Maslova, 2010: 166), v češtině pak *ruce jako medvěd* (SČFI, 455). Do druhé skupiny řadíme jednotky *руки большие, как лопаты, как грабли*

(Maslova, 2010: 166), *má ruce jako lopaty* (ČRFS, 277), *ruce jako hrábě, pěst jako kladivo* (SČFI, 455) a *manos como palas* (ruce jako lopaty) (crae). Jak si můžeme všimnout, ve všech třech jazycích nacházíme stejné jednotky. Obraz pracovního nástroje, tedy lopaty, je ve všech jazycích stejný.

Ve španělštině potom najdeme jednotky popisující ruce křivé – *manos como patas de gallina* (ruce jako slepičí pařáty) (crae) a *manos como garras* (ruce jako pařáty, spáry) (crae).

Poslední skupinu tvoří ruce jemné, zde se také jedná o část ruky od zápěstí po konce prstů. Jemnost rukou oceňujeme při podání ruky. Zde se přirovnává nejčastěji k osobám nebo tkaninám. Pokud se jedná o osoby, jsou to konkrétně povolání – *ruce jako klavírista, jako doktor* (uz.), *jako panáček* (kněz) (LR, 500), společenské vrstvy – *má ruce jako hraběnka* (LR, 458), v ruštině *руки нежные, как у аристократа* (Maslova, 2010: 166). K látkám přirovnávají jednotky: *ruce jako z bavlnky* (LR, 425), *руки нежные, как шелк, как атлас, как бархат* (Maslova, 2010: 166). Ve španělštině jsem jednotky pro jemné ruce neexcerpovala.

2.2.8. PRSTY

V tomto odstavci popisujeme také prsty tlusté a tenké. Tlusté prsty v češtině popisuje například jednotka *prsty jako vřetena* (LR, 553), v ruštině *пальцы как сосиски/сардельки* (uz.) a ve španělštině pak *dedos como tenazas* (prsty jako klepeta) (crae) (ve španělštině tedy vidíme národně specifický obraz mořského kraba) a *dedos como morcillas* (prsty jako jelita) (tamtéž). Tenké prsty popisuje pouze španělština – *dedos como hilos* (prsty jako nitě) (crae).

Dlouhé nehty pak popisuje jednotka *drápy jako kocour* (SČFI, 440) a bílé skvrny na nehtech komentuje jednotka *kvetou mu nehty* (LR, 210).

2.2.9. NOHY

Nohy jsou jednou z nejdůležitějších částí lidského těla, představují přibližně polovinu jeho výšky a často jsou odhaleny úplně nebo oblečeny v kalhotách, které rýsují jejich tvar. Proto je v této oblasti frazeologie velmi bohatá. Rozlišuje zejména nohy tenké nebo tlusté, dlouhé, méně už krátké, ale také různé typy křivých nohou.

Nohy tenké jsou často přirovnávány, stejně jako tenké ruce, k tenkým předmětům, to jsou například jednotky: *má nohy jako sirky* (RČFS, 727), *má nohy jako hůlky* (ČRFS, 592), *nohy jako tyčky, jako špejle* nebo *jako dráty do betonu* (SČFI, 424), *jako brka* (LR, 428), *jako šídla* (LR, 535), dále například *nohy jako párátko* (uz.). Přirovnává se i k hudebním nástrojům příslušného vzhledu – *má nohy jako klarinety* (LR, 463) a *nohy jak píšťalky* (LR, 509). Dále se ale přirovnává i k nohám živočichů: *má lýtka jako ženatý vrabec* (ČRFS, 592), *muší nohy* (SČFI-N, 457) nebo *mít nohy jako záchodový pavouk* (uz.), převažují zde tedy přirovnání k nohám členovců, zřejmě pro větší hyperbolizaci a zdůraznění tenkosti. V ruštině najdeme jednotku *у него научьи ножки* (ČRFS, 592), ta se shoduje s českou, i zde najdeme přirovnání k tenkým předmětům – *у него ноги, как спички* (RČFS, 727), *как палочки* (tamtéž). Ve španělštině existuje pro tenké, ale zároveň dlouhé nohy jednotka *piernas como sarmientos* (nohy jako šlahouny) (crae), obraz tenkých nohou je tedy spojován se zcela jinými představami.

Mluvíme-li o nohou tlustých, nebo spíše silných, v češtině je nejčastěji přirovnáváme k nádobám, zde se může jednat i o nohy oteklé: *nohy jako džbán* (ČRFS, 133), *jako konve* (SČFI- 452), dále pak k nohám nábytku nebo sloupům: *nohy jako od kulečníku, jako od piána, jako sloupy* (SČFI, 452). I zde ale najdeme přirovnání k nohám živočichů, tentokrát ale pochopitelně větších: *má nohy jako slon* (ČRFS, 474). Tato jednotka existuje i v ruštině, obraz sloních nohou se tedy shoduje: *у него ноги, как у слона* (ČRFS, 474). Najdeme zde i přirovnání ke kládě, což by mohlo evokovat například sloupy v češtině – *ноги как колода* (ČRFS, 133). Ve španělštině jsem pro vyjádření tlustých či silných nohou nenašla žádnou jednotku.

Dalším typem nohou jsou nohy dlouhé. Ty jsou v češtině nejčastěji přirovnávány k nohám živočichů. Najdeme zde například jednotky: *má nohy jako čáp* (RČFS, 458), *čapí nohy* (SČFI-N, 457), ale také například *mít nohy jako žirafa* (uz.). Existují zde i jiné jednotky, například žertovný výraz *mít vysokou podezdívku* (SČFI-S, 466). I v ruštině najdeme obraz nohou ptáků – *у него журавлиные ноги* (RČFS, 458). Nalezneme zde ale také žertovnou jednotku, která vychází přímo z obrazu lidského těla: *ноги из подмышек (от ушей) расным* (RČFS, 458). Španělskou jednotku pro nohy dlouhé a zároveň tenké jsem uváděla výše. Pro opozitum, tedy nohy krátké, jsem v žádném z jazyků nenašla žádné jednotky.

Často popisovaným typem nohou jsou nohy křivé. Nejčastěji se jedná o nohy s koleny směrem dovnitř nebo ven. Jsou to tedy v češtině *nohy do ix* (ČRFS, 203) a *nohy do o* (ČRFS, 332), pro oba typy dohromady se používá jednotka *mít čitelné nohy* (SČFI-

S, 446). Lidová rčení dokonce uvádějí přirovnání ke zvířatům – *mít nohy jak koza* (LR, 469), to jsou nohy do ix, nebo například *mít nohy do šavlí* (LR, 349) pro stejný typ nohou. Existují ale i jednotky hovorové, například *mít nohy jako fotbalista* (uz.), ti totiž často mívají právě nohy do o. V ruštině existují jednotky analogické: *ноги колесом* (ČRFS, 332) a *ноги крестом* (ČRFS, 203), *ноги как дуги* (ČRFS, 332), nepřirovnává se tedy k písmenům, ale konkrétním geometrickým tvarům, a dále *ноги ижицей* (ČRFS, 203), *ижица* je písmeno staré ruštiny. Pokud jsou křivé nohy jistým způsobem defektní, můžeme sem zařadit i španělskou jednotku *pata chula/pierna coja* (EM, 204), jedná se o nohu chromou, v lékařském slangu se jedná o nohu koňskou, nicméně v dnešní době se takto pojmenovává jakákoliv noha neschopná chůze, nejčastěji noha v sádře.

Čeština ještě popisuje nohy krásné jednotkou *nohy jako vysoustruhované* (SČFI, 423), ruština popisuje ještě nohy malé, jedná se konkrétně o chodidla – *ножки, как у котенка* (Kozlova, 36).

2.2.10. KOLENA

Pro kolena jako taková slovníky žádné frazeologické jednotky neuvádějí, z ankety V. A. Maslovové a z ankety provedené mnou ale vyplývá, že i zde existuje celá řada více či méně ustálených přirovnání, a to zejména pro popis kolen špičatých a naopak kulatých či tlustých. Kolena špičatá nejčastěji popisují přirovnání k ostrým předmětům – *kolena jako špičice* (uz.), *колени острые, как угол, как иголки, как гвозди, как пики, как копыя, как шпильки* jiná (Maslova, 2010: 161). Kolena kulatá či tlustá popisují jednotky: *kolena jako kokosy, jako jablka* (uz.), tedy přirovnání k plodům, a dále ke kulatým předmětům – *kolena jako tenisáky, kolena jako koule* (uz.). V ruštině jsou to: *колени круглые, как яблоки, как арбуз, как апельсин* (Maslova, 2010: 161), *как мячики, как шары* (tamtéž), tedy významově stejné skupiny. Ve španělštině jsem žádnou jednotku nenašla, předpokládám nicméně, že určité frazeologismy také existují, jen nejsou lexikograficky zachyceny.

2.2.11. HÝŽDĚ

Co se týče hýždí, komentuje je celá řada jednotek, které jsou často velice expresivní, většinou žertovné. Nejčastěji popisovanými typy hýždí jsou hýždě velké a

malé. Pokud popisujeme velké hýždě, přirovnáváme často k živočichům. V češtině se používají jednotky: *má zadek jako štýrský valach* (ČRFS, 568), *má zadek jako špeditérská kobyla* (ČRFS, 233), *jako pivovarská kobyla* (uz.), *jako kráva* (uz.), *jako vepř* (uz.). Dále přirovnáváme například k budovám: *má zadek jako berní úřad, jako stodola* (uz.), k velkým předmětům: *jako armádní buben* (uz.), *jako kombajn* (uz.), ale také k celebritám proslulým právě svým pozadím: *zadek jako Jennifer Lopez, jako Beyoncé* (uz.). V ruštině existuje pouze jednotka patřící do první skupiny – *у нее зад, как у ломовой лошади* (ČRFS, 568). Zajímavé je, že v obou slovanských jazycích se přirovnává k různým typům tažných koní. Ti jsou obvykle mohutnější než jiná plemena. Ve španělštině najdeme pro velké pozadí jednotku *culo como un frontón* (zadek jako štít domu) (crae) nebo *culo como para forrar balones/pelotas* (zadek jako na potažení balónů, jako by potáhl balóny) (crae). Obraz velkého pozadí ve Španělsku vyvolává zcela jiné asociace než v ruštině a češtině.

I malé pozadí popisují v češtině velice expresivní žertovné jednotky. Jsou to: *zadek, jako když babička sepne ruce, zadek jako kmínky* (SČFI, 424), *zadek jako dva stroužky česneku* (ČRFS, 501) nebo *zadek jako když vrabec/vrána srazí paty* (ČRFS, 619). V ruštině najdeme jiné obrazy spojené s malým pozadím. Přirovnává se k drobným živočichům – *у него попка, как у зайчика* (ČRFS, 501), *у него заячья попка* (ČRFS, 501), ale najdeme také obraz padajícího oděvu – *у него с задницы штаны падают* (ČRFS, 619). Za jednotku podobnou české – *jako když babička sepne ruce* – můžeme považovat jednotku *у него попка с кулачок* (ČRFS, 619).

Ve španělštině dále můžeme najít jednotku *culo como una mesa-camilla* (zadek jako stolec), zde se zřejmě jedná o hýždě ploché, v češtině pak opozitum pro tuto jednotku - *zadek jako broskvička* (uz.) pro zadek pevný a kulatý.

2.2.12. KŮŽE A PLEŤ

Pokud nebudeme brát v potaz barvu kůže, o které jsem mluvila už v souvislosti s obličejem, zůstávají dva aspekty, kterými se frazeologie nejčastěji zabývá. Je to hrubost a jemnost. Jemnou kůži většina jazyků přirovnává pouze k hebkým látkám. V češtině jsou to frazeologismy *kůže jako hedvábí, kůže jako samet* (uz.), slovo *kůže* je zaměnitelné se slovem *pleť*. V ruštině je to pak *атласная кожа* (uz.) a ve španělštině *piel de lana* (kůže jako vlna) (crae). Všimněme si, že čeština a ruština přirovnávají k látkám, které jsou

„hladké“ i na pohled, ne pouze na dotyk. Vlna, ke které přirovnává španělština, je hladká, nebo přesněji jemná, pouze na dotyk.

Kůže hrubá nebo drsná bývá přirovnávána k různým předmětům s drsným povrchem. V ruštině se přirovnává ke smirkovému papíru – *кожа, как наждачная бумага* (uz.), v češtině pak častěji ke struhadlu – *kůže jako struhadlo* (uz.), můžeme ale tvrdit, že se v podstatě jedná o ekvivalent, jelikož struhadlo i smirkový papír slouží ke strouhání či obrušování předmětů. V mluveném jazyce se pak používají i přirovnání ke kůži živočichů – *má kůži jako krokodýl, jako hroch* (uz.). Tato se ale používají pro popis veškeré kůže na těle, na rozdíl od předchozích jednotek, které se zaměřovaly spíše na kůži na ruce. V češtině ještě existuje výraz *pomerančová kůže* nebo *mít kůži jako pomerančovou kůru* (uz.), zde se ale jedná o kůži postiženou celulitidou, nejčastěji na stehnech.

V češtině existují ještě dva typy kůže, které komentuje frazeologie. Je to kůže tenká a světlá a kůže bílá, která spíše souvisí s tělem než s obličejem, proto ji zařazují do této kapitoly. Pro tenkou a bledou až vysušenou pleť najdeme v češtině neslovesné jednotky *papírová pleť* a *tvarohová pleť* (SČFI-N, 457), v ruštině pak *кожа как бумага*(uz.). Pro kůži bílou pak jednotky *kůže jako z alabastru, jako porcelán* (uz.). Tyto obraty mají na rozdíl od jednotek popisujících bílý obličej pozitivní konotaci, bílá kůže je zde vnímána jako krásná. To dokazují sama přirovnání, alabastr i porcelán jsou považovány za krásné a vzácné.

Zvlášť stojí jednotka *husí kůže* (uz.), nejedná se o obvyklý stav, nýbrž o deformaci zimou nebo strachem. Ve všech jazycích se tento typ kůže přirovnává ke kůži drůbeže. Ve španělštině je to *carne de gallina* (slepičí maso) (crae) a v ruštině *гусиная кожа*(uz.).

2.3. POSTAVA – CELKOVÝ VZHLED, FYZICKÉ VLASTNOSTI

2.3.1. POSTAVA JAKOŽTO CELEK

Pro charakteristiku postavy jako takové, tedy figury, slovníky neuvádějí žádné jednotky. Z průzkumu V. A. Maslovové ale vyplývá, že v běžné mluvě se vyskytují určitá přirovnání spojená s postavou. I v češtině respondenti mé ankety uvedli několik přirovnání. Většinou se jedná o postavu krásnou, užíváme přirovnání: *mít postavu jako modelka, jako proutek*, dále popisujeme postavu svalnatou: *mít postavu jako atlet, jako Arnold Schwarzenegger* a jiné. Pro typ postavy podle tvaru se užívá jednotek *mít postavu*

jako jablko, jako hruška (vše uz.). V ruštině pak najdeme obrazy pro vznešené držení těla nebo hranatou postavu. Jsou to například: *фигура величественная как гора, как у льва, как статуя, как памятник, как у богини, как у короля, как у царя, как у императора* (Maslova, 2010: 168), vidíme zde obrazy velkých objektů, mohutných šelem, soch, bohů, vládců, tedy všech objektů, u kterých se vznešenost předpokládá. Pro postavu hranatou uvádí respondenti ankety jednotky: *фигура угловатая, как у Квазимодо, как икаф, как кирпич, как квадрат* a další, zde vidíme obrazy hrbáče, tuto jednotku bych tedy mohla zařadit do kapitoly „hrbatý“, dále obrazy hranatých předmětů či útvarů. Ve španělštině jsem žádnou jednotku neexcerpovala, všechny uvedené jednotky jsou spíše redundantní, všechny tyto vlastnosti jsou zahrnuty v jiných kapitolách (urostlý, krásný, vysoký apod.).

2.3.2. TLUSTÝ x HUBENÝ

Tloušťka či hubenost, tedy prostorová konstituce člověka ve směru horizontálním, je jedním z nejčastěji se objevujících aspektů ve frazeologii. Stejně jako ostatní fyzické vlastnosti je i tato hodnocena vždy z pohledu mluvčího subjektivně, nicméně také se vždy řídí určitými objektivními pravidly. Samozřejmě neexistují přesné hranice, kdy hodnotíme člověka jako tlustého a kdy naopak jako hubeného, frazeologické metafory o tom ale dosti vypovídají. Nejbezprostředněji a nejpřirozeněji se k tomuto aspektu vyjadřují například malé děti, ty totiž ještě nemají etické zábrany a dostatečnou slovní zásobu, aby se vyhnuly společensky nevhodnému slovu tlustý. Pokud by pak měly například nakreslit člověka tlustého, většinou by nakreslily velkou kouli s hlavou, rukama a nohama, hubeného člověka pak jako čáru s končetinami a hlavou. Často také jako synonymum slova *tlustý* vystupuje výraz *kulatý*.

2.3.2.1. Tlustý

Co se týče tlustého člověka, bývá nejčastěji přirovnáván ke kulatým objektům. Nejčastěji se jedná o velké a prostorově výrazné živočichy, nebo přímo o živočichy tlusté, dále o kulaté plodiny, pečivo a předměty různého druhu, například nádoby, míče a další kulaté věci.

První skupinou jsou tedy přirovnání k živočichům. V češtině sem patří například jednotky: *tlustý jako prase* (ČRFS, 404), *tlustý jako vepř* (ČRFS, 577), *je jako medvěd*

(RČFS, 128), *je jako slon* (RČFS, 18), *je jako bejk, jako kanec, jako svině, jako valach* (SČFI, 452), ale běžně se také používají jednotky *je jako vorvaň, je jako tuleň* (uz.), dále například *tlustý jako vůl* (LR, 554), *je jako sumec* (LR, 533). V ruštině nalezneme jednotky velice podobné. Jsou to: *жирный/толстый как поросенок* (SM, 300), *как свинья* (ČRFS, 404), *как боров* (ČRFS, 577), *как сытая пиявка, как откормленный индюк* (Kozlova, 2001: 37), *как слон, как медведь, как кабан* (Maslova, 2001: 169). Ve španělštině pak uvádím jednotky: *gordo como un cerdo* (tlustý jako prase) (crae), *gorda como una ballena* (tlustá jako velryba) (crae), *gorda como un sollo* (tlustá jako jeseter) (crae), *como una foca* (jako tuleň) (E, 468), *estar hecho un toro* (být hotový býk) (DDD, 308) a *estar como una vaca* (tlustá jako kráva) (EM, 282). Můžeme tedy pozorovat, že se většinou jedná buď o dobytek či jiná domácí zvířata, nebo velké živočichy žijící ve volné přírodě.

Přejdeme-li k přirovnáním s pečivem, nalezneme v češtině například jednotky: *vypadá jako buchtička* (ČRFS, 58) a *baculatý jako bochánek* (LR, 427), v ruštině pak *кругленький как колобок* (ČRFS, 59), *как пончик* (ČRFS, 58), ve španělštině se obraz pečiva v souvislosti s tloušťkou nevyskytuje. Jediný obraz související s jídlem, který jsem excerpovala ve španělštině je obraz jelita či jitrnice – *como una morcilla* (E, 663), což je jednotka srovnatelná s českým frazémem *je jako buřt* (SČFI, 452).

Obraz kulatých plodin či zeleniny se objevuje pouze v češtině, zde jsem excerpovala jednotky: *tlustý jako karlub* (LR, 459), tedy kedlubna, *hoch jako melounek* (LR, 485) nebo *baculatý jako cibulka* (ČRFS, 66).

Co se týče přirovnání ke kulatým předmětům, v češtině jsem excerpovala jednotky: *je jako kulička* (ČRFS, 261), *jako koule* (SČFI, 452), *jako balón* (uz.), omezím-li se na nádoby, nábytek či jiné úložné prostory, našla jsem dále jednotky *je jako soudek* (ČRFS, 484), *je jako almara* (SČFI, 452) a jiné variace, například *jak halmara z devíti prken* (LR, 423), dále *břichatý jako kád'* (LR, 459) a mnoho dalších, většina pochází z prostředí venkovského života. V ruštině do této skupiny mohu zařadit jednotky: *круглый как шарик* (SM, 300), *как бочонок* (ČRFS, 484) a *как бочка* (ČRFS, 658), ve španělštině pak: *estar como un tonel* (být jako sud) (DDD, 290), *gorda como un barril* (tlustá jako sud) (crae), *estar como un botijo* (být jako džbán) (EM, 29), najdeme zde i obraz skříně – *ser como armario ropero/armario de dos cuerpos* (být jako šatní skříň, jako dvoudílná skříň) (DDD, 643, E, 155) a snad i *saco de patatas* (pytel brambor) (E, 904), toto je ale jednotka polysémická, může znamenat i „bezvzádně ležící člověk“. Jelikož žádný ze slovanských jazyků nepřirovnává k budovám, dovoluji si sem zařadit

ještě španělskou jednotku *estar como un trullo* (být jako lisovna hroznů) (DDD, 290), zde se jedná o španělskou a italskou reálii, trullo je malá široká budova kulatého půdorysu, sloužící původně k zemědělským účelům, dnes bývají tyto budovy přestavovány na apartmány pro turisty. Pokud se jedná o přirovnání k hudebním nástrojům, v češtině najdeme jednotku *tlustý jako basa* (SČFI, 452) a najdeme i obraz bubnu spojený s břichem nebo hýžděmi, ve španělštině pak najdeme jednotku *como un pandero* (jako buben) (E, 731), přičemž před ni můžeme dát jak adjektivum, tak substantivum.

V češtině se pak objevuje obraz tlustých lidí v souvislosti s jejich bohatstvím nebo profesí. Tento obraz reprezentují jednotky *je jako správce* (LR, 530) a *je jako sládek* (LR, 525), tato jednotka souvisí s výrobou piva.

Většina analyzovaných jednotek jsou přirovnání, dále uvedu i jiné jednotky, které popisují jevy spojené s tloušťkou. Vyskytují se ve všech zkoumaných jazycích. V češtině jsou to například: *sotva břicho nést, nemoc zapnout kalhoty, být při těle* (SČFI-S, 404), *dusit se sádlem* (RČFS, 238), *je širší než delší* (ČRFS, 517), *nevidět si na špičky* (uz.) a například opět typická česká jednotka související s pivem – *mít pivní sval/mozol/plzeňský sval* (SČFI-S, 404), dále například *ujímají se na něm dary boží* (LR, 39), *hřeje ho sádlo* (LR, 315) nebo *je jí plná sukně* (LR, 342). Ve španělštině jsem excerpovala jednotky: *anchejar/lechar caderas* (přibírat v bocích) (EM, 36), tato jednotka se týká mladých dívek, *criar carnes* (pěstovat maso) (EM, 47), *no caber en su pellejo* (nevejít se do své kůže) (EM, 209) nebo *no caber por la puerta* (nevejít se do dveří) (E, 838), ostatně v češtině také uzuálně říkáme o tlustém člověku, že „neprojde dveřma“ (uz.). Ve španělštině nalezneme i jednotku *más ancho que largo* (širší než delší) (E, 141), nicméně ve španělštině má tato jednotka zcela jiný význam než ve slovanských jazycích, zde znamená „pyšný“ nebo „spokojený“. V ruštině pak nalezneme tyto slovesné jednotky: *ему щеки со спины видно* (RČFS, 864), *он в дверь не проходит* (SM, 300), *лопаться от жиру* (RČFS, 238)), *он поперек себя толще* (ČRFS, 517) nebo například *он залитой жиром* (SM, 300).

V obou slovanských jazycích nalezneme ještě jmenné metaforické jednotky, jsou to například: *balvan masa a tuku* (ČRFS, 29) a *pochodující bečka sádla* (uz.) v češtině, v ruštině pak *груда мяса и жира* (SM, 300), *расплавившаяся туша* (ČRFS, 29), *тяжелая артиллерия* (RČFS, 18) nebo *генерал Топтыгин* (RČFS, 128). Všimněme si, že většina slovanských jednotek používá v souvislosti s tlustými lidmi obraz sádla, zatímco ve španělském prostředí se ve stejném významu vyskytuje spíše obraz masa, obraz sádla či špeku zde chybí.

2.3.2.2. **Hubený**

V části „hubený“ můžeme vyčlenit několik skupin. První skupinou jsou jednotky založené na obrazu živočichů. V češtině to jsou například: *hubený jako chroust* (RČFS, 814), *jako komár* (SČFI, 424), *je štíhlá jako vos* (ČRFS, 591), *je jako potápka* (LR, 513), *těžký jak mucha* (LR, 488), tedy přirovnání ke hmyzu, dále *jako koza* (Stěpanova, 2008: 219), *jako chrt* (RČFS, 339), *být hubený jako pes, jako drožkářská kobyla, jako z kozy duch* (vše SČFI, 424), *je jako vyžle* (RČFS, 453), *hubený jako kočka* (LR, 464), tedy přirovnání k domácím zvířatům, *tenký jako hlíst* (LR, 446), *jako žížala* (SČFI, 424), přirovnání k drobným živočichům, a dále žertovné jednotky *tlustý jako jezevec na jaře* (LR, 458), přirovnání k lesnímu zvířeti, *tlustý jako strnad pod kolenem* (LR, 531), *hubený jak stehlík na bodláku* (LR, 530), *hubený jako luňák, jako střízlík* (SČFI, 424) nebo *tlustý jak ženatý vrabec* (LR, 552) – přirovnání k ptákům. Můžeme si všimnout, že v kategorii „hubený“ frazeologie užívá celou paletu živočichů, od hmyzu přes ptáky až po savce. Zejména u hmyzu a ptáků se zdůrazňují jejich tenké nohy.

Podobně je tomu v ruštině. Excerpovala jsem zde například jednotky: *худая как селедка, как глиста, как выдра, тощий как цыпленок за рубль семьдесят пять* (vše SM, 340) dále *высох как вобла, тонкая как щука, змея в корсете* (Kozlova, 2001: 37). Máme zde tedy přirovnání k rybám a plazům: *тощий как осел, истошиться как волк, дрраная кошка, козьи мощи* (vše Kozlova, 2001: 37), přirovnání k domácím živočichům i *у нее осиная талия* (ČRFS, 591), přirovnání k hmyzu. Počet těchto jednotek je velký, proto neuvádím všechny. Mnohé obrazy jsou shodné s českými, v ruštině navíc pozorujeme obraz různých druhů ryb, ten v češtině chybí. Ve španělštině obraz živočichů úplně chybí, excerpovala jsem pouze jednu související jednotku – *tener la solitaria* (mít tasemnici) (E, 934), ta má ale trochu jiný význam, tento frazeologismus používáme pro popis osoby, která hodně jí a přesto je hubená.

Druhou skupinou jsou jednotky založené na obrazu předmětů nebo nástrojů nejčastěji tyčovitěho tvaru. Tyto obrazy jsou většinou naprosto zřejmé a ve většině případů se proto ve všech jazycích shodují. V češtině to tedy jsou: *hubený jako lunt, jako tříška* (RČFS, 814), *je jako za groš kudla* (ČRFS, 260), *hubený jako tyčka* (ČRFS, 547), *hubený jako bič, jako bidlo, jako opuchlá nit* (SČFI, 424), dále například *hubený jako došek* (LR, 438), *jako šindel* (ČRFS, 517), *je jako brk* (LR, 420) a mnoho dalších, které jsou uvedeny v příloze. V ruštině jsem excerpovala jednotky: *худой как жердь* (ČRFS, 482), *худая как щепка* (ČRFS, 330), *худой как палка* (RČFS, 507), *как вешалка* (RČFS,

72) a *как спичка* (SM, 339). Ve španělštině jsem v této skupině našla tyto frazeologické jednotky: *delgado como un lápiz* (hubený jako tužka), *delgado como un alambre* (hubený jako drát), *delgada como un hilo* (hubená jako nit) (vše crae), *parecer una espátula* (vypadat jako špachtle), *estar como el palo de la escoba* (být jako tyč od smetáku) (DDD, 280), *como una pavesa* (jako ohořelý knot) (E, 756), ale třeba také *más chupado que la pipa de un indio* (vysátější než indiánská dýmka) (DDD, 434) nebo *tener menos carne que la bicicleta* (mít méně masa než kolo) (DDD, 718) a jiné. Vidíme, že přirovnání k předmětům je celá řada, uvedla jsem jen jejich zlomek, ostatní jsou v příloze. Můžeme také pozorovat, že obrazy předmětů se často shodují, tyčka, nit nebo knot jsou univerzálním základem pro přirovnání. Indiánská dýmka odráží Španělům dobře známou realitu.

Dalším významným obrazem objevujícím se v souvislosti s hubeností je obraz kostnatého člověka, který jako by se skládal ze samých kostí. I zde najdeme celou řadu zástupců, v češtině například: *kost a kůže* (RČFS, 417), *kostra potažená kůží* (RČFS, 17), *být na kost vyhublý* (RČFS, 697), *chrastit kostma* (SČFI-S, 382), dále se frazeologie soustřeďuje konkrétně na žebra – *žebra by mu spočítal* (ČRFS, 651) nebo slovesný výraz *blýská žebra* (LR, 416). V ruštině se tento obraz vyskytuje také, našla jsem zde například jednotky: *кожа да кости* (RČFS, 317), *мешок костей* (SM, 339), *можно ребра пересчитать* (SM, 340), *у него ребра наружу торчат* (ČRFS, 651) a jiné. Ve španělštině jsem pak excerpovala jednotky: *parecer un esqueleto* (vypadat jako kostra) (DDD, 652), *en los puros huesos* (v pouhých kostech) (E, 538), najdeme zde i spojení *piel y huesos* (kůže a kosti) (DDD, 295), zajímavé ale je, že toto spojení není uváděno jako frazeologická jednotka, nicméně se používá při výkladu jiných jednotek.

Další skupinou jsou jednotky se slovesným komponentem popisující jevy spojené s hubeností. V češtině sem patří například jednotky: *z nohavic by ho vyklepal* (ČRFS, 327), *oblečení na něm plandá jako na hastroši* (ČRFS, 156), *sotva z kůže kouká* (LR, 168), *míti pupek na páteřové kosti* (LR, 293), *nestačí mu dírky u řemene* (LR, 312), zde se jedná o jednotku polysémickou, může znamenat i chudý, a *soplem by ho přerazil* (LR, 329). Tato jednotka existuje i v ruštině, nemohu ale říci, zda se jedná o rusismus, nebo tyto jednotky existují v obou jazycích nezávisle. V ruštině jsem tedy excerpovala jednotky: *щека щеку ест* (SM, 340), *одежда на нем болтается как на вешалке* (ČRFS, 156), *соплей перешибешь надвое его* (RČFS, 722), *от ветра качает его* (RČFS, 71). Ve španělštině pak existují jednotka *salirse por el cuello de la camisa* (vypadnout límcem z košile) (E, 341). Vidíme tedy, že se zde objevují obrazy velkého

oblečení, které na daném člověku visí, dále obraz fyzické slabosti člověka, tedy že ho může odvanout vítr, nebo obrazy související pouze s lidským tělem, viz *míti pupek na páteřové kosti* nebo *щeka щекы ест*. Ve všech jazycích shodně existuje jednotka *být vyschlý jako mumie* (ČRFS, 417), *como una momia* (jako mumie) (E, 660) a *быть как мумия* (RČFS, 417).

V souvislosti s hubeností či spíše štíhlostí existují i jednotky založené na obrazu přírodních objektů či rostlin. Přirovnává se k tenkým rostlinám. V češtině jsem našla jednotku *štíhlá jako proutek* (ČRFS, 412) nebo *je jako třtina* (RČFS, 71). V ruštině pak *тощ как хвощ* (RČFS, 814) a *тонкий как тростинка* (ČRFS, 412). Ve španělštině je zástupců v této skupině více, najdeme zde například jednotky: *delgado como un chopo* (hubený jako olše), *como un árbol joven* (jako mladý stromek), *delgada como una espiga* (hubená jako klas) (vše crae), *como un espárrago* (jako chřest) (E, 435) a jiné.

Přejdeme-li k jednotkám národně specifickým, pouze v ruštině se vyskytuje obraz záporné pohádkové postavy *тощий как Кощей Бессмертный* (RČFS, 339), už v jeho jméně slyšíme základ slova *kost*, proto okamžitě vznikne obraz hubeného člověka, jedná se o východoslovanskou pohádkovou postavu. V ruštině dále najdeme obraz smrti, zjevný například v jednotce *ходячая смерть* (SM, 340). Existuje zde také internacionální jednotka *живые тощи* (RČFS, 416), ta má ale více významů.

Ve španělštině najdeme také přirovnání k pohádkové či bájně bytosti – *como una sílfide* (jako víla, duch, nymfa) (DDD, 121). Najdeme zde i jednotku *delgado como junco moreno* (crae), zde se ale může jednat o dvě různá vysvětlení. *Junco* znamená „rákos“ nebo „rákoska“ a *moreno* „tmavá“, je to ale i jméno jednoho španělského toreadora, je těžké přesně určit původ této jednotky. Vzhledem k tomu, že se hubený člověk často přirovnává k rákosí nebo proutku, přikláním se k prvnímu vysvětlení.

V češtině se pak objevuje obraz absence příjmu potravy, demonstrují to jednotky: *být hubený, jako když louská šváby, jako by čtrnáct dní nejedl* (SČFI, 424), *vypadá jako sedm hladových let* (RČFS, 370), *vypadá jak dyby hlísty žrával hubený, jak by hlemýžďě jed, vypadá jak dyby chrústy žrával* (vše LR, 446), v ruštině bychom v této souvislosti našli jednotku *выглядеть, как будто его семь лет не кормили* (SM, 340). Obraz jedení hmyzu či jiných malých živočichů se ale vyskytuje pouze v češtině.

Skupiny obrazů, ke kterým se přirovnává člověk v souvislosti s hubeností, se významově velice podobají předešlé kapitole. Nejčastěji se jedná o přirovnání k živočichům či jiná spojení založená na obrazech živočichů, dále přirovnání k různým

předmětům či nástrojům, frazeologismy založené na obrazu kostí nebo kůže a také slovesné jednotky popisující jevy spojené s hubeností a další.

2.3.3. VZRŮST - VYSOKÝ x NÍZKÝ (MALÝ)

Vzrůst nebo výška člověka bývá hodnocena, stejně jako ostatní rysy zevnějšku, subjektivně z pohledu mluvčího, ale existují i objektivní hodnocení. Neexistuje sice přesné rozdělení, které by říkalo, kdy je člověk malý a kdy naopak vysoký, nicméně většinou se má za to, že člověk, který měří více než 180 centimetrů, je vysoký, a ten, který měří méně než 160 centimetrů, je malý vzrůstem. Ostatní lidé, tedy ti, jejichž výška se pohybuje mezi 160 až 180 centimetry, jsou obvykle hodnoceni jako průměrní, standardní, středního vzrůstu. Těm se ale frazeologie příliš nevěnuje. Jak jsme se dozvěděli na začátku, frazeologie nejčastěji popisuje či komentuje stavy anomální, vybočující z řady. Je třeba také poznamenat, že srovnáváme-li španělštinu s ruštinou a češtinou, celkové obrazy mohou být podobné nebo dokonce stejné, ale ani zdaleka nepopisují totéž. Jestliže v našem, tedy středo- a východoevropském kontextu je člověk vysoký, pokud má např. alespoň 180 centimetrů, pak ve španělském kontextu je tato hranice značně posunutá. Lidé jsou ve Španělsku celkově nižší postavy, tudíž výše uvedené míry jsou v jejich měřítku považovány za nadstandardní. Musíme tedy brát v úvahu, že frazeologické označení vysokého člověka se odvíjí od průměrného vzrůstu obyvatel dané země.

2.3.3.1. *Vysoký*

Jako první uvedu přirovnání k dlouhým předmětům. Nutno dodat, že tyto předměty jsou většinou i tenké. V češtině například nalezneme jednotky: *je jako bidlo*, *vysoký jako tyč/tyčka* (RČFS, 296), *je jako stožár*, *jako telegrafní sloup* (uz.), *dlouhý jako závora* (LR, 557), *dlouhý jako šibenica* (LR, 535) a jiné. Dále se přirovnává k vysokým a úzkým stavbám: *je jako věž* (RČFS, 296), *vysoký jako Eiffelovka*, *jako rozhledna* (uz.) a podobně. V ruštině se také setkáváme s obdobnými jednotkami, jsou to například: *парень как жердь* (ČRFS, 37), *длинный как телеграфный столб* (ČRFS, 547), *Эйфелевая башня*, *длинный как пожарная каланча* (RČFS, 296), *как небоскреб* (Maslova, 169).

Ve španělštině jsem excerpovala pouze jednotku *alto como un varal* (vysoký jako bidlo) (crae), jiné jednotky s daným obrazem jsem nenalezla.

Co se týče přirovnání k dlouhým časovým úsekům, tento aspekt se nevyskytuje v ruštině. Ve španělštině jsem excerpovala jednu jednotku, nejvíce je jich v češtině. Většinou se jedná o jednotky žertovné, často se přirovnává k časovým úsekům, které se jeví jako dlouhé subjektivně, jelikož obecně platí, že je nutné je přecházet s nevolí. Patří sem například jednotky: *je dlouhý jako pracovní doba/den, je dlouhý jako tejdén před vejplatou* (SČFI, 421), *člověk dlouhej jako tejdén* (LR, 543). Ve španělštině jsem excerpovala jednotku *largo como un fin del mes* (dlouhý jako konec měsíce) (crae), zde vidím souvislost s jednotkou *jako tejdén před vejplatou*. Absenci těchto výrazů v ruštině můžeme vysvětlit možná tím, že ruština má různá slova: *длинный* pro označení délky a *долгий* pro označení času. V uvedených žertovných rčeních jsou slovní hříčky založené na polysémii slova *dlouhý*.

Další skupinou jsou jednotky založené na obrazu něčeho tak dlouhého, že by s tím mohl člověk dosáhnout velmi vysokého předmětu. Tento obraz se ale vyskytuje pouze v češtině. Patří sem například obraty: *je dlouhý, že by s ním mohl ořechy mlátit* (SČFI, 421), *vysoký, že by mohl šacovat eroplány* (SČFI, 458) nebo eventuelně *dlouhý, že by mohl žebrat přes vrata* (RČFS, 296).

I v kategorii „vysoký“ se ale vyskytují klasická přirovnání ke stromům, živočichům nebo objektům neživé přírody. V češtině například najdeme frazeologismus *vysoký jako topol* (LR, 541), *vysoký jako jedle* (LR, 457), *vysoký jak sosna* (LR, 529), ve španělštině *como un pino* (jako smrk/borovice) (E, 801) a v ruštině například *высокий как тополь, как сосна, как дерево* (Maslova, 2010: 169). Vidíme, že obraz stromu, mj. jehličnatého, se vyskytuje ve všech jazycích.

Co se týče živočichů, obrazy jsou různé. V češtině se ve významu „dlouhý“ přirovnává k *tasemnici* (ČRFS, 532), *k žirafě* (uz.), dále najdeme jednotky: *je jako gorila, jako slon* (SČFI, 445), *ženská jako klisna* (SČFI, 455), zde se ale význam překrývá s významem „silný, mohutný, statný“. V ruštině jsem excerpovala jednotky: *высокий как жираф, как страус* (Maslova, 2010: 169), *слон слонем* a *корова ляжет, хвоста негде протянуть* (Kozlova, 2001: 37), ve španělštině jsem srovnání s živočichy nenašla. Pokud přirovnáváme k objektům neživé přírody, ve všech jazycích najdeme srovnání s horou, ta je ve všech kulturách vnímána jako vysoká. V češtině tedy používáme jednotku *chlap jako hora* (RČFS, 664), v ruštině *высокий, как гора* (Maslova, 2010: 169) a ve španělštině *alto como una montaña* (crae).

Další skupinou jsou přirovnání k pohádkovým bytostem či literárním postavám. Ve všech zkoumaných jazycích tak najdeme jednotku *je jako obr* (SČFI, 445), ve španělštině pak *ser un titán* (být obr) (DDD, 672), v ruštině *высокий, как великан* (Maslova, 2010: 169), ale také *высокий, как Гулливер* (tamtéž).

Přejdeme-li k jednotkám národně specifickým, v ruštině najdeme například frazémy *косая сажень в плечах* (RČFS, 664) a *коломенская верста* (ČRFS, 37). V prvním případě se jedná o starou ruskou míru, *косая сажень* byla vzdálenost od palce levé nohy do ukazováčku zvednuté pravé ruky a činila kolem 216 cm. Ve druhém rčení jde o historickou reálii, kdy za cara Alexeje Michailoviče byly vystaveny sloupy na každé verstě po cestě z Moskvy až do vesnice Kolomenskoje, kde se nacházelo jeho letní sídlo – versta je stará ruská míra, která činí něco přes kilometr. V jiných jazycích se pochopitelně tyto jednotky vyskytovat nemohou. Stejně tak ve španělštině najdeme žertovnou jednotku, která je založena současně na zvukové shodě, tedy rýmu – *más largo que la hebra de Marimoco, que cosió siete camisas y le sobró un poco* (delší než nit Marimoca, který ušil sedm košil a ještě mu trochu zbylo) (DDD, 438), častěji užívaná verze *je más largo que un real de hilo* (delší než za reál nitě) (tamtéž), zde se jedná o historickou délkovou míru (real de hilo), jednotka pochází z doby, kdy se nit neprodávala v klubkách nebo na špulkách, nýbrž po mírách. Ve španělském jazyce také najdeme jednotky popisující vysokého nebo velkého člověka pomocí expresivních jednotek, to jsou například *de puta madre* (volně přeloženo *svinsky*, nebo *jak sviňa*), *puta madre* je jedna z nejužívanějších španělských nadávek.

Jaké jsou tedy obrazy spojované s výškou člověka? Obecně můžeme říci, že nejčastěji se objevují obrazy srovnání s dlouhými předměty různého druhu, v češtině a španělštině s dlouhými časovými úseky, dále obraz dosáhnutí někam, kam ostatní nedosáhnou, a další obrazy, které v sobě zahrnují další významy, jako například celkovou mohutnost včetně výšky nebo nadměrnou výšku a zároveň hubenost.

2.3.3.2. *Malý (nízke postavy)*

V kategorii „malý“ také vydělujeme několik skupin podle významu. Přirovnává se nejčastěji k malým předmětům, k malým živočichům, k rostlinám, k pohádkovým postavám nebo k jednotkám míry.

První skupinou jsou tedy přirovnání k malým předmětům nebo jiné typy frazeologismů obsahující v sobě obraz malého předmětu. V češtině to jsou například jednotky: *je jako cvoček, jako špunt* (RČFS, 460), *je jako špendlíková hlavička* (RČFS, 153), dále *chlapec jako rukavice* (LR, 521), *malý jako knoflík* (LR, 464), *byla jako knot* (LR, 464) nebo *malý jako za groš kudla* (LR, 473). V ruštině najdeme například jednotky *он с булавочную головку* (RČFS, 153), *он как кнопка* (SM, 118). Ve španělštině bychom sem snad mohli zařadit jednotku *ser/parecer un tirillas* (být/vypadat jako poutko/sušinka).

Druhou skupinou jsou jednotky založené na obrazu malých živočichů. V češtině najdeme několik přímých přirovnání, to jsou například: *malý jako bleška* (RČFS, 153), *je jako střízlík* (ČRFS, 503), *vypadá jako ženatý vrabec* (RČFS, 97), *je jako cvrček, je jako blecha* (SŠFI, 430) a *kluk jako koňadra* (LR, 466), zde se k významu „malý“ přidává i význam „statný“. Najdeme zde ale i celou řadu jednotek založených na obrazu výšky nebo velikosti drobných živočichů, respektive přirovnání k jejich výšce. Jsou to například: *býti žábám po kolena* (LR, 415), *je žabě po břuch* (LR, 414), *být žábě po ocásek* (LR, 414), *je praseti po rejpák* (LR, 281) nebo *býti psu do podvazku* (LR, 271), všechny tyto jednotky jsou žertovné. V ruštině pak najdeme například jednotky *маленький как килька, мужичок как паучок, мужичок-червячок* (Kozlova, 2001: 36, 37), *он как воробышек, она как пигалица* (ČRFS, 503) a *он с воробыный/гулькин нос* (RČFS, 464). Ve španělštině jsem přirovnání k živočichům neobjevila.

Další skupinkou jsou přirovnání k rostlinám. Zde jsem excerpovala jednotky pouze v ruském jazyce, a to pouze z odpovědí v anketě V. A. Maslovové, jedná se tedy o jednotky uzuální, avšak nezaznamenané ještě ve slovnících. Jsou to například: *низкорослый, как кустарник, как трава, как мох, как кактус* (vše Maslova, 2010: 169), co se týče poslední uvedené jednotky, v hispanofonních zemích by například mohla být chápána opačně, například v Jižní a Střední Americe kaktusy dorůstají do výšky několika metrů. V Rusku se zřejmě vyskytuje obraz kaktusů pěstovaných v domácích podmínkách. V češtině bych do této skupiny mohla zařadit jen jednotku *je jak jarní žito* (LR, 561).

Co se týče přirovnání k pohádkovým postavám, najdeme jednotky převážně české a ruské. V češtině jsem excerpovala frazémy *je jako Kulihrášek, jako Paleček* (uz.) a *malý jako trpaslík* (SČFI, 430). Ve španělštině můžeme do této skupiny zařadit jednotku *ser un liliputense* (být lilipután) (DDD, 666). V ruštině jsem pak excerpovala jednotku *мальчик с пальчик* (ČRFS, 73), *мужичок с ноготок* (RČFS, 417), *низкорослый, как*

Дюймовочка, как гном (Maslova, 2010: 169). V češtině také najdeme jednotky *mužik jako prst* (LR, 515) nebo *chlapec jako palec* (LR, 499), podle mého názoru se zde ale jedná o rusismy. Pokud sem zařadím přirovnání i k jiným osobám, mohu uvést španělskou jednotku *ser un pigmeo* (být pygmej) (DDD, 666) a obdoby v ruštině *низкорослый, как абориген, как карлик* (Maslova, 2010: 169).

Jak jsem nastínila v úvodu této kapitoly, setkáváme se také s jednotkami, využívajícími pro dokreslení obrazu malého vzrůstu různé měrové jednotky, ať už přesné či přibližné. V ruštině tak najdeme například jednotky: *аршин с шапкой* (RČFS, 18), zde se jedná o starou ruskou délkovou míru (0,71 m), *метр с кепкой, полтора метра с кепкой* (SM, 127) nebo také *от горшка два вершка* (ČRFS, 73), *вершок* se rovnal cca 2,5 cm. Všechny tyto jednotky jsou žertovné. Ve španělštině jsem excerpovala jednotky *no levantar una/tres cuarts(s) del suelo* (nezvednou jednu/tři pídě z podlahy) (EM, 70) a *no levantar un/medio/tres palmo(s) del suelo* (nezvednout jednu/půl/tři pídě ze země) (EM, 195) a *ser un cuarto de kilo* (být čtvrt kila) (EM, 143), ve španělštině se tedy objevuje i obraz hmotnostní jednotky, ne pouze délkové, tento obrat ale nese další význam, a to „hubený, neduživý“. V češtině tento typ jednotek chybí.

V češtině pak existuje jedna národně specifická jednotka, která se v jiných jazycích vzhledem k specifickým označovaným reáliím nevyskytuje. Jedná se o jednotku *malé pivo* (ČRFS, 380). Nejenže výroba piva je pro Českou republiku typická a existuje pouze málo zemí, které by Česku mohly konkurovat, reálie *malé pivo* se vyskytuje pouze zde a v zemích proslulých výrobou piva, např. tato jednotka existuje i v angličtině. V zemích, které se výrobou piva nezabývají, jsou obrazy spojené s pivem poněkud jiné. Většinou se tam kupuje pouze pivo lahvové, a pokud mají i točené, nevypadá tak jako u nás. Ve Španělsku například točené pivo sice prodávají, ale v kelímcích o objemu dva až tři decilitry. To je tam standardní míra piva a za večer vypijí jedno nebo dvě. Ve Španělsku není zvykem pít pivo v takovém množství jako v České republice. Často tak španělští turisté bývají velice překvapeni, když přijedou do České republiky a pivo si objednají.

2.3.4. HRBATÝ

Rovná, respektive křivá a hrbatá záda patří také bezpochyby k lidskému vzhledu, proto do své práce zařazuji i tuto kategorii, přestože jsem našla jednotky pouze

v češtině, a chybí tudíž srovnání s ruštinou a španělštinou. Nejčastější obraz, který se v českém jazyce vyskytuje v souvislosti s hrbatými zády, je obraz cizího předmětu neseného na zádech. Dokazují to například jednotky: *nosit na zádech flašinet* (LR, 63), *nosí kastli* (LR, 127), *nosit s sebou pokladnici* (LR, 271), *mít ranec* (LR, 297) nebo *nosit toulec bez šípů* (LR, 364). Všechny tyto jednotky pocházejí ze slovníku Lidová rčení od J. Zaorálka, jejich aktuálnost v současném jazyce není ověřena, nicméně v jazyce se vyskytovaly a některé jistě i nadále vyskytují, proto jsem se rozhodla je zařadit do svého výzkumu. V souvislosti s hrbem na zádech existují i frazeologismy založené na jiných obrazech, nicméně jednotky, které je popisují, uvádím v příloze.

2.3.5. UROSTLÝ, STATNÝ, ZTEPILÁ x NEFOREMNÁ

Urostlost, statnost, ztepilost či neforemnost jsou fyzické vlastnosti, vážící se především k postavě. Nepopisují obličej, i když se obvykle předpokládá, že ztepilá dívka je zároveň hezká a urostlý mladík má pěkný obličej.

Pokud se budeme věnovat výrazům s významem „urostlý“ či „statný“ a „ztepilá“, zjistíme, že nejčastěji se ve všech jazycích přirovnává ke stromům, které jsou ve většině kultur chápány a vnímány jako symbol urostlosti, pevnosti a krásy. V češtině tak najdeme přirovnání jako: *chlap jako dub* (ČRFS, 125), *hoch jako jedle* (ČRFS, 209), *urostlý jako topol* (ČRFS, 539), *hoch jako javor* (LR, 457) nebo *kluk jako buk* (uz.). Ke stromu jsou přirovnávány i ženy, demonstruje to jednotka *dívka jako bříza* (ČRFS, 56). V ruštině existuje také celá řada frazeologismů přirovnávajících ke stromům: *парень как дубок* (ČRFS, 530), *стройный как тополь* (ČRFS, 362), *как кипарис* (ČRFS, 539), *стройнее кедра* (SM, 293), pro ženy pak *стройная как лоза* (tamtéž), *как березка* (tamtéž), *как осинка, как сосна* (Maslova, 2010: 169). Ve španělštině nalezneme pouze jednu jednotku, shoduje se ale s oběma slovanskými jazyky – *más fuerte que un roble* (silnější než dub) (DDD, 437). Absenci ostatních přirovnání ve španělštině si vysvětluji menším objemem frazeologických slovníků, ale i skromnější vegetací země.

Dalším druhem, ke kterému se přirovnává v souvislosti s urostlostí či ztepilostí, jsou živočichové. V češtině chybí srovnání mužské postavy se zvířetem, pro ženskou postavu existuje přirovnání *dívka jako laň* (uz.). V ruštině nalezneme přirovnání více. Jsou to *парень как бык* (ČRFS, 125), *девушка стройная как лань* (Kozlova, 2001: 36), *как газель* (Maslova, 2010: 169). Ve španělštině pak najdeme shodnou jednotku *estar*

hecho/como un toro (být jako býk) (EM, 274) a dále jednotku *ser/estar hecho un mulo* (být jako mezek) nebo obměny téhož – *ponerse/hecho un mulo, ser un mulo de reata* (vše DDD, 661). Zajímavé je, že v češtině se k mezkovi přirovnává člověk tvrdohlavý, kdežto ve španělštině člověk silný. Možná je to spojeno s tím, že ve Španělsku se mezci využívali a využívají jako tažný dobytek hojněji než v Česku.

Čeština dále přirovnává i k silným dřevěným předmětům – *člověk jako trám* (LR, 541), *je jak stržeň* (LR, 532). Ve španělštině bychom mohli do této skupiny zařadit jednotku *como un garrote* (jako klacek, jako obušek) (DDD, 442). V ruštině jsem nenalezla žádnou jednotku zařaditelnou do této skupiny.

Přidám-li význam „rovný“, najdeme v češtině řadu uzuálních jednotek, například *rovný jako prkno, jako svíce* (uz.), v ruštině *прямой как свеча/верста* (MS, 294) a ve španělštině pak *más tieso/derecho que una vela/un porro* (rovnější než svíce, pórek) (DDD, 442) nebo *más tieso que un siete* (rovnější než sedmička) (DDD, 443). Můžeme si všimnout, že se shoduje pouze přirovnání ke svíčce, ostatní jednotky se obrazem liší. V češtině ani ruštině se například nepřirovnává k zelenině ani k číslovce, ve španělštině pak chybí přirovnání k prknu nebo jiným rovným předmětům.

Pojem „neforemná“ nebo obecněji „žena s nehezkou nebo nějakým způsobem anomální postavou“ jsem zaznamenala převážně v ruštině – *свиная статъ* (Kozlova, 2001: 36), všechny jsou založeny na obrazu živočichů. Ve španělštině jsem žádnou jednotku pro tuto skupinu nenašla, v češtině také ne, ale uvádím jednotku popisující ženu s hezkou postavou, nicméně staršího věku – *zezadu lyceum, zepředu muzeum* (uz.). Jedná se pochopitelně o jednotku žertovnou, ale zároveň urážlivou. Podobný obrat se vyskytuje i v polštině.

Samostatnou skupinu tvoří jednotky popisující statnou ženu s téměř mužskou postavou, nikoliv tedy ztepilou, ale urostlou. Zde se přirovnává k různým předmětům a živočichům a k představitelům mužských profesí. Jsou to tedy: *ženská jako klisna* (LR, 463), *ženská jako mašina* (LR, 483), *holka jako chlap* (LR, 454), *ženská jako rejthar* (LR, 519), *ženská jako granátník, jako grenadýr* (SČFI, 455) a další.

2.3.6. HEZKÝ, KRÁSNÁ, ATRAKTIVNÍ x ŠKAREDÝ, OŠKLIVÁ

Stejně jako ostatní fyzické vlastnosti či aspekty lidského vzhledu je krása či ošklivost velice subjektivní, i když můžeme obecně určit, kdo je krásný a kdo ošklivý,

avšak na příkladech rčení uvidíme, že toto tvrzení je snadno vyvratitelné. Obrazy, které v těchto souvislostech vznikají, jsou ale v podstatě vždy stejné. Vznikají asociace s osobami, zvířaty či předměty, které většina lidí podvědomě považuje za ošklivé či krásné, i když se konkrétní subjektivní představy liší. Jelikož se výběrem jazyků pohybujeme stále v Evropě či v rozsahu evropského myšlení či jazykového obrazu světa, nevznikají téměř žádné antonymické představy o objektech krásných či ošklivých, s těmito paradoxy se setkáváme spíše při střetu evropského a asijského myšlení a jazykového obrazu světa. Například v Indii je kráva zvíře posvátné a krásné, v evropském kontextu se jedná o dobytek určený k jídlu a vzniká zde spíše asociace s tloušťkou, červená barva má jiný význam v evropském kontextu, v asijském a africkém také, a takových příkladů existuje mnoho. Těmi se ale zabývat se své práci nebudu, přejděme tedy k jednotlivým kapitolám.

2.3.6.1. *Hezký*

Přestože se většina frazeologismů popisujících krásné osoby zaměřuje spíše na dívky a ženy, nalezneme celou řadu jednotek pro popis krásy mužské. Jestliže se frazeologismy popisující ženskou krásu zaměřují spíše na jejich obličej, pak frazeologismy popisující krásu mužskou se zaměřují primárně na postavu. Můžeme zde vyčlenit několik významových skupin podle obrazu, na němž jsou jednotlivé frazeologické jednotky založeny.

První skupinou jsou přirovnání k božským entitám či jiným osobám nadpřirozeného či bájného původu. V češtině sem patří jednotky *krásný jako bůh* (LR, 429), *pěkný jako anděl* (LR, 423), *krásný jako Apollón* (SČFI, 422) nebo *krásný jako Adonis* (RČFS, 341). Ve španělštině můžeme najít ekvivalenty či různé obdoby uvedených jednotek, a to například *ser/parecer un adonis* (být/vypadat jako Adonis) (DDD, 642), *guapo como un sanantonio* (hezký jako svatý Antonín), *guapo como niño Jesús de Praga* (hezký jako pražské jezulátko), *bello como un ángel* (krásný jako anděl) (vše crae).

Další frazeologismy srovnávají s malovaným obrázkem, stejný obraz uvidíme u dívčí krásy. Patří sem jednotky: *kluk jako malovaný* (RČFS, 431), *jako když ho namaluje* (SČFI, 423), *jen ho dát za rámeček* (LR, 296), v ruštině pak existuje jednotka *писаный красавец* (RČFS, 341), ve španělštině se tyto asociace nevyskytují.

V češtině také najdeme přirovnání k hotovému výrobku: *jako by ho z vejce vyloupl* (LR, 547), *hezký jako by ho ulil* (LR, 544), *je jako ze soustruhu* (LR, 529). Tento obraz se v jiných jazycích nevyskytuje, stejně jako například obraz *panny* či *panenky* nebo *jarního stromku* (LR, 500, 501, 531).

Ve španělštině pak najdeme několik národně specifických rčení přirovnávajících k historickým či jiným postavám. Sem patří například jednotka *más bonito que un San Luis* (hezčí než svatý Ludvík) (DDD, 434), zde se zřejmě jedná o Ludvíka IX. z Francie, který byl prohlášen za svatého za svou krásu vnější, ale zejména morální. Může se ale také jednat o výraz spojený se školou v Madridu, která je proslulá svými uniformami. Dále jsem excerpovala jednotku *el lindo don Diego* (hezký don Diego) (DDD, 243), tato jednotka je žertovná, užívá se pro muže zženštilé. Zde se jedná o název hry z XVII. století, která zesměšňuje zženštilého rytíře. Poslední národně specifickou jednotkou je opět žertovný frazeologismus *más galán que un Mingo* (švarnější než Mingo) (E, 649). Tento obrat zřejmě vznikl ze jména Mingo Galán, což je vymyšlené španělské jméno označující šviháka (podobná žertovná lidová jména vznikají i v ostatních jazycích, v češtině například pro neznámého člověka nebo člověka podřadného používáme František Vopršálek aj.).

Excerpovala jsem i další rčení, ale pro jejich nesnadné zařazení do větších celků a různorodost je uvádím v příloze.

2.3.6.2. **Krásná**

Obraz ženské krásy se ve většině jazyků shoduje, může sice v různých kulturách vypadat poněkud jinak, ale obrazy s ní spojené bývají velice podobné. Nejčastěji bývá krásná dívka přirovnávána ke květinám či jiným rostlinám či plodům, zde vidíme souvislost s červenou barvou, jelikož většina z uvedených plodů a květin je červená. V češtině tak najdeme jednotky: *děvče jako jahoda* (ČRFS, 205), *holka jako broskev* (ČRFS, 53), *holka jako malina* (RČFS, 508), *děvče jako višně* (ČRFS, 582), *jako míšeňské jablíčko* (SČFI, 423), dále pak *hezká jako kytky, jako poupátko, jako růžička, jako karafiát* (SČFI, 423) a mnoho dalších, které uvádím v příloze. V ruštině jsem excerpovala jednotky: *девушка как ягодка* (ČRFS, 279), *девушка как наливное яблочко* (ČRFS, 53), *девка как репка* (SM, 105), *не девушка, а малина* (ČRFS, 281), *девушка как цветок* (ČRFS, 279), *девушка как маков цвет* (ČRFS, 450) a jiné.

Ve španělštině také nalezneme několik podobných jednotek, jsou to: *como una manzana* (jako jablko) (E, 622), *ser/estar hecho un pimpollo* (být hotové poupátko) (DDD, 667), *pimpollo de canela* (jako skořicové poupátko) (E, 800), *guapa como una flor, como una rosa* (hezká jako květ, jako růže) (crae). Vidíme zde specifický obraz skořice, známý pouze ve Španělsku.

Dalším obrazem objevujícím se v souvislosti s krásou je obraz sladkostí nebo jídla. V češtině jsem excerpovala jednotky: *je jako z cukru* (RČFS, 327), *je jako cukrová panenka* (ČRFS, 72), *holka, uplácáná jak máslíčko* (LR, 483), *holka jako homolka* (LR, 448). Ve španělštině jsem excerpovala jednotky *de dulce* (ze sladkého/z cukr kandlu) (DDD, 183), zde se ale spíše jedná o hezké oblečení, dále *como un merengue* (jako sněhová pusinka) (E, 643) a *estar como un pan* (být jako chléb) (E, 730). V ruštině jsem excerpovala pouze jednotku *как конфетка* (RČFS, 327).

Další skupinou frazeologismů jsou jednotky spojené s obrazem svatých či božských entit. Sem patří například české jednotky: *krásná jako bohyně, jako madona, jako svatý obrázek* (SČFI, 422, 423), *vypadat k obrazu božímu* (LR, 224) či *krásná jako andílek* (LR, 423). V ruštině jsem excerpovala pouze jednotku *как ангелочек* (ČRFS, 212). Ve španělštině pak *bella como una madonna* (krásná jako Panna Marie, madona) (crae). Pokud sem zařadím i pohádkové bytosti či vyšší společenské vrstvy, zařadím sem ještě jednotku *krásná jako z pohádky, jako princezna z pohádky* (SČFI, 422, 423) a španělský ekvivalent *guapa como una princesa* (hezká jako princezna) (crae) nebo *de fábula* (z pohádky) (DDD, 184).

Další obraz spojovaný s krásou je malovaný obrázek. Tento obraz se nevyskytuje ve španělštině. V češtině pak nalezneme jednotky: *děvče jako malované* (RČFS, 341), *jako obrázek* (RČFS, 327), *jako když ho vystřihne u obrázku* (LR, 494). V ruštině jsem excerpovala jednotky: *девушка как картинка, писаная красавица* (ČRFS, 282). Ve španělštině pak například najdeme obraz filmu a reálií s ním spojených – *de película* (z filmu) (EM, 207) nebo *de cine* (z kina) (DDD, 183). Druhá z jednotek se může používat i v souvislosti s oblečením. Pak by mohly být srovnatelné s českou jednotkou *jako ze žurnálu* (RČFS, 28).

V obou slovanských jazycích pak najdeme jednotku *krev a mlíko* (RČFS, 346) a *кровь с молоком* (RČFS, 346). Ve španělštině se tento obraz nevyskytuje, o červené a bílé barvě ve španělském kontextu jsem mluvila v příslušných kapitolách.

V souvislosti s ženskou krásou existují i jiné obrazy, nicméně se jedná spíše o jednotlivé frazeologické jednotky, které nelze zařadit do větších celků, proto je uvádím v příloze.

2.3.6.3. **Přitažlivá**

Tuto kapitolu jsem zařadila zejména kvůli častému výskytu jednotek do ní patřících ve španělštině. Samozřejmě že bychom našli jednotky s tímto významem i v ruštině a češtině, primárně se ale jedná vždy o popis krásy. Jelikož jsem v obou slovanských jazycích excerpovala některé jednotky pro popis krásy tělesné, ne pouze hezkého obličeje, zařazuji je také do této kapitoly, jelikož významově sem jednoznačně patří. V češtině to tedy jsou například: *je k nakousnutí, k pomilování* (RČFS, 508), *jako lusk, jako Venuše* (SČFI, 423). V ruštině pak nalezneme například jednotky: *лакомый кусок* (RČFS, 357), *просто пальчики оближешь* (RČFS, 508). Jinak se v obou jazycích používají spíše jednotlivé výrazy, většinou nespisovné patřící do slangu mládeže. Ve španělštině je frazeologických jednotek mnohem více. Některé jednotky jsou svým obrazem velice podobné těm slovanským. To jsou například *de rechupete/de chuparse los dedos* (jen oblíznout prsty) (DDD, 196), *estar para (como) comérsela* (být k sežrán) (EM, 60), *de toma pan y moja/para mojar el pan* (vezmi chléb a namoč) (DDD, 199), zde se jedná původně o význam doslovný, tedy že nějaké jídlo je tak dobré, že se doslova vytírá talíř chlebem. Stejně jako jednotka předchozí má ale další sexuální podtext, kdy sloveso *comer* (jíst) má v hovorovém jazyce další význam. Další jednotkou zařaditelnou do této skupiny, tedy metafory spojené s jídlem, může být frazém *estar jamón* (být šunka, zde bych ale přeložila jako *kus*, vzhledem k tomu, že ve španělském prostředí je s obrazem šunky, tedy *jamón*, spojena jiná asociace, o tom, jak vypadá šunka ve Španělsku, jsem psala výše) (E, 557).

Další jednotky v této kapitole jsou velice nesusoudné, přesto se je pokusím rozdělit do drobnějších skupin. První skupinou jsou jednotky zaměřené na přitažlivou postavu. Patří sem: *tener buenas hechuras* (mít dobrou figuru) (DDD, 703), *tener buena percha* (mít dobré tělesné proporce) (DDD, 703), *tener buena planta* (mít dobrou stavbu) (DDD, 703), *tener alguien dónde agarrarse* (mít se kde/za co chytit) (EM, 4), *tener buenas carnes* (mít dobré maso) (EM, 47), *bien armado* (dobře vyzbrojen) (E, 155), poslední tři znamenají „být kyprá, vlnadná“.

Významově velice podobné jsou jednotky *ser una perita en dulce* (být odbornice na sladké) (EM, 212), *estar para hacerle un favor* (být na udělání služby někomu) (EM, 107) nebo *real hembra* (opravdová samice) (E, 522), tyto jednotky však nesou více sexuální podtext, sladké v prvním případě je metaforou pro sex, stejně tak jako služba ve druhém případě. Sem by se snad dala zařadit česká jednotka *stála by za hřích* (LR, 97).

2.3.6.4. Škaredý

Jak jsem již zmiňovala výše, frazeologie popisuje či komentuje různé anomálie, a to jak s pozitivní, tak s negativní konotací. V této kapitole samozřejmě mluvíme o konotaci negativní. Ošklivost, stejně jako krása, je vnímána subjektivně, nicméně i zde se nevyhneme podobným skupinám obrazů, jako v ostatních kapitolách. Frazeologismy této skupiny jsou často zaměřeny pouze na obličej, právě obličej si u lidí všímáme nejvíce. Kromě popisu škaredého obličeje jako celku existují také frazeologismy popisující části obličeje, které mluvčím připadají ošklivé (oči, nos, ústa, zuby apod.).

První skupinou jsou tedy frazeologismy založené na obrazech živočichů. V češtině tak najdeme například jednotky: *škaredý jako ropucha* (ČRFS, 437), *ohyzdný jako opice* (ČRFS, 349), *škaredá jak žaba* (LR, 559) nebo například internacionální obrat *ošklivé káčátko* (RČFS, 799). Ve španělštině tuto jednotku najdeme také – *patito feo* (ošklivé káčátko) (E, 755), dále se pak shoduje obraz opice – *tener monos en la cara* (mít opice ve tváři) (EM, 174), zde se ale komentuje obličej ošklivý až spíše směšný, další obrazy už se neshodují – *ser un cerdo* (být prase), *ser un birriquero* (být oslař) (DDD, 449), *más fea que un perro* (škaredější než pes) (crae) nebo *feo como un piojo* (škaredý jako veš) (crae). V ruštině jsem pak excerpovala jednotky: *безобразный как жаба* (ČRFS, 437), *противный как змея* (Kozlova, 2001: 35), *уродливый как обезьяна* (ČRFS, 349) a opět internacionální jednotku *гадкий утенок* (RČFS, 799). Vidíme, že obraz opice se vyskytuje ve všech jazycích, obraz žáby pak v obou slovanských jazycích.

Další shodnou skupinou jsou jednotky obsahující obraz nadpřirozených bytostí, které jsou vždy zlé. V češtině najdeme jednotky: *ošklivý jako čert* (RČFS, 413), *jako ďábel*, *jako čarodějnice*, *jako strašidlo* (vše SČFI, 440), *jako bubák*, *jako ježibaba* (uz.). Ve španělštině existují jednotky: *fea como una bruja* (škaredá jako čarodějnice) (E, 207), *ser el coco* (být strašidlo, nebo spíše bubák) (DDD, 630) nebo *feocomo un demonio*

(škaredý jako démon) (crae). V ruštině pak nalezneme jednotky: *страшен как ведьма* (SM,150) a *как баба-яга* (SM, 150).

Dalším obrazem, který se vyskytuje pouze v češtině a ruštině, je obraz strašáků, tedy předmětů vyrobených člověkem za účelem strašení, odhánění škůdců a jiných nežádoucích návštěvníků. Jedná se většinou o strašáky do pole nebo panáky jim podobné, spojené s lidovými oslavami. V češtině se tedy jedná o frazeologismus *je jako strašák do zelí* (RČFS, 861) nebo například jednotku opisnou – *mohl by ho nad prosem postavit* (LR, 285), v ruštině jsem pak excerpovala jednotky *он выглядит как шут (гороховый)* (RČFS, 861), *чучело гороховое* (RČFS, 848), *как пугало огородное/гороховое* (RČFS, 607).

Čeština dále přirovnává k lidským výrobkům, které jsou nějakým způsobem znehodnocené. Sem zařazuji například jednotky: *má hubu jak rozšlápnutý mejdlo v bazéně* (LR, 490) nebo *má kušnu jako prasklý jelito* (LR, 457).

Další obraz vyskytující se pouze v češtině je založen na žertovné představě „rozdávání krásy“: *nekřičela dvakrát „zde“, když Pánbůh krásu rozdával* (LR, 407), *byl obrácen zády, když se краса rozdávala* (LR, 403), *spala, když Pánbůh rozdával krásu* (LR, 156) nebo například *Pánbůh na něho všecku krásu nevyplácal* (LR, 156).

V ruštině pak najdeme jednotky, které jsou založeny na obrazu absence krásy vyjádřené opisem: *не на что смотреть* (SM, 150), *ни кожи, ни рожу (у кого)* (RČFS, 317).

Ve španělštině najdeme celou řadu významových skupin, které se v ostatních jazycích nevyskytují, nebo se vyskytují pouze v jednom z nich. Takovou je třeba jednotka *más feo que un pecado mortal* (škaredší než smrtelný hřích) (DDD, 437), tu najdeme i v ruštině – *страшный как смертный грех* (ČRFS, 349). Jedná se tedy o skupinu spojenou s obrazem hříchu. Do této skupiny ale ve španělštině můžeme zařadit i jednotku *más feo que pegar a un padre* (škaredší než uhodit otce) (DDD, 437), pokud tuto jednotku učiníme žertovnější, použijeme verzi *más feo que pegar a un padre con un calcetín sudado* (škaredší než uhodit otce zpocenou ponožkou) (tamtéž). Patří sem i frazém *fea como un pecado nefando* (škaredá jako hanebný hřích) (crae).

Další ryze španělskou skupinou jsou jednotky přirovnávající ke kožním vadám. Sem patří například jednotka *feo como la tiña* (škaredý jako strup) (E, 972) nebo *ser un callo malayo*, tato je založená na rýmu (být malajské kuří oko) (DDD, 649).

Další skupinou jsou španělské národně specifické jednotky obsahující španělské reálie, v jiných jazycích se proto tyto obrazy nemohou vyskytovat. Jsou to: *más feo que*

Carracuca (škaredější než *Carracuca*) (DDD, 436) (*Carracuca* je podle slovníků buď vymyšlené slovo označující cokoliv negativního, nebo jméno dvorního šaška či žebráka ze XVII. století), *más feo que Tito* (škaredší než Titus) (DDD, 440), (zde se jedná o syna trójského krále, který byl výměnou za svou nesmrtelnost proměněn v cikádu), *más feo que el sargento de Utrera* (škaredší než utrerský seržant) (DDD, 436), (původ tohoto rčení není jasný, buď se jedná o vymyšlenou postavu, nebo o historickou osobu, jejíž existenci ale nelze dokázat). Poslední jednotkou v této skupině je *más feo que un Picio* (škaredší než Picio) (DDD, 437), zde se jedná o historicky doloženou postavu ševce z Granady, který žil v XIX. století. Tento byl odsouzen nespravedlivě k smrti a než přišel čas popravy, z hrůzy mu vypadaly všechny vlasy a udělaly se mu vředy. Nakonec byl osvobozen, ale kvůli své ošklivosti dožil v ústraní.

Poslední skupinou španělských jednotek jsou spíše syntaktické konstrukce, které označují pouze míru, ale adjektivum můžeme doplnit jakékoliv. Jsou to *como feo si es feo* (jak je škaredý, tak je škaredý) (EM, 3) a *ser de lo más feo que hay* (být z toho nejškaredšího, co je) (EM, 164), v češtině bychom takovéto obraty mohli najít také, byly by to například *škaredý až běda, ošklivost nejhrubšího zrna* (uz.) a jiné.

Co se týče obrazů spojených s ošklivostí, některé jejich skupiny se ve všech jazycích shodují, jiné se vyskytují pouze v daném jazyce. Pokud mluvíme o obrazech společných, jsou to například obrazy živočichů či pohádkových bytostí, mluvíme-li o obrazech vyskytujících se pouze v jednom jazyce, v češtině je to například obraz absence dané osoby při rozdávání krásy, ve španělštině přirovnání ke kožním defektům či historickým postavám, v ruštině pak, stejně jako v češtině, přirovnáváme k předmětům sloužícím ke strašení živočichů aj.

2.3.7. OBYČEJNÝ, NIJAKÝ

Obyčejnost či nijakost sice se vzhledem souvisí spíše nepřímo, když se ale zamyslíme, pokud například někoho popisujeme a nedokážeme říct, jak vlastně vypadá, určitě se nám vybaví některé frazeologismy, které přímo popisují tento stav. Popisujeme takto člověka s neurčitým či neutrálním vzhledem, člověka, o kterém nejsme schopni říci, zda je hezký či ošklivý, člověka vzhledově nevýrazného. Tento aspekt často popisují spojení adjektiv antonymických právě pro zvýraznění neutrálnosti na pomyslné stupnici, na jejíchž koncích se daná adjektiva nacházejí. Jsou to například jednotky *ani nevoní, ani*

nesmrdí (LR, 212), *ani ryba ani rak* (uz.), *neslaný nemastný* (uz.), *je nevařený nepečený* (LR, 212). V ruštině nalezneme například jednotku *ни рыба, ни мясо* (uz.), ve španělštině pak například *no ser ni chicha ni limonada* (nebýt ani kořalka, ani limonáda) (EM, 78), *no ser ni carne ni pescado* (nebýt ani maso ani ryba) (EM, 47), tato jednotka se shoduje s ruštinou. Ve španělštině ale nalezneme i další spojení, vyjadřující většinou průměrnost, v češtině nazývanou příhodně „nic moc“. Jsou to například jednotky *ser uno de tantos* (být jeden z mnoha) (EM, 263), *corriente y moliente* (běžný, obyčejný a mletý) (DDD, 134), *no ser un gran qué* (nebýt velké co, nebo volně přeloženo *nebýt nic extra*) (DDD, 498) a další.

Vidíme tedy, že i pro průměrnost a nijakost existuje celá řada frazeologických jednotek, přestože se nejedná o nijakou vzhledovou výjimečnost.

2.3.8. ČISTÝ x ŠPINAVÝ

Špinavost, potažmo čistota sice přímo nepatří k fyzickým atributům člověka, jelikož se tento stav dá snadno změnit a nerodíme se s ním, geneticky neurčuje náš vzhled. Pokud ale o někom řekneme, že je špinavý nebo čistý, v podstatě mluvíme o jeho vzhledu, i když o vzhledu měnitelném. Proto tuto kapitolu zařazuji do své práce.

Budeme-li popisovat špinavý vzhled, v mnoha případech můžeme zjistit, že se v podstatě jedná o asociaci s černou barvou, o které jsem mluvila v kapitole „ČERNÝ“ v souvislosti s obličejem. I tam jsme si mohli všimnout, že mnohé frazeologismy popisují obličej spíše špinavý než obličej černý pigmentově. Můžeme tedy tvrdit, že černá barva je vnímána jako barva špinavá či barva špíny. Toto tvrzení mohu demonstrovat hned několika jednotkami, kdy se přirovnává k předmětům spojeným s černou barvou. Jsou to například: *špinavý jako bota* (RČFS, 839), *jako by ho komínem protáhl, jako by komínem proletěl*. Jsou zde také názvy lidí podle profesí – *jako uhlíř* (SČFI, 451), *jako komíník*, a dále *jako kolomaz, jako mouřenín* (SČFI, 419). Je zde jasná asociace se sazemí, voskem na boty či uhlím. Stejně tak v ruštině najdeme jednotky: *черный, как трубочист* (SM, 52), nebo žertovný ekvivalent, založený na oxymorónu a rýmu *чист, как трубочист* (BMS, 574), *грязный, как черт* (RČFS, 839), *шея, как сажа* (ČRFS, 171), jednotka popisující špinavý krk existuje i v češtině, nicméně zde se přirovnává k holínce – *mít krk jak holínku* (ČRFS, 171). Ve španělštině v této souvislosti, tedy v souvislosti s černou barvou, nalezneme pouze jednotku *orejas como carbones* (uši jako uhlí) (crae).

Další obraz, který se vyskytuje ve všech zkoumaných jazycích, je obraz prasete, které je ve většině kultur vnímáno jako zvíře nečisté. Některé národy, například Arabové či Židé, ani nejedí vepřové maso. I ve slovanských a románských kulturách je prase vnímáno jako špinavé a zapáchající. Demonstrují to nejen frazeologismy, ale i metafory obecně. Například když o někom řekneme, že *je prase*, automaticky myslíme, že je špinavý nebo se nechová podle společenských pravidel, stejně tak to ale může znamenat, že je tento člověk tlustý. Dále můžeme například říci, že někdo *smrdí/zapáchá jako prase*. Stejně tak chlívek, tedy místo, kde se prasata chovají, je metaforou označující neuklizené a špinavé místo. Vidíme tedy, že konotace spojená se slovem *prase* je vždy negativní.

Vraťme se ale k námi zkoumanému frazeologickému označení špinavého člověka. V češtině tedy najdeme jednotky *špinavý jako prase* (RČFS, 657) nebo *špinavý jako čuně* (RČFS, 349). Stejně tak v ruštině najdeme jednotky: *грязный, как свинья* (RČFS, 675), *грязный, как поросенок* (RČFS, 566) a ve španělštině *sucio como un cerdo* (špinavý jako prase) (E,270). Ve španělštině jsou však jako nečistá vnímána i jiná domácí zvířata, drůbež či místa, kde se tito živočichové zdržují. Tyto jednotky jsou obvykle žertovné: *tener más mierda/estar más sucio que el palo de un gallinero/que la bombilla de una cuadra/el rabo de una vaca* (doslova být zasranější/být špinavější než hůlka drůbežáře/než lampička ve stáji/ než kravský ocas) (DDD, 717). Špinavý nemusí znamenat nutně černý nebo hnědý od bláta, přestože většina jednotek popisuje právě tento aspekt. Existuje například jednotka *vyhlíží jako kuchtík* (LR, 474), je jasné, že oděv kuchtíka má skvrny různých barev, ale v porovnání s čistým oděvem vnímáme tyto skvrny jako špínu. Ve všech jazycích existuje celá řada dalších jednotek, uvádím je v příloze.

Pro vyjádření čistoty jsem našla jednotky pouze ve španělštině, obě nesou i význam ryzí: *como un ascua de oro* (jako rozžhavené kousky zlata) (EM, 16), *como los chorros del oro* (DDD, 114). Je zajímavé, že se ve španělštině přirovnává ke zlatu v souvislosti s čistotou, v ruštině i češtině souvisí zlato nebo obecně zlatá barva s barvou vlasů. Téměř nesmyslnou jednotkou se může jevit *como unas ascuas* (jako uhlíky) v souvislosti s čistotou. Uhlíky jsou černé nebo červené, pokud hoří, a spíše bychom toto přirovnání očekávali u špíny, nicméně pokud uhlí bereme jako čisté ve významu ryzí, bez příměsí, kvalitní, potom i tato jednotka je pochopitelná.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce je věnována srovnávací analýze ruských, českých a španělských frazeologických jednotek popisujících zevnějšek člověka z hlediska jazykového obrazu světa. Frazeologie každého jazyka je bohatým zdrojem znalosti o jazykovém obraze světa tohoto národa, proto jsem chtěla porovnat frazeologické jednotky dvou slovanských jazyků – ruštiny a češtiny a jazyka neslovanského – španělštiny. Cílem práce bylo popsat frazeologismy s významem „zevnějšek člověka“ a najít shody a rozdíly ve vidění světa mluvčích těchto jazyků.

Materiál pro svou práci jsem čerpala z ruských, českých a španělských frazeologických slovníků, z odborných publikací, z jazykových korpusů, internetu a z dotazníků s českými respondenty (100 respondentů). Celkem se mi podařilo shromáždit 1101 ruských, 1685 českých a 415 španělských frazeologismů, tedy celkem 3201 jednotek. Práce má úvod, část teoretickou, část praktickou, závěr, resumé a přílohu – slovníček ruských, českých a španělských frazeologických jednotek z dané oblasti. Jednotlivé rubriky v něm odpovídají významovým skupinám frazeologismů seřazených abecedně podle jednotlivých jazyků; jsou zde uvedeny všechny shromážděné frazeologismy včetně těch, které nejsou zachyceny ve slovnících a pocházejí z mého vlastního výzkumu.

Teoretická část je věnována základním otázkám frazeologie a problémům lingvokulturologie a jazykového obrazu světa. První část teoretické části se zabývá přístupy k frazeologii v ruské, české a španělské jazykovědě. V každém oddílu se nejprve věnuji historii a vývoji frazeologie v dané zemi, dále definuji pojmy *frazeologie* a *frazeologismus*, a to z pohledu několika předních jazykovědců. Zde jsem čerpala z prací L. Stěpanové, V. M. Mokienka, N. M. Šanského, A. I. Molotkova či N. F. Alefirenka, F. Čermáka, J. Zaorálka, J. V. Bečky, J. Mlacka, M. García-Page Sáncheze, M. Seca, G. Corpas Pastor a dalších.

Druhá kapitola části teoretické pojednává o pojmu *jazykový obraz světa*, a to z pohledu ruského a českého, ve španělštině jsem příslušnou literaturu nenalezla. Mohu ale tvrdit, že se jedná o všeobecně uznávané názory, jelikož jak autoři čeští, tak ruští vycházejí z prací amerických, polských a německých lingvistů. Oporou mi byly především práce I. Vaňkové, V. A. Maslovové, O. A. Kornilova a dalších.

Ve třetí kapitole teoretické části se snažím ukázat vztah mezi frazeologií a jazykovým obrazem světa a objasňuji další pojem s tím související, lingvokulturologie. Zde mi jako zdroje posloužily především práce V. A. Maslovové a V. N. Teliji. V poslední části se pokouším podat stručný a ucelený pohled na všechny aspekty, tedy zejména historické, kulturní a geografické, které podle mého názoru měly vliv na vytvoření frazeologického obrazu světa v daných zemích.

Praktická část poskytuje analýzu frazeologismů v ruštině, češtině a španělštině, které jsou rozděleny do skupin v rámci mnou vytvořené klasifikace. Jednotlivé skupiny popisují rysy obličeje, jeho části a příznaky, dále tělo a jeho části a také fyzické vlastnosti člověka. Frazeologismy jsou pak komentovány z pohledu jazykového obrazu světa. To znamená, že se v každém případě pokouším zjistit, na základě jakých představ vznikaly frazeologismy popisující určité rysy člověka, a zdůraznit shody a rozdíly v těchto obrazech.

Praktická část je také rozdělena do několika kapitol: „Obličej a jeho části“, „Tělo a jeho části“ a „Celkové fyzické vlastnosti člověka“. První kapitola má několik oddílů pojednávajících o barvách a celkových příznacích obličeje a o jednotlivých částech obličeje. Zde jsem dospěla k závěru, že nejvíce frazeologismů popisuje různé barvy v obličejí, zejména červenou a bledou, přičemž obrazy s danými barvami spojené jsou ve většině případů totožné ve všech popisovaných zemích. Nejvíce frazeologicky charakterizovanými částmi hlavy a obličeje jsou vlasy a oči. I zde se obrazy ve všech popisovaných jazycích ve většině případů shodují, specifickým rysem španělské frazeologie je existence velkého počtu frazémů pro popis očí zelených. Nejméně jsou ve frazeologii popisovány uši, čelo či lící kosti, u těch jsem dokonce excerpovala jednotky pouze v ruštině.

Druhá kapitola, tedy „Tělo a jeho části“, je také rozdělena na části: nejdříve se uvádí frazeologismy popisující tělo jako celek, poté jsou komentovány jednotlivé části těla. V této kapitole jsem excerpovala podstatně méně jednotek než v předchozí a následující, k některým popisovaným částem jsem dokonce našla jednotky pouze v jednom či dvou jazycích, například u kapitol „Kolena“, „Záda“ či „Krk“. Nejvíce popisovanými částmi těla jsou ruce, nohy a hýždě, zde jsem excerpovala jednotky ve všech jazycích. Co se týče obrazů, na kterých jsou jednotky založeny, shodují se zejména u končetin, ty jsou často přirovnávány k tenkým předmětům, jako například tyčky či párátko, u některých částí těla, například u hýždí, jsou obrazy naprosto odlišné, zejména pak ve španělštině. Třetí část se pak věnuje celkovým fyzickým vlastnostem, tedy kráse –

ošklivosti, tloušťce – hubenosti nebo například vzrůstu. Zde jsem excerpovala nejvíce jednotek k jednotlivým fyzickým vlastnostem, a to ve všech jazycích. Tyto kapitoly jsou nejobsáhlejší z celé mé práce, ve všech popisovaných jazycích jsem excerpovala velké množství jednotek. Nejvíce jednotek popisuje horizontální rozměr, tedy tloušťku či hubenost, přičemž více frazeologismů existuje pro vyjádření hubenosti, další velice početnou skupinou jsou frazémy vyjadřující krásu, zde jsem excerpovala velké množství jednotek zejména ve španělštině. Nejméně popisovanými aspekty jsou pak hrbatost a neforemnost, kde jsem dokonce našla jednotky pouze v jednom jazyce. I zde se obraz světa více či méně shoduje ve všech popisovaných jazycích, avšak existují zde i některé jednotky národně specifické, spojené zejména s měrami (*real de hilo, аршин с шапкой, коломенская верста*), historií (*más feo que Picio, más bonito que un San Luis*) nebo folklórem (*мужичок с ноготок, je jako Otesánek*).

Nejčastěji se, a to ve všech kapitolách mé práce, přirovnává k objektům z oblasti přírody, zejména k rostlinám, plodům, živočichům či neživým předmětům, dále pak k předmětům vyrobeným člověkem, zejména k náčiní, nástrojům či potravinám, nechybí ale ani přirovnání k historickým či jiným postavám nebo bytostem nadpřirozeným, ty mohou být všeobecně známé (*bůh, víla, duch, d'ábel*), nebo národně specifické (*Кощей Бессмертный, русалка*).

Moje analýza ukázala, že v češtině, v ruštině i ve španělštině existuje velké množství frazeologismů popisujících vzhled člověka a tento korpus se neustále obnovuje. Díky příbuznosti obou slovanských jazyků, slovanské kultuře a podobným geografickým podmínkám se velké množství jednotek shoduje a další jsou založeny na blízkých obrazech. Ovšem i zde najdeme rozdíly, např. v ruštině existují přirovnání s medvědem, v češtině – s pivem a sládkem, rozdílné jsou především reálie - míry, pohádkové a mytologické postavy apod.

Jako protipól ve výzkumu byla kultura románská, středomořská, jižanská mentalita a temperament. Španělskou kulturu se slovanskou ale v mnohém spojuje evropská kultura jako celek, na druhé straně se v jazykovém obrazu světa odráží odlišný pohled na mnohé věci, zejména vztah k přírodě (např. voda, zeleň, sníh, moře) a k člověku samotnému (např. při popisu krásy je španělština více orientována na přitažlivost – *děvče jako malované X tía cañón* (ženská jako dělo), *para comérsela* (je k sežrání). Najdeme zde značné rozdíly způsobené jinou zeměpisnou polohou této země, mj. např. přirovnání k mořským korýšům, také skořici, fíků a dalším jižním plodům, které rostou ve Španělsku. Ve španělských frazeologismech se odráží také odlišný vztah

k některým hospodářským zvířatům, např. mezek symbolizuje člověka silného, na rozdíl od češtiny, kde je to člověk tvrdohlavý. Další odlišnosti jsou způsobeny poněkud jiným složením a vzhledem španělské populace, což se nejvíce projevilo v oddílech „snědý“ a „opálený“ apod.

Frazeologie, nevyčerpatelná pokladnice lidové jazykové tvořivosti, je velmi dynamická a neustále se vyvíjí, proto ani výsledky mé práce nemohou být přesné z hlediska aktuálnosti informací. Bohatá frazeologická zásoba ruského, českého a španělského jazyka odráží shody a specifika vidění světa těmito národy a demonstruje na jedné straně větší blízkost dvou slovanských jazyků a na druhé straně větší odlišnost španělské frazeologie. Výzkum ale také umožnil vymezení frazeologického společného jádra daného sémantického pole ve srovnávaných jazycích, které, jak můžeme předpokládat, je částí internacionálního fondu evropských jazyků.

РЕЗЮМЕ

Работа посвящена теме фразеологии, а именно фразеологии русской, чешской и испанской. Конечно, охватить всю фразеологию во всех трех языках практически невозможно, так как фразеологические фонды языков очень велики, поэтому моя работа занимается только фразеологизмами из области внешнего вида человека. В начале работы со словарями казалось, что можно будет найти лишь немного фразеологизмов по этой теме, но, на самом деле, их оказалось внушительное количество. Точное количество русских фразеологизмов в моей работе 1101, чешских 1685 и испанских 415, так что можно сделать вывод, что оба славянских языка очень богаты в данной области фразеологии, а количество единиц, найденных в испанском языке, меньше только из-за того, что испанская фразеология в целом направлена на несколько другие области быта или жизни человека, и, может быть, объем словарей меньше, чем у остальных языков.

Разумеется, ни одну из вышеприведенных цифр нельзя считать конечной, так как фразеология постоянно развивается, в языке постоянно возникают новые фразеологизмы, из которых одни закрепляются в языке, а другие, так называемые *однодневки*, живут активно в языке только короткое время и исчезают, в диалектах встречаются фразеологизмы, которых в словарях нет, устаревшие фразеологизмы из языка постепенно исчезают. Доказательством этого являются, например, единицы, выписанные из словаря Я. Заоралека, большинство из которых являются диалектными и в современных словарях уже вообще не встречаются, с одной стороны, а с другой единицы, или сравнения, найденные в публикации В. А. Масловой «Лингвокультурология», большинство из которых можно считать именно однодневками.

Кроме того, сам состав фразеологизмов и самых источников не тождествен или не сопоставим, так как, например, чешские единицы я черпала из словарей или Я. Заоралека, в состав которого вошли фразеологизмы со средневековья по начало двадцатого века, и Ф. Чермака, чей словарь был создан двадцать-тридцать лет тому назад, значит, фразеологических неологизмов в нем, наверное, нет. Русские фразеологизмы я, наоборот, собирала в довольно новых произведениях Л. Степановой, В. М. Мокиенко и А. Вурма и других совершенно современных произведениях В. А. Масловой и Т. В. Козловой. Испанские фразеологические

единицы можно считать самыми современными из всех описываемых языков, так как в Испании фразеология находится еще в пеленках, сказано фразеологически, все словари возникли не ранее девяностых годов, и название большинства из них содержит слово современный. Там, наоборот, не найдем никаких устаревших единиц, с которыми мы встречаемся, на пример, в словаре Я. Заоралека. Нужно сказать, что в моей работе я пользовалась не только словарями, но и результатами анкетирования, проведенного среди русских и чехов. Таким образом, в работе встречаются фразеологизмы и сравнения совсем новые, некоторые не очень привычные, и трудно сказать, закреплены ли они в языке окончательно. Такими являются именно единицы из публикации «Лингвокультурология» В. А. Масловой и некоторые чешские единицы, собранные мной в анкетировании среди студентов. Таким образом, реально может возникнуть вопрос, почему не приведены единицы из подобного анкетирования на испанском языке. Делать анкетирование среди испанских студентов, находящихся в данное время в Чехии, совсем не легко и кроме того количество респондентов не хватило бы для моих целей, и совсем уже не легко производить подобное анкетирование в Испании, не имея никаких контактов. Тогда я, чтобы устранить такую нехватку, искала фразеологические единицы в испанском национальном языковом корпусе, который содержит в себе все сферы общения, причем здесь можно найти самые современные произведения по отношению к языку, следовательно и фразеологии.

Данная работа отличается от остальных работ, посвященных фразеологии, тем, что она старается смотреть на фразеологию и самые фразеологизмы с точки зрения языковой картины мира. Она стремится, как и остальные подобные работы, найти и описать как можно больше фразеологических единиц данной области, но также показать и объяснить отраженные в них языковые картины мира, причем объясняет как идентичность определенных единиц, так и причины отсутствия определенных единиц в данном языке. Сравниваются, таким образом, три языковые картины мира, и не только языковые, но и культурные картины мира, и три типа фразеологии как науки и как фразеологических фондов. Кроме того, сопоставление двух славянских языков, именно чешского и русского, с языком романским, развившимся из латинского, является уникальным, так как таким сопоставлением занимается только небольшая часть лингвистов. В данной работе я, таким образом, стремлюсь показать три разные взгляда на фразеологию как науку, три разные картины мира, установить и объяснить связи между фразеологией и языковой

картиной мира, не забывая показать главные влияния на языковые картины мира в исследуемых странах, и, конечно, дать какое-то перечисление или список фразеологических единиц по данной теме, в необходимых случаях выясняя также их этимологию.

Моя работа состоит из трех глав или из четырех основных частей. Первая часть – теоретическая, описывает понятия, необходимые для дальнейшего исследования. Вторая часть – практическая, занимается самими фразеологическими единицами трех изучаемых языков. Она затем разделена на три большие группы, первая описывает фразеологизмы, характеризующие голову и лицо, вторая – тело и его части и третья – конкретные физические свойства человека. При этом все эти аспекты рассматриваются с позиции языковой картины мира. Последняя часть моей работы – приложение, представляющее собой словарь всех найденных фразеологических единиц, включая также единицы, не приведенные в практической части.

Первая часть, как я уже отметила, теоретическая. Она состоит из четырех глав, которые несут названия: *О фразеологии и фразеологизмах*, *Языковая картина мира*, *Фразеология и языковая картина мира – интеракция* и *Чешские, русские и испанские культурные, исторические и другие аспекты, влияющие на языковую картину мира*.

В главе *О фразеологии и фразеологизмах* я занимаюсь, во-первых, историей фразеологии, во-вторых, описанием разных дефиниций фразеологии и подходов к ней как к науке, и, в-третьих, описанием и перечислением дефиниций и разных подходов к понятию *фразеологизм* или *фразеологическая единица*, *фразеологический оборот* и другим названиям того же, то есть главного понятия и предмета моей работы. При этом я постепенно описываю лингвистические подходы всех изучаемых стран, значит, русский, чешский и испанский. Для описания русского подхода к данным понятиям я использовала публикации Н. М. Шанского, В. М. Мокиенко, Л. И. Степановой, Н. Ф. Алефиренко или А. И. Молоткова. Чешская часть опирается главным образом на работу Ф. Чермака. В качестве источников для испанской части служили работы М. Гарсия-Пахе Санчеца, М. Секо или Г. Корпас Пастор.

В главе *Языковая картина мира* я стараюсь определить само понятие *языковой картины мира*, исходя из дефиниций разных лингвистов и лингвокультурологов, объясняя в то же время понятие *когнитивной лингвистики* и

концепта. Здесь я опиралась на работы В. А. Масловой, О. А. Корнилова, Г. Лакоффа и М. Джонсона или И. Ваньковой. На испанском языке подобные публикации до сих пор, к сожалению, отсутствуют.

В третьей главе теоретической части – *Фразеология и языковая картина мира – интеракция* – я стремлюсь описать соотношение данных двух понятий, описать, каким образом фразеология влияет на языковую картину мира, и, наоборот, как влияет данная языковая картина мира на фразеологию данного языка или страны, так как такое отношение или взаимодействие, естественно, существует. Данные соотношения я описываю, опираясь главным образом на работы В. А. Телии и В. А. Масловой.

В последней главе теоретической части моей работы, которая несет название *Чешские, русские и испанские культурные, исторические и другие аспекты, влияющие на языковую картину мира*, я стараюсь создать какой-то общий обзор или перечень главных аспектов, которые оказали или могли оказать влияние на формирование языковой картины мира данной страны. Этими главными аспектами являются, прежде всего, история, географическая обстановка и климатические условия, культура и ее феномены и общий менталитет людей данных стран. В рамки культуры я включила еще один из важнейших аспектов, влияющих на языковую картину мира – религию. Чтобы понять значение словосочетания *культурный феномен*, можно привести несколько примеров. В Чехии речь идет, прежде всего, о пивоварении, которое, наверное, уже не является только одним из видов промышленности, оно стало уже частью культурной жизни чешских людей. В Испании можно привести самый известный пример – коррида. Эти соревнования с быками являются настоящим феноменом культуры, возникшим тысячелетия назад и сохранившимся в том же виде до сих пор. При создании данной главы я опиралась прежде всего на свои знания, или на учебники истории и монографии, посвященные истории и культуре данных стран.

Вторая глава моей работы посвящена практическому описанию материала. Она разделена на три главные части, которые еще дальше разделены на самостоятельные главы. Эти главные части называются *Лицо и его признаки в языковой картине мира*, *Тело человека и его части в языковой картине мира* и *Фигура – общие аспекты облика и физические свойства*. Таким образом, я описываю фразеологизмы, применяемые для характеристики всех аспектов внешнего облика человека, учитывая при этом языковую картину мира. Надо

сказать, что фразеологизмы разделены на семантические группы согласно качеству или аспекту, который они описывают (размер, цвет, форма...). В самих группах можно наблюдать еще другие типы небольших семантических групп, а именно согласно аспекту, с которым данные аспекты или качества сравниваются. Главными типами таких аспектов являются почти во всех главах моей работы растения, плоды, животные, части неживой природы или предметы, произведенные человеком.

Что касается первой главы, она, как уже было отмечено, описывает фразеологизмы, характеризующие голову и лицо, причем не только как одно целое, но и его составные части. Она разделена на небольшие разделы согласно определенным качествам или определенным частям лица или головы. Здесь можно выделить две главные группы, первая – *Лицо как одно целое и его признаки*, и вторая – *Части головы или лица*. В первой, как вытекает уже из самого названия, я описываю фразеологизмы, связанные с лицом как с одним целым. Во-первых, я здесь занимаюсь цветом или красками лица, конкретно красным, бледным и его степенями – желтым, зеленым, седым и синим, черным. Во-вторых, я занималась другими общими чертами лица, выделяя главы *Форма, размер и выражение лица*, *Заросший*, *Веснушчатый*, или *Нехорошая кожа*. Можно сказать, что самое большое количество фразеологизмов можно найти в связи с цветом лица. Что касается второй части, *Частей лица и головы*, здесь я описываю самостоятельные сегменты, начиная сверху. Сначала я описываю волосы. Здесь выделяется несколько семантических групп, а именно цвет волос (черные, светлые, рыжие), их длина или их качество (кудрявость, прямота или плотность), кроме того добавлена группа *Лысый*. Следует лоб, в большинстве случаев большой, брови, а именно густые или тонкие, и уши (большие). Следующей группой являются глаза, которые тоже разделены на семантические группы согласно цвету, размерам, выпуклости и другим качествам, как, например, выразительность, мудрость, колючесть и другие. Важным аспектом, который я также включила в эту главу, является косоглазие, здесь возникает картина раздвоенного взгляда, однако, найденные фразеологизмы происходят главным образом из чешского языка, только один я нашла на русском языке. После глаз следует характеристика фразеологизмов, описывающих скулы, здесь приведены примеры только на русском языке, щеки, рот (большой, тонкий), зубы (красивые, белые, острые или отсутствующие) и подбородок (острый, угловатый). В каждой группе фразеологизмов можно наблюдать единицы с

позитивной, нейтральной или с негативной коннотацией, причем с нейтральной встречается только небольшое количество.

Вторая, основная глава практической части моей работы, как я уже отметила, занимается фразеологизмами, описывающими тело человека и его части. Данная глава тоже разделена на несколько небольших глав согласно частям тела. Первая глава приводит примеры фразеологизмов, описывающих тело как одно целое, то есть туловище, его размер и форму. Вторая глава описывает голову, а именно большую или маленькую или другие типы, третья шею, или длинную, или широкую, четвертая грудь, большую или впалую, женскую или мужскую, следующая спину, в большинстве примеров большую или широкую. Можно наблюдать, что при описании частей тела подчеркивается главным образом размер. Далее описывается живот по тому же образцу, следуют конечности - руки, здесь описывается прежде всего ширина, значит, речь идет о руках тонких или толстых, добавлена даже группа фразеологических единиц, описывающих пальцы и ноги. Здесь тоже выделены семантические группы согласно ширине, но приведены примеры и по длине. Самостоятельно здесь описаны колени, но эта группа возникла только на основании анкетирования, на испанском языке, таким образом, примеров не хватает. Предпоследней главой этой части является *Зад*, где опять описывается или зад большой, или маленький. Последняя группа или глава называется *Кожа*, главными признаками которой являются тонкость, нежность или грубость, значит, качества, уловимые осязанием. В этой главе, конечно, также можно говорить о трех типах коннотации, как и в предыдущей.

Последней большой главой практической части настоящей работы является глава с названием *Фигура – общие аспекты облика и физические свойства*. И здесь можно выделить несколько других глав, занимающихся данными физическими свойствами отдельно. Таким образом, сначала описывается фигура как одно целое, прежде всего красивая, некрасивая, атлетическая и другие типы. Следуют отдельные качества, в большинстве случаев приведенные в адъективных парах.

Первая глава несет название *Толстый X Тонкий*. Это самая большая группа фразеологизмов по отношению к количеству найденных единиц. Что касается описания толстого человека, здесь выделяется несколько семантических групп применительно к объектам, с которыми человек сравнивается. Эти группы я отметила уже выше, но здесь можно найти и несколько другие типы. Здесь встречаются, как практически во всех предыдущих группах, сравнения с

животными, с плодами и с предметами, которые здесь можно определить более конкретно как сосуды или предметы шаровидной формы, но также здесь возникают образы или метафоры, связанные с жиром, или глагольные единицы описывающие последствия тучности. Те же самые семантические группы можно найти и в главе *Тонкий*. Здесь, в отличие от предыдущей группы, сравнивают с предметами стержнеобразной формы. С теми же самыми предметами сравниваются также конечности, здесь можно найти, например, сравнения *руки как палочки, ноги как палочки* или *он как палка*. Встречается также картина голодания или приема небольшого количества пищи, также можно найти много фразеологизмов, содержащих компонент *кость*. При таких физических качествах, которые не совсем естественны, коннотация бывает обыкновенно негативная или нейтральная.

Вторая глава называется *Рост – высокий X маленький (низкого роста)*. Здесь мы говорим о вертикальном понимании пространства, в отличие от горизонтального, которое описано выше. Также в случае роста можно говорить о вышеприведенных образных группах, то есть, в случае высокого роста, о сравнениях с растениями, здесь скорее с деревьями, с предметами стержнеобразной формы, с единицами длины, или возникают глагольные единицы, основанные на образе дотягивания до места, куда другие люди не достают. В случае низкорослого человека можно говорить о сравнениях с низкими или карликовыми растениями, с птицами или насекомыми, с единицами длины или с предметами маленького размера. Коннотация у высокого человека бывает или нейтральная, или негативная, у низкорослого человека чаще сталкиваемся с коннотацией позитивной или нейтральной.

Третья глава, *Горбатый*, по содержанию небольшая, но тем не менее важная. Здесь описывается человек с горбатой спиной, что является очень заметным физическим признаком. Однако в данной главе приведены единицы только на чешском языке, в остальных языках я соответствующих фразеологических единиц не нашла. В связи с горбом возникают разные образы, чаще всего встречается образ какого-нибудь средства, служащего для ношения разных грузов на спине.

Следующая глава, *Стройный/стройная/бесформенная*, описывает или позитивные, или негативные качества человеческой фигуры, поэтому здесь нет нейтральной конотации. Главным качеством здесь является стройность, далее она делится на стройность мужскую и женскую. Опять здесь можно выделить

несколько образных групп, главными из которых являются растения, прежде всего деревья, и животные, с мужской стройностью еще можно связывать образы объектов неживой природы. Что касается бесформенности, то главной основой сравнения являются животные, и найденные фразеологические единицы касаются прежде всего женщин. Все приведенные единицы иногда перекрываются по значению или совмещают в себе несколько значений, а именно мускулистый, высокий, прямой, большой и другие.

Далее следует одна из самых обширных глав по количеству найденных фразеологических единиц из данной большой группы фразеологизмов, описывающих физические качества. Она называется *Красивый, кривая, привлекательная X безобразный, уродливая*. Здесь приведено большое количество примеров фразеологизмов, описывающих как мужскую, так и женскую красоту, включая единицы, выражающие привлекательность, и, наоборот, единицы, выражающие или описывающие уродливость женщин или мужчин.

Что касается красоты вообще, здесь возникает несколько групп по отношению к образности. Здесь можно наблюдать образы, связанные с живописью, с плодами, с цветами, с животными или разными природными объектами неживого характера, а также образы божественных или сверхъестественных, мифологических существ, обладающих красотой. Если мы говорим о привлекательности, то надо сказать, что большинство таких образов связано именно с половой инстинктивностью и сексуальностью.

Образные основания сравнений, возникающих в связи с уродливостью, практически совпадают с группами любых других групп. Здесь можно выделить группы сравнений с животными или элементами природы или с мифологическими или сказочными персонажами, но также сравнения с дефектами кожи, с разного типа пугалами или шутами, причем возникает значение «смешной», в чешском языке даже возникает образ отсутствия во время раздачи красоты богом. Совершенно ясно, что коннотация здесь будет всегда негативной, иногда даже пренебрежительной или оскорбительной. В испанском языке можно найти несколько примеров сравнений с реальными историческими лицами.

Небольшую группу фразеологизмов составляет глава *Обыкновенный, невыразительный*, в которую входят такие фразеологические обороты, как, например, в русском *ни рыба, ни мясо*, то есть единицы, выражающие чей-то неопределенный облик. Чаще всего они выражаются при помощи

противопоставления антонимов, чтобы выразить, скажем, пункт ноль на шкале красоты или уродливости.

Главу *Чистый X грязный* я включила в мою работу только ради полноты материала, так как эти признаки также связаны с внешним обликом, хотя они не постоянны и причинены внешним воздействием. Значение слова *чистый* часто совпадает со значением «чистопробный», а чистота часто сравнивается с белыми или прозрачными объектами. Значение слова *грязный* чаще всего совпадает со значением «черный», а само понятие *грязь* воспринимается как нечто черное, хотя существует много видов грязи, и не всегда она бывает черная. Большинство таких фразеологизмов основано на образе сажи (черт, трубочист).

Как я написала уже в начале резюме, моя работа состоит из трех главных частей. Теоретическую и практическую я описала выше, следующей не менее важной частью является приложение. В нем приведены все фразеологические единицы, найденные по данной теме, включая те, которые не названы в самом тексте практической части. Они разделены на группы по тому же принципу, как главы целой практической части, и еще по отдельным языкам, чтобы созданный словарь был наглядным.

Наконец, подводя итог, необходимо отметить, что хотя настоящая работа дает полный перечень русских, чешских и испанских фразеологизмов, отражающих внешний облик человека, данная тема все еще открыта, так как фразеология – наука динамическая. Люди будут постоянно придумывать новые фразеологические единицы и, таким образом, обогащать как русский, так чешский и испанский языки. Кроме того, в связи с постоянно развивающимися технологиями, новыми феноменами культуры и общей динамичностью человечества, общества и мира вообще, будут постоянно возникать новые элементы национальных картин мира, включая языковые, на основе которых будет развиваться не только язык как одно целое, но и его разделы, включая фразеологию. Таким образом, всегда будут возможны новые взгляды на фразеологию с разных точек зрения. Поэтому данную тему нельзя и никогда нельзя будет считать закрытой, а предоставленные в данной работе результаты окончательными и полными.

SEZNAM ZKRATEK

Uz.	Uzuální
BMS	Bierich, Mokienko, Stěpanova
SČFI-P	Slovník české frazeologie a idiomatiky - přirovnání
SČFI-N	-//- Neslovesné výrazy
SČFI-S	-//- Slovesné výrazy
RČFS	Rusko-český frazeologický slovník
ČRFS	Česko-ruský frazeologický slovník
LR	Lidová rčení
DDD	Diccionario de dichos y frases hechas
E	Diccionario fraseológico documentado del español actual
EM	Diccionario fraseológico del español moderno
SM	Stěpanova, Mokienko

Pozn.: interpunkce v ruských frazeologismech je dodržována podle zdrojů.

BIBLIOGRAFIE

- Buitrago, A.: Diccionario de dichos y frases hechas, Espasa, Madrid, 2008
- Corpas Pastor, G.: Manual de fraseología española, Gredos, Madrid, 1996
corpus.rae.es
- Čermák, Fr., Hronek, J., Machač, J.: Slovník české frazeologie a idiomatiky-Přirovnání, Academia, Praha, 1983
- Čermák, Fr., Hronek, J., Machač, J.: Slovník české frazeologie a idiomatiky-Výrazy slovesné, Academia, Praha, 1994
- Čermák, Fr., Hronek, J., Machač, J.: Slovník české frazeologie a idiomatiky-Výrazy neslovesné, Academia, Praha, 1988
- Čermák, Fr.: Frazeologie a idiomatika česká a obecná, Karolinum, Praha, 2007
- Filipec, J., Čermák, Fr.: Česká lexikologie, Academia, Praha, 1985
- García-Page Sánchez, M.: Introducción a la fraseología española, Anthropos, Barcelona, 2008
- Lakoff, G., Johnson, M.: Metafory, kterými žijeme, Brno, 2002
- Machek, V.: Etymologický slovník jazyka českého, NLN, Brno, 2010
- Mokienko, V. M., Stěpanova, L. I.: Ruská frazeologie pro Čechy, UP, Olomouc, 2008
- Mokienko, V. M., Wrum, A.: Česko-ruský frazeologický slovník, UP, Olomouc, 2007
- Ruiz Gurillo, L.: Las locuciones en español actual, 2001
- Seco, M. y col.: Diccionario fraseológico documentado del español actual, Aguilar, Madrid, 2004
- Schwarzová Monika: Úvod do kognitivní lingvistiky, Dauphin, Praha, 2009
- Stěpanová, L.: Rusko-český frazeologický slovník, UP, Olomouc, 2007
- Ubierto Artera, A. a kol.: Dějiny Španělska, NLN, Praha, 1995
- Vaňková, I. a kol.: Co na srdci, to na jazyku, Karolinum, Praha, 2005
- Vaňková, I.: Kognitivně-kulturní inspirace z Polska, Slovo a slovesnost 60, 1999
- Vaňková, I.: Obraz světa v mateřském jazyce, Čeština: slova a svět, Praha, 2000
- Varela, F., Kubarth, H.: Diccionario fraseológico del español moderno, Gredos, Madrid, 2004
- Zaorálek, J.: Lidová rčení, Levné knihy, Praha, 2009
- Алефиренко, Н. Ф., Семенов, Н. Н.: Фразеология и паремология, Флинта, Москва, 2009

- Бабкин, А. М.: Русская фразеология, ее развитие и источники, Ленинград, 1970
- Бирих, А. К., Мокиенко, В. М., Степанова, Л. И.: Словарь русской фразеологии. Историко-этимологический справочник, Санкт-Петербург, 1998
- Бирих, А. К., Мокиенко, В. М., Степанова, Л. И.: Словарь фразеологических синонимов русского языка, Ростов-на-Дону, 1997
- Иванова, Е. В.: Пословичные картины мира, ФФ СПбГУ, Санкт-Петербург, 2002
- Козлова, Т. В.: Идеографический словарь русских фразеологизмов с названиями животных, Дело и сервис, Москва, 2001
- Корнилов, О. А.: Языковые картины мира как производные национальных менталитетов, ЧеР, Москва, 2003
- Кохтев, Н. Н., Розенталь, Д. Э.: Русская фразеология, Москва, 1986
- Маслова, В. А.: Введение в когнитивную лингвистику, Флинта, Москва, 2004
- Маслова, В. А.: Лингвокультурология, Academia, Москва, 2010
- Мокиенко, В. М.: Славянская фразеология, Москва, 1980
- Молотков, А. И.: Основы фразеологии русского языка, Наука, Ленинград, 1977
- Телия, В. Н.: Русская фразеология, Москва, 1996
- Шанский, Н. М.: Фразеология современного русского языка, Санкт-Петербург, 1996

PŘÍLOHA

SLOVNÍČEK RUSKÝCH, ČESKÝCH A ŠPANĚLSKÝCH FRAZEOLISMŮ

SEZNAM ZKRATEK

BMS	Birich, Mokienko, Stěpanova
ČRFS	Česko-ruský frazeologický slovník
DDD	Diccionario de dichos y frases hechas
E	Diccionario fraseológico documentado del español actual
EM	Diccionario fraseológico del español moderno
FR.	Ruská frazeologie pro Čechy
KOZ.	Kozlova – Slovník ruských frazeologismů s názvy zvířat
LK	Лингвокультуроология – Lingvokulturologie (Maslova)
LR	Lidová rčení
RČFS	Rusko-český frazeologický slovník
SČFI-N	-//- Neslovesné výrazy
SČFI-P	Slovník české frazeologie a idiomatiky - přirovnání
SČFI-S	-//- Slovesné výrazy
SM	Stěpanova, Mokienko – Synonymický slovník frazeologie
UZ.	Uzuální

Pozn.: interpunkce v ruských frazeologismech je dodržována podle zdrojů.

OBLIČEJ

BARVY

ČERVENÁ

Ruské frazeologismy

алый как знамя (SM, 107)
алый как кровь (SM, 107)
краснощекий как наливное яблочко (ČRFS, 204)
красный как кирпич (SM, 107)
красный как кумач (SM, 107)
красный как майская роза (ČRFS, 450)
красный как маков цвет (ČRFS, 381)
красный как пион (ČRFS, 381)
красный как помидор (SM, 107)
красный как рак (BMS, 488)
красный как свекла (ČRFS, 67)
лицо румяное, как блин (LK, 162)
лицо румяное, как закат (LK, 162)
лицо румяное, как заря (LK, 162)
лицо румяное, как персик (LK, 162)
лицо румяное, как пирог (LK, 162)
лицо румяное, как пирожок (LK, 162)
лицо румяное, как пышка (LK, 162)
лицо румяное, как рассвет (LK, 162)
лицо румяное, как с мороза (LK, 162)
лицо румяное, как свекла (LK, 162)
лицо румяное, как солнце (LK, 162)
лицо румяное, как спелая земляника (LK, 162)
лицо румяное, как спелое яблоко (LK, 162)
лицо румяное, как у матрешки (LK, 162)
лицо румяное, как хлеб из печи (LK, 162)
лицо румяное, как яблоко (LK, 162)
он рак раком, словно из бани вышел (KOZ., 35)
у него румянец во всю щеку (ČRFS, 204)

České frazeologismy

červená jako hryz (LR, 452)
červená jako kalina (LR, 460)
červená jako kyselinka (LR, 476)
červená jako panenka (SČFI, 439)
červená jako růže (ČRFS, 450)
červený jak krocán/krocání lalok (LR, 472)
červený jak ovesný pecen (LR, 503)
červený jak ovesný vdolek (LR, 546)
červený jak rectorovo tele (LR, 540)
červený jako brunát (LR, 429)
červený jako červenec/črvek (LR, 434)
červený jako flanel (LR, 443)
červený jako jablíčko (ČRFS, 204)
červený jako jiskra (LR, 458)
červený jako kohout (SČFI, 439)
červený jako krev (SČFI, 439)
červený jako malina (SČFI, 439)
červený jako oheň (ČRFS, 339)
červený jako ohnípara (LR, 495)
červený jako opažené prase (SČFI, 439)

červený jako paprika (UZ.)
červený jako pivoňka (ČRFS, 381)
červený jako plamen (SČFI, 439)
červený jako selská dcerka (LR, 436)
červený jako šarlat (LR, 535)
červený jako turčíněk (LR, 543)
červený jako vlčí mák (SČFI, 439)
červený jako zoun/rdoun/rzoun (LR, 557)
červený, jako by byl vodstavenej na slivovici (LR, 527)
červený, jako by ho krví polil (SČFI, 439)
děvče jako jahoda/jahůdka (LR, 456)
hezký jako (panenské) jablíčko (LR, 456)
holka jako pukavec (LR, 517)
chlapec jako šípek (LR, 536)
jako by ji spařil horkou vodou (LR, 551)
jako by ji varem polil (LR, 46)
je jak uvařený (LR, 545)
jsi červený jak tele a hloupý jako dvě (LR, 540)
má obličej jako měděnec (LR, 484)
mít na nose hejla/chytit hejla (LR, 74)
mítí barvu (LR, 8)
polejvá ji var (LR, 379)
rozlévá se mu sádlo (LR, 315)
rozpálenej jako hasičskej kalendář (LR, 459)
rudý jak cihla (ČRFS, 67)
rudý jak šnuptychl (LR, 537)
rudý jak záře nad Kladnem (UZ.)
rudý jako krocán (ČRFS, 256)
rudý jako mák (LR, 481)
rudý jako makový květ (LR, 481)
rudý jako rajče (UZ.)
rudý jako rak (ČRFS, 432)
rudý, jako by mák kvetl (LR, 481)
tváře se jí blejštily jako psovi něco (LR, 474)
začervenal se jak morák (LR, 486)
začervenal se, že by o něj sirku zapálil (LR, 320)
začervenala se jako holandské sukno (LR, 532)
začervenala se, jako by ji byl vřelou vodou polil (LR, 551)
zčervená, že by mohl svíčku od ní rozsvítit (LR, 346)

Španělské jednotky

al rojo (E, 892) (do červena)
caérsele a alguien la cara de vergüenza (DDD, 82) (tvář mu upadla do studu)
como un ababol (E, 107) (jako vlčí mák)
como un cangrejo (DDD, 117) (jako rak/krab)
como un pimienta (E, 800) (jako paprika)
como una amapola/más que las amapolas (E, 138) (jako vlčí mák)
de todos los colores (E, 296) (hrát všemi barvami)

estar como una guinda (EM, 122) (být jako višň)
estar como una(s) brasa(s) (EM, 29) (být jako řevavé ulíky)
estar rojo como un tomate (EM, 272) (být rudý jako rajče)
ponerse colorado (E, 297) (stát se barevným)
ponerse colorado como un tomate (E, 297) (zrudnout jako rajče)

ponerse como un camarón (EM, 39) (být jako garnát/kreveta)
ponerse rojo (E, 892) (zčervenat)
rojo como el diablo (crae) (rudý jako ďábel)
rojo como el fuego (crae) (rudý jako oheň)
rojo como la grana (E, 504) (rudý jako nach)
rojo como la sangre (crae) (rudý jako krev)
rojo como una culebra (crae) (rudý jako užovka)
subírsele el pavo a alguien (EM, 205) (stoupá mu krocan)

BLEDÝ

Ruské jednotky

белее бумаги (SM, 23)
белый как бумага (RČFS, 51)
белый как мел (RČFS, 340)
белый как мрамор (UZ.)
белый как снег (ČRFS, 483)
бледный как мертвец (SM, 23)
бледный как молоко (ČRFS, 524)
бледный как поганка (FR, 219)
бледный как покойник (SM, 23)
бледный как полотно (SM, 23)
бледный как смерть (SM, 23)
бледный как стена (ČRFS, 633)
бледный как стенка (ČRFS, 633)
лицо бледное, как лист бумаги (LK, 162)
лицо бледное, как луна (LK, 162)
лицо бледное, как мука (LK, 162)
лицо бледное, как после болезни (LK, 162)
лицо бледное, как простыня (LK, 162)
лицо бледное, как у больного (LK, 162)
лицо бледное, как у Пьеро (LK, 162)
лицо бледное, как у смертельно больного (LK, 162)
лицо бледное, как у чахоточного (LK, 162)
ни кровенушки в лице (SM, 23)
он без кровенки в лице (SM, 23)

České frazeologismy

běloučká jak andělek (LR, 423)
bílá jak hrnec od vápna (LR, 451)
bílá jak ředitelka vápenky (UZ.)
bílá jak sejr (UZ.)
bílá jako kalina, červená jak malina (LR, 460)
bílý co mramor (LR, 489)
bílý jako alabastr (LR, 423)
bílý jako labuť (LR, 477)
bílý jako lilie (LR, 479)
bílý jako padlý květ (LR, 476)
bílý jako padlý sníh (ČRFS, 483)
bílý jako padlý/padený sníh (LR, 528)
bílý jako plena (LR, 510)
bílý jako slonová kost (LR, 468)
bledá a hubená jak shlídlý mák (LR, 481)
bledá jako bartolomka (LR, 424)
bledá jako liška (LR, 479)
bledá jako pěna (LR, 504)

bledá, jak když ji vytáhne z vápna (LR, 546)
bledý (nažloutlý) jako citron (SČFI, 418)
bledý jak smrt (ČRFS, 480)
bledý jak zelená sedma/sedmica (LR, 524)
bledý jak zelinka/zelénka (LR, 557)
bledý jak žaludská sedma/sedmírka (LR, 524)
bledý jako bzinka (LR, 430)
bledý jako košile (LR, 468)
bledý jako křída (RČFS, 390)
bledý jako mrtvola (LR, 489)
bledý jako mrtvola (UZ.)
bledý jako papír (RČFS, 390)
bledý jako plátno (FR, 219)
bledý jako po flámu (SČFI, 418)
bledý jako podmáslí (LR, 511)
bledý jako slepice u prdele (LR, 526)
bledý jako slípka pod ocasem (LR, 527)
bledý jako slonová kost (SČFI, 418)
bledý jako stěna (ČRFS, 633)
bledý jako svíčka (UZ.)
bledý jako syrovátka (ČRFS, 514)
bledý jako tvaroh (ČRFS, 546)
bledý jako výmola (LR, 555)
bledý jako ze slonové kosti (SČFI, 418)
bledý jako zeď (ČRFS, 633)
bledý, jako by utekl hrobníkovi z lopaty (SČFI, 418)
bledý, jako by vstal z hrobu (SČFI, 418)
budu sněha bělejší (LR, 528)
černý jako labuť (LR, 477)
červená jako mlynářský pytlík /pytel (LR, 518)
červený jako dvacetník (LR, 441)
červený jako mlynářova čepice (LR, 434)
děvče jako lebeda (LR, 477)
holka jako běl (LR, 425)
holka jako bledule (ČRFS, 41)
jako když mu vycedí krev (LR, 472)
jako když z něho vypumpuje krev (LR, 472)
jako roucha bledá (LR, 520)
je jak vys(m)rkmáslo (LR, 555)
je jak výsirek (LR, 555)
je jako blém (LR, 426)
je jako když ho vysere (SČFI, 418)
je jako průsvitný (SČFI, 418)
je jako stín (SČFI, 418)
je jako vosk (SČFI, 418)

je jako vyblítej (SČFI, 418)
 je jako zelinka/zelenka (SČFI, 418)
 je jako žluva (SČFI, 418)
 modrý jako leluja (LR, 478)
 šedivý jako popel (SČFI, 418)
 ta je jako blýskota/bleskota (LR, 427)
 ten člověk je jako blůšč(t) (LR, 427)
 vypadá jako mrkous (LR, 489)
 vypadá, jako by ho vyblil (LR, 554)
 vypadala jako popelec (LR, 512)
 zbledla jako bílá šatka/šat (LR, 535)
 zelený jak sedma (RČFS, 370)
 zelený jak sedmica, sedma, sedmina, sedmička (LR, 524)
 zelený jak žába (LR, 559)
 zezelenal jako trávník (LR, 541)
 ztratit barvu (RČFS, 370)
 živá mrtvola (LR, 489)

Španělské frazeologismy

amarillo como un cirio (EM, 55) (žlutý jako svíce, voskovice)
 blanco como el huevo (crae) (bílý jako vejce)
 blanco como el marfil (crae) (bílý jako slonovina)
 blanco como estatua/figura de mármol (crae) (bílý jako socha z mramoru)
 blanco como la cal (crae) (bílý jako vápno)

ČERNÝ, OPÁLENÝ

Ruské frazeologismy

он загорел как негр (ČRFSS, 78)
 черный как араб (SM, 343)
 черный как бронза (SM, 73)
 черный как ворон (ČRFSS, 156)
 черный как вороново крыло (RČFS, 349)
 черный как галка (KOZ., 37)
 черный как головешка (SM, 73)
 черный как деготь (SM, 343)
 черный как жук (KOZ., 37)
 черный как кофе (SM, 73)
 черный как мулат (SM, 73)
 черный как ночь (RČFS, 467)
 черный как сажа (ČRFSS, 61)
 черный как смоль (RČFS, 712)
 черный как уголь (ČRFSS, 552)
 черный как шоколад (SM, 73)
 черный/ая как цыган/ка (RČFS, 830)

České frazeologismy

bílý, jako by v peci líhal (LR, 503)
 být jako černoch (ČRFSS, 78)
 černý jak bot/bota (LR, 427)
 černý jako ašant (SČFI, 439)
 černý jako capouch/sopouch (ČRFSS, 61)
 černý jako cikán/ka (RČFS, 830)
 černý jako čert (SČFI, 439)
 černý jako ďábel (SČFI, 439)

blanco como la harina (crae) (bílý jako mouka)
 blanco como la leche (crae) (bílý jako mléko)
 blanco como la luz (crae) (bílý jako světlo)
 blanco como la nalga de monja (crae) (bílý jako hýždě jeptišky)
 blanco como la nieve (E, 687) (bílý jako sníh)
 blanco como la pared (crae) (bílý jako zeď)
 blanco como la tiza (crae) (bílý jako křída)
 blanco como la virtud (crae) (bílý jako ctnost)
 blanco como ma coca (crae) (bílý jako koka)
 blanco como una lápida (crae) (bílý jako náhrobní deska)
 blanco como una sábana (crae) (bílý jako prostěradlo)
 como el armiño (E, 155) (jako hranostaj)
 como un cadáver (E, 223) (jako mrtvola)
 estar amarillo/blanco/pálido como la cera (EM, 53) (být žlutý/bílý/bledý jako vosk)
 estar amarillo/blanco/pálido como la muerte (EM, 176) (být žlutý/bílý/bledý jako smrt)
 estar blanca como el papel (EM, 197) (být bílá jako papír)
 pálido como la cal (crae) (bledý jako vápno)
 pálido como la luna (crae) (bledý jako měsíc)
 pálido como un fantasma (crae) (bledý jako duch)
 pálido como un muerto (crae) (bledý jako mrtvý)

černý jako eben (RČFS, 712)
 černý jako havran (ČRFSS, 156)
 černý jako hlaveň (LR, 446)
 černý jako Indián (SČFI, 439)
 černý jako kavka (LR, 462)
 černý jako kopt (LR, 467)
 černý jako krkavec (LR, 472)
 černý jako naviksovaný (SČFI, 439)
 černý jako noc (RČFS, 467)
 černý jako saze (LR, 523)
 černý jako saze (SČFI, 439)
 černý jako smůla (SČFI, 439)
 černý jako Turek a hloupý jak lulek (LR, 543)
 černý jako uhel (ČRFSS, 522)
 černý jako zmek (LR, 558)
 černý, jako by se v sazích vykoupal (LR, 523)
 černý/bílý jako vrána (LR, 552)
 černý/osmahlý jako mouřenín (LR, 488)
 červený po tváři jako brabenec (LR, 489)
 opálený jak smrž (LR, 528)
 opálený jako Afričan (UZ.)
 opálený jako Arab (UZ.)
 opálený jako čokoláda (UZ.)
 opálený jako Maur (UZ.)
 opálený jako špekáček (UZ.)
 snědl havrana (LR, 73)

Španělské frazeologismy

de color (E, 296) (barevný)
estar como un cangrejo (EM, 42) (být jako krab)
más negro que el palo de un churrero (E, 728)
(černější než hůl prodavače churros)
negro como Dios manda (crae) (černý jak Bůh káže)
negro como el azabache (crae) (černý jako lignit)
negro como el carbón (crae) (černý jako uhlí)
negro como el diablo (crae) (černý jako ďábel)
negro como el hollín (E, 528) (černý jako saze)
negro como el chocolate amargo (crae) (černý jako hořká čokoláda)

TVAR, VELIKOST, VÝRAZ

Ruské frazeologismy

гусиные лапки (KOZ., 35)
заячья лапка (KOZ., 35)
лицо круглое, как арбуз (LK, 162)
лицо круглое, как блин (LK, 162)
лицо круглое, как блинцы (LK, 162)
лицо круглое, как камбала (LK, 162)
лицо круглое, как луна (LK, 162)
лицо круглое, как мячик (LK, 162)
лицо круглое, как подсолнух (LK, 162)
лицо круглое, как помидор (LK, 162)
лицо круглое, как репа (LK, 162)
лицо круглое, как солнце (LK, 162)
лицо круглое, как тарелка (LK, 162)
лицо круглое, как у добряка (LK, 162)
лицо круглое, как у Долиной (LK, 162)
лицо круглое, как у дурака (LK, 162)
лицо круглое, как шар (LK, 162)
лицо круглое, как яблоко (LK, 162)
лицо овальное, как ананас (LK, 162)
лицо овальное, как блин (LK, 162)
лицо овальное, как блюдо (LK, 162)
лицо овальное, как дыня (LK, 162)
лицо овальное, как зеркало (LK, 162)
лицо овальное, как луна (LK, 162)
лицо овальное, как на иконе (LK, 162)
лицо овальное, как надувной шарик (LK, 162)
лицо овальное, как огурец (LK, 162)
лицо овальное, как слива (LK, 162)
лицо овальное, как яйцо (LK, 162)
личико с кулачок (UZ.)
лошадиная физиономия (KOZ., 35)
он с каменным лицом (RČFS, 372)
птичья физиономия (KOZ., 35)
с серьезным видом (RČFS, 78)
сжиматься в кулачок (RČFS, 353)
у него лицо полная луна (ČRFS, 288)

České frazeologismy

huba jak škrobančí vajíčko (LR, 545)
huba jak pernica (LR, 505)
huba jak slaměnka (LR, 526)
huba jako bufy (LR, 429)

negro como el tizón (crae) (černý jako oharek)
negro como la brea (crae) (černý jako dehet)
negro como la noche (crae) (černý jako noc)
negro como la pez (E, 784) (černý jako smůla)
negro como la tinta (crae) (černý jako inkoust)
negro como las plumas del grajo (crae) (černý jako havraní peří)
negro como un demonio (crae) (černý jako démon)
negro como una lapa (crae) (černý jako jedlá škeble)

huba jako kamnovec (LR, 460)
huba jako lepenec (LR, 478)
huba jako počínek (LR, 510)
hubu má jak maslouch/maclouch (LR, 483)
hubu má jako měchuru (LR, 485)
ksicht jako prdel (SČFI, 452)
líčko skvoucí jako růže (LR, 521)
tváře jako z másla (LR, 483)
má hubu jak lyžku (LR, 481)
má hubu jak naplno měsíček (LR, 485)
má hubu jak pětinku (LR, 508)
má hubu jak podtrubí (LR, 511)
má hubu jak starý krpec (LR, 472)
má hubu jak škrabal (LR, 536)
má hubu jak výpal (LR, 555)
má hubu jako měsíček v ouplňku (LR, 485)
má hubu rapatou jak žaba (LR, 559)
má papulu jak měsíc v úplňku (LR, 485)
má papulu jak na plně měsíc (LR, 485)
má tvář jako slabikář (LR, 525)
mít dvě brady (SČFI-S, 404)
mít kamennou tvář (RČFS, 372)
mít obličej jako pečené jablíčko (RČFS, 353)
mít prdelní ksicht (SČFI-S, 447)
obličej jako balón (UZ.)
obličej jako jablíčko (UZ.)
obličej jako koblih (UZ.)
obličej jako koule (UZ.)
obličej jako kulička (UZ.)
obličej jako lžička (LR, 481)
obličej jako meloun (SČFI, 452)
obličej jako měsíc (LR, 485)
obličej jako ovál (UZ.)
obličej jako slunce (UZ.)
obličej jako talíř (UZ.)
obličej jako vejce (UZ.)
obličej podlouhlý jako okurka (LR, 496)
papulu má jako babská řiť (LR, 523)
tvář jako koláč (LR, 465)
tvář jako trojník (LR, 542)
tvář jako úplněk (LR, 545)
tváře jako mazance (LR, 483)

Španělské frazeologismy

cara de acelga (E, 245) (obličej jako cvikla)
cara de circunstancias (EM, 43) (tvář podle okolností)
cara de cordero degollado (DDD, 508) (obličej jako podřezané jehně)
cara de cuaresma (EM, 43) (postní obličej)
cara de fiesta (E, 245) (obličej jako na oslavu)
cara de funeral (E, 245) (obličej jako na pohřeb)
cara de haba (DDD, 91) (obličej jako bob)
cara de juez (E, 245) (obličej soudce)
cara de palo (E, 245) (dřevěný obličej)
cara de pan (E, 245) (tvář jako chleba)
cara de pan sin sal (E, 245) (obličej jako chleba bez soli)
cara de Pascuas (EM, 43) (velikonoční obličej)
cara de perro (E, 245) (obličej psa)
cara de pocos amigos (EM, 43) (obličej, kdy nemáme náladu na kamarády)

cara de póker (EM, 43) (obličej hráče pokru)
cara de prepona (E, 245) (tvář jako panenka)
cara de torta (E, 245) (tvář jako koláč)
cara de viernes (E, 245) (páteční obličej)
cara de vinagre (E, 245) (octový obličej)
cara dura (E, 246) (tvrdá, kamenná tvář)
parecer una mosquita muerta (DDD, 661) (vypadat jako mrtvá muška)
poner la cara larga (EM, 45) (natáhnout obličej, udělat dlouhý obličej)
tener carrillos de monja boba (DDD, 704) (mít obličej hloupé jeptišky)
tener más espolones que un gallo (EM, 102) (mít víc ostruh než kohout)
tener patas de gallo (EM, 204) (mít kohoutí pařáty)

ZAROSTLÝ

Ruské frazeologismy

заросший как Иисус (ČRFSS, 137)
козиная борода KOZ., 36)
он зарос щетиной как щетка/кактус (ČRFSS, 137)
он заросший как бомж (UZ.)
он заросший как бродяга (RČFSS, 306)
он заросший как каторжник (RČFSS, 306)
он колючий как еж (ČRFSS, 137)
он лохматый как медведь (ČRFSS, 137)
он лохматый как обезьяна (ČRFSS, 137)
он оброс бородой (ČRFSS, 137)

České frazeologismy

brada jako struhadlo (LR, 531)
brada jako skutina (LR, 536)
císařský vous (SČFI-N, 457)
dva fousy třema řadama (SČFI-S, 452)
chlupatý jako medvěd (RČFSS, 306)
chlupatý jako opice (ČRFSS, 439)
kartáček pod nosem (SČFI-N, 457)
kníry jako mrož (SČFI, 456)
kozí bradka (SČFI-N, 457)
má bradu jako strniště (RČFSS, 306)
pichlavý jako ježek (SČFI, 456)
tři chlupy dvěma řadama (SČFI-S, 452)
vousy jako z koudele/koudel (LR, 469)

vousy měl jako záklasníky (LR, 556)
vousy mu stojí jako šindeláky (LR, 536)
zarostlý jak Ezau (RČFSS, 306)
zarostlý jako bezdomovec (UZ.)
zarostlý jako dřevorubec (UZ.)
zarostlý jako gorila (UZ.)
zarostlý jako keř (UZ.)
zarostlý jako Krakonoš (UZ.)
zarostlý jako les (UZ.)
zarostlý jako loupežník (UZ.)
zarostlý jako medvěd (UZ.)
zarostlý jako pračlověk (UZ.)
zarostlý jako prales (UZ.)
zarostlý jako Rumcajs (UZ.)
zarostlý jako santusák (UZ.)
zarostlý jako Tarzan (RČFSS, 306)
zarostlý jako Yeti (UZ.)
zarostlý jako Žid (UZ.)
zarostlý/vousatý/bradatý jako Kristus (ČRFSS, 439)

Španělské frazeologismy

barba como cepillo de púas (crae) (brada jako kartáč/strniště)
velludo como el simio (crae) (zarostlý jako opičák)

PIHOVATÝ

Ruské frazeologismy

у него лицо, что сорочье яйцо (KOZ., 35)

České jednotky

být poznamenaný mouchami (LR, 199)
býti pokopaný od motýlů (LR, 199)

je posraný od much (LR, 199)
je posraný od pavouků (LR, 253)
nachytl pihulek (LR, 262)
posrala ho pěčka/pěgza (LR, 256)
strakatý jak žába (LR, 559)

Španělské jednotky

pecosa como un tejocote (crae) (pihovatá jako hloh mexický)

pecoso como una serpiente (crae) (pihovatý jako had)

ŠPATNÁ PLEŤ

Ruské jednotky

0

České jednotky

být na faře na oškvarky (LR, 240)
myš německá se mu zescala na tvář/jej zescala (LR, 204)
narodit se na strništi (LR, 338)
obličej jako smržka (LR, 528)
obličej, jako by na něm v noci mlátil hrách (LR, 451)

snědl farářovy oškvarky (LR, 240)

Španělské jednotky

tener más espolones que un gallo (EM, 102) (mít víc ostruh než kohout)
tener patas de gallo (EM, 204) (mít kohoutí pařáty)

ČÁSTI HLAVY A OBLIČEJE

VLASY

Ruské jednotky

бог лица надбавил (SM, 115)
волосы белые, как снег (ČRFS, 483)
волосы длинные, как конская грива (LK, 157)
волосы длинные, как веревка (LK, 157)
волосы длинные, как водопад (LK, 157)
волосы длинные, как дорога (LK, 157)
волосы длинные, как зима (LK, 157)
волосы длинные, как нить (LK, 157)
волосы длинные, как нить Ариадны (LK, 157)
волосы длинные, как ночь (LK, 157)
волосы длинные, как полотно (LK, 157)
волосы длинные, как прутья (LK, 157)
волосы длинные, как реки (LK, 157)
волосы длинные, как у Белоснежки (LK, 157)
волосы длинные, как у ведьмы (LK, 157)
волосы длинные, как у Евы (LK, 157)
волосы длинные, как у русалки (LK, 157)
волосы длинные, как хвост у коня (LK, 157)
волосы желтые, как солома (ČRFS, 472)
волосы как мочало (ČRFS, 654)
волосы как проволока (RČFS, 595)
волосы как солома (RČFS, 720)
волосы курчавые, как спираль (LK, 157)
волосы курчавые, как сртужка (LK, 157)
волосы курчавые, как у барана (LK, 157)
волосы курчавые, как у Буратино (LK, 157)
волосы курчавые, как у Виктора Карено (LK, 157)
волосы курчавые, как у Минаева (LK, 157)
волосы курчавые, как у негра (LK, 157)
волосы курчавые, как у овцы (LK, 157)
волосы курчавые, как у Пушкина (LK, 157)
волосы курчавые, как у ягненка (LK, 157)
волосы курчавые, как береза (LK, 157)

волосы прямые, как линия (LK, 157)
волосы прямые, как нити (LK, 157)
волосы прямые, как пакля (LK, 157)
волосы прямые, как палки (LK, 157)
волосы прямые, как плети (LK, 157)
волосы прямые, как прутья (LK, 157)
волосы прямые, как солома (LK, 157)
волосы прямые, как струна (LK, 157)
волосы прямые, как у индианки (LK, 157)
волосы прямые, как у финна (LK, 157)
волосы прямые, как у шведки (LK, 157)
волосы рыжие, как медь (UZ.)
волосы черные, как смоль (ČRFS, 552)
головка как воронье гнездо (ČRFS, 437)
дурные волосы покидают умную голову (SM, 115)
конькова грива (KOZ., 36)
коса как змея (KOZ., 36)
коса по пояс (FR, 218)
крысиный/мышиный хвост (RČFS, 813)
кудрявый, как барашек (LK, 157)
лысый черт (RČFS, 840)
лысый/голова как колено (SM, 115)
он как ежик (UZ.)
он седой, как лунь (RČFS, 378)
рыжий, как морковь (FR, 218)
у него волосы цвета воронова крыла (ČRFS, 156)

České jednotky

bílý/šedivý jako jabloň (LR, 456)
býti/mýti hlavu jako Racochejl (LR, 518)
červený jako měď (LR, 485)
čtyři chlupy ve dvou řadách (UZ.)
hlava jako kapustička (LR, 461)

hlava jako klouzačka (LR, 463)
 hlava jako koleno (ČRFS, 235)
 hlava jako koleno (UZ.)
 hlava jako kropáč (LR, 472)
 hlava jako mléko (LR, 485)
 hlava jako rorejs/rorej (LR, 520)
 hlava jako stodola (LR, 531)
 hlava jako věchet (LR, 546)
 hlava rozčuchaná jako ježková palice (LR, 500)
 hlavu měl jako kudrnatou maděru (LR, 481)
 holý jako turecký svatý (LR, 533)
 hoří mu hlava (LR, 76)
 chlupatý jak žaba (LR, 559)
 je jak lebáň (LR, 477)
 je jako by ho lasice ofoukla (LR, 477)
 je jako línek (LR, 479)
 je jako mikulka (LR, 485)
 je rezavý jak liška (FR., 218)
 jsi hezký jako telátko (LR, 539)
 kanadský trávník (SČFI-N, 457)
 koňský ohon (SČFI-N, 457)
 kudrnatý jako beránek (ČRFS, 35)
 má hlavu bílou jako mléko (UZ.)
 má hlavu jak lišu (LR, 479)
 má hlavu jak rorejs (UZ.)
 má hlavu jak vrabčí hnízdo (UZ.)
 má hlavu jako babička (UZ.)
 má hlavu jako hrachový mandel (LR, 482)
 má hlavu jako kotrčí (LR, 469)
 má hlavu jako rozsochatinu (LR, 520)
 má hlavu jako stařec (UZ.)
 má hlavu jako trnkový kopec (LR, 467)
 má kačenku (LR, 119)
 má na hlavě execírplac (LR, 60)
 má vlasy jak Slovák (LR, 527)
 má vlasy jak verák (LR, 547)
 má vlasy jako havran (UZ.)
 má vlasy jako chvoště (LR, 456)
 má vlasy jako ježek (LR, 458)
 má vlasy jako petržel (LR, 508)
 má vlasy jako pochcanou slámu (ČRFS, 472)
 má vlasy, jako když se čuně lekne (LR, 435)
 má vlasy/hlavu jak drátař (LR, 439)
 mít čelo až po lopatky (LR, 31)
 mít hřívu jako lev (SČFI, 456)
 mít oslí chlupy (LR, 107)
 mít stříbro ve vlasech (SČFI, 403)
 mít vlasy jako Afroameričan (UZ.)
 mít vlasy jako černoušek (UZ.)
 mít vlasy jako čert (UZ.)
 mít vlasy jako dikobraz (UZ.)
 mít vlasy jako hastrman (SČFI, 445)
 mít vlasy jako hobliny (UZ.)
 mít vlasy jako hřívu (SČFI, 456)
 mít vlasy jako ovce (UZ.)
 mít vlasy jako pudl (UZ.)
 mít vlasy jako rousňák (SČFI, 445)
 mít vlasy jako vlnu (UZ.)
 mít vlasy jako vodník (SČFI, 445)
 mít vlasy jako vodníkovu dítě (UZ.)
 myší ocásek (RČFS, 813)
 na prach šedivý (LR, 513)
 prokvetlá hlava (SČFI-N, 457)
 proletěla peklo (LR, 256)
 rozčuchaný jako netopýr (LR, 492)
 šedivý jako ocel (LR, 495)
 šedivý jako popel (LR, 512)
 šedivý jako šiml (LR, 536)
 šedivý jako vlk (LR, 549)
 šedivý/sivý jako holub (LR, 448)
 tobě vši nezabloudí (LR, 384)
 účes, jako by koukal z roští (LR, 520)
 ulíznutá jako kočka (LR, 464)
 vlasy bílé jako sníh (UZ.)
 vlasy černé jako eben (UZ.)
 vlasy černé jako noc (UZ.)
 vlasy černé jako smůla (UZ.)
 vlasy černé jako uhel (UZ.)
 vlasy dlouhé jako celý rok (UZ.)
 vlasy dlouhé jako čtrnáct dní (UZ.)
 vlasy dlouhé jako princezna (UZ.)
 vlasy dlouhé jako rákos (UZ.)
 vlasy dlouhé jako řeka (UZ.)
 vlasy dlouhé jako týden (UZ.)
 vlasy dlouhé jako víla (UZ.)
 vlasy dlouhé jako život (UZ.)
 vlasy hnědé jako kaštan (UZ.)
 vlasy jako Adína Mandlová (UZ.)
 vlasy jako andílek (UZ.)
 vlasy jako dráteník (SČFI, 445)
 vlasy jako dráty (SČFI, 445)
 vlasy jako hedvábí (LR, 445)
 vlasy jako hřebíky (ČRFS, 185)
 vlasy jako inkoust (LR, 456)
 vlasy jako káva s mlékem (UZ.)
 vlasy jako koudel (SČFI, 461)
 vlasy jako koudel/z koudele (LR, 469)
 vlasy jako les (LR, 478)
 vlasy jako pazdeří (LR, 503)
 vlasy jako provazy (UZ.)
 vlasy jako prstýnky (UZ.)
 vlasy jako skřít (LR, 525)
 vlasy jako strniště (LR, 531)
 vlasy jako skutina (LR, 536)
 vlasy jako šnytílek (SČFI, 421)
 vlasy jako vodopád (UZ.)
 vlasy jako Zlatovláska (UZ.)
 vlasy jako žině (ČRFS, 653)
 vlasy má jak hadlák (LR, 444)
 vlasy měl jako záklasníky (LR, 556)
 vlasy rezavé jako Ir (UZ.)
 vlasy rezavé jako měď (UZ.)
 vlasy rezavé jako oheň (SČFI, 445)
 vlasy rezavé jako Pipi Dlouhá Punčocha (UZ.)
 vlasy rezavé jako pivo (UZ.)
 vlasy rezavé jako plamen (SČFI, 445)
 vlasy rezavé jako trubka (UZ.)
 vlasy rezavé jako veverka (UZ.)
 vlasy řídké jako chmýří (SČFI, 447)
 vlasy světlé jako len (SČFI, 450)

vlasý svĕtlé jako nebe (UZ.)
vlasý svĕtlé jako sluníĉko (UZ.)
vlasý Źluté jako sláma (ĀRFSS, 472)
Źlutý jako kanárek (LR, 460)

Španĕlské frazeologismy

cabello como el oro (crae) (vlasý jako zlato)
cabeza como una bola de billar (DDD, 120)
(hlava jako kuleĉníková koule)
cabeza como una lechuza (crae) (vlasý jako sova)
morena como una endrina (crae) (tmavá jako trnka)
morena como una gitana (crae) (tmavá, tmavovlasá jako cikánka)
morena como una zíngara (crae) (tmavá, ĉernovlasá jako cikánka)
morena como unos beduínos (crae) (tmavá jako beduín)
moreno como el centeno (crae) (tmavý jako Źito)
parecer/ser como una gallina matada a escobazos (DDD, 518) (vypadat jako slepice zabítá košĕtem)
pelo como barba de maíz jojoto (crae) (vlasý jako kukuřičné vousy)
pelo como cerdas de jabalí (crae) (vlasý jako kanĉí šĕĕtiny)
pelo como estropajo (crae) (vlasý jako pometlo)
pelo como un campo de arroz (crae) (vlasý jako rýŹové pole)

ĀELO

Ruské frazeologismy

у него весь лоб в складках (ĀRFSS, 569)

Āeské frazeologismy

ĉelo hladké jako mramor (LR, 489)
ĉelo jako billboard (UZ.)
ĉelo jako Lenin (UZ.)
ĉelo jako letiště (UZ.)

OBOĀÍ

Ruské frazeologismy

брови выгнутые, как радуги (LK, 156)
брови густые, как ельник (LK, 156)
брови густые, как кусты (LK, 156)
брови густые, как лес (LK, 156)
брови густые, как трава (LK, 156)
брови густые, как у араба (LK, 156)
брови густые, как у Брежнева (LK, 156)
брови густые, как у Вия (LK, 156)
брови густые, как у лешего (LK, 156)
брови густые, как чаша (LK, 156)
брови густые, как щетина (LK, 156)
брови густые, как щетка (LK, 156)
брови тонкие, как веревочки (LK, 156)
брови тонкие, как дуги (LK, 156)

pelo como un guardabosque sin brújula (crae)
(vlasý jako lesník bez kompasu)
pelo como un paje (crae) (vlasý jako páŹe)
pelo como una espuma de oro (crae) (vlasý jako zlatá pěna)
pelo como una hoz por un campo de hierba (crae)
(vlasý jako úŹina přes pole trávy)
pelo como una selva (crae) (vlasý jako prales)
rizado como largas virtutas de metal (crae)
(kudrny jako dlouhé Źelezné hobliny)
rubia como el oro (crae) (vlasý svĕtlé jako zlato)
rubia como el sol (crae) (vlasý svĕtlé jako slunce)
rubia como el sol que se cayó al pozo (crae)
(vlasý svĕtlé jako slunce, které spadlo do studny)
rubia como el trigo (crae) (vlasý svĕtlé jako pšenice)
rubia como Evita (crae) (svĕtlovlasá jako Evita)
rubia como un dios griego (crae) (svĕtlovlasý jako řeĉký bůh)
rubia como una princesita (crae) (svĕtlovlasá jako princezna)
rubio como la cerveza (crae) (svĕtlý jako pivo)
rubio como la paja (crae) (svĕtlovlasý jako sláma)
ser rubia de fracaso (EM, 111) (nepodařená blondýna – špatně obarvená)
tener las canas de don Diego de Osorio (DDD, 402) (mít šĕĕtiny jako don Diego z Osoria)

ĉelo jako přístávací plocha (UZ.)

ĉelo jako tabule (UZ.)

ĉelo jako výkladní skřínĕ (UZ.)

má ĉelo jako valchu (ĀRFSS, 569)

Španĕlské frazeologismy

0

брови тонкие, как ниточки (LK, 156)
брови тонкие, как ручеек (LK, 156)
брови тонкие, как стрелочки (LK, 156)
брови тонкие, как у Варвары Красы (LK, 156)
брови тонкие, как шнурочки (LK, 156)
брови черные, как вороново крыло (LK, 156)
брови черные, как ночь (LK, 156)
брови черные, как омут перед грозой (LK, 156)
брови черные, как сажа (LK, 156)
брови черные, как смола (LK, 156)
брови черные, как у Брежнева (LK, 156)
брови черные, как у индианки (LK, 156)
брови черные, как у цыгана (LK, 156)
у него брови, что медведь лежат (KOZ., 35)

у нее бровенки, как козочки (KOZ., 35)

České frazeologismy

obočí jako Brežněv (UZ.)
obočí jako kartáč (UZ.)
obočí jako les (UZ.)
obočí jako linky (UZ.)

UŠI

Ruské frazeologismy

0

České frazeologismy

má uši jako lopuchy (UZ.)

OČI

Ruské frazeologismy

глаза блестящие, как агаты(LK, 155)
глаза блестящие, как алмазы(LK, 155)
глаза блестящие, как бриллианты(LK, 155)
глаза блестящие, как бусинки(LK, 155)
глаза блестящие, как вода(LK, 155)
глаза блестящие, как гладь озера в лунную ночь(LK, 155)
глаза блестящие, как жемчужины(LK, 155)
глаза блестящие, как звезды(LK, 155)
глаза блестящие, как зеркало(LK, 155)
глаза блестящие, как золото(LK, 155)
глаза блестящие, как изумруды(LK, 155)
глаза блестящие, как капля воды(LK, 155)
глаза блестящие, как озера(LK, 155)
глаза блестящие, как поверхность озера под лучами солнца(LK, 155)
глаза блестящие, как пуговицы(LK, 155)
глаза блестящие, как река в летний день(LK, 155)
глаза блестящие, как роса(LK, 155)
глаза блестящие, как солнце(LK, 155)
глаза блестящие, как сталь клинка(LK, 155)
глаза блестящие, как стекло(LK, 155)
глаза блестящие, как у больного(LK, 155)
глаза блестящие, как у коровы(LK, 155)
глаза блестящие, как у кошки(LK, 155)
глаза блестящие, как у плаксы(LK, 155)
глаза блестящие, как у пьяного(LK, 155)
глаза блестящие, как фонарь(LK, 155)
глаза блестящие, как хрусталь(LK, 155)
глаза большие, как у коровы (LK, 155)
глаза выразительные, как день(LK, 155)
глаза выразительные, как жест актера(LK, 155)
глаза выразительные, как зеркало(LK, 155)
глаза выразительные, как на картине(LK, 155)
глаза выразительные, как у актрисы(LK, 155)
глаза выразительные, как у артиста(LK, 155)

Španělské frazeologismy

cejas como bosques (crae) (obočí jako lesy)
cejas como comillas (crae) (obočí jako čárky)
cejas como jirones de noche (crae) (obočí jako noční korouhve)

Španělské frazeologismy

orechas como antenas repetidoras (crae) (uši jako přijímací satelity)

глаза выразительные, как у восточных красавиц(LK, 155)
глаза выразительные, как у девушки(LK, 155)
глаза выразительные, как у женщин Индии(LK, 155)
глаза выразительные, как у змеи(LK, 155)
глаза выразительные, как у Киркорова (LK, 155)
глаза выразительные, как у коровы(LK, 155)
глаза выразительные, как у кошки(LK, 155)
глаза выразительные, как у лани(LK, 155)
глаза выразительные, как у лошади(LK, 155)
глаза выразительные, как у Мадонны(LK, 155)
глаза выразительные, как у ребенка(LK, 155)
глаза выразительные, как у собаки(LK, 155)
глаза выразительные, как у умного человека(LK, 155)
глаза выразительные, как у учителя(LK, 155)
глаза выразительные, как у фотомодели(LK, 155)
глаза выразительные, как ясное небо(LK, 155)
глаза голубые, как василки (LK, 155)
глаза голубые, как васильковое поле (LK, 155)
глаза голубые, как море (LK, 155)
глаза голубые, как озера (LK, 155)
глаза зеленые как у кошки (UZ.)
глаза как вишни (ČRFS, 542)
глаза как незабудки (fr., 218)
глаза как смородинки (ČRFS, 542)
глаза как угли (ČRFS, 552)
глаза как фиалки (ČRFS, 141)
глаза карие, как вишня(LK, 155)
глаза карие, как земля(LK, 155)
глаза карие, как каштаны(LK, 155)
глаза карие, как кора дуба(LK, 155)
глаза карие, как кофе(LK, 155)
глаза карие, как ночь(LK, 155)
глаза карие, как омут(LK, 155)

глаза карие, как песок(LK, 155)
 глаза карие, как потемневшее небо(LK, 155)
 глаза карие, как пуговицы(LK, 155)
 глаза карие, как темная вода(LK, 155)
 глаза карие, как у лошади(LK, 155)
 глаза карие, как у негра(LK, 155)
 глаза карие, как у цыганки(LK, 155)
 глаза карие, как чай(LK, 155)
 глаза карие, как шоколад(LK, 155)
 глаза красивые, как алмазы(LK, 155)
 глаза красивые, как закат(LK, 155)
 глаза красивые, как на картине(LK, 155)
 глаза красивые, как ночь(LK, 155)
 глаза красивые, как у актера(LK, 155)
 глаза красивые, как у Афродиты(LK, 155)
 глаза красивые, как у богини(LK, 155)
 глаза красивые, как у газели(LK, 155)
 глаза красивые, как у Мадонны(LK, 155)
 глаза красивые, как у Мальвины(LK, 155)
 глаза красивые, как у мамы(LK, 155)
 глаза красивые, как у меня(LK, 155)
 глаза красивые, как у сирены(LK, 155)
 глаза красивые, как у фотомодели(LK, 155)
 глаза красивые, как цветок(LK, 155)
 глаза красные, как у кролика(LK, 155)
 глаза синие, как кобальт (ČRFSS, 520)
 глаза умные, как у Василисы Премудрой(LK, 155)
 глаза умные, как у дельфина(LK, 155)
 глаза умные, как у коровы(LK, 155)
 глаза умные, как у лошади(LK, 155)
 глаза умные, как у мудреца(LK, 155)
 глаза умные, как у психолога(LK, 155)
 глаза умные, как у слона(LK, 155)
 глаза умные, как у собаки(LK, 155)
 глаза умные, как у совы(LK, 155)
 глаза умные, как у старика(LK, 155)
 глаза умные, как у ученого(LK, 155)
 глаза черные, как сливы (SM, 343)
 глаза чистые, как небо (ČRFSS, 503)
 глаза ясные, как алмазы(LK, 155)
 глаза ясные, как божий день(LK, 155)
 глаза ясные, как бриллианты (LK, 155)
 глаза ясные, как вода(LK, 155)
 глаза ясные, как день(LK, 155)
 глаза ясные, как звезды(LK, 155)
 глаза ясные, как капельки росы(LK, 155)
 глаза ясные, как небо(LK, 155)
 глаза ясные, как озера(LK, 155)
 глаза ясные, как родник(LK, 155)
 глаза ясные, как солнечный день(LK, 155)
 глаза ясные, как солнце(LK, 155)
 глаза ясные, как стекло(LK, 155)
 глаза ясные, как у ребенка(LK, 155)
 глаза ясные, как у старушки(LK, 155)
 глаза ясные, как утренняя заря(LK, 155)
 жабы глаза (KOZ., 36)
 один глаз на Кавказ, а другой на Арзамас (UZ.)
 очи соколы (KOZ., 36)

пороссячы глазки (UZ.)
 рачьи глаза (RČFS, 135)
 совиные глаза (KOZ., 36)
 соловьиные глаза (KOZ., 36)
 у него фонарь под глазом (UZ.)
 у нее в глазах душа светится (ČRFSS, 503)

České frazeologismy

dívá se jedním okem do Brna, druhým do Husovic (LR, 21)
 dívat se na dvě meze (LR, 191)
 hledět na dvoje panství (LR, 246)
 hledět nebozízem (LR, 210)
 hledět svědrem (LR, 344)
 hledět šourem (LR, 354)
 hledí císařovi z kraje (LR, 29)
 hledí do nebozuzu (na nebozíz) a vidí dláto (LR, 45)
 hledí do Slavkova a vidí do Turkova (LR, 323)
 jedním okem kouká do pekla a druhým ke všem čertům (LR, 256)
 kouká jedním okem do Blska, druhým do Chvaliny (LR, 15)
 kouká na půl dvanáctou (LR, 292)
 koukat jedním okem na Metličany a druhým na Starý Bydžov (LR, 190)
 laní oči (SČFI-N, 457)
 má kruhy pod očima, že by se na nich mohl houpat (ČRFSS, 176)
 má oči jak zajíc (LR, 556)
 má oči jak žaba po dešti (LR, 560)
 má oči jako hadí panenka (LR, 458)
 má oči jako jestřáb (LR, 457)
 má oči jako králík (FR., 218)
 má oči jako pod skalou (LR, 525)
 má oči jako výr (LR, 555)
 má oči, jako když se šlápne myši na krk (LR, 490)
 mít monokl (SČFI-S, 445)
 modrý jako čekanka (LR, 433)
 oči jak trnky, ale zapíchnuté v hovní (LR, 542)
 oči jako (z) podmásli (LR, 511)
 oči jako angorák (FR., 218)
 oči jako baterky (UZ.)
 oči jako blumy (LR, 426)
 oči jako blumy (RČFS, 135)
 oči jako boruky (LR, 427)
 oči jako čokoláda (UZ.)
 oči jako diamanty (UZ.)
 oči jako dvě korále (LR, 467)
 oči jako dvě trnky (LR, 542)
 oči jako eben (LR, 442)
 oči jako fialky (ČRFSS, 141)
 oči jako halečky (LR, 445)
 oči jako hvězdy (UZ.)
 oči jako jed (LR, 457)
 oči jako jehly (LR, 457)
 oči jako jiskry (LR, 458)
 oči jako kakao (UZ.)
 oči jako kaštiny (UZ.)

oči jako knedliska (LR, 464)
oči jako koláče (UZ.)
oči jako korálky (SČFI, 419)
oči jako koule (UZ.)
oči jako mandle (SČFI, 455)
oči jako míče (UZ.)
oči jako mlýnské kameny (SČFI, 455)
oči jako mrkava (LR, 489)
oči jako noc (UZ.)
oči jako oheň (LR, 495)
oči jako orel (LR, 497)
oči jako oříšky (LR, 498)
oči jako ostříž (LR, 498)
oči jako plužňata (LR, 510)
oči jako pomněnky (FR., 218)
oči jako pulec (SČFI, 455)
oči jako skleněné (LR, 525)
oči jako sova (UZ.)
oči jako stříbro (UZ.)
oči jako studánky (ČRFS, 503)
oči jako talíře (SČFI, 455)
oči jako tenisáky (UZ.)
oči jako trnky (ČRFS, 542)
oči jako tuňky (SČFI, 423)
oči jako uhlí (ČRFS, 552)
oči jako úplňky (LR, 544)
oči jako valdůvky (LR, 546)
oči jako zrcadla (UZ.)
oči jako žihadlo (LR, 561)
oči má navrchu jak pěry, dyby vzal bič, tož jí jich
može ušvácnút (LR, 504)
oči modré jako barvínek (UZ.)
oči modré jako blankyt (UZ.)
oči modré jako chrpy (UZ.)
oči modré jako len (UZ.)
oči modré jako moře (UZ.)
oči modré jako nebe (UZ.)
oči modré jako šmolka (ČRFS, 520)
oči mu koulely jako vejčumky (LR, 547)
oči svítily jako uhlíky (LR, 544)
oči vyvalené jako (s)tvořidla/(s)tvořítka (LR,
543)
očička jak trnečky (LR, 542)
očiška jak kuří vejce (LR, 549)
pomněnkové oči (SČFI-N, 457)
prasečí očka (SČFI-N, 457)
ten má pohled – podívat se do mléka, tak se srazí
(LR, 195)
vypouličil oči jako kapr (LR, 461)
žabí oči (SČFI-N, 457)

Španělské frazeologismy

ojos azules como cristales encendidos (crae) (oči
modré jako zapálené křišťály/sklo)
ojos azules como el cielo (crae) (oči modré jako
nebe)
ojos azules como la mar (crae) (oči modré jako
moře)
ojos azules como un gato (crae) (oči modré jako
kočka)

ojos como abalorios (crae) (oči jako korálky)
ojos como al azul del cielo (crae) (oči jako modré
z nebe)
ojos como almendras (crae) (oči jako mandle)
ojos como antellas (crae) (oči jako jiskry)
ojos como ascuas (crae) (oči jako uhlíky)
ojos como astros (crae) (oči jako hvězdy)
ojos como brasas (crae) (oči jako řěřavé uhlí)
ojos como calandrias (crae) (oči jako skřiváci)
ojos como carbunclos (crae) (oči jako nežity)
ojos como cuchillos (crae) (oči jako nože)
ojos como dos candelas (crae) (oči jako dvě
svíčky)
ojos como dos puntos negros de luz (crae) (oči
jako dvě černé tečky světla)
ojos como dos rayos cegatos (crae) (oči jako dva
poloslepé paprsky)
ojos como el mar (crae) (oči jako moře)
ojos como el trigo verde (crae) (oči jako zelená
pšenice)
ojos como endrinas (crae) (oči jako trnky)
ojos como chiribitas (crae) (oči jako jiskry)
ojos como jaspes (crae) (oči jako jaspisy)
ojos como lagos (crae) (oči jako jezera)
ojos como luciérnagas (crae) (oči jako světlušky)
ojos como niebla (crae) (oči jako mlha)
ojos como peces fuera de la pecera (crae) (oči
jako ryby venku z akvária)
ojos como platos (E, 705) (oči jako talíře)
ojos como pozos de petróleo (crae) (oči jako
ropné studny)
ojos como pozos negros (crae) (oči jako černé
studny)
ojos como sables (crae) (oči jako šavle)
ojos como tizónes (crae) (oči jako oharky)
ojos como un búho (crae) (oči jako sova)
ojos como una boca (crae) (oči jako ústa)
ojos de besugo (DDD, 508) (oči jako ryba)
ojos de carnero/cordero degollado (DDD, 508)
(oči jako podřezaný beran/jehně)
ojos de ratoncito (crae) (oči jako myška)
ojos redondos (E, 705) (okrouhlé oči)
ojos verdes como albahaca (crae) (oči zelené
jako bazalka)
ojos verdes como bandejas (crae) (oči zelené
jako tácy)
ojos verdes como el trigo en primavera (crae)
(oči zelené jako obilí na jaře)
ojos verdes como las esmeraldas (crae) (oči
zelené jako smaragdy)
ojos verdes como Malibea acaso judía (crae) (oči
zelené jako židovka Malibea)
ojos verdes como Malibea de Fernando Rojas
(crae) (oči zelení jako Malibea od Farnanda de
Rojas)
tener ojo a la funerala (DDD, 705) (mít monokl-
mít oko jako na pohřeb)
tener ojo a la virulé (DDD, 705) (mít monokl-mít
oko naruby)

NOS

Ruské frazeologismy

коршунячий нос (KOZ., 36)
нос большой, как гора (LK, 163)
нос большой, как рубильник (LK, 163)
нос большой, как у аиста (LK, 163)
нос большой, как у великана (LK, 163)
нос большой, как у дятла (LK, 163)
нос большой, как хобот у слона (LK, 163)
нос как рубильник (SM, 57)
нос как у Буратино (SM, 57)
нос как у попугая (KOZ., 36)
нос картошкой (ČRFS, 49)
нос крючком (ČRFS, 470)
нос курносый, как груша (LK, 163)
нос курносый, как дыня (LK, 163)
нос курносый, как калоша (LK, 163)
нос курносый, как картошка (LK, 163)
нос курносый, как кнопка (LK, 163)
нос курносый, как кнопка звонка (LK, 163)
нос курносый, как кран (LK, 163)
нос курносый, как крючок (LK, 163)
нос курносый, как огурец (LK, 163)
нос курносый, как пипка (LK, 163)
нос курносый, как помидор (LK, 163)
нос курносый, как самовар (LK, 163)
нос курносый, как слива (LK, 163)
нос курносый, как трамплин (LK, 163)
нос курносый, как тыква (LK, 163)
нос курносый, как у Аленушки (LK, 163)
нос курносый, как у Бельмондо (LK, 163)
нос курносый, как у ежа (LK, 163)
нос курносый, как у задавалы (LK, 163)
нос курносый, как у задиры (LK, 163)
нос курносый, как у котенка (LK, 163)
нос курносый, как у меня (LK, 163)
нос курносый, как у моей мамы (LK, 163)
нос курносый, как у мопса (LK, 163)
нос курносый, как у поросенка (LK, 163)
нос курносый, как у Сирано (LK, 163)
нос курносый, как у утки (LK, 163)
нос курносый, как у щенка (LK, 163)
нос курносый, как Эйфелевая башня (LK, 163)
нос на двоих рос у кого (SM, 57)
нос прямой, как водосточная труба (LK, 163)
нос прямой, как дорога (LK, 163)
нос прямой, как доска (LK, 163)
нос прямой, как клюв аиста (LK, 163)
нос прямой, как линейка (LK, 163)
нос прямой, как линия (LK, 163)
нос прямой, как палка (LK, 163)
нос прямой, как скала (LK, 163)
нос прямой, как столб (LK, 163)
нос прямой, как стрела (LK, 163)
нос прямой, как струна (LK, 163)
нос прямой, как у Аполлона (LK, 163)
нос прямой, как у граческой статуи (LK, 163)
нос прямой, как у дятла (LK, 163)
нос прямой, как у коршуна (LK, 163)

нос прямой, как у хищной птицы (LK, 163)
нос с горбинкой, как гора (LK, 163)
нос с горбинкой, как горный спуск (LK, 163)
нос с горбинкой, как горный хребет (LK, 163)
нос с горбинкой, как клюв (LK, 163)
нос с горбинкой, как лестница (LK, 163)
нос с горбинкой, как перевал в горах (LK, 163)
нос с горбинкой, как ровная дорога с препятствиями (LK, 163)
нос с горбинкой, как с холмиком (LK, 163)
нос с горбинкой, как у Ахматовой (LK, 163)
нос с горбинкой, как у Бабы – Яги (LK, 163)
нос с горбинкой, как у боксера (LK, 163)
нос с горбинкой, как у Гоголя (LK, 163)
нос с горбинкой, как у грека (LK, 163)
нос с горбинкой, как у грузина (LK, 163)
нос с горбинкой, как у кавказца (LK, 163)
нос с горбинкой, как у орла (LK, 163)
нос с горбинкой, как у римлян (LK, 163)
нос с горбинкой, как у француза (LK, 163)
носина с соборное гасило (SM, 57)
у него всем носам нос (SM, 57)

České frazeologismy

blyští se mu pod Mochovem (LR, 197)
cyranovský nos (SČFI-N, 457)
má nos jak malé pivo (LR, 509)
má nos jak ohar/okurka (LR, 495)
má nos jak oharek (LR, 495)
má nos jak paktu (LR, 499)
má nos jak za čtyři oharek (LR, 495)
má nos jak za pětinku kvašený oharek (LR, 495)
mít bramboru místo nosu (SČFI, 446)
mít hejla na nose (SČFI-S, 446)
míti mladé nosy (LR, 221)
nos jako bakule (SČFI, 455)
nos jako bambule (UZ.)
nos jako baňka (LR, 424)
nos jako brambora (ČRFS, 49)
nos jako čarodějnice (UZ.)
nos jako hák (UZ.)
nos jako heligón (LR, 446)
nos jako klika od blázince (SČFI, 455)
nos jako klika od kriminálu (UZ.)
nos jako knoflík (SČFI, 430)
nos jako komín (LR, 466)
nos jako křáp (LR, 473)
nos jako okurka (SČFI, 455)
nos jako Pinochio (UZ.)
nos jako ředkvička (SČFI, 430)
nos jako skoba (ČRFS, 470)
nos jako věšák (UZ.)
nos, že by s ním mohl vystrkovat vandráky za ves (LR, 446)
orlí nos (UZ.)
přší mu do nosu (ČRFS, 329)
římský profil (SČFI-N, 457)

Svitavští jedou k Pyskovicům (LR, 294)
u Nosků svítí (LR, 221)
zobal se slepicemi (LR, 423)

Španělské frazeologismy

nariz como el pico de un águila (crae) (nos jako orlí zobák)

LÍCNÍ KOSTI

Ruské frazeologismy

скулы широкие, как дорога (LK, 166)
скулы широкие, как з киргизов (LK, 166)
скулы широкие, как лопата (LK, 166)
скулы широкие, как море (LK, 166)
скулы широкие, как площадь (LK, 166)
скулы широкие, как поле (LK, 166)
скулы широкие, как у азиата (LK, 166)
скулы широкие, как у боксера (LK, 166)
скулы широкие, как у бульдога (LK, 166)
скулы широкие, как у калмыков (LK, 166)
скулы широкие, как у китайца (LK, 166)

TVÁŘE

Ruské frazeologismy

у него щеки как у хомяка (RČFS, 821)
у него щеки как яблочки (ČRFS, 471)
щечка как пончик (RČFS, 560)

České frazeologismy

má škraně jak křeček (UZ.)
má škraně jako křeček (LR, 473)
má tváře jak sysel (RČFS, 821)
má tváře jako měsíček v úplňku (ČRFS, 288)
má tváře jako slabikáře (ČRFS, 471)
tvář jako buchtíčka (RČFS, 560)
tváře jako bocháňky (SČFI, 452)
tváře jako broskve (SČFI, 423)
tváře jako červánky (UZ.)
tváře jako dítě (UZ.)
tváře jako jablíčka (UZ.)

ÚSTA

Ruské frazeologismy

губы алые, как вишня (LK, 160)
губы алые, как закат (LK, 160)
губы алые, как заря (LK, 160)
губы алые, как кораллы (LK, 160)
губы алые, как кровь (LK, 160)
губы алые, как лепестки розы (LK, 160)
губы алые, как маки (LK, 160)
губы алые, как помидор (LK, 160)
губы алые, как рак (LK, 160)
губы алые, как рассвет (LK, 160)

nariz como el pico de un pájaro exótico (crae) (nos jako zobák exotického ptáka)
nariz como pompón de payaso (crae) (nos jako šaškovská bambule)
nariz de caballete (E, 682) (nos jako kozlík)

скулы широкие, как у монгола (LK, 166)
скулы широкие, как у негра (LK, 166)
скулы широкие, как у татарина (LK, 166)
скулы широкие, как у чукчи (LK, 166)
скулы широкие, как у Шварценеггера (LK, 166)

České frazeologismy

0

Španělské frazeologismy

0

tváře jako jezulátko (SČFI, 452)
tváře jako kalamáře (UZ.)
tváře jako lívance (SČFI, 452)
tváře jako mazance (SČFI, 452)
tváře jako míšeňské jablíčko (SČFI, 439)
tváře jako naplácané (LR, 497)
tváře jako pivoňky (UZ.)
tváře jako prasátko (SČFI, 446)
tváře jako rajčátka (UZ.)
tváře jako rajská jablíčka (UZ.)
tváře jako rumělky (UZ.)
tváře jako růžičky (UZ.)
tváře jako selátko (SČFI, 446)

Španělské frazeologismy

0

губы алые, как скатерть президента (LK, 160)
губы алые, как сок граната (LK, 160)
губы алые, как флаг (LK, 160)
губы алые, как ягоды (LK, 160)
губы красивые, как бантик (LK, 160)
губы красивые, как заря (LK, 160)
губы красивые, как море (LK, 160)
губы красивые, как на картине (LK, 160)
губы красивые, как нарисованные (LK, 160)
губы красивые, как рассвет (LK, 160)
губы красивые, как река (LK, 160)

губы красивые, как розы (LK, 160)
губы красивые, как спелые сливы (LK, 160)
губы красивые, как у ангела (LK, 160)
губы красивые, как у Анны Карениной (LK, 160)
губы красивые, как у Аполлона (LK, 160)
губы красивые, как у богини (LK, 160)
губы красивые, как у Венеры (LK, 160)
губы красивые, как у греческих богов (LK, 160)
губы красивые, как у девушки (LK, 160)
губы красивые, как у Джаконды (LK, 160)
губы красивые, как у Джулии Робертс (LK, 160)
губы красивые, как у кинозвезды (LK, 160)
губы красивые, как у Мадонны (LK, 160)
губы красивые, как у Маргариты (LK, 160)
губы красивые, как у Мерилин Монро (LK, 160)
губы красивые, как у статуи (LK, 160)
губы красивые, как цветок (LK, 160)
губы красные, как дорогое вино (LK, 160)
губы красные, как земляника (LK, 160)
губы красные, как малина (LK, 160)
губы красные, как рябина (LK, 160)
губы красные, как у больного (LK, 160)
губы красные, как у вампира (LK, 160)
губы красные, как у красавицы (LK, 160)
губы красные, как яркая помада (LK, 160)
губы пухлые, как булочки (LK, 160)
губы пухлые, как вата (LK, 160)
губы пухлые, как ватрушки (LK, 160)
губы пухлые, как перина (LK, 160)
губы пухлые, как подушка (LK, 160)
губы пухлые, как пончик (LK, 160)
губы пухлые, как сливы (LK, 160)
губы пухлые, как у верблюда (LK, 160)
губы пухлые, как у негра (LK, 160)
губы пухлые, как у обжоры (LK, 160)
губы пухлые, как у развратника со стажем (LK, 160)
губы пухлые, как у ребенка (LK, 160)
губы пухлые, как у чувственной женщины (LK, 160)
губы тонкие, как веревки (LK, 160)
губы тонкие, как злого человека (LK, 160)
губы тонкие, как лезвие (LK, 160)
губы тонкие, как лепестки (LK, 160)
губы тонкие, как линия (LK, 160)
губы тонкие, как лист бумаги (LK, 160)
губы тонкие, как нити (LK, 160)
губы тонкие, как полоски (LK, 160)
губы тонкие, как сдержанного человека (LK, 160)
губы тонкие, как стрелы (LK, 160)
губы тонкие, как у жадного человека (LK, 160)
губы тонкие, как у злюки (LK, 160)
губы тонкие, как у змеи (LK, 160)
губы тонкие, как у меня (LK, 160)

губы тонкие, как у скупого (LK, 160)
губы тонкие, как у старушки (LK, 160)
губы тонкие, как у хитреца (LK, 160)
губы тонкие, как щель (LK, 160)
рот большой, как день (LK, 165)
рот большой, как огород (LK, 165)
рот большой, как пасть зверя (LK, 165)
рот большой, как пещера (LK, 165)
рот большой, как пропасть (LK, 165)
рот большой, как у Агутина (LK, 165)
рот большой, как у бегемота (LK, 165)
рот большой, как у Буратино (LK, 165)
рот большой, как у Долиной (LK, 165)
рот большой, как у кита (LK, 165)
рот большой, как у клоуна (LK, 165)
рот большой, как у Лорен (LK, 165)
рот большой, как у лягушки (LK, 165)
рот большой, как у обезьяны (LK, 165)
рот большой, как у пеликана (LK, 165)
рот большой, как у утки (LK, 165)
рот большой, как у Щелкунчика (LK, 165)
рот большой, как чемодан (LK, 165)
рот большой, как яма (LK, 165)
рот маленький, как булавочная головка (LK, 165)
рот маленький, как дырочка (LK, 165)
рот маленький, как клюв (LK, 165)
рот маленький, как кнопка (LK, 165)
рот маленький, как пуговка (LK, 165)
рот маленький, как свисток (LK, 165)
рот маленький, как точка (LK, 165)
рот маленький, как у воробья (LK, 165)
рот маленький, как у гнома (LK, 165)
рот маленький, как у Дюймовочки (LK, 165)
рот маленький, как у зайца (LK, 165)
рот маленький, как у кошки (LK, 165)
рот маленький, как у куклы (LK, 165)
рот маленький, как у младенца (LK, 165)
рот маленький, как у мыши (LK, 165)
рот маленький, как у птенчика (LK, 165)
рот маленький, как у птички (LK, 165)
рот маленький, как у ребенка (LK, 165)
рот маленький, как у цыпленка (LK, 165)
рот маленький, как щель (LK, 165)
рот/улыбка от уха до уха (ČRFS, 553)
у него рот до ушей, хоть завязочки пришей (RČFS, 646)

České frazeologismy

huba co potáč (LR, 513)
huba jako vrata (od kriminálu) (LR, 553)
má hubu jak žába (LR, 559)
má hubu jako kapr (UZ.)
má hubu jako pytel na užovky (UZ.)
má hubu jako vrata dokořán (UZ.)
má hubu jako vrata od stodoly (SČFI, 455)
má hubu od ucha k uchu (RČFS, 646)
má jazyk jako lopatu (SČFI, 455)
má ústa jako kabele (LR, 459)
mít pysky jako Leopold (LR, 478)

pysky jako když vyndáš peřinu z okna (LR, 505)
pysky jako potáče (LR, 513)
rty jako bonbónky (UZ.)
rty jako čárka (UZ.)
rty jako černoch (UZ.)
rty jako dvě linky (UZ.)
rty jako maliny (UZ.)
rty jako panenka (UZ.)
rty jako růže (UZ.)
rty jako strunky (UZ.)
rty jako škvírka (UZ.)
rty jako třešně (UZ.)
ústa jako jahody (UZ.)

ústa jako maliny (UZ.)
ústa jako třešně (UZ.)
žabí ústa (SČFI-N, 457)

Španělské frazeologismy

boca como un pez (crae) (pusa jako ryba)
boca de oreja a oreja (E, 711) (pusa od ucha k uchu)
boca/boquita de piñón (DDD, 72) (pusa jako semínko)
labios como cerezas (crae) (rty jako třešně)
labios como rubíes (crae) (rty jako rubíny)

ZUBY

Ruské frazeologismy

зубы как жемчуг (UZ.)
зубы как жемчужины (UZ.)
зубы острые, как бритва (LK, 161)
зубы острые, как кинжал (LK, 161)
зубы острые, как клыки (LK, 161)
зубы острые, как копыта (LK, 161)
зубы острые, как лезвие (LK, 161)
зубы острые, как пики (LK, 161)
зубы острые, как у акулы (LK, 161)
зубы острые, как у белки (LK, 161)
зубы острые, как у вампира (LK, 161)
зубы острые, как у волка (LK, 161)
зубы острые, как у зверя (LK, 161)
зубы острые, как у кабана (LK, 161)
зубы острые, как у кошки (LK, 161)
зубы острые, как у крокодила (LK, 161)
зубы острые, как у крысы (LK, 161)
зубы острые, как у лисицы (LK, 161)
зубы острые, как у мыши (LK, 161)
зубы острые, как у нутрии (LK, 161)
зубы острые, как у рыбы (LK, 161)
зубы острые, как у собаки (LK, 161)
зубы острые, как у тигра (LK, 161)
зубы острые, как у хищника (LK, 161)
зубы острые, как у хорька (LK, 161)
зубы острые, как у щуки (LK, 161)
зубы редкие, как выбитые (LK, 161)
зубы редкие, как деревья (LK, 161)
зубы редкие, как забор (LK, 161)
зубы редкие, как изгородь (LK, 161)
зубы редкие, как ограда (LK, 161)
зубы редкие, как плетень (LK, 161)
зубы редкие, как поломанный забор (LK, 161)
зубы редкие, как прореженные (LK, 161)
зубы редкие, как расческа (LK, 161)
зубы редкие, как решето (LK, 161)
зубы редкие, как у Бабы-Яги (LK, 161)
зубы редкие, как у мамы (LK, 161)
зубы редкие, как у Пугачевой (LK, 161)
зубы редкие, как у развратника (LK, 161)
зубы редкие, как у сратого зверя (LK, 161)
зубы редкие, как у старухи (LK, 161)

зубы редкие, как частокол (LK, 161)
зубы редкие, как штaketник (LK, 161)
зубы ровные, как вставные (LK, 161)
зубы ровные, как жемчужины (LK, 161)
зубы ровные, как забор (LK, 161)
зубы ровные, как изгородь (LK, 161)
зубы ровные, как нити (LK, 161)
зубы ровные, как под линейку (LK, 161)
зубы ровные, как подлинейные (LK, 161)
зубы ровные, как рельсы (LK, 161)
зубы ровные, как с рекламы зубной пасты (LK, 161)
зубы ровные, как стена (LK, 161)
зубы ровные, как у актрисы (LK, 161)
зубы ровные, как у белочки (LK, 161)
зубы ровные, как у Бриджит Бардо (LK, 161)
зубы ровные, как у дантиста (LK, 161)
зубы ровные, как у кинозвезды (LK, 161)
зубы ровные, как у лошади (LK, 161)
зубы ровные, как у фотомодели (LK, 161)
зубы ровные, как частокол (LK, 161)

České frazeologismy

koňské zuby (SČFI-N, 457)
má zuby jak hladovou zeď (UZ.)
má zuby jak noty na bubnu, samá pauza (SČFI, 447)
mít zuby jak patěrky (LR, 502)
mít hubu naruby (LR, 100)
zaječí zuby (SČFI-N, 457)
zoubky jako paličky (LR, 525)
zuby jako hrábě (UZ.)
zuby jako hvězdičky (UZ.)
zuby jako králík (UZ.)
zuby jako krokodýl (UZ.)
zuby jako perličky (UZ.)
zuby jako tygr (UZ.)
zuby jako upír (UZ.)
zuby jako veverka (UZ.)
zuby jako vlk (UZ.)
žraločí zuby (SČFI-N, 437)

Španělské frazeologismy

tener más dientes que una carrera (DDD, 711)
(mít víc zubů než je na dostizích)

BRADA

Ruské frazeologismy

подбородок волевой, как в кино (LK, 165)
подбородок волевой, как военного (LK, 165)
подбородок волевой, как стена (LK, 165)
подбородок волевой, как у американца (LK, 165)
подбородок волевой, как у боксера (LK, 165)
подбородок волевой, как у борца (LK, 165)
подбородок волевой, как у бульдога (LK, 165)
подбородок волевой, как у Ван Дамма (LK, 165)
подбородок волевой, как у Геракла (LK, 165)
подбородок волевой, как у каскадера (LK, 165)
подбородок волевой, как у киногероя (LK, 165)
подбородок волевой, как у Кобзона (LK, 165)
подбородок волевой, как у Ленина (LK, 165)
подбородок волевой, как у Маяковского (LK, 165)
подбородок волевой, как у моряка (LK, 165)
подбородок волевой, как у мужчины (LK, 165)
подбородок волевой, как у Наполеона (LK, 165)
подбородок волевой, как у отца (LK, 165)
подбородок волевой, как у Павки Корчагина (LK, 165)
подбородок волевой, как у Плачидо (LK, 165)
подбородок волевой, как у римлянина (LK, 165)
подбородок волевой, как у Серова (LK, 165)
подбородок волевой, как у сильного человека (LK, 165)
подбородок волевой, как у спортсмена (LK, 165)
подбородок волевой, как у Сталлоне (LK, 165)
подбородок волевой, как у супермена (LK, 165)
подбородок волевой, как у сыщика (LK, 165)
подбородок волевой, как у Шарапова (LK, 165)
подбородок волевой, как у Шварценеггера (LK, 165)
подбородок волевой, как у Штирлица (LK, 165)
подбородок квадратный, как квадрат (LK, 165)
подбородок квадратный, как кирпич (LK, 165)
подбородок квадратный, как коробка (LK, 165)
подбородок квадратный, как кубик (LK, 165)

tener más dientes que una película de caballos
(DDD, 711) (mít víc zubů než film o koních)

подбородок квадратный, как лопата (LK, 165)
подбородок квадратный, как стол (LK, 165)
подбородок квадратный, как телевизор (LK, 165)
подбородок квадратный, как тумбочка (LK, 165)
подбородок квадратный, как у боксера (LK, 165)
подбородок квадратный, как у борца (LK, 165)
подбородок квадратный, как у грузчика (LK, 165)
подбородок квадратный, как у спортсмена (LK, 165)
подбородок квадратный, как у Сталлоне (LK, 165)
подбородок квадратный, как у супермена (LK, 165)
подбородок квадратный, как у Шварценеггера (LK, 165)
подбородок квадратный, как шкаф (LK, 165)
подбородок квадратный, как ящик (LK, 165)
подбородок острый, как бритва (LK, 165)
подбородок острый, как и Кошья Бессмертного (LK, 165)
подбородок острый, как игла (LK, 165)
подбородок острый, как камень (LK, 165)
подбородок острый, как кинжал (LK, 165)
подбородок острый, как клин (LK, 165)
подбородок острый, как копье (LK, 165)
подбородок острый, как лопаточка (LK, 165)
подбородок острый, как меч (LK, 165)
подбородок острый, как нож (LK, 165)
подбородок острый, как стрела (LK, 165)
подбородок острый, как треугольник (LK, 165)
подбородок острый, как у Бабы-Яги (LK, 165)
подбородок острый, как у ведьмы (LK, 165)
подбородок острый, как у дрозда (LK, 165)
подбородок острый, как у лисы (LK, 165)
подбородок острый, как у Хлестакова (LK, 165)
подбородок острый, как угол (LK, 165)
подбородок острый, как угол стола (LK, 165)
подбородок острый, как утес (LK, 165)
подбородок острый, как шило (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как у Киркорова (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как персик (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как у кокетки (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как у Леонтьева (LK, 165)

подбородок с ямочкой, как у Мартынова (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как у меня (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как у ребенка (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как у Ротару (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как у Серова (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как у Фокса (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как яблоко (LK, 165)
подбородок с ямочкой, как ягодка (LK, 165)

České frazeologismy

brada jako boxer (UZ.)
brada jako Čičikov (UZ.)

brada jako čtverec (UZ.)
brada jako drozd (UZ.)
brada jako hrana (UZ.)
brada jako hrot (UZ.)
brada jako Pinocchio (UZ.)
brada jako prdelka (UZ.)
brada jako rám (UZ.)
brada jako špička (UZ.)
brada jako trojúhelník (UZ.)
brada jako zadek (UZ.)

Španělské frazeologismy

0

TĚLO A JEHO ČÁSTI

TĚLO, TRUP

Ruské frazeologismy

тело мускулистое, как змеи (LK, 167)
тело мускулистое, как канат (LK, 167)
тело мускулистое, как пружина (LK, 167)
тело мускулистое, как у Ван Дамма (LK, 167)
тело мускулистое, как у гепарда (LK, 167)
тело мускулистое, как у Геракла (LK, 167)
тело мускулистое, как у гориллы (LK, 167)
тело мускулистое, как у кита (LK, 167)
тело мускулистое, как у негра (LK, 167)
тело мускулистое, как у Сталлоне (LK, 167)
тело мускулистое, как у Тарзана (LK, 167)
тело мускулистое, как у тигра (LK, 167)
тело мускулистое, как у Шварценеггера (LK, 167)
тело сильное, как дерево (LK, 167)
тело сильное, как дуб (LK, 167)
тело сильное, как камень (LK, 167)
тело сильное, как пружина (LK, 167)
тело сильное, как стальная машина (LK, 167)
тело сильное, как ствол дуба (LK, 167)
тело сильное, как у атлета (LK, 167)
тело сильное, как у богатыря (LK, 167)
тело сильное, как у Ван Дамма (LK, 167)
тело сильное, как у Геракла (LK, 167)
тело сильное, как у киногероев Голливуда (LK, 167)
тело сильное, как у лошади (LK, 167)

тело сильное, как у льва (LK, 167)
тело сильное, как у орла (LK, 167)
тело сильное, как у слона (LK, 167)
тело сильное, как у спортсмена (LK, 167)
тело сильное, как у тигра (LK, 167)
тело сильное, как у удава (LK, 167)
тело сильное, как у Шварценеггера (LK, 167)

České frazeologismy

být jako houžev (SČFI, 450)
být jako kulturista (UZ.)
být jako Rambo (UZ.)
být jako Van-Damme (UZ.)
je jako deska (UZ.)
je jako hora (UZ.)
je jako hrom (UZ.)
je jako prkno (UZ.)
je k sežrání (UZ.)
tělo jako Afrodita (UZ.)
tělo jako atlet (SČFI, 450)
tělo jako bůh (UZ.)
tělo jako laň (UZ.)
tělo jako modelka (UZ.)
tělo jako sportovec (UZ.)
tělo jako vytesané z mramoru (UZ.)

Španělské frazeologismy

0

HLAVA

Ruské frazeologismy

голова как пивной котел (ČRFS, 519)
голова как яйцо (UZ.)

České frazeologismy

hlava jak měřica (LR, 485)
hlava jako balón (UZ.)

hlava jako bání (LR, 424)
hlava jako dýně (UZ.)
hlava jako kbelík (UZ.)
hlava jako konev (SČFI, 455)
hlava jako kopačák (UZ.)
hlava jako koš (LR, 468)
hlava jako koule (UZ.)

hlava jako kýbl (UZ.)
hlava jako pytel brambor (UZ.)
hlava jako starosta (SČFI, 455)
hlava jako štandlík (SČFI, 455)
hlava jako štoudev (SČFI, 455)
hlava jako tykev (UZ.)
hlava jako větel (SČFI, 455)
hlava jako zemák (UZ.)
hlavička jak pětník (UZ.)
hlavička jako cibulíčka (SČFI, 423)
hlavička jako makovička (ČRFS, 281)

KRK

Ruské frazeologismy

бычья шея (KOZ., 36)
лебединая шея (UZ.)
шея, как у быка хвост (KOZ., 36)
шея, как у жирафа (ČRFS, 654)

České frazeologismy

krk jak holub (LR, 448)
krk jako husa (UZ.)
krk jako kmen (UZ.)

HRUĎ, PRSA

Ruské frazeologismy

грудь большая, как вымя(LK, 169)
грудь большая, как горы(LK, 169)
грудь большая, как из силикона(LK, 169)
грудь большая, как колеса(LK, 169)
грудь большая, как мяч(LK, 169)
грудь большая, как у атлета(LK, 169)
грудь большая, как у богатыря(LK, 169)
грудь большая, как у борца(LK, 169)
грудь большая, как у Геракла(LK, 169)
грудь большая, как у гориллы(LK, 169)
грудь большая, как у казачки(LK, 169)
грудь большая, как у коровы(LK, 169)
грудь большая, как у культуриста(LK, 169)
грудь большая, как у Мадонны(LK, 169)
грудь большая, как у моряка(LK, 169)
грудь большая, как у польской секс-звезды(LK, 169)
грудь большая, как у сабрины(LK, 169)
грудь большая, как у Саманты Фокс(LK, 169)
грудь большая, как у Софии Лорен(LK, 169)
грудь большая, как у спортсмена(LK, 169)
грудь большая, как у хохолки(LK, 169)
грудь большая, как у Шварценеггера(LK, 169)
грудь большая, как у штангиста(LK, 169)
грудь большая, как шар(LK, 169)
грудь впалая, как доска (LK, 169)
грудь впалая, как ображек(LK, 169)
грудь впалая, как у брюхлого старика(LK, 169)
грудь впалая, как у немца(LK, 169)
грудь впалая, как у старухи(LK, 169)

hlavu má jak zavijanku (LR, 557)
má hlavu jak ohrabětinu (LR, 496)
má hlavu jak půlčtvrťka (LR, 517)
má hlavu jak šopu (LR, 537)
má hlavu jako džber (LR, 447)
má hlavu jako meloun (ČRFS, 287)
má hlavu jako mrvinku (LR, 489)
má hlavu jako škopek (ČRFS, 519)

Španělské frazeologismy

0

krk jako labuť (SČFI, 421)
krk jako stožár (UZ.)
krk jako špalek (UZ.)
labutí šíje (SČFI-N, 457)
má krček jako house (LR, 449)
má krk jako žirafa (ČRFS, 654)
má zátylí jako býk (LR, 430)

Španělské frazeologismy

0

грудь впалая, как у чахоточного(LK, 169)
грудь впалая, как у шахтера(LK, 169)
грудь впалая, как яма(LK, 169)
грудь колесом (RČFS, 169)

České frazeologismy

hruď jako balón (UZ.)
hruď jako býk (UZ.)
hruď jako gorila (UZ.)
hruď jako Herkules (UZ.)
hruď jako Chuck Norris (UZ.)
hruď jako medvěd (UZ.)
hruď jako opice (UZ.)
hruď jako Rambo (UZ.)
hruď jako sportovec (UZ.)
hruď jako svalovec (UZ.)
hruď jako Tarzan (UZ.)
je jako fošna (UZ.)
je jako žehlicí prkno (RČFS, 206)
prsa jako džbány (LR, 441)
prsa jako housličky (LR, 449)
prsa jako Pamela Anderson (UZ.)
prsečka vytažený jak tvarůžky (LR, 543)

Španělské frazeologismy

pechos como dos cabritos mellizos (crae) (prsa jako dvě kůzlátka dvojčátka)
pechos como melones (crae) (prsa jako melouny)
tetas como dos obuses (prsa jako dva moždíře)
tetas como tinajas (crae) (prsa jako džbány)

ZÁDA

Ruské frazeologismy

0

České frazeologismy

má záda jak vrática (LR, 553)

má záda jako kanafas (LR, 460)

záda jako z fošen (LR, 443)

Španělské frazeologismy

0

BŘICHO

Ruské frazeologismy

живот как барабан (ČRFS, 56)

живот как бочка (ČRFS, 504)

České frazeologismy

břicho jako balón (UZ.)

břicho jako buben (ČRFS, 56)

břicho jako kamnovec (LR, 460)

břicho jako medvídek (UZ.)

břicho jako obrácený lavór (SČFI, 424)

břicho jako Otesánek (UZ.)

břicho jako pekáč buchet (UZ.)

břicho jako pneumatika (UZ.)

břicho jako radiátor (UZ.)

břicho jako rosol (UZ.)

břicho jako těhotná (UZ.)

břicho jako terč (LR, 540)

břicho jako vánočka (UZ.)

břicho jako ve třetím (jiném) měsíci (UZ.)

má břicho jak měchuřinu (LR, 485)

má břicho jako měřice (LR, 484)

má břicho jako sud (ČRFS, 504)

míti velikou (hodnou) prelaturu (LR, 284)

Španělské frazeologismy

vientre como una tabla (crae) (břicho jako deska)

RUCE

Ruské frazeologismy

руки большие, как грабли(LK, 166)

руки большие, как у крестьянки(LK, 166)

руки большие, как лапы(LK, 166)

руки большие, как лапы льва(LK, 166)

руки большие, как лапы медведя(LK, 166)

руки большие, как лопаты(LK, 166)

руки большие, как у Базарова(LK, 166)

руки большие, как у боксера(LK, 166)

руки большие, как у великана(LK, 166)

руки большие, как у Гулливера(LK, 166)

руки длинные, как у обезьяны(LK, 166)

руки нежные, как атлас(LK, 166)

руки нежные, как бархат(LK, 166)

руки нежные, как вата(LK, 166)

руки нежные, как ветерок(LK, 166)

руки нежные, как лапки кошки(LK, 166)

руки нежные, как у аристократа(LK, 166)

руки нежные, как у белоручки(LK, 166)

руки нежные, как у котенка(LK, 166)

руки нежные, как у любимого(LK, 166)

руки нежные, как у мамы(LK, 166)

руки нежные, как шелк(LK, 166)

руки нежные, как южный ветер(LK, 166)

руки тонкие, как палочки (LK, 166)

České frazeologismy

má ruce jako hraběnka (LR, 458)

má ruce jako hůlky (SČFI, 424)

má ruce jako krabice (LR, 458)

má ruce jako lopaty (ČRFS, 277)

má ruce jako opice (ČRFS, 349)

má ruce jako orangutan (ČRFS, 349)

má ruce jako peřin(k)y (LR, 505)

má ruce jako sirky (SČFI, 424)

má ruce jako špejle (SČFI, 424)

má ručičky jako panáček (LR, 500)

pěst jako kladivo (SČFI, 455)

ruce jako bochánky (SČFI, 452)

ruce jako buchtičky (SČFI, 452)

ruce jako dělník (UZ.)

ruce jako doktor (UZ.)

ruce jako dřevorubec (UZ.)

ruce jako haluze (UZ.)

ruce jako hokejky (UZ.)

ruce jako hrábě (SČFI, 455)

ruce jako klavírista (UZ.)

ruce jako lopaty (LR, 480)

ruce jako medvěd (SČFI, 455)

ruce jako párátko (UZ.)

ruce jako pařáty (UZ.)

ruce jako ploutve (LR, 510)

ruce jako ploutve (SČFI, 455)

ruce jako pracant (UZ.)

ruce jako sportovec (UZ.)

ruce jako štěpiny (LR, 538)

ruce jako tyčky (UZ.)

ruce jako válečky (SČFI, 452)

ruce jako vařečky (LR, 546)

ruce jako věšáky (UZ.)

ruce jako z bavlnky (LR, 425)
ruce jako z bavlnky (UZ.)
ručičky jak zбіlečko (LR, 530)
ruka jako placka (LR, 509)
sloní ruka (SČFI-N, 457)

Španělské frazeologismy

brazos como aspas de molino (crae) (ruce jako mlýnské lopaty)
brazos como escobas (crae) (ruce jako smetáky)
brazos como jamones (crae) (paže jako šunky)

brazos como mazas (crae) (paže jako kyje)
brazos como poderosos alambres (crae) (ruce jako silné dráty)
brazos como troncos de alcornoques (crae) (paže jako kmeny korkovníku)
manos como garras (crae) (ruce jako pařáty, spáry)
manos como palas (crae) (ruce jako lopaty)
manos como patas de gallina (crae) (ruce jako slepičí pařáty)

PRSTY

Ruské frazeologismy

пальцы как сардельки (UZ.)
пальцы как сосиски (UZ.)

České frazeologismy

drápy jako kocour (SČFI, 440)
kvetou mu nehty (LR, 210)
má drápy jak kocúr (LR, 464)
má prsty jako kramle/kremle (LR, 471)

prsty jako krákorky (LR, 470)
prsty jako vřetena (LR, 553)

Španělské frazeologismy

dedos como hilos (crae) (prsty jako nitě)
dedos como morcillas (crae) (prsty jak jelita)
dedos como tenazas (crae) (prsty jako klepeta)

NOHY

Ruské frazeologismy

ноги ижицей (ČRFS, 203)
ноги из подмышек растут (RČFS, 458)
ноги колесом (ČRFS, 332)
ноги крестом (ČRFS, 203)
ножки, как у котенка (KOZ., 36)
у него журавлиные ноги (RČFS, 458)
у него ноги как колода (ČRFS, 133)
у него ноги как палочки (RČFS, 727)
у него ноги как у слона (ČRFS, 474)
у него ножки как кавычки (ČRFS, 592)
у него ножки как спички (RČFS, 727)
у него паучьи ножки (ČRFS, 592)

České frazeologismy

čapí nohy (SČFI-N, 457)
děvče má nohy jak koza (LR, 469)
chodí jako čáp (LR, 433)
má hnáty jako fošny (LR, 443)
má lýtka jako ženatý vrabec (ČRFS, 592)
má nohy jak kachle (LR, 459)
má nohy jak máslenku (LR, 483)
má nohy jako bogdál (LR, 427)
má nohy jako br(d)ka (LR, 428)
má nohy jako cefny (LR, 431)
má nohy jako džbány (LR, 441)
má nohy jako hůlky (ČRFS, 592)
má nohy jako klarinety (LR, 463)
má nohy jako kolky (LR, 465)
má nohy jako mandaska (LR, 482)
má nohy jako sirky (RČFS, 727)
má nohy jako slon (ČRFS, 474)

mít (v)opačité nohy (LR, 216)
mít čitelné nohy (SČFI-S, 446)
mít nohy do šavlí (LR, 349)
mít nohy od brusnice (LR, 22)
mít obě nohy levé (LR, 216)
mít vysokou podezdívku (SČFI-S, 446)
míti pekařské nohy (LR, 216)
muší nohy (SČFI-N, 457)
noha jako konev (LR, 466)
noha je jako šarš (LR, 535)
nohu měla jako kopáč (LR, 467)
nohy do ix (ČRFS, 203)
nohy do O (ČRFS, 332)
nohy hubené jako dráty do betonu (SČFI, 424)
nohy jak kosárky (LR, 467)
nohy jak krmholec (LR, 472)
nohy jak píšťalky (LR, 509)
nohy jako brdečka (LR, 428)
nohy jako brka (LR, 428)
nohy jako čangály (LR, 433)
nohy jako čáp (RČFS, 458)
nohy jako džbán (ČRFS, 133)
nohy jako fotbalista (UZ.)
nohy jako háky do betonu (UZ.)
nohy jako hůlky/hůlčičky/hůličky (LR, 453)
nohy jako klače (LR, 462)
nohy jako konve (SČFI, 452)
nohy jako kopyta (LR, 467)
nohy jako kuželky (SČFI, 452)
nohy jako laň (UZ.)
nohy jako modelka (UZ.)
nohy jako od kulečníku (SČFI, 452)

nohy jako od piána (SČFI, 452)
nohy jako párátko (UZ.)
nohy jako pavouk (SČFI, 424)
nohy jako potáče (LR, 513)
nohy jako sloupy (SČFI, 452)
nohy jako srnka (UZ.)
nohy jako šetlinky (LR, 535)
nohy jako šídla (LR, 535)
nohy jako špejle (SČFI, 424)
nohy jako špilky (LR, 537)
nohy jako tlůčky (LR, 541)
nohy jako tyčky (SČFI, 424)
nohy jako vampuly (LR, 546)
nohy jako vařečky (LR, 546)
nohy jako vyklepané partyzánky (SČFI, 424)
nohy jako vysoustruhované (SČFI, 423)

KOLENA

Ruské frazeologismy

колени круглые, как апельсин (LK, 161)
колени круглые, как арбуз (LK, 161)
колени круглые, как мячики (LK, 161)
колени круглые, как надувные мячи (LK, 161)
колени круглые, как подушки (LK, 161)
колени круглые, как у девочки (LK, 161)
колени круглые, как у девушки (LK, 161)
колени круглые, как у слона (LK, 161)
колени круглые, как чашки (LK, 161)
колени круглые, как шары (LK, 161)
колени круглые, как яблоки (LK, 161)
колени острые, как бритва (LK, 161)
колени острые, как гвозди (LK, 161)
колени острые, как иголки (LK, 161)
колени острые, как камни (LK, 161)
колени острые, как колья (LK, 161)
колени острые, как копыта (LK, 161)
колени острые, как ножи (LK, 161)
колени острые, как палки (LK, 161)
колени острые, как пики (LK, 161)
колени острые, как стрелы (LK, 161)

HÝŽDĚ

Ruské frazeologismy

у него заячья попка (ČRFS, 501)
у него попка как у зайчика (ČRFS, 501)
у него попка с кулачок (ČRFS, 619)
у него с задницы штаны падают (ČRFS, 619)
у нее зад как у ломовой лошади (ČRFS, 568)
у нее попа как орех (UZ.)

České frazeologismy

má prdel jak strouček česneku (LR, 531)
má prdel jako břitvu (LR, 429)
má prdel jako kazatelnu (LR, 462)
má řít jako dva pepře (LR, 504)
má řít vypitou od ptáků (LR, 292)

nohy jako záchodový pavouk (UZ.)
nohy jako zorky (LR, 558)
nohy jako žirafa (UZ.)
nohy mu žáby posekaly (LR, 414)
nožka jako na soustruh (LR, 529)

Španělské frazeologismy

pata chula (EM, 204) (koňská noha)
pierna coja (EM, 204) (chromá noha)
piernas como navajas (crae) (nohy jako nože)
piernas como pelele (crae) (nohy jako slaměný panák)
piernas como sarmientos (crae) (nohy jako šlahouny)

колени острые, как сучки (LK, 161)
колени острые, как у Буратино (LK, 161)
колени острые, как у девочки-подростка (LK, 161)
колени острые, как у подростка (LK, 161)
колени острые, как угол (LK, 161)
колени острые, как шпильки (LK, 161)
колени острые, как штыки (LK, 161)

České frazeologismy

kolena jako jablka (UZ.)
kolena jako kaštiny (UZ.)
kolena jako kokosy (UZ.)
kolena jako koule (UZ.)
kolena jako ovary (UZ.)
kolena jako špice (UZ.)
kolena jako tenisáky (UZ.)

Španělské frazeologismy

0

má zadek jak štýrský valach (ČRFS, 568)
má zadek jako dva kmíny (LR, 463)
má zadek jako špeditéřská kobyla (ČRFS, 233)
má zadnici jako dva stroužky česneku (ČRFS, 501)
má zadnici ouzkou, jako když mrtvola sepne ruce (LR, 489)
mít zadek jako čtyři (SČFI, 452)
prdel jako díža (LR, 437)
prdel jako kamna (LR, 460)
zadek jako armádní buben (UZ.)
zadek jako berní úřad (UZ.)
zadek jako Beyoncé (UZ.)
zadek jako broskvička (UZ.)

zadek jako dvě rozinky (UZ.)
zadek jako hangár (UZ.)
zadek jako Jennifer Lopez (UZ.)
zadek jako kmínky (SČFI, 424)
zadek jako kombajn (UZ.)
zadek jako kráva (UZ.)
zadek jako meloun (UZ.)
zadek jako modelka (UZ.)
zadek jako pivovarská kobyla (UZ.)
zadek jako stodola (UZ.)
zadek jako vepř (UZ.)
zadek jako ze železa (UZ.)

KŮŽE

Ruské frazeologismy

атласная кожа (UZ.)
гусиная кожа (UZ.)
кожа, как наждачная бумага (RČFS, 51)

České frazeologismy

husí kůže (UZ.)
kůže jako albín (UZ.)
kůže jako hedvábí (UZ.)
kůže jako samet (UZ.)
kůže jako z alabastru (UZ.)
má kůži jako hroch (UZ.)
má kůži jako krokodýl (UZ.)
má kůži jako pomeranč (UZ.)
má kůži jako struhadlo (UZ.)

zadek, jako když babička sepne ruce (SČFI, 424)
zadek, jako když vrána/vrabec srazí paty (ČRFS, 619)

Španělské frazeologismy

culo como para forrar balones (crae) (zadek jako by potáhl balóny)
culo como un frontón (crae) (zadek jako domovní štít)
culo como una mesa-camilla (crae) (zadek jako stolek)

papírová pleť (SČFI-N, 457)
pleť jako porcelán (UZ.)
průsvitná pleť (SČFI-N, 457)
tvarohová pleť (SČFI-N, 457)

Španělské frazeologismy

carne de gallina (EM, 47) (husí kůže – slepičí maso)
piel como el alabastro (crae) (kůže jako alabastr)
piel como el ébano (crae) (kůže jako eben)
piel como el terciopelo (crae) (kůže jako samet)
piel como la lana (crae) (kůže jako vlna)
piel como la sarna (crae) (kůže jako svrab)

CELKOVÝ VZHLED, FYZICKÉ VLASTNOSTI

POSTAVA

Ruské frazeologismy

фигура величественная, как гора (LK, 168)
фигура величественная, как дворец (LK, 168)
фигура величественная, как дуб (LK, 168)
фигура величественная, как монумент (LK, 168)
фигура величественная, как Останкинская башня (LK, 168)
фигура величественная, как памятник (LK, 168)
фигура величественная, как постамент (LK, 168)
фигура величественная, как статуя (LK, 168)
фигура величественная, как статуя Зевса (LK, 168)
фигура величественная, как у Аполлона (LK, 168)
фигура величественная, как у богини (LK, 168)
фигура величественная, как у императора (LK, 168)

фигура величественная, как у королевы (LK, 168)
фигура величественная, как у короля (LK, 168)
фигура величественная, как у льва (LK, 168)
фигура величественная, как у Наполеона (LK, 168)
фигура величественная, как у оленя (LK, 168)
фигура величественная, как у павы (LK, 168)
фигура величественная, как у Петра I (LK, 168)
фигура величественная, как у царицы (LK, 168)
фигура величественная, как царя (LK, 168)
фигура угловатая, как восьмигранник (LK, 168)
фигура угловатая, как елка (LK, 168)
фигура угловатая, как квадрат (LK, 168)
фигура угловатая, как кирпич (LK, 168)
фигура угловатая, как коряга (LK, 168)

фигура угловатая, как многоугольник (LK, 168)
фигура угловатая, как стол (LK, 168)
фигура угловатая, как треугольник (LK, 168)
фигура угловатая, как у Бабы-Яги (LK, 168)
фигура угловатая, как у горбуна (LK, 168)
фигура угловатая, как у Квазимодо (LK, 168)
фигура угловатая, как у медведя (LK, 168)
фигура угловатая, как циркуль (LK, 168)
фигура угловатая, как шкаф (LK, 168)
фигура угловатая, как ящик (LK, 168)

České frazeologismy

postava jako Arnold (UZ.)
postava jako atlet (UZ.)
postava jako Brad Pitt (UZ.)

TLUSTÝ

Ruské frazeologismy

генерал Топтыгин (RČFS, 128)
груда мяса и жира (SM, 300)
ему щеки со спины видно (RČFS, 864)
жирный как каплун (SM, 300)
жирный/толстый как поросенок (SM, 300)
круглый как бочонок (ČRFS, 484)
круглый как шарик (SM, 300)
круглый калибр (SM, 300)
лопаться от жиру (RČFS, 238)
он в дверь не проходит (SM, 300)
он залитый жиром (SM, 300)
он кругленький и крепенький (ČRFS, 66)
он кругленький как колобок (ČRFS, 59)
он кругленький как пончик (ČRFS, 58)
он поперек себя толще (ČRFS, 517)
он сам себя шире (ČRFS, 518)
пухлый как пузырь (SM, 300)
расплывшаяся туша (ČRFS, 29)
толстый как боров (ČRFS, 577)
толстый как бочка (ČRFS, 658)
толстый как откормленный индюк (KOZ., 37)
толстый как свинья (ČRFS, 404)
толстый как сытая пиявка (KOZ., 37)
толстый, как баобаб (LK, 169)
толстый, как бегемот (LK, 169)
толстый, как Винни-Пух (LK, 169)
толстый, как Гаргантюа (LK, 169)
толстый, как кабан (LK, 169)
толстый, как кот (LK, 169)
толстый, как медведь (LK, 169)
толстый, как обжора (LK, 169)
толстый, как Сергей Крылов (LK, 169)
толстый, как слон (LK, 169)
толстый как бурдюк (LK, 169)
тяжелая артиллерия (RČFS, 18)

České frazeologismy

baculatý jako bochánek (LR, 427)
baculatý jako cibulka (ČRFS, 66)

postava jako hruška (UZ.)
postava jako kulička (UZ.)
postava jako laň (UZ.)
postava jako lusk (UZ.)
postava jako modelka (UZ.)
postava jako proutek (UZ.)
postava jako Schwarzenegger (UZ.)
postava jako silák (UZ.)
postava jako tučňák (UZ.)
postava jako tyčka (UZ.)
postava jako vystřižená (UZ.)

Španělské frazeologismy

0

balvan masa a tuku (ČRFS, 29)
brát na sebe tuk (LR, 369)
břichatý jako kád' (LR, 459)
být pěkný ouřezek (SČFI-S, 404)
být po nebožtíkovi Vepři syn (LR, 383)
být při těle (SČFI-S, 404)
děvče jako bulina (LR, 430)
dítě jako pucek (LR, 517)
dítě jako umburek (LR, 544)
dítě jako žampoch (LR, 560)
dítě má vaječníky (LR, 378)
dusit se sádlem (RČFS, 238)
hoch jako melounek (LR, 485)
holka jako pumlič (LR, 517)
holka jako snop (LR, 529)
hřeje ho sádlo (LR, 315)
chlap jak Bachus (LR, 424)
chlapec jako válec (LR, 546)
chytá se ho sviňská nemoc (LR, 211)
chytají se ho souchotiny/svědčí mu kuchyňské suchoty (LR, 330)
jako buroň (LR, 430)
jako nedověřená almara (LR, 423)
je ho plný oblek (LR, 491)
je ho rana (LR, 297)
je jak halmara z devíti desek (LR, 423)
je jak horybuk (LR, 449)
je jak našlapaný (LR, 491)
je jak pukeš (LR, 517)
je jak řimbuch (LR, 523)
je jak stelný (LR, 530)
je jako almara (SČFI, 452)
je jako bagoun/bagoň (LR, 424)
je jako bachna/bachňa (LR, 424)
je jako cvalík/cvalek/cvaleček/cval (LR, 432)
je jako devítiprkenná almara/z devíti prken (LR, 423)
je jako d'uk (LR, 441)
je jako jamara (LR, 423)
je jako krmná kachna (LR, 459)

je jako kulatka (LR, 474)
 je jako kulica/koulička (LR, 474)
 je jako kulička (ČRFS, 261)
 je jako machna (SČFI, 452)
 je jako mašina (SČFI, 452)
 je jako medvěd (RČFS, 128)
 je jako oplácaný (SČFI, 452)
 je jako sládek (LR, 525)
 je jako slon (RČFS, 18)
 je jako soudek (ČRFS, 484)
 je jako sumec (LR, 533)
 je jako úborček (LR, 499)
 je jako valibuk (LR, 546)
 je jako žok (ČRFS, 658)
 je jí plná sukyně (LR, 342)
 je širší než delší (ČRFS, 517)
 je tlustá jak behyňa/bechyňa (LR, 425)
 je tlustá jako skyda (LR, 525)
 je tlustý jak jikavec (LR, 458)
 je tlustý jako bumbříček (ČRFS, 59)
 kulatý jako cibulka (LR, 431)
 má boky jako okříny (LR, 496)
 má otok z božího daru (LR, 241)
 mít cejchu (SČFI-S, 404)
 mít mozol (SČFI-S, 404)
 mít pивní sval (SČFI-S, 404)
 mít plzeňský sval (SČFI-S, 404)
 mohla by jít z hambalků (LR, 72)
 nemocet zapnout kalhoty (SČFI-S, 404)
 nevidět si na špičky (UZ.)
 odulý jak puchýř (LR, 517)
 oteklý jako sklenice (LR, 525)
 pochodující bečka sádla (UZ.)
 proti houslím jako basa (LR, 425)
 silný jako ribrcól (LR, 522)
 sotva břicho nést (SČFI-S, 404)
 široká jako Roškopov (LR, 520)
 široký jako moře (LR, 487)
 tlustá jak dyňa (LR, 441)
 tlustá jak masleňa (LR, 48)
 tlustá jak škrošňa (LR, 536)
 tlustá jak tuňa (LR, 543)
 tlustá jako kamna (LR, 460)
 tlustá jako koš (LR, 468)
 tlustá jako rozpuk (LR, 520)
 tlustá, jako když obrátí dvě košiny (LR, 468)
 tlustý jak bača (LR, 424)
 tlustý jak beča/bečka (LR, 425)
 tlustý jak kaďa/kadečka (LR, 459)
 tlustý jak Turek (LR, 543)
 tlustý jak úl (LR, 544)
 tlustý jako bagoun (SČFI, 452)
 tlustý jako balík (LR, 424)
 tlustý jako balón (UZ.)
 tlustý jako basa (LR, 425)
 tlustý jako basa (SČFI, 452)
 tlustý jako bečka (SČFI, 452)
 tlustý jako bejk (SČFI, 452)
 tlustý jako buchýř (LR, 429)
 tlustý jako bukač (LR, 430)

tlustý jako bulík (LR, 430)
 tlustý jako buřt (SČFI, 452)
 tlustý jako býk (LR, 430)
 tlustý jako cvalík (SČFI, 452)
 tlustý jako čtyři (SČFI, 452)
 tlustý jako čuně (SČFI, 452)
 tlustý jako Drozdů valach (LR, 535)
 tlustý jako jehně (LR, 457)
 tlustý jako kanec (SČFI, 452)
 tlustý jako karlub (LR, 459)
 tlustý jako koule (SČFI, 452)
 tlustý jako kula/kulička (LR, 469)
 tlustý jako kyžák (LR, 476)
 tlustý jako měch (SČFI, 452)
 tlustý jako meloun (SČFI, 452)
 tlustý jako nátoň (LR, 491)
 tlustý jako Otesánek (UZ.)
 tlustý jako prase (ČRFS, 404)
 tlustý jako presidentův pilíř (LR, 509)
 tlustý jako řvín (LR, 523)
 tlustý jako skotnej švec (LR, 539)
 tlustý jako správce (LR, 530)
 tlustý jako sud (SČFI, 452)
 tlustý jako svala (LR, 533)
 tlustý jako svině (SČFI, 452)
 tlustý jako špalík (LR, 537)
 tlustý jako štandlík (SČFI, 452)
 tlustý jako štok (LR, 538)
 tlustý jako tuleň (UZ.)
 tlustý jako úřezek (LR, 545)
 tlustý jako vaček/baček (LR, 545)
 tlustý jako valach (SČFI, 452)
 tlustý jako velryba (UZ.)
 tlustý jako vepř (ČRFS, 577)
 tlustý jako vorvaň (UZ.)
 tlustý jako vůl (LR, 554)
 tlustý jako zelík (LR, 557)
 tlustý, jako by ho opekł (LR, 497)
 ujímají se na něm dary boží (LR, 39)
 v těle silný, tlustý jako stoupa (LR, 531)
 vypadá jako buchtička (ČRFS, 58)
 vyžranej jako zub (SČFI, 452)
 zakládat na sádlo (LR, 315)
 žena je ve škrobené sukni jako díže (LR, 437)
 ženská jako bachrňa (LR, 424)
 ženská jako bevedia (LR, 425)
 ženská jako bouřka (LR, 428)
 ženská jako kistna (LR, 462)
 ženská jako skřich (LR, 525)
 ženská je jako oplácaná/opleskaná/jako když jí oplácá/opleská (LR, 497)
 ženská, že bych se v ní vykoupala (LR, 399)

Španělské frazeologismy

anhear alguien de caderas (EM, 36) (rozšiřovat se v bocích)
 como un pandero (E, 731) (jako buben)
 como una foca (E, 468) (jako tuleň)
 como una morcilla (E, 663) (je jako jelito/jitnice)

criar/echar carnes (EM, 47) (pěstovat/házet maso)
 estar como un botijio (EM, 29) (být jako džbánek, cvalík)
 estar como un tonel (DDD, 290) (být jako sud)
 estar como un trullo (DDD, 290) (být jako lisovna hroznů)
 estar de buen año (DDD, 292) (být z dobrého roku)
 estar entrado/metido en carnes (DDD, 303) (být vržen do masa)
 ester hecho un toro (DDD, 308) (být hotový býk)
 gordo como un barril (crae) (tlustý jako sud)
 gordo como un cerdo (crae) (tlustý jako prase)
 gordo como un saco de patatas (crae) (tlustý jako pytel brambor)

gordo como un sollo (crae) (tlustý jako jeseter)
 gordo como una ballena (crae) (tlustý jako velryba)
 no cabe en su pellejo (EM, 209) (nevejde se do své kůže)
 no caber por la puerta (E, 838) (nevejít se do dveří)
 parecer un armario ropero/emportado/de tres cuerpos (DDD, 643) (být jako šatní/vestavěná/trojdielná skříň)
 ser un armario ropero de dos cuerpos (E, 155) (být jako dvoudílná šatní skříň)
 ser/estar como una vaca (DDD, 308) (být jako kráva)

HUBENÝ

Ruské frazeologismy

арматурой греметь (RČFS, 17)
 быть как мумия (RČFS, 417)
 быть как скелет (SM, 339)
 в нитку (RČFS, 453)
 ветром/от ветра качает/шатает кого (RČFS, 71)
 выглядеть так, как будто его семь лет не кормили (SM, 340)
 высох как вобла (KOZ., 37)
 глиста глистой (KOZ., 37)
 драния кошка (KOZ., 37)
 живые мощи (RČFS, 416)
 змея в корсете (KOZ, 37)
 истощиться как волк (KOZ., 37)
 кожа да кости (RČFS, 317)
 козьи мощи (KOZ., 37)
 мешок костей (SM, 339)
 можно ребра пересчитать (SM, 340)
 муха крылом перешибет (KOZ., 37)
 одежда на нем болтается как на вешалке (ČRFS, 156)
 селедка в корсете (KOZ., 37)
 соплей перешибешь надвое кого (RČFS, 722)
 спасть с лица (RČFS, 370)
 тонкая как щука (KOZ., 37)
 тонкий как тростинка (ČRFS, 412)
 точно выходец с того света (SM, 340)
 тощ как хвощ (RČFS, 814)
 тощий как Кошей Бессмертный (RČFS, 339)
 тощий как килька (KOZ., 37)
 тощий как осел (KOZ., 37)
 тощий как цыпленок за рубль семьдесят пять (SM, 340)
 три метра дранки (UZ.)
 у него одни кости (RČFS, 336)
 у него ребра наружу торчат (ČRFS, 651)
 у нее осиная талия (ČRFS, 591)
 ходячая смерть (SM, 340)
 худая как выдра (SM, 340)

худая как глиста (SM, 340)
 худая как селедка (SM, 340)
 худая как щепка (ČRFS, 330)
 худой как вешалка (RČFS, 72)
 худой как жердь (ČRFS, 482)
 худой как палка (RČFS, 507)
 худой как спичка (SM, 339)
 щека щеку ест (SM, 340)

České frazeologismy

babička vyschlá jak krkoška (LR, 472)
 blýská žebrama (LR, 416)
 boubelatá jako hrábě (LR, 450)
 bylo jí jako za krejcar nudliček (LR, 494)
 být (už) jen sláma (LR, 323)
 být hubený jako bič (SČFI, 424)
 být hubený jako bidlo (SČFI, 424)
 být hubený jako by cvrčky louskal (SČFI, 424)
 být hubený jako by čtrnáct dní nejedl (SČFI, 424)
 být hubený jako drožkářská kobyla (SČFI, 424)
 být hubený jako duch (SČFI, 424)
 být hubený jako chlésta (UZ.)
 být hubený jako když louská šváby (SČFI, 424)
 být hubený jako když odejde (SČFI, 424)
 být hubený jako komár (SČFI, 424)
 být hubený jako louč (SČFI, 424)
 být hubený jako luňák (SČFI, 424)
 být hubený jako lunt (SČFI, 424)
 být hubený jako nic (SČFI, 424)
 být hubený jako párátko (UZ.)
 být hubený jako pes (SČFI, 424)
 být hubený jako slonbidlo (SČFI, 424)
 být hubený jako souška (SČFI, 424)
 být hubený jako stín (SČFI, 424)
 být hubený jako střízlík (SČFI, 424)
 být hubený jako sušinka (SČFI, 424)
 být hubený jako špejle (SČFI, 424)
 být hubený jako třasořítka (SČFI, 424)
 být hubený jako Twiggy (UZ.)

být hubený jako věchýtek (SČFI, 424)
 být hubený jako z koncentráku (UZ.)
 být hubený jako z kozy duch (SČFI, 424)
 být hubený jako žízala (SČFI, 424)
 být jako kostlivec (RČFS, 17)
 být jako opuchlá nit (SČFI, 424)
 být na kost vyhublý (RČFS, 697)
 být na prach suchý (LR, 280)
 být štíhlý okolo žeber (LR, 416)
 být vyschlý jako mumie (ČRFS, 417)
 býti na drt suchý (LR, 51)
 dítě je jako žejžle/žížle (LR, 562)
 dívka je jako vymačkaný citron (LR, 432)
 do uzlíku by ho svázal (LR, 378)
 hodil by se (do Přelouče) na čamrdy (LR, 30)
 hubená jako bičiště (LR, 426)
 hubená jako čára na zelí (LR, 433)
 hubená jako štíhle (LR, 538)
 hubený jak deska (LR, 437)
 hubený jak husle/jako housličky (LR, 449)
 hubený jak smrtonoš (LR, 528)
 hubený jak stehlík na bodláku (LR, 530)
 hubený jak viržinka (LR, 540)
 hubený jak vykrmený šindel (LR, 536)
 hubený jako bezová duše (LR, 441)
 hubený jako brucok na felábě/brotsak na urlábě (LR, 428)
 hubený jako došek (LR, 438)
 hubený jako hůl(ka) (LR, 453)
 hubený jako chloud (LR, 455)
 hubený jako chroust (RČFS, 814)
 hubený jako chrt (RČFS, 339)
 hubený jako kadlátkový kominár (LR, 466)
 hubený jako kočka (LR, 464)
 hubený jako lata (LR, 477)
 hubený jako lítavka (LR, 479)
 hubený jako Lucerna (LR, 480)
 hubený jako palubeň (LR, 500)
 hubený jako pěčka (LR, 503)
 hubený jako sedmiletý ženatý zajíc (LR, 556)
 hubený jako smyčec (ČRFS, 482)
 hubený jako šíp (LR, 536)
 hubený jako šmydec/šmytec na housle (LR, 537)
 hubený jako špageta (UZ.)
 hubený jako tříška (RČFS, 814)
 hubený jako tyčka (ČRFS, 547)
 hubený jako žíla (LR, 561)
 hubený, jak by hlemýždě jed (LR, 446)
 hubený, jako by šočky louskal (LR, 537)
 hubený, jako kdyby čtrnáct/pět dní nejedl (LR, 436)
 hubený, že by ho mohl sirkou zapálit (LR, 320)
 hubený/štíhlý jako hvížd' (LR, 454)
 chrastit kostma/žebrama (SČFI-S, 382)
 chudej jako klepina (LR, 463)
 chudej/tenký jako hlísta (LR, 446)
 jako když praskne bičem a zmrzne to (LR, 425)
 jako tenký proutek vyrostlá (LR, 515)
 jako vrbový proutek (LR, 515)
 jako z prdu/hovna bič (LR, 425)
 je ho jenom do polovice (LR, 278)
 je ho jenom podoba (LR, 270)
 je hubený jako šindel (ČRFS, 517)
 je hubený, že může políbit kozu mezi rožky (LR, 304)
 je jak letrňa (LR, 478)
 je jak suché pché (LR, 508)
 je jak trýska (LR, 542)
 je jako (svobodný) chroust (LR, 455)
 je jako bleskota/blýskota (LR, 427)
 je jako brant (LR, 428)
 je jako brčko (LR, 428)
 je jako brk (z husy) (LR, 428)
 je jako chmýr/řko (LR, 455)
 je jako jarník (LR, 457)
 je jako když se svleče (SČFI, 424)
 je jako když v kůži opjatý (LR, 476)
 je jako kosř (LR, 468)
 je jako koza (FR., 219)
 je jako lučák od té lakotnosti (LR, 480)
 je jako nudle (ČRFS, 330)
 je jako otrusin(k)a (LR, 499)
 je jako potápka (LR, 513)
 je jako sirka (FR., 219)
 je jako suchajda (LR, 532)
 je jako suchárek (LR, 532)
 je jako třtina (RČFS, 71)
 je jako vyzuna (LR, 556)
 je jako vyžle (RČFS, 453)
 je jako za groš kudla (ČRFS, 260)
 je na něm sádla jako na komáru (LR, 466)
 je suchá jak škára (LR, 536)
 je suchý jako koráb (LR, 467)
 je štíhlá jako vosa (ČRFS, 591)
 je tenký jako konopě (LR, 467)
 je tlustý jako sedlák pod koleny (LR, 524)
 je tlustý jako švec na koleně (LR, 539)
 je učiněná lucerna, jen mu dát do žaludku svíčku (LR, 480)
 je už jako věchet (LR, 546)
 je v pase jako žejdlíková sklenice (LR, 525)
 je, jako by ji bičem přešlehl/přet'al (LR, 425)
 jeho duše spává v brku (LR, 21)
 jest tenký jako z vody (LR, 550)
 jsem jako prkno (LR, 515)
 jsi jako kopřiva z chládku (LR, 467)
 klučik byl jako sítěný (LR, 525)
 kost a kůže (RČFS, 416)
 kostra potažená kůží (RČFS, 17)
 má kolínka jak žabička (LR, 560)
 masa jako na cvrčku (LR, 433)
 míti pupek na páteřové kosti (LR, 293)
 míti tenkou duši (LR, 55)
 mohl by se za bičem oblíkat (ČRFS, 327)
 mohl by spávat v klíčové dírci (LR, 44)
 může se schovat za bičištěm (RČFS, 339)
 můžeš na něm žebra spočítat (ČRFS, 651)
 nestačí mu dírky u řemene (LR, 312)
 oblečení na něm plandá jako na hastroši (ČRFS, 156)

prodávat slabikáře (LR, 322)
 přeštípl by ji v pase (LR, 249)
 rukou by ho mohl podpálit (LR, 307)
 samá ruka samá noha (ČRFS, 446)
 scvrklý jako křížalka (LR, 473)
 scvrklý jako žízala (SČFI, 424)
 soplelem by ho přerazil (LR, 329)
 sotva z kůže kouká (LR, 168)
 suchá jako dřínka (LR, 440)
 suchá jako kosinka (LR, 467)
 suchý jako branka (LR, 428)
 suchý jako kostroun (LR, 468)
 suchý jako luňák (LR, 481)
 suchý jako měchačka (LR, 485)
 suchý jako plot (LR, 510)
 suchý jako prant (LR, 513)
 suchý jako sedm pátků (LR, 502)
 suchý jako špán (LR, 537)
 suchý jako šťova (LR, 538)
 suchý jako trn (SČFI, 424)
 svítí se mu přes uši (LR, 373)
 šaty na něm visí jako hadr na holi (LR, 444)
 šaty na něm visí jako na háku (LR, 445)
 štíhlý jako proutek (ČRFS, 412)
 štíhlý jako štika (LR, 538)
 štíhlý/tenký jako nudle/nudlička (LR, 494)
 tebe dát čamrdáři (LR, 30)
 ten člověk je už jak chrásteček (LR, 455)
 tenká jako prut (LR, 515)
 tenký jako dlaščka (LR, 437)
 tenký jako lupínek (LR, 481)
 tenký jako nit (LR, 493)
 tenký jako rokytí (LR, 520)
 tenký jako vlas (LR, 549)
 těžký jak mucha (LR, 488)
 tlustá jako opuchlá skála (LR, 525)
 tlustej jako jezevec na jaře (LR, 458)
 tlustý jak mucha pod kolenem (LR, 489)
 tlustý jak ženatý vrabec (pod kolenem) (LR, 552)
 tlustý jako malík (LR, 482)
 tlustý jako opuchlý prut (LR, 515)
 tlustý jako prst (LR, 515)
 tlustý jako strnad pod kolenem (LR, 531)
 tlustý jako škapa/škopa (LR, 536)
 tlustý, že by se oň člověk uřízl (LR, 375)
 tlustý/oteklý jak pištec/pištec (LR, 509)
 topit slámou-ten topí slámou (LR, 323)
 už je ho jenom půl (LR, 292)
 v pase jako slečinka (LR, 526)
 visí to na něm jako na holi (LR, 453)
 vypadá jak uzený šváb (LR, 539)
 vypadá jako přetržená fůra (LR, 443)
 vypadá jako stoha (LR, 531)
 vypadá, jak dyby hlísty žrával (LR, 446)
 vypadá, jak dyby chrůsty žrával (LR, 455)
 vypadá, jak dyby míval šváby k snídani, k obědu
 aj k večeři bez zásmažky (LR, 539)
 vypadá, jako by měl tři roky psinu (LR, 516)
 vypadá, jako by šváby louskal (LR, 539)

vypadá, jako kdyby ploštky kousal/jídal (LR, 510)
 vypadat jako po těžké nemoci (RČFS, 370)
 vypadat jako sedm drahých/hladových let (RČFS, 370)
 vypasenej jako louka (SČFI, 424)
 vyschlý jako had na trní (LR, 444)
 vytřásl/vyklepal by ho z kalhot/gatí (LR, 120)
 vyzáblý co hubená/suchá káně (LR, 460)
 vyzáblý jako síť (LR, 525)
 vyžraný jako zub (LR, 559)
 z nohavic by ho vyklepal (ČRFS, 327)
 zaškoudlý, co by cvrčky louštil/louskal a pavouky přikusoval (LR, 433)
 žebra by mu spočítal (ČRFS, 651)
 žena jako věchýtek/chovýtek (LR, 546)
 živá mrtvola (RČFS, 416)

Španělské frazeologismy

como un espárrago (E, 435) (jako chřest)
 como un palillo (E, 725) (jako párátko/tyčinka)
 como un silbido (E, 929) (jako píšťalka)
 como una momia (E, 660) (jako mumie)
 como una pavesa (E, 756) (jako ohořelý knot)
 como una sílfide/parecer una sílfide (DDD, 121)
 (vypadat jako víla/duch/nymfa)
 de alambre (E, 125) (jako drát/špejle)
 delgada como un árbol joven (crae) (hubená jako mladý stromek)
 delgada como un hilo (crae) (hubená jako nit)
 delgada como una espiga (crae) (hubená jako klas)
 delgado como del papel de fumar (crae) (hubený jako cigaretový papír)
 delgado como Junco Moreno (hubený jako Junco Moreno/s malými písmeny jako rákoska)
 delgado como un alambre (crae) (hubený jako drát)
 delgado como un alfil (crae) (hubený jako šachový běžec)
 delgado como un chopo (crae) (hubený jako olše/flinta/bříza)
 delgado como un lápiz (crae) (hubený jako tužka)
 delgado como un paño de seda (crae) (hubený jako sukno z hedvábí)
 delgado como una hoja (crae) (hubený jako list)
 el espíritu de la golosina (E, 437) (duch pamlsku)
 en los pueros huesos (E, 538) (v pouhých kostech)
 estar como el canto de un duro/de una moneda (EM, 42) (být jako cinknutí dura/mince)
 estar como el palo de escoba (EM, 196) (být jako tyč od smetáku)
 estar como un palo (EM, 196) (být jako tyč)
 estar como una tabla (EM, 262) (být jako deska)
 estar en el chasis (DDD, 295) (být jen v podvozku)
 estar en la espina de Santa Lucía (EM, 151) (být v třísce Santa Lucíi)
 estar en las guías (E, 510) (být v uzdách)

estar en los huesos (EM, 132) (být v kostech)
 estar hecho como una pasa (EM, 201) (být
 hotová rozinka)
 estar/quedarse alguien chupado (DDD, 286) (být
 úplně vycucaný)
 estar/quedarse/ser/parecer como un fideo (DDD,
 289) (být/vypadat jako makarón/nudle)
 estar/quedarse/ser/parecer como una espátula
 (DDD, 289) (být/vypadat jako špachtle)
 más chupa(d)o que la pipa de un indio (DDD,
 434) (vycucanější než indiánova dýmka)

salirse por el cuello de la camisa (E, 341)
 (vypadnout z košile límcem)
 ser/parecer/estar hecho un esqueleto (DDD, 652)
 (vypadat, být hotový kostlivec)
 ser/parecer/estar hecho una oblea (DDD, 652)
 (vypadat jako/být hotová oplatka)
 tener la solitaria (E, 934) (mít tasemnici)
 tener menos carne que la bicicleta (DDD, 718)
 (mít méně masa než kolo)

VYSOKÝ

Ruské frazeologismy

высокий, как башня(LK, 169)
 высокий, как великан(LK, 169)
 высокий, как гора(LK, 169)
 высокий, как Гулливер(LK, 169)
 высокий, как дерево(LK, 169)
 высокий, как дом(LK, 169)
 высокий, как дуб(LK, 169)
 высокий, как дядя Степа(LK, 169)
 высокий, как жираф(LK, 169)
 высокий, как кенгуру(LK, 169)
 высокий, как лес(LK, 169)
 высокий, как небо(LK, 169)
 высокий, как небоскреб(LK, 169)
 высокий, как подъемный кран(LK, 169)
 высокий, как сосна(LK, 169)
 высокий, как страус(LK, 169)
 высокий, как телебашня (LK, 169)
 высокий, как тополь(LK, 169)
 высокий, как эвкалипт(LK, 169)
 длинный как пожарная каланча (RČFS, 296)
 длинный как телеграфный столб (ČRFS, 547)
 ему конца не видно (ČRFS, 531)
 коломенская верста (ČRFS, 37)
 корова ляжет, хвоста негде протянуть (KOZ.,
 37)
 косая сажень в плечах (RČFS, 664)
 парень как жердь (ČRFS, 37)
 слон слоном (KOZ., 37)
 Эйфелевая башня (RČFS, 296)

České frazeologismy

člověk, dlouhej jako tejdén (LR, 543)
 dlouhý jako habán/ň (LR, 444)
 dlouhý jako hůl (LR, 453)
 dlouhý jako Lovosice (LR, 480)
 dlouhý jako moře (LR, 487)
 dlouhý jako pikola donát (LR, 503)
 dlouhý jako šibenica (LR, 535)
 dlouhý jako teneto (LR, 540)
 dlouhý jako závora (LR, 557)
 dlouhý, že by s ním mohl ořechy rážet (LR, 498)
 chlap jako bohatýr (RČFS, 285)
 chlap jako drouh (LR, 439)
 chlap jako dub (LR, 440)

chlap jako hora (RČFS, 664)
 chlap jako hrád (LR, 450)
 chlap jako husar (LR, 454)
 chlap jako kolohnát (LR, 464)
 chlap jako pavuza/póza (LR, 503)
 chlap jako růzvora (LR, 520)
 chlap jako stodola (LR, 531)
 chlap/ženská jako obr (LR, 494)
 je dlouhý jako chmelová tyčka (SČFI, 421)
 je dlouhý jako písnička (SČFI, 421)
 je dlouhý jako pracovní doba/den (SČFI, 421)
 je dlouhý jako skládací metr (SČFI, 421)
 je dlouhý jako slonbidlo (SČFI, 421)
 je dlouhý jako štangle (SČFI, 421)
 je dlouhý jako tasemnice (ČRFS, 531)
 je dlouhý jako tejdén před vejplatou (SČFI, 421)
 je dlouhý jako týden (UZ.)
 je dlouhý jako zastrkovadlo do pekla (LR, 557)
 je dlouhý, že by mohl žebrat přes vrata (RČFS,
 296)
 je dlouhý, že by s ním mohl ořechy klátit (SČFI,
 421)
 je jak žingla (LR, 561)
 je jako almara (SČFI, 445)
 je jako bidlo (RČFS, 296)
 je jako čtyři (SČFI, 445)
 je jako Goliáš (SČFI, 445)
 je jako gorila (SČFI, 445)
 je jako hovado (SČFI, 445)
 je jako hromotluk (SČFI, 445)
 je jako přaslica (LR, 516)
 je jako věž (RČFS, 296)
 je vysoký jako Eiffelovka (UZ.)
 je vysoký jako obr (SČFI, 445)
 je vysoký jako rozhledna (UZ.)
 je vysoký jako slon (SČFI, 445)
 je vysoký jako stožár (UZ.)
 je vysoký jako telegrafní sloup (UZ.)
 je vysoký jako topol (UZ.)
 je vysoký jako žirafa (UZ.)
 kdyby se přerazil, budou z něho dva malí (LR,
 185)
 má vysoký chcaní (SČFI-S, 407)
 mít vysoké sraní (LR, 331)
 mít vysokou podezdívku (LR, 269)

Pánbůh na něho ztratil míru (LR, 192)
 roste do nebe (SČFI-S, 407)
 tahneš se jak rahno na vořechy (LR, 518)
 to je chlap jako pensijňák (LR, 504)
 veliká jak ohřeblo (LR, 496)
 veliká jako čtyřletý hříbě (LR, 453)
 veliký jako ráhno (LR, 518)
 velký jako snohýl (LR, 529)
 vysoká jako vejčka/výtka z plota (LR, 555)
 vysoký jak sosna (LR, 529)
 vysoký jako jedle (SČFI, 458)
 vysoký jako kandelábr (SČFI, 458)
 vysoký jako tahadlo vod fárkunstu (LR, 539)
 vysoký jako topol (LR, 541)
 vysoký jako tyč(ka) (RČFS, 296)
 vysoký, že by mohl šacovat eroplány (SČFI, 458)
 ženská jako granátník (SČFI, 455)
 ženská jako grenadýr (SČFI, 455)
 ženská jako chlap (SČFI, 455)
 ženská jako klisna (SČFI, 455)
 ženská jako kobyla (SČFI, 455)
 ženská jako kyrysar (SČFI, 455)
 ženská jako mašina (SČFI, 455)
 ženská jako mihule (LR, 485)
 ženská jako vrba (LR, 553)

MALÝ (NÍZKÝ)

Ruské frazeologismy

аршин с шапкой (RČFS, 18)
 его в микроскоп видно (SM, 118)
 его с ноготок (RČFS, 460)
 маленький как килька (KOZ., 36)
 мальчик с пальчик (ČRFSS, 73)
 метр с кепкой (SM, 127)
 мужичок – червячок (KOZ., 37)
 мужичок как паучок (KOZ., 36)
 мужичок с ноготок (RČFS, 417)
 низкорослый, как абориген (LK, 169)
 низкорослый, как гном (LK, 169)
 низкорослый, как гриб (LK, 169)
 низкорослый, как Дюймовочка (LK, 169)
 низкорослый, как кактус (LK, 169)
 низкорослый, как карлик (LK, 169)
 низкорослый, как карликовая береза (LK, 169)
 низкорослый, как китаец (LK, 169)
 низкорослый, как кустарник (LK, 169)
 низкорослый, как лилипут (LK, 169)
 низкорослый, как мох (LK, 169)
 низкорослый, как пень (LK, 169)
 низкорослый, как пони (LK, 169)
 низкорослый, как трава (LK, 169)
 он как воробышек (ČRFSS, 503)
 он как кнопка (SM, 118)
 он с булавочную головку (RČFS, 153)
 он с воробьиный нос (RČFS, 464)
 он с гулькин нос (RČFS, 464)
 он с мизинец (SM, 117)
 она как пигалица (ČRFSS, 503)

Španělské frazeologismy

alto como un San Pablo (crae) (vysoký jako San Pablo)
 alto como un varal (crae) (vysoký jako bidlo)
 alto como una montaña (crae) (vysoký jako hora)
 como un castillo (crae) (jako hrad)
 como un pino (E, 801) (jako smrk, jako borovice)
 de huevos (EM, 133) (z vajec-hodně)
 de puta madre (DDD, 195) (zatraceně-hodně)
 largo como un fin del mes (crae) (dlouhý jako konec měsíce)
 más largo que la hebra de Marimoco, que cosió siete camisas y le sobró un poco (DDD, 488) (delší než nit Marimoca, který ušil sedm košil a zbylo mu ještě trochu)
 más largo que un mayo (DDD, 437) (delší než May)
 más largo que un real de hilo (DDD, 488) (delší než reál niti)
 ser como un mayo (DDD, 437) (být jako May)
 ser de padre y muy señor mío (EM, 192) (být otce a velice můj pane)
 ser un titán (DDD, 672) (být obr)

от горшка два вершка (ČRFSS, 73)
 от земли не видать кого (RČFS, 266)
 полтора метра с кепкой (SM, 127)

České frazeologismy

byla jako knot (LR, 464)
 být žábě po očásek (LR, 414)
 býti žabám po kolena (LR, 415)
 býto psu do podvazku/po podvazek (LR, 271)
 drobný jako chrastítka (SČFI, 424)
 drobný jako mák (LR, 481)
 hoch jako šprček (LR, 538)
 hoch je jako za groš/grejcár bělka (LR, 425)
 chlap jak ouřezek (LR, 499)
 chlapec jako palec (LR, 499)
 chlapec jako rukavice (LR, 521)
 chlapec jako za groš křivák (LR, 473)
 chlapec je pořád jako papuč (LR, 501)
 choch jako „za čtyři krejcary houska“ (LR, 449)
 je jak camfrňoch (LR, 430)
 je jak jarní žito (LR, 561)
 je jak oskoruška (LR, 498)
 je jak šňupka (LR, 537)
 je jako cvoček (RČFS, 460)
 je jako cvrček (SČFI, 430)
 je jako kmínek (LR, 464)
 je jako od prdu uzel (LR, 545)
 je jako pěček/pěčko (LR, 503)
 je jako střízlík (ČRFSS, 503)
 je jako škvareček (LR, 536)
 je jako špendlíková hlavička (RČFS, 153)

je jako špunt (RČFS, 460)
 je jako za dva nic (SČFI, 430)
 je jí jak za pětinku (LR, 508)
 je praseti po rejprák (LR, 281)
 je žabě po břuch (LR, 414)
 kachna mu může pít z prdele (LR, 119)
 kluk jako ještěrka (LR, 458)
 kluk je jako koňadra (LR, 466)
 malá jak trpilka/trpělka (LR, 542)
 malé pivo (ČRFS, 380)
 malinký jako zámorče (LR, 557)
 malý jako (za groš) kudla/kudlička (LR, 473)
 malý jako blecha (SČFI, 430)
 malý jako bleší oko (LR, 496)
 malý jako bleška (RČFS, 153)
 malý jako bobek (LR, 427)
 malý jako dudek/dudeček (LR, 440)
 malý jako hrcek (LR, 451)
 malý jako knoflík (LR, 464)
 malý jako Kulihrášek (UZ.)
 malý jako mravenec (UZ.)
 malý jako paděrek (LR, 499)
 malý jako Paleček (UZ.)
 malý jako pazderek (LR, 503)
 malý jako trpaslík (SČFI, 430)
 malý jako za dva kudlička (LR, 473)
 malý jako záprtek (LR, 557)

HRBATÝ

Ruské frazeologismy

0

České frazeologismy

hrb jak Babylóněk (LR, 423)
 mít břicho na zádech (LR, 22)
 mít ranec (LR, 297)
 nepřiléhat ke zdi (LR, 407)
 nosí kastli (LR, 127)

UROSTLÝ, STATNÝ, ZTEPILÁ

Ruské frazeologismy

важная как гусыня (KOZ., 36)
 горделивая как пава (KOZ., 36)
 девушка стройная как лань (KOZ., 36)
 здоровенный детина/мужик (ČRFS, 182)
 мужчина что надо (ČRFS, 456)
 парень как бык (ČRFS, 125)
 парень как дубок (ČRFS, 530)
 прямой как свечка/верста (SM, 294)
 статный парень (ČRFS, 209)
 стройная как березка (SM, 293)
 стройная как газель (LK, 169)
 стройная как лоза (SM, 293)
 стройная как молодое деревце (SM, 293)
 стройная как осинка (LK, 169)
 стройная как пальма (LK, 169)

мít nízké scaní/sraní (LR, 317)
 mužík jako prst (LR, 515)
 po jídle bych ho snědl (LR, 116)
 scvrklá jako oškvarek (LR, 498)
 toho sním po snídani (LR, 328)
 veliký jako špendlíková páлка (LR, 500)
 vypadá jako ženatý vrabec (RČFS, 97)

Španělské frazeologismy

más bajo/pequeño que un gua (DDD, 433)
 (menší než důlek na kuličky)
 más bajo/pequeño que un hoyo (DDD, 433)
 (menší než důlek)
 no levantar un/medio palmo/tres palmos del suelo (EM, 195) (nezvednout jeden/půl/tři pídě z podlahy)
 no levantar una/tres cuarta(s) del suelo (EM, 70) (nezvednout jeden/tři pídě ze země)
 ser poquita/poca cosa (EM, 65) (být maličká věc)
 ser un cuarto de kilo (EM, 143) (být čtvrt kila)
 ser un liliputense (DDD, 666) (být lilipután/trpaslík)
 ser un pigmeo (DDD, 666) (být pygmej)
 ser/parecer un tirillas (DDD, 672) (vypadat jako poutko/sušinka)

nosit na zádech flašinet (LR, 63)
 nosit s sebou pokladnici (LR, 271)
 nosit toulec bez šípů (LR, 364)
 rostlý jako křivé dřevo (LR, 440)
 rovný/pokroucený jako klika (LR, 463)
 už rostu do země jako kravskéj vocas (LR, 495)

Španělské frazeologismy

0

стройная как сосна (LK, 169)
 стройная как тростинка (LK, 169)
 стройнее кедра (SM, 293)
 стройный как кипарис (ČRFS, 539)
 стройный как тополь (ČRFS, 362)
 стройный, как манекенщица (LK, 169)
 стройный, как мачта (LK, 169)
 стройный, как тополь на Плющихе (LK, 169)

České frazeologismy

člověk jako trám (LR, 541)
 člověk statný a nehybný jako hranečník (LR, 451)
 dívka jako bříza (ČRFS, 56)
 dívka jako laň (KOZ., 36)
 hoch jako javor (LR, 457)

hoch jako jedle (ČRFS, 209)
 hoch jako kadet (LR, 459)
 hoch jako obušek (LR, 494)
 holčička jako oříšek (LR, 497)
 holka jako hranice (LR, 451)
 holka jako chlap (LR, 454)
 chlap jako bohatýr (UZ.)
 chlap jako břem (LR, 429)
 chlap jako dub (ČRFS, 125)
 chlap jako hruda (LR, 452)
 chlap jako Rambo (UZ.)
 chlap jako řemen (ČRFS, 456)
 chlap jako řezník (UZ.)
 chlapec jako Brus (LR, 428)
 chlapec jako ouborek/umburek (LR, 499)
 chlapec jako rozsvíky (LR, 520)
 chlapec jako švajcar (LR, 539)
 chlapík, jak by ho ulil (LR, 544)
 je jak stržeň (LR, 532)
 je jako atlet (UZ.)
 je jako Schwarzenegger (UZ.)
 je jako z kosířů (LR, 468)
 kluk byl jako podvozek (LR, 511)
 kluk jako bandor (LR, 424)
 kluk jako tambor (ČRFS, 530)
 kluk je jak rozpuk (LR, 520)
 míti dobré držáky (LR, 51)
 pevný jako skála (LR, 525)
 rostlý jako boží dřevec (LR, 439)
 statná jako randa (LR, 519)
 tovaryš jako kat (LR, 462)
 urostlý jako buk (UZ.)
 urostlý jako panna (ČRFS, 362)
 urostlý jako sosna (LR, 529)
 urostlý jako strom (UZ.)
 urostlý jako svíce (ČRFS, 510)
 urostlý jako topol (ČRFS, 539)
 vosí pas (UZ.)
 vypadá jako Brad Pitt (UZ.)
 vypadá jako Herkules (UZ.)

vypadá jako sportovec (UZ.)
 zdravý a silný jako Rus (LR, 521)
 zezadu lyceum, zepředu muzeum (UZ.)
 ženská jako klisna (LR, 463)
 ženská jako kyrysar (LR, 476)
 ženská jako mašina (LR, 483)
 ženská jako rejthar (LR, 519)
 ženská jako rusňák (LR, 521)

Španělské frazeologismy

criar/echar/tener buen pelo (DDD, 140)
 (pěstovat/mít dobré vlasy)
 de acero (DDD, 186) (z oceli)
 de buen parecer (E, 737) (dobrého vzhledu)
 de hierro (DDD, 186) (ze železa)
 estar hecho/como un toro (EM, 274) (jako býk)
 estar sano como/más sano que una manzana (EM, 162) (zdravější než jablko)
 chicharrón del norte (E, 274) (severský škvarek)
 más fuerte que un roble (DDD, 437) (silnější než dub)
 más chulo que un ocho (DDD, 434) (větší frajer než osma)
 más tieso que un siete (DDD, 443) (napřímenější než sedmička)
 más tieso/derecho que ajoporro (DDD, 442) (rovnější než pórek)
 más tieso/derecho que un ajo (DDD, 442) (rovnější než česnek)
 más tieso/derecho que un huso (DDD, 442) (rovnější než vřetenno)
 más tieso/derecho que una vela (DDD, 442) (rovnější než svíce)
 ser un mameluco (DDD, 659) (být mameluk)
 ser un mulo de reata (DDD, 661) (být tažný mezek)
 ser/estar hecho un mulo (DDD, 661) (být hotový mul/mezek)

NEFOREMNÁ

Ruské frazeologismy

свиная статья (KOZ., 36)
 сушая жаба (KOZ., 36)
 сушая каракатица (KOZ., 36)
 сушая лошадь (KOZ., 36)

České frazeologismy

0

Španělské frazeologismy

0

HEZKÝ, KRÁSNÁ, ATRAKTIVNÍ

Ruské frazeologismy

быть хоть под венец кому (RČFS, 65)
 девка как репка (SM, 105)
 девушка как ангелочек (ČRFS, 212)
 девушка как картинка (ČRFS, 282)
 девушка как конфетка (RČFS, 327)

девушка как маков цвет (ČRFS, 450)
 девушка как наливное яблочко (ČRFS, 53)
 девушка как цветок (ČRFS, 279)
 девушка как ягодка (ČRFS, 279)
 девушка моей мечты (FR., 218)
 девушка-просто заглядение (ČRFS, 282)

девушка-ягодка (ČRFS, 582)
добрый молодец (RČFS, 410)
красив как Адонис (ČRFS, 22)
красив как бог (ČRFS, 22)
красная девица/девушка (RČFS, 180)
кровь с молоком (RČFS, 346)
не девушка, а малина (ČRFS, 281)
парень хоть куда (FR., 218)
парень-просто заглядение (ČRFS, 282)
писаная красавица (ČRFS, 282)
писаный красавец (RČFS, 341)
цветущая девушка (ČRFS, 279)

České frazeologismy

být podobný světu (LR, 345)
děvče jako jahoda (ČRFS, 205)
děvče jako laňka (LR, 477)
děvče jako malované (RČFS, 341)
děvče jako světlo (LR, 534)
děvče jako višně (ČRFS, 582)
děvčina jak z putru (LR, 483)
dítě jako jezule (LR, 458)
dívka jako bříza/břízka (LR, 429)
dívka jako květ (RČFSM 180)
dívka jako růže (ČRFS, 450)
dívka mých snů (FR., 218)
dívka/hoch jako malovaný (LR, 482)
hezká jako míšeňské jablíčko (SČFI, 422)
hezká jako obraz/na obrázku/malovaný
obrázek/obrázek (LR, LR, 494)
hezká jako orosená broskev (SČFI, 422)
hezká jako poupátko (SČFI, 422)
hezká jako růžička (SČFI, 422)
hezká, až se mu srdce zastavilo (LR, 331)
hezký jako panenka (LR, 500)
hezký jako z jara stromek (LR, 531)
hezký, jak by ho ulil (LR, 544)
hoch jako mišpule (LR, 485)
hoch jako panna (LR, 501)
hoch jako srna (LR, 530)
hoch jako tamburek/tambor (LR, 539)
holka jako broskev (ČRFS, 53)
holka jako cibule (LR, 431)
holka jako homolka (LR, 448)
holka jako karafiát (SČFI, 422)
holka jako koukolka (LR, 469)
holka jako lusk (SČFI, 422)
holka jako malina (RČFS, 508)
holka jako řemen (LR, 522)
holka jako z pouťového těsta (LR, 540)
holka jako zezulka (LR, 558)
holka krev a mlíko (RČFS, 346)
holka, uplácená jak másličko (LR, 483)
holka/chlapec jako lusk (a pod luskem
hrachovina) (LR, 481)
chlapec jak na zakázku (LR, 482)
chlapec jako výlupek (LR, 555)
i čert by mu salutýroval (LR, 33)
jako by ho z vejce vyloupal (LR, 547)
jako by ji ze škatulky vytáhl (LR, 536)

jako když ho namaluje (SČFI, 423)
jako když ho vystřihne z obrázku (LR, 494)
je jako cukrová panenka (ČRFS, 72)
je jako jezulátko (ČRFS, 212)
je jako malónek (LR, 482)
je jako obrázek (RČFS, 327)
je jako panáček (SČFI, 423)
je jako z cukru (RČFS, 327)
je jako z kastle (LR, 462)
je jako z růže květ (RČFS, 249)
je jako ze soustruhu (LR, 529)
je k nakousnutí (RČFS, 508)
je k pomilování (RČFS, 508)
jen ho dát za rámeček (LR, 296)
jen kvete (SČFI-S, 384)
kluk jako cumel (ČRFS, 72)
kluk jako malovaný (RČFS, 431)
kluk k pohledání (FR., 218)
krásná jako andílek (LR, 423)
krásná jako bohyně (SČFI, 422)
krásná jako den (UZ.)
krásná jako filmová hvězda (SČFI, 422)
krásná jako jarní ráno (UZ.)
krásná jako lilie/lilium (LR, 479)
krásná jako luční kvítí (UZ.)
krásná jako madona (SČFI, 422)
krásná jako modelka (UZ.)
krásná jako princezna (UZ.)
krásná jako princezna z pohádky (SČFI, 422)
krásná jako svatý obrázek (SČFI, 422)
krásná jako Venuše (SČFI, 422)
krásná jako víla (SČFI, 422)
krásná jako z pohádky (SČFI, 422)
krásná, až oči přecházejí (SČFI, 423)
krásná, až přechází zrak (SČFI, 423)
krásná, až se srdce směje (SČFI, 423)
krásná, jako by ji z voku vyloupil/vytlačí (LR, 552)
krásná, jako když ji vymaluje (SČFI, 423)
krásný jako (z) alabastr(u) (LR, 423)
krásný jako Adonis (RČFS, 341)
krásný jako anděl (SČFI, 422)
krásný jako Apollón (SČFI, 422)
krásný jako bůh (SČFI, 422)
krásný jako léto (LR, 478)
krásný, jako když ho namaluje/jako by ho
namaloval (LR, 491)
líčko jako z jádra (LR, 456)
má všech pět P (RČFS, 508)
mít oko (LR, 230)
mladá jako jabloňka (LR, 456)
může pro krásu spát (LR, 156)
neřeba jí šošovice jísti (LR, 354)
panička jako máslo (LR, 483)
pěkný jako anděl (LR, 423)
podobat se k světu (LR, 345)
radost pohledět (RČFS, 249)
stála by za hřích (LR, 97)
ta jí dá zajíce (LR, 404)
vypadá jako polské jezulátko (LR, 458)

vypadá jako z mlíka (LR, 486)
vypadat k obrazu božimu (LR, 224)
zeť jak pentla (LR, 504)
žena jako mléko (LR, 486)
ženská/chlapci jako křen (LR, 473)

Španělské frazeologismy

bella como una madonna (crae) (krásná jako madona)
bella como una obra de arte (crae) (hezká jako umělecké dílo)
bella como una rosa (crae) (krásná jako růže)
bello como un ángel (crae) (krásný jako anděl)
bello como un roble (crae) (hezký jako dub)
bello como una estatua (crae) (hezký jako socha)
bien armado (E, 155) (dobře ozbrojen)
buen mozo (E, 668) (dobrý mladík)
como (para parar) un tren (EM, 277) (že by zastavila vlak)
como un merengue (E, 643) (jako sněhová pusinka)
como una manzana (E, 622) (jako jablko)
de cine (DDD, 182) (z kina)
de dulce (DDD, 183) (ze sladkého)
de fábula (DDD, 184) (z pohádky/báje)
de chuparse los dedos (DDD, 196) (k oblízání prstů)
de película (EM, 207) (z filmu)
de rechupete (DDD, 196) (k oblízání)
de toma pan y moja/para mojar pan (DDD, 199) (vezmi chleba a namoč/na namočení chleba)
el lindo don Diego (DDD, 243) (hezký don Diego)
estar (como) para comérsela (EM, 60) (být k sežrání, že by ho snědl)
estar (como) para hacerle un favor (EM, 107) (aby mu udělala službu)
estar alguien cañón (DDD, 285) (být dělo)
estar cachas (EM, 36) (být střenka/stehýnko)
estar como quiere (EM, 236) (být jak chce)
estar como un camión (EM, 40) (být jako nákladník)
estar como un oro (EM, 190) (být jako zlato)
estar como un pan (E, 730) (být jako chléb)
estar como un queso (DDD, 290) (být jako sýr)
estar como un tren (DDD, 290) (být jako vlak)
estar de buen ver (E, 1022) (být dobrého vzhledu)
estar hecho/ser una perita en dulce (EM, 212) (být expertka na sladké)

OŠKLIVÝ, ŠKAREDÁ

Ruské frazeologismy

безобразный как жаба (ČRFS, 437)
гадкий утенок (ŘČFS, 799)
и толста, и пестра, а рыло свиное (KOZ., 35)
мужик-мужиком (UZ.)
на всех зверей похож (SM, 150)

estar jamón (E, 557) (být šunka-kus)
guapa como una princesa (crae) (hezká jako princezna)
guapa/bella como una flor (crae) (hezká jako květ)
guapo como el mocito italiano (crae) (hezký jako italský mladík)
guapo como niño Jesús de Praga (crae) (hezký jako Pražské Jezulátko)
guapo como un sanantonio (crae) (hezký jako svatý Antonín)
más bonito que un San Luis (DDD, 434) (hezcí než svatý Ludvík)
más fresco que una lechuga (DDD, 437) (čerstvý jako salát)
más galán que Mingo (E, 649) (švarnější než Mingo)
más majó que las pesetas (DDD, 439) (hezcí než pesety)
pimpollo de canela (E, 800) (skořicové poupě/výhonek)
real hembra (E, 522) (skutečná samice)
ser bien parecido (EM, 199) (vypadat dobře)
ser bien plantado (EM, 222) (být dobře rostlý)
ser de/tener buenas carnes (EM, 47) (být z dobrého masa)
ser un tío bueno/una tía buena (EM, 270) (být dobrý týpek/dobrá holka)
ser un tío cachas (EM, 270) (být chlap jako střenka)
ser una real moza (EM, 176) (být pravé děvče)
ser/estar hecho un pimpollo (DDD, 667) (být jako poupátko)
ser/estar hecho/parecer un a/Adonis (DDD, 642) (vypadat ajko Adonis)
tener alguien dónde agarrarse (EM, 4) (je ji za co chytit)
tener buen ver (EM, 284) (mít dobrý vzhled)
tener buena percha (DDD, 703) (mít dobré tělesné proporce)
tener buena planta (DDD, 703) (mít dobrou stavbu)
tener buenas hechuras (DDD, 703) (mít dobrou figuru, vypadat dobře)
tener ojos de lince (EM, 186) (mít rysí oči)
tener un polvo (EM, 225) (mít prach)
tía cañón (EM, 267) (ženská jako dělo)
un hombre está para hacerle padre (E, 717) (ten muž vypadá, že by mu mohl dělat otce)

не на что смотреть (SM, 150)
ни кожи, ни рожи (у кого) (ŘČFS, 317)
он выглядит как пугало огородное/гороховое (ŘČFS, 607)
он выглядит как шут (гороховый) (ŘČFS, 861)
он похож на клоуна (ČRFS, 68)

противный как змеи (KOZ., 35)
 смешный, как индюк (KOZ., 35)
 страшен как Баба-Яга (SM, 150)
 страшен как ведьма (SM, 150)
 страшен как мертвец (SM, 150)
 страшнее атомной бомбы/войны (RČFS, 92, SM, 150)
 страшный как ночь (SM, 150)
 страшный как приведение (SM, 150)
 страшный как смертный грех (ČRFS, 349)
 страшный как смерть (SM, 150)
 у него морда кирпича просит (RČFS, 413)
 уродливый как обезьяна (ČRFS, 349)
 чучело гороховое (RČFS, 848)

České frazeologismy

akorát vypad ze salónu krásy (LR, 316)
 ani košíčku nepotřebuje, aby do něho krásu schovala (LR, 156)
 baba jako satoryje (LR, 523)
 byl obrácen zády, když se krása rozdávala (LR, 403)
 být narozen/narodit se na ošklivca (LR, 239)
 do zelí s ní! (LR, 408)
 hezká jak od kurníku deska (LR, 436)
 hezká jak posraná deska (LR, 436)
 huba jako pokřivený krpec (LR, 472)
 jdi do zelí (LR, 408)
 je jako strašák do zelí (RČFS, 861)
 je škaredý jak opica (LR, 497)
 je v něm krásy jak v kravinci loja (LR, 481)
 krásy nikomu nepobrala (LR, 156)
 má hubu jak rozšlápnutý mejdlo v bazéně (LR, 490)
 má kušnu jako prasklý jelito (LR, 457)
 mohl by ho nad prosem postavit (LR, 285)
 nebýt podobný k světu (LR, 345)
 nekřičela dvakrát „zde“, když Pánbůh krásu rozdával (LR, 407)
 ohyzdný jako opice (ČRFS, 349)
 ošklivá jako popeleční středa (LR, 532)
 ošklivá jako ropucha/rapucha (LR, 520)
 ošklivé káčátko (RČFS, 799)
 ošklivý jako čert (RČFS, 413)
 ošklivý jako ďábel (SČFI, 440)
 ošklivý, až bůh brání (SČFI, 440)
 Pánbůh na něho všecku krásu nevyplácal (LR, 156)
 pěkný jako posrané dřevíčko po dešti (LR, 440)
 pěkný jako řiť (LR, 523)
 spala, když Pánbůh rozdával krásu (LR, 156)
 škaredá jak čava (LR, 433)
 škaredá jak žaba (LR, 559)
 škaredá jako čarodějnice (SČFI, 440)
 škaredá jako ježibaba (UZ.)
 škaredá jako noc (RČFS, 92)

škaredá jako scvrklá švestka (UZ.)
 škaredá jako strašidlo (SČFI, 440)
 škaredá jako vrána (UZ.)
 škaredý jako bubák (UZ.)
 škaredý jako křeček (LR, 473)
 škaredý jako potvora (LR, 513)
 škaredý jako ropucha (ČRFS, 437)
 vypadá jako šašek (ČRFS, 515)
 vypadá, jako by utekl z cirkusu (ČRFS, 68)
 vypadl Pánu Bohu z formy (LR, 64)
 vypadl svini z prdele (LR, 282)
 vyrůstá z krásy (LR, 156)
 ztrácet fazónu (LR, 61)
 ženská jako řepovec (LR, 522)

Španělské frazeologismy

asustar al miedo (DDD, 64) (děsit k hrůze, až se ho člověk lekne)
 como feo si es feo (EM, 3) (jak je škaredý, tak je škaredý)
 como la tiña (E, 972) (jako strup)
 como una bruja (E, 207) (jako čarodějnice)
 fea como un pecado refano (crae) (škaredá jako hanebný hřích)
 feo como un demonio (crae) (škaredý jako démon)
 feo como un piojo (crae) (škaredý jako veš)
 más fea que un perro (crae) (škaredější než pes)
 más feo que Carracuca (DDD, 436) (ošklivější než Carracuca)
 más feo que el alma de Judas (DDD, 440) (ošklivější než Jidášova duše)
 más feo que el sargento de Utrera (DDD, 436) (ošklivější než seržant z Utrery)
 más feo que pegar a un padre (con un calcetín sudado) (DDD, 437) (škaredější než uhodit otce zpocenou ponožkou)
 más feo que Picio (DDD, 437) (ošklivější než Picio)
 más feo que Tito/un tito (DDD, 440) (ošklivější než Titus/strýc)
 más feo que un pecado mortal (DDD, 437) (škaredější než smrtelný hřích)
 patito feo (E, 755) (ošklivé káčátko)
 ser de lo más feo (que hay) (EM, 164) (být z těch neošklivějších, co jsou)
 ser el coco (DDD, 630) (být bubák)
 ser mal parecido (EM, 199) (vypadat špatně)
 ser un borriquero (DDD, 449) (být oslař)
 ser un callo (malayo) (DDD, 649) (být malajské kuří oko)
 ser un cerdo (DDD, 449) (být prase)
 tener monos en la cara (EM, 174) (mít opice ve tváři)

OBYČEJNÝ

Ruské frazeologismy

ни рыба, ни мясо (UZ.)

České frazeologismy

ani nevoní ani nesmrdí (LR, 212)

ani ryba, ani rak (UZ.)

je nevařený nepřečený (LR, 212)

Španělské frazeologismy

corriente y moliente (DDD, 143) (běžný a mletý)

no ser alguién muy allá (DDD, 495) (nebýt moc odtamtud)

no ser ni carne ni pescado (EM, 47) (nebýt ani maso ani ryba)

no ser ni chicha ni limona(da) (EM, 78) (nebýt ani kořalka ani limonáda)

no ser un gran qué (DDD, 498) (nebýt velké něco)

ser de medio pelo (EM, 207) (být z průměrného vlasu)

ser de segundo orden (EM, 189) (být z druhého řádu)

ser del montón (EM, 174) (být z kupy)

ser uno de tantos (EM, 253) (být jeden z tolika)

ČISTÝ

Ruské frazeologismy

0

České frazeologismy

chlapec jako z bavlnky (LR, 425)

je jako z kastle (LR, 462)

Španělské frazeologismy

como los chorros del oro (DDD, 114) (jako zlaté pramínky)

como un ascua de oro (EM, 16) (jako rozžhavený kus zlata)

como unas ascuas (EM, 16) (jako uhlíky)

estar como un oro (EM, 190) (být jako zlato)

ŠPINAVÝ

Ruské frazeologismy

быть в грязи по уши (SM, 52)

грязный, как поросенок (RČFS, 566)

грязный, как свинья (RČFS, 675)

грязный, как черт (RČFS, 839)

грязнын как козел (SM, 52)

живого места на нем нет (RČFS, 394)

зарастать грязью (RČFS, 170)

он грязный по самую макушку (ČRFS, 555)

черный, как трубочист (SM, 52)

чист как трубочист (BMS, 574)

шея, как сажа (ČRFS, 171)

České frazeologismy

bílý jako stoletní sněh (LR, 528)

být špinavý jak bota (RČFS, 839)

být špinavý jako čuně (RČFS, 349)

být zasařený jak jetel (UZ.)

černý jak zem (LR, 558)

černý jako čamour (LR, 433)

čistá jako svinská putynka (LR, 517)

ďobal s kurami (LR, 167)

hrál všemi barvami (LR, 9)

chodí jako špindíra (LR, 537)

jako andílek, když z krbu vyletí (LR, 423)

jako by ho komínem protáhl (SČFI, 419)

jako by komínem proletěl (SČFI, 419)

jako kdyby utekl z cikánského celtu (LR, 431)

jako škorně bílé hrdlo (LR, 536)

je jak muryš (LR, 490)

je jako olejník (LR, 496)

je jako šopejsta (LR, 537)

krásný jako anjelík, jenž u blátě se válé (LR, 423)

má hubu jak muřín (LR, 490)

má hubu jako komínek (LR, 466)

má košulu jak drátař (LR, 439)

má na krku posád (LR, 275)

má za ušima záměť (LR, 405)

mít bláto za ušima (RČFS, 170)

mít krk jak holínku (ČRFS, 171)

mít nehty, že by tam mohl brambory sázet (SČFI, 451)

mít nos jak komín (SČFI, 451)

míti smutek za nehty (LR, 328)

mohl by ti na nohou brambory sázet (LR, 19)

na tvých nohách by mohl marjánku sejt (LR, 185)

nohy jak ličař (LR, 479)

ruce/nohy jako drahy (LR, 438)

špinavá jako pepř (LR, 504)

špinavý až za ušima (ČRFS, 555)

špinavý jak cap (LR, 431)

špinavý jak černoč (SČFI, 419)

špinavý jak drátař (LR, 439)

špinavý jak mouně (LR, 488)

špinavý jak sopouch (LR, 529)

špinavý jako bezdomovec (UZ.)

špinavý jako cikán (UZ.)
 špinavý jako čuně (LR, 435)
 špinavý jako dobytek (UZ.)
 špinavý jako kanec (SČFI, 419)
 špinavý jako kaštan (LR, 462)
 špinavý jako kolomaz (SČFI, 419)
 špinavý jako kominík (SČFI, 419)
 špinavý jako mouřenín (SČFI, 419)
 špinavý jako onuce (SČFI, 419)
 špinavý jako prase (RČFS, 675)
 špinavý jako sazometník (LR, 523)
 špinavý jako špek (SČFI, 419)
 špinavý jako špik (LR, 537)
 špinavý jako uhlíř (SČFI, 419)
 špinavý jako vor (LR, 551)
 špinavý jako zem (SČFI, 419)
 špinavý, jako by ho z capoucha vytáhl (LR, 431)
 špinavý/á jak kolomazník/ce (LR, 466)
 ta utekla čertu z bělidla (LR, 10)
 to dítě je jako cikáně (LR, 432)
 umazaná jako nějakej smolík (LR, 528)
 umazaný jako doch (LR, 438)
 umazaný jako pleten (LR, 510)
 umouněný/špinavý jako d'ád (LR, 436)
 usmolený jako rasův pytel (LR, 518)
 ušmouraný jako komináť/kominík (LR, 466)
 už tě mají olejkáři zapsanou (LR, 235)
 vyhlíží jako kuchtík (LR, 474)
 vyhlíží v těch šatech jako cábera (LR, 430)
 vypadá krom té drahé duše jako pán (LR, 500)
 zablácený jak líčnick (LR, 477)
 zamazaný jako bagoun (LR, 424)

Španělské frazeologismy

como un cerdo (E, 270) (jako prase)
 estar hecho un asco (EM, 16) (být hotový hnus)
 más tiznado que un morillo (DDD, 440)
 (špinavější než držák polen)
 orejas como carbones (crae) (uši jako uhlí)
 tener las uñas de luto (EM, 281) (mít smutné nehty)
 tener más mierda/estar más sucio que el palo de un gallinero (DDD, 717) (být špinavější než drůbežářova hůl)
 tener más mierda/estar más sucio que el rabo de una vaca (DDD, 717) (být špinavější než kravský ocas)
 tener más mierda/estar más sucio que la bobmilla de una cuadra (DDD, 717) (být špinavější než žárovka ve stáji)

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Svašková Markéta

Katedra a fakulta: Katedra slavistiky, filozofická fakulta

Název práce: Ruské, české a španělské frazeologismy popisující vzhled člověka

Vedoucí práce: doc. Ludmila Stěpanova, CSc.

Počet znaků: 295 679

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 37

Klíčová slova: frazeologie, frazeologismus, vzhled člověka, jazykový obraz světa

Práce se zabývá excerpcí frazeologismů z oblasti vzhledu člověka v českém, ruském a španělském jazyce. Rozděluje je do kategorií podle obličeje a jeho částí, těla a jeho částí a celkového vzhledu. Části obličeje a těla dále rozděluje podle kvalit, jako jsou například velikost, tvar či barva. U některých jednotek objasňuje jejich původ. Dále srovnává excerpované jednotky z hlediska jazykového obrazu světa, vysvětluje přítomnost či absenci určitých jednotek. Práce také objasňuje základní teoretické pojmy a souvislosti, které jsou nezbytné pro další práci s jednotkami.